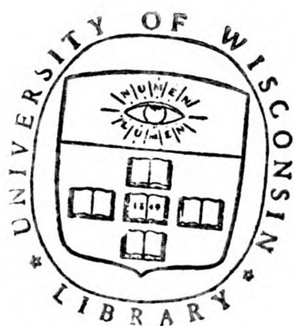

UNIVERSITY OF WISCONSIN
NUMEN
LUMEN
LIBRARY

# Les obres d'en Bernat Metge:

☞ Lo Llibre de Mals Amonestaments; lo Llibre de Fortuna y Prudencia; la Historia de Valter y Griselda; y Lo Somni, hont se tracta de la inmortalitat de l'ànima, de la sobtosa mort del Rey en Johan, de coses infernals y de costumes de homens y de fembres.



Textes autèntichs, publicats en vista de tots els Manuscrits coneguts, per R. Miquel y Planas

Barcelona M.cm.x

# NOVA BIBLIOTECA CATALANA

dirigida y publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antichs textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, en excelent paper de fil, ilustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliogràfiques y crítiques.

## FORMA DE PUBLICACIÓ

Durant l'any 1910 la publicació de la BIBLIOTECA CATALANA continuarà sots forma de repartiments mensuals, de preu variable (may superior a 5 pessetes) segons el nombre de planes de que consti cada quadern.

Cada repartiment contindrà un text complet; y si, per la seva extensió, una sola obra hagués de computar-se per més d'un quadern, el nombre d'aquests correspondría a un nombre igual de mesades, a rahó de 5 pessetes com a maxim cada una. Emperò, sovint, les obres seràn de cost inferior al dit límit, y podràn baixar fins al preu de 0'50 pessetes. No serà, donchs, onerós pera ningú l'esser comprador constant dels quaderns de la *Biblioteca*. Per altra part, l'editor no podrà respondre de que'ls exemplars d'algún dels quaderns deguin esser retirats de la venda poch després de la llur aparició, a fí d'assegurar-se la existencia de coleccions completes. Hi ha, donchs, ventatge en fer-se inscriure com a suscriptor en alguna llibrería acreditada pera rebre'ls quaderns al punt que surtin a la llum; així y tot, els suscriptors no s'obliguen respecte de l'editor a res absolutament, llevat d'abonar els quaderns al temps d'esser-los entregats: podràn donar-se de baixa sempre que vulguin, si bé se'ls agrahirà molt que no ho fassin, perque la nostra empresa està molt lluny d'esser un negoci editorial, y necessita ben bé l'encoratjament públich pera poder assolir la realisació del nostre programa.

## LLOCHS DE VENDA Y SUSCRIPCIO

La BIBLIOTECA CATALANA se trobarà de venda, a Barcelona, en les llibreríes de *Verdaguer,* Rambla del Mitg, 5, enfront del Liceu; de «*L'Avenç*», Rambla de Catalunya, 24; de «*L'Arxiu*», carrer de l'Argenteria, 66; y de *Antoni Palau,* carrer de Sant Pau, 42.

Pera tot lo relatiu a la *Direcció, Redacció y Administració* de la BIBLIOTECA CATALANA caldrà dirigir-se: Carrer de Mallorca, 207, Barcelona; a nom de R. Miquel y Planas.

7-10

I

# LIBRE

DE

# MALS AMONESTAMENTS

D'EN

# BERNAT METGE




# LIBRE

DE

# MALS AMONESTAMENTS

* Seguescal temps qui viure vol, [*f. 339 del ms. Vega-Aguiló.*]
Sino pories trobar sol
E menys dargent.
Per ço quage bon fondament
Nostre sermo,
Digats ab gran deuocio:
« Aue maria,
Concel nos do tot lo dia... »
Non digats pus.
La tema que dic dessus
Ez prou notori,
E loat per lo conssistori
Dels grans doctors
E dels sollempnes glosadors
De lescriptura;
Donchs fets ab sobirana cura
So quausirets:
James almoyna no faretz

Quaxous perdrietz.
Nous conffessets si dir deuets
Les veritats;
Ni endeju missa hoiats,
Ne begats poch.
Si volets hauer gran loch,
Lagotejats.
Priuadesa no hagats
De dona casta:
Tal se vana qui non tasta
De tal vianda.
[v.] * Valor no porets hauer granda
Si no robats.
Consciencia no haiats
Si volets viure.
E si volets la gent far riure
Siats ben nici.
Trebalh lunyats e desfici
Del vostra cors;
E girats a tot hom lo dos
Qui leyal sia;
E no vulhats hauer paria
Ab pobre gent,
Si nous donen de lur argent,
Hous fan fermança.
Tom daquelha part la balança
Hon vos fan lum.
A tot hom paguarets de fum
A qui degats.
James cosa no fessats
Qui beus sia.
Sil cor hauets plen de falcia,
Serets del temps.

---

20 deuets *llegíu* deuriets *(Milà)*. 38 dos *per* dors.

Ab lenemich irets ensemps
E burlarets.
Si desig dinfans hauets,
Coleu les festes.
Les dones qui no son raquestes,
Presats les poch.
* Ab hom qui hage lo bech grog [*f. 340.*]
Ffets companyia;
E si belha muller hauia,
Dats li entenent
Que sots son acostant perent,
On fets compara;
E si lo marit hauia mara,
Gardats vos delha.
Si volets hauer muller belha,
Grassa ne plena,
Si batreus vol, parats lesquena
Hous morists tost.
Dona qui fassa mal respost
Quan lenquerrets,
Ges per ayço no la lexets,
Car truffes son.
Neus stiguats per res del mon
Danar de nits;
E farets a tot hom despits
Qui res vos digua.
La dona no val una figua
Si nos lussana,
E que .vij. iorns de la setmana
Vage per vila.
Siats de natura danguila
En quant farets.
James no dejunerets,

---

79 nos *per* no es.

Si non durment.
Ni pot hauer poch stament
[v.] * Lom atreuit.
Si volets esser ben nodrit,
Siats modorro.
A tot hom donarets pel morro
Qui pler vos fassa;
E si algu mal vos percassa,
Aquell amats.
Si en monastir priuedegats,
Tot es finat.
Si volets esser mullerat
A vostronor,
Noy entreuingua corrador,
Mas qualque dona
A qui sia feta part bona
Deles culadas.
E jugarets a les cambiades
De les mullers.
Ab vidues hauets diners
Sius hi fregats,
Pus han lurs marits robats;
Siu sabets fer,
Pujar vos han a caualler
Ho a rich hom.
Ja mes no porets esser prom,
Si no sots sort.
E si volets stament en cort,
Siats fiscal.
E siy veyets hom qui fes mal,
Nol ne reptetz.
[f. 341.] * En tot conssellh que donarets

---

95-96 *Aquests dos versos formen una sola ratlla del ms.*
104 hauets *potser* haurets ?

Ffets nas de cera.
E mostratz amistat vera
A quius fa nosa;
Puys tractar li ets tal cosa,
Quen breu sen vage;
O de son stament cage,
Hos trench lo colh.
La gent vos tindra per folh
Si no ganyats,
O la muller no batatz.
Pus guany aport,
Lexats leuar al deport
En nom de Deu,
Car vostra vida sera breu
Si als ne fets.
A vostramich farets retrets
Dels mals passats;
E farets moltes maluestats
Quan naurets loch.
Sius altats de la muller poch,
Vagel dimoni;
E lexats lo matrimoni
De continen.
Males obres fets a la gen
E bon respost.
Si volets consseguir tost
Amor de dones,
Totes les als e les bones
Diffamarets;
* E faran ço que volrrets [v.]
Alegrament,
Si mal carat sots e dolent,
Ne desestruch

---

122 cage *vol dir* caygue ?

Tostemps serets, pus struch,
En muller belha.
No menyspresets la dona velha
Pus sia lisa,
Maiormen si enten la guisa
Del arresar,
Hon vols bones obres tractar
En qualque part.
Dones hic ha que van en part
Totes setmanes,
Si nol digmenge que son sanes;
Vegats miracle!
Puys van besar lo tabernacle
Jus sancta creu;
Bes orb qui per criuelh nos veu,
Jo se que dich.
James no tingats per amich
Nulh hom quius am,
E sil veyets morir de fam
No lin aydets.
E quan muller pendrets,
Si es encetada
Per vos no sia menyspresada,
Car mes ne val;
E si veyets hom qui digua mal
Darets loy tantost;
[*f. 342.*] * E si no es vengudal sol post,
Jague deffora.
Can la veurets tornar, si plora,
No es felhona:
Abrassats la, quen vna stona
Ffarets la pau.
Nous altets dom si no te clau

---

164 be es. 170 *vers curt: el copista's passà quelcòm.*

De la ferina:
Tot hom prengua esta doctrina
Car fort es bona.
Lo marit deu pintar la dona
E far lo lit.
Si volets esser mal marit,
Digats vertats.
Tots los absens son oblidats
Axi com a morts;
Iniuries ferets e torts
Generalmen,
E puys haurets gran stamen
E bona fama,
E serets quiti de la flama
Quen infern crema.
Donchs prouades ma tema,
Axius aport Deu,
Quan vos morrets, al regne seu
E us gart de mal.
La conffessio general
Ja la sabets:
Del be quen lo mon fet haurets,
Vos penedits;
Les males voluntats retenits,
* Mentre viscats; [*v.*]
Sobre tota res comportats
Los homens richs,
Celhs ques fan vostres amichs,
Quan ops nous han.

FFINIT

191 com [a] morts; *Milà té per sobrera aquesta* a *prepositiva.* 198 prouades *llegíu* prouada es *(Milà).* 199 Axius *llegíu* Sius *(Milà).* 206 Les males voluntats retenits; *aquest vers s'ha de llegir,* Males voluntats tenits, *segons Milà.*

II

# LIBRE
DE
# FORTUNA E PRUDENCIA
D'EN
# BERNAT METGE



# LIBRE

DE

# FORTUNA E PRUDENCIA

* Jats queu sia molt occupats [*f. 343 del ms. Vega-Aguiló.*]
Dalcuns affers qui man portatz
En tal perill don cuyt morir,
Ges per ayco no vulh iaquir
En lo tinter, ço quasiretz.
E si entendre hi volets
E notar la mia ventura,
Conaxerets que pauca cura
Deu hom hauer del temporal;
Car lo mon es descominal,
Quells vns dona, els altres tolh,
Presant lo saui menys del folh,
E lom scient menys del tepat;
E sempre sech la voluntat
Los dessebimens de fortuna
Qui rayso no seguex alguna,
Segons que per auant veyretz.
E prech uos que nous anujets
Si prolixament leus recit,

Ne sil dictat nos ten polit
Com als legidors se pertany.
E nous vulhats traure susany,
Si noy vesets rima soptil,
Car ignorant suy del stil
Dels trobadors del saber gay.
Sapiats quel primer jorn de may,
Lany de la natiuitat santa
[*v.*] * De Deu, mil e trecents vuytanta
Ez vn se plus, ans dalba clara,
Quan magui leuada la cara
Ab aygua pure e les mans,
Al cor me vengren dolors grans,
E tentost fuy pus fret que gebre;
E testim lo pols, e de febre
Nom senti punt, ans tench la vena
Son dret cami; mas hac tal pena
Mon cor, que nou poria dir,
Car semblaue volgues exir
Larma del cors: tals surts donaue.
E penseyma que sim anaue
Vn pauch deportar vers la mar,
Pogre celha pena lexar
Que sim duras me corrompera.
E solet tengui ma carrera,
Axi com mo hagui penssat,
Encontinent fuy delhiurat
De la dolor quim destrenyia.
Apres vn pauch viu que sesia
Prop vna barcha vn hom vell,
Tot despulhat, ab vn capelh
De canem gros sobre son cap;
En luna ma tench vn anap,

---

20 nos *per* no es. 29 ez un se *per* ez un de *(Milà)*.

En laltra vn cantelh de pa,
E cant me vi fortment crida,
Disent: « Senyer, merce majats. »
« En prom » dix eu « que demandats?
* Volets per Dieu algun diner? » [*f. 344.*]
« No, senyer, que maior master
Lauets vos » dix ell « quen sercats,
E cascun jorn imaginats
Com ne porets esser fornit;
Ez yeu no trop maior delit
Si nō quant no hay que despendre,
Car suy cert que no pot dexendre
Lo meu stat en pus baix loch;
E vos temets plus que gran foch
So que dariets desigar;
Mas prech uos quem vullats donar,
E sereus tostemps obligat,
Un taba quay anit lexat
En esta barcha, per oblit,
Ab la qual arribey anit,
En aycest loch ab gran tempesta;
E donar mets tota la resta
Que pocesesch en aquest mon,
Car per ma fe ten robat son
Que no mi poria leuar. »
« En prom » dix yeu « segons quem par
De pauch vos tenits per pegat.
Volgre maguessets asemprat
Queus donas la roba que port. »
Car yeu era de tal acort
Quellam despulhas mantinent.
E pugemen alegramen
* Alt en la barcha ses dir als. [*v.*]

---

67 *llegíu* daurietz, *segons Milà.*

Ez ell, com a vilanas falç,
Com hagui lesquena girada,
Tentost hac la barcha verada,
Ab me qui fuy dins tot solet;
De vela e de rems fuy net,
E de gouern, car no ni hac.
« Nom son cubert daquest scach »
Dix yeu « per quel joch nes perdut.
Ab falsses tretas ma venssut,
Aquest traydor ab quim fiaue,
Mas io la li fare pus blana,
En me fe, si iames lo vey. »
Veus qui auil hom fa servey
Com ne cobre mal gasardo.
« Daquestes burles haiam preu »
Dix yeu « e puys vendra la guerra. »
E volguimen exir en terra,
Mas non viu en naguna part.
« Ay las » dix yeu « ara suy fart
De ben seruir, pus mal men pren.
Ay las, e quem val si reffren
De leigs vicis ma voluntat.
Ay las, per que val pietat
Si hauentla conselh hom mal.
Ay las, e per que sen egual
Del home just lo peccador.
Eres veig quez en gran error
Lo mon, e ia si tingues foch,
[f. 345.] * Car ia vey lo mortal stoch
Quim vol larma del cors lunyar. »
Apres vn pauch va reffrescar
La mar ell vent ell temps sinestre,
Que semblaue que fos pinestre
La barcha, o sach squinssat,
Car laygua qui per vn forat

Entraue, per laltre exie;
E puys la barcha qui prenia
Tals surts que semblaue volas.
« Cest viatge sera yvas
Ffinit» dix yeu «segons quem par. »
Pogrets me la donchs descalssar
De rialles, que non sentia,
Car no crey que nulla vira
Pogues volar pus prestamen.
Apres vn pauch cessa lo vent,
E lalba comensa luzir,
E regardey entorn, engir
De me, si pogre veser terra;
E semblam que la part squerra,
Entorn .xx. milles luny de mi,
Terra veses, e nom sabi
De gaug quem hac sdeuengut,
El mal quauia sustengut
Me souench menys que quant nasqui;
Per quez ver quapres gran cami,
Plach al home canssat repos;
Ez apres gran secada, ros;
Ez apres nuyt, lo dia clar;
Ez apres gran fam, bon mengar;
* Ez apres marrimen, trop riure; [v.]
E fer smena de mos torts
E dar almoynes per los morts,
Preyan Dieu quells do peradis.
E la barcha susau e lis,
Mentre yeu era en est penssament,
Acostechmen vn pauch momen
Prop vna rocha fort agresta,
E tentost, ses altra raquesta,
De la barcha salte al ferm.
« Encara» dixieu «nom reffreny

Que sia da mort deliurat,
Car ma uentura ma portat
En loch on de ffam morire;
E puys, que james no sare
En samenteri sebollit,
Car no sera mon cors poyrit,
Que feras lauran deuorat;
Car no conech quey haia stat
Home viuent, ne hic haura
Aytant com lo mon durara,
Car loch ho vey desabitat. »
E ras dich ques be veritat
Que no sap hom que sich desig,
Car cascun jorn haurets festig
Dayço don gaug sperarets,
[*f. 346.*] * Ez haurets plaers mantes vets
Dayço don esperats tristor.
E per ço que maior dolor
Haiats de la perplexitat
En quieu era la donchs pausat,
Dir vos he com pus breu poray
Lo loch quin era, ne lesmay
Quen hach ten fort lo meu trist cor,
Quem marauelh com prest no mor
Cascuna veu quant li recorda;
E no hay ges pasor quem morda
Algun, prouant me lo contrari,
Si donchs ab documen falssari
Son injust proces no fundaua.
La mar sabiats quen vironaua
La rocha de quascuna part,
Quera ten alta, quab vn dart
Tocara hom al cel primer.
E cant lo vent era lauger
El temps adonos e temprat,

La mar estauen son stat
Que nulh anuig ne dan fasia
En aycelh loch; e puy floria
Cascuna planta en tots temps,
Ffulhes e flors e fruyts ensemps
Hi hauia mentra duraue
Lo temps susau, mas quos mudaue
Noy calia mays conffessar,
* Car la mar vaserets alsar [v.]
Tan alt, que la rocha cobria,
Ez apres pauch temps dexendia
Ffins als labis, e puys tornaua
En celh stat, ez arrencaue
Totes les plantes dáquelh loch;
Les flors els fruytz semblaue foch
Les hagues blasits, e les ffulles
Ensemps ab trestotes les brulhes,
Car vna no ni romania;
Ez apres vn pauch reuania
Lo bon temps e cessauel mal;
E fasia puys atrestal
Lo bon temps quant lo mal venia.
Al pus alt daycest loch hauia
Vn gran boscatge tot plentat
Darbres diuersos, e regat
En algus lochs, en altres no.
E tantost fuy doppinnio
Que noy era Deu ni natura,
Car noy hac orde ne mesura
Ne res qui fos fay per rayso.
La maior part dels arbres fos
De fruyt e fulhes despulhada,
E laltre part era ornada

202 a l abis ? 220 fayt ? 221 fo *(Milà)*.

De ffruyts e de vestiments richs;
Els arbres queren pus antichs
E de pus alta noyridura,
[*f. 347.*] * Hauien maior statura
Que celhs queren de baix linatge;
E contenien de peratge
Lo cedre ab lo poncemer,
E lo gra pi ab lo murter,
E larbre blanch ab lo coscolh;
El salzer nos veya sadolh
De leuar fruyt, e lo parer
Non leua jes, ne lo pomer;
E loliuer era tot sech;
E lo preceguer nulh entech
Rebia per calor del sol.
En aycest loch lo rossinyol
No cantaua, ne loreneta,
Mais cugul qui ab veu neta
Cantaua lay axi com sol.
E la sigala ab lo mussol
Que li tenia contraxant;
E fasien so discordant
Lauzel quil solen far plasen.
Dest loch prenien naximen
Dos rius contraris en calor
E lur mouiment; en sabor
Cascun dels hauent sa natura,
Car celh qui hauia la ffigura
E la sabor pus agradable,
Ab lepetit inceciable
Apres qun pauch nagui testat,
Lo meu cors hac intrepetat

---

227 menor *rectifica Milà.* 231 gran *(Milà).* 241 mais [lo] *intercala Milà.*

* E portat a perill de mort, [*v.*]
Car lo beurem dona pus fort
Ardor e set, quant mays beuia;
E puy, que pertir no podia
Los hulhs de mirar ten belh riu.
Laltre no era ten juliu
Ne de sabor ten graciosa,
Abans era pus amargosa
Que si mesclada fos ab fel;
Semblaue queb les nuus del cel
Hagues desig de batalhar,
Car no pogre diuisar
Ne figurar son pugamen;
E puys dexendia corren
Ab gran brogit e fort orrible.
Dir vos he cosa incredible:
A me couench beure dest flum
No contrestant quen isques fum
De sofre, quant es sobrel foch,
Car no podia trobar loch
Hon garis de la malaltia,
E puys la cet quim destranyia
Volen ma tolre lapetit;
E de continent fuy guarit
Pus hagui daquest riu begut;
Lo qual, pus mach dada salut,
Ab laltre riu fech companyia;
E tengueren tots vna via
* Viuent ab dosos de comu, [*f. 348.*]
Mas lo naximement de cascu
Era diuers e saparat.
Quant tot aço hagui mirat,
Pugimen alt en vna rocha

285 naximent *cal llegir sens dubte.*

Quim pens queb vnampenta pocha
La gitara hom dins la mar,
Car los fonaments-viu lunyar
Del firmamen vltramesura,
Ez eren plus de corcadura
E criuelhats com a garbelh.
Al mig hauia un castell
De cascuna part ben murat:
Al una part era daurat
Ez encastat de peyres fines,
Ab veyrieras crastelines
Instoriades subtilment;
E puys, queral seu pahimen
Ten clar, ten lis com vn miralh,
E no semblaue cop de malh
En aycest loch hagues ferit,
Car no pogresser pus polit
Quin hagues passat bronidor.
De laltra part, saul vostronor,
Noy pogrets vesser mays sutzura
Ten orrible, queb scriptura
No leus poria declarar,
Car nom pens fassa comparar
[v.] * Al plus sutze loch quaiats vist.
Mon cor fon ladonchs pus trist
E tenguim per dit que mort era,
Car viu deuant mi la pus fera
Dompna que may ausissets dir;
E si nous anugats dausir
Com era gint afaysonada
E de bells vestitz arresada,
Jous ho direb fort grossers mots:
Primerament los cabells tots

---

293 plens? 300 *llegíu* istoriades *(Milà)*. 320 dire ab.

Tench scampats sobre la cara,
E la part dretas fon pus clara
E meys pelosa que cristalh;
Lunh hulh semblaua fos gra dalh
Ben parat e no sen vesia,
Del qual vn riuelhet axia
Qui demostraue que ploras;
Laltre mouia gran solaç,
Que sino riure no fazia,
E mouia tal agria
Que semblaue fos ambriaga;
En la faç hac vna tal plaga
Que la maytat era mig morta;
E fon sinta duna redorta
De vimens mesclats ab fill daur.
Los seus vestits trop gran tresaur
Mostraue que dauiauer,
Jatz com podia ben veser
Que no eren tals prop la carn;
En ma fe nou dich per scarn,
* Ne com nom altaue molt delha: [*f. 349.*]
Nom pens quen la sua gonelha
Cabessen dos diners de pebre.
Crey quellam cuydaue decebre
Meten me guarssa per colom,
Car no daue peruen qun plom
Presas tot quant elha vesia,
Que dels continens que fasia
Non pogre far mays lemperayre.
Pero nous penssets que fos gayre
Sencera ne forts de son cors,
Qun geb portaue sobreì dos;

---

325 *llegíu* l'un ull *(Milà)*. 331 a[le]gria *(Milà)*.
348 vesia *vol dir* vestia ? *(Milà)*.

E puys, quera leiamen rancha,
Car del talo se dauen lanca
Del una part, quant se mouia;
E com auant anar volia
Tornaue dos passos atras;
E puys hauia la vn bras
Pus curt que laltre la meytat;
E quant hagui vn pauch mirat
Aquest diable ten orrible,
Ab mouiment incomprenssible
Vna gran roda que manaue,
Del una ma laltre mudaue
Incessantment, ab gran brogit;
E volgui tornar vn petit
Atras, e nom pogui ges moure:
[v.] Ladonchs me pogre hom noure
*Quim volgues mal, que nom tornare;
E pausey enterra la cara
Mays per pasor que per vergonya.
« Leuats vos amich de la ronya »
Dix elha « e nous esperdats
Per res que vegats ne hogats,
Car yeu suy celha quen pauch temps
Pusch los mesquins leuar dels fems
Els grans senyors gitar en terra. »
E prenent ma pel bras squerra,
Ffeu me leuar encontinent,
Ez yeu pregueyla humilmen,
Gitant me tot en la carrera,
Quem degues dir son nom qual era
Car jam era cert son poder:
« Amich, pus que volets saber
Mon nom qual es, sabiatz de cert,
E prech uos queu tingats cubert
Que nou sabge personalguna,

Lo meu propri nom es Fortuna,
Qui don be e mal a quim vulh;
Mas ges per ayço nom despulh
De res que don, car beu se tolre,
Car ieu me vulh e fas absolrre
De tots crims molts homens maluats,
E sils iusts vesets condempnats
A las vets, nous mareuelhetz,
* Car yeu ho fas: ara sabetz [*f.* 350.]
Qual es mon nom ne perquem plau
Sia secret, car lom qui cau
De son stat, podets penssar
Que fa son poder de tornar
Al primer punt, e si sabia
Quyeu ho fazes, nom presaria
Un aylh, ni quant li pogues dar;
E cant nou sab, fas lo rodar
Lo cap, e baralles ab Deu,
Com no li torna so del seu,
Ho no li dona breu la mort. »
« Dona » dix yeu « a mi plau fort
Tot ço qua mauets recitat,
Car vey que delatuersitat
Que soffir, vos nauets la colpa. »
« Ffols es » dix elha « quim encolpa
Ne qui de mos fayts parla mal;
E si nous son ten liberal
Com desigats quin tort prenets,
Perlats guellart, car be saubets
Que gint perlar amichs gasanya. »
« Dona » dix ell « fort sots stranya,
E pus fets mal, nous ho dire;
* Per vostre dit vos prouare [*v.*]

---

419 dix eu *cal llegir*.

Que nulha fermetat hauets,
Car ço que dats despuys tolets,
E fets richs cels qui nou merexen;
E puys, cels qui ab Deu sirexen,
Ffets pugar pus alt quells humils;
E fets dexendre los subtils;
E pugar alt homens grossers;
E fets de tacanys caualhers;
E papes, domens reprouats;
E finalment axi nusatz
De femater fins al sant payre.
Temps fo queus tenia per mayre,
Mas ara vey quem sots madrastre;
Temps fo quem seguien per rastre
Molts scuders, ara nom volem;
Temps fo que celhs qui ara volen
Sobre les nuus, eren jus mi;
Temps fon que tants plasers hagui
Com poues hauer hom del mon;
Temps que tots aquells qui son
Grans mestres, eren mos amichs,
Mas arem giten grans pessichs,
Cant me vesen jaure al baix;
E gisten me cascu son laix
Mestan, e cridan temps passat,
E dien : « Veus qui a guastat
Per sa gran colpa ço del seu »,
[f. 35 r.] * E sab be nostra senyor Deu,
Que daço vos nauets lo tort.
Al bon hom pus lt es que mort
Quant se fama pert, majorment
Quant veu que no es malmirent
Da ço don hom laura blasmat.

---

441 Temps [fo]. 445 gistant me ? 452 sa.

Elhas, dolça prosperitat,
Hon est, ne perquem vas fugent?
Conuertit has mon gausimen
En greu dolor, don cuyt morir;
Lo maior dol quom pot soffrir
Ez, a mon juy, aduersitat
Donor e de felicitat,
E quom sen vage puys desert.
En luna ma tenits cubert
Molt veri, en laltre triaga;
En luna ma vey quez ama
Molt fel, en laltre gran dolçor;
En luna ma plasent odor
Tenits, en laltre molt pudent.
Perque no dau primerament
Del mal, puys que donetz del be?
No sabets ab quin plaser ve
Salut apres lanfermetat.
Sis fa apres laduersitat
Lo be, mas no pas lo contrari.
Vos cant fayt hauets lom clauari
De molt aur, prenetz li clau,
E no sabets que pus laig cau
* Vn gran gigant qun petit nan [v.]
E plom que palha, e fust gran
No dona maior colp quel poch.
Nous cuydets queu digua per joch,
Car no he desig de burlar:
Tot aço pux testifficar
Per tal com de tot he testat.
Sapgats quieu hay per spetxat
Que despuys que la nostra mayre
Ffech peccar nostre primer payre,

---

455 Aylas ? 465 ama[ga] *(Milà).*

No ha nascut hom en est mon
Qui ten greus mals com en mi son
Haie soffert; Deus men ajut,
Aylas, pus axi son perdut!
Per que sots ten descominal
Que nom lexats soffrir mes mal
En loch on no fos conagut?
Mes amariesser batut
Ab vergues de bou en Bolunya
Denant tuyt, que sin Catalunya,
Vn pel de mon cap arrencauen.
Aylas, de tots celhs quim honrrauen
He gran desig esser semblan;
E cadescu ha pasor gran
De veures en lo meu pertit.
Cant me vesien ben vestit,
Sells quis fazien mos amichs
Disien quells eren antichs
Seruidors de tot mon linatge,
[*f. 352.*] * Mas arem giten a carnatge
Cant vesen que nols pux res dar.
Ab res no pot hom tan prouar
Cascun amich, com en mal temps,
Car lo vertader volrra ensemps
Morir en vos en tota part;
Laltre us dira: — De mal son fart,
Per quem haurets a pordonar. —
Sabetz quem fa desesperar;
Mantes vetz quant suy en mon lit
Jo cuydare dormir la nit,
E no pux gens los hulhs tencar,
E per fforsam coue girar
De les veguades mes de cent,

497 sin *per* si en.

E per pauch questigua durment
No somiu als mas vanitats,
E que soffir aduersitats
Pigors que celhas quim deuoren.
Los quals tots celhs qui Deu odoren
No porien imaginar,
Nescriure, posat que la mar
Ffos tinta e lo cel paper.
Maleyt sia celh qui primer
De terram leua quant fuy nat;
Meleyt sial vila orat
Quim bateja, com nom mata;
Maleyt sia quim encona,
Com no mi mescla galgar;
Car mes val deius terra star,
* Que quant hom soffer pus de mort. [v.]
Digats, dona, de que us tinch tort;
Digats, mala mort vos hich leu,
Ffiu vos james causa ten greu
Que tal pena dega passar? »
« Bestia sots segons quem par »
Dix elha « per quem desonrats
E sens tota raysous clamats:
Noy ha bon guardo al seruey,
Nous recorde, segons que vey,
Que quant en aquest mon vingues
Res noych portas, e puys hagues
Mengar e beure e vestir
E diners, e no podets dir
Que per mi non hagats hagut.
Tant vos ne dat com ma plagut;
Ara nous en vulh pus donar.
Sabets quant vos pogrets clamar?

---

525 adoren.

Si mes queus he dat vos tolgues.
Recordeus quants plasers hagues
En temps de la prosperitat;
Pagatsme ço queus he prestat
E siam amichs com debans.
E no sabets quells senyors grans,
Els homes simples tinch al puny
E fas los reffredar al Juny
E soffrir calor a nadal?
Als vns don be els altres mal,
[*f. 353.*] * E fas tornar los jouens velhs;
Digats queus par dels mogobelhs:
Han pres a vostra juy bell tom,
Laur han conuertit en plom
Los cambiadors que sabets,
E sils deyts: — Senyors, quem deuetz? —
Respondran vos, que bonamor.
Nols fan ara ten gran honor
Les gens, com al bon temps fasien,
Quant lo mercuri conuertien
En aur de .xxiiij. quirats;
Tals se tendrien vuy per ppegatz
Quey perdessen vuy la meytat,
Pus noy ha fe ne veritat
Que nostagueren per contens
Que de .xx. sous fessen cinchcents
En fort breu temps, quant iom volia.
Donchs, pus sabets que molt mal dia
Vos pux dar, e molt bo sim vulh,
Per quem guardau ab ten mal vlh
Dient mal de ma deytat?
Per crim de lesa maiestat
Si molt ma fets vos punire,

---

575 vuy *probablement interpolació del copista.*

E de tal veri vos dare,
Que noy sera bestant triaga. »
« Na velha pudent, ambriaga,
Ffets me lo pigor que puschatz;
Cuydats vos, si bem manassats,
Que per axo reta la força?
* Despulhada mauets lescorça; [*v.*]
Noy resta sino la rabassa;
Quen breu la vegats deius terra,
E puys, en tota vostra guerra,
Nous daria un carli.
Pertitz vos corrent denant mi,
E daci auant nom parlets. »
« Mon car amich, gran tort hauets »
Dix elha « com deyts tals peraules;
Lexem anar burles e faules
Car ja par que siatz irat;
Digats: lo sol dona clardat
Tostemps al mon, ne lany claror,
Ne la mar ha ten gran amor
Als nauegans, qua pres bonança
Nols fassa metralcap en dança
Portant los a perill de mort?
Dels homens me mereuelh fort
Quim cuydan mudar ma natura:
Volets fer be, no hagats cura
Dincolpar qui fo ço que deu,
Car tot hom sap de cert e veu
Que dar e tolres mon offici;
E donchs, posats vostra desfici,
Car io vulh siats mon amich,
E fer vos he mil tants pus rich
E mes honrat que may no fos. »

---

605 claror *no voldría dir* calor ? 613 fa.

[*f. 354.*] * « No, vessa vil, nou veurets vos »
Dix yeu « que darauant vos am;
Car mes me plau morir de fam
Que sius hauia comportar;
Car vos nous poriets star
De tolrem quant maguessets dat. »
« Narlot, pus axi sots horat »
Dix elha « tenits vos per dit
Que ious metre en gran brogit
En hora que nous cuydarets,
Que tot ço del vostra perdrets
Jatz que pauch vos ha romas. »
E tornant me pendre pel bras,
Gitam gran tros lung del castelh,
Car no li sembla bo ni belh
Res que li hagues fayt ne dit;
E desparech mab tal brogit,
Que sembla lo cel ne vingues.
Dich uos que ladonchs quim trasques
Tots mos caxals, res non sentira,
Car elham lexabtanta dira,
Quells cinch senys corporals perdi.
Apres vn pauch yeu recobri
Mos senys e viu vas mi venir
La plus plasen, a mon albir,
[*v.*] * Senyora que vulh se despulh:
Sepgats que ses beutatz no vulh
Recitar particvlarmen,
Car suy cert que nulh hom viuen
Les poria scriure ne dir,
E io no vulh tant presumir
De mi, qui son hom ignoscent,
Qem tingua per sufficien,

---

620 vella ? 645 vuy ?

De fer ço qualtres no farien.
Ab esta senyora venien
Set donzelles fort endressades,
E dornaments rich arreades
Pero segons lestil entich,
Lo qual vuy es gran enamich
De dones qui van per les simes;
E jatz que fossen assats primes
Per lur cors, e ben compessades,
Semblam que fossen auanssades,
Segons lurs cares, en molts anys,
E que greus trebals ez affanys
Haguessen soffert en lur temps.
E cant foren totes ensemps
Prop mi qui bocadens jasia,
Lalta senyora qui venia
Ten reyalmen acompanyada,
Testam lo pols vna vegada,
E dix : « Est hom es perilhos. »
« Senyora » dix yeu « qui sots vos
Qui ten mal nouelh ma portatz?
Prech uos mantinent mo digats,
* Ne si men podets ajudar. » [*f. 355.*]
« Jous en aiudare, filh car »
Dix elha « si molt vos voletz,
Car tal enfermetat hauets
Que leu vos en pore curar.
Tots celhs qui man volgut nompnar
PRUDENCIA, dison vertat;
E sius tenits per conselhat
De mi, tentost serets garit.
Mas vulh no gitets en oblit
Dayci auant estes donzelles,

679 yeu ?

Car si be les vesets ten velles,
Les pus excelhens son del mon,
Car les .vij. Arts Liberals son
Qui de mi james se pertexen. »
« Senyoran ma fe, be marexen
Que per tot hom sien honrades;
E iur vos que seran amades
Per mi de bon cor mentre visque;
So pley vos, ans ques desisqua
Larma del cors, me vulhats dir
Quin es mon mal, car deffellir
Cuyt, si nom aydats en breu. »
« Mon filh, la malaltya greu
Quauets, ignorancia es;
[*v.*] * E si vos haguessets apres
Com nauiets auinentesa,
No hagrets fayta la paguesa
En que vuy hauets dat del colh;
Ffort me par sots stat folh
Com a disputar vos sots pres
Ab la bistia quius ha mes
Cent vegades lo cap al sach;
Beus dich pero quassats me plach
Com lauets be desenganada,
Car elhas te mal per pegada
De vos e de vostra paria,
E vey que de la malaltia
Que soffrits, elha na lo tort,
E haus portat a punt de mort
Ab falssa informatio;
Car vey que sots dintencio
Quelheus pot mal e be donar:
Aço nom podets vos negar
Si volets atorguar vertat,
Car jatz queus siats barelhat

Ab elha, ion se vostra cor. »
« Senyora » dix yeu « per nulh for
Aço que deyts contradiria,
Car com ho faes mantiria
Per mig del caix, sal vostronor. »
« Mon filh, vos etz en gran error »
* Dix elha « com aço cresetz; [f. 356.]
Obrits los vlls e no vesets
Lo cel, la terra e la mar. »
La donchs volguim en peu leuar,
Ez elham dix: « Prop me siurets;
Car la malaltia quauets
Vey queus ha molt aclipsat. »
E cant tot ço que mach manat
Hagui fayt, elham demana:
« Mon car fill, sabets qui crea
Totes les coses que miratz? »
« Senyora, vint anys ha passats
Quen son ten cert com de morir,
Que celh feu cel qui volch morir
E per nos pres greu passio. »
« E donch, pus etz doppinio »
Dix ella « que Deu creal mon,
Haiats per cert que celhs qui son
Per ell creats fan ço quelh vol,
E no poden contra son vol
Ffer, ne contra ço quelh permet;
E donchs, si fortuneus promet
Mal ho be, com la podets creure
Semblant, mes quassats puxats veure
Que no ha poder absolut? »
* « Senyora, iom tench per venssut » [v.]
Dix yeu « desta gran questio,
Mas prey vos quem valha rayso
Si la dich, e nous hirescats. »

« Digats, mon filh, ço queus vulhats
Que de mal e be prou ne vist. »
« Senyora, mon cor es pus trist
Ab menys sper que may no fo,
Car ab susent prouacio
Mauets clarament demostrat
Que ço que per Deu es creat
No pot res fer sens son voler
Ho elh permatent; axis ver
Eu cresech per lo sant babtisma;
Donchs fas vos vn tal sologisma:
Tot celh qui vol ho permet mal
Ez fet al hom iniust egual;
Mas Deu, segons quauets prouat,
Permet fer molta maluestat;
Donchs segueix se quelh es injust.
La conclusio menys qun fust
Corcat val, car nos vertadera;
Segueix se donchs que la primera
Ho la darrera diguen fals;
A la major no digats als
Car euident es e fort clara;
Donchs pusch vos dir ab bona cara
Que te falssa oppinio
Qui laltra preposicio
[f. 357.] * Vol mantenir que vera sia,
Car euident ment apparria
Que de tot mal fos Deu la causa. »
« En est argument e enclausa,
Molt amat filh, vna gran nuu,
Car nos deu entendre ten cruu »
Dix elha « com ho entenets,
Car la menor que vos disetz
Ques falssa, dich altre veguada
Ques vera, e molt aprouada

Per clergles e per sants doctors;
Car jatz que Deus moltes errors
E maluestats permeta fer,
E nos coue souen de reffer
So que sera mal ordonat,
Sepgats que pura veritat
Es fundement de raho
Que consent quab desrraho
Se fassa res en aquest mon. »
« Are us dich que pus torbat son,
Senyora, que james no fuy:
Digats, quem direts daquest juy
Que li vesem fer cascun jorn,
Quen me fe quaix herengen torn,
Quant vey quells bons sofferen mal
* E los maluats, sehe egual [*v.*]
Dels princeps e dels grans senyors;
Ez han riqueses ez honors;
E puys quells pobles los adoren,
E iames no han mal ni ploren
Ne saben ques aduersitat. »
« Mon car fill, vos etz enganat »
Dix elha « com ymaginats
Quauer grans honors e rictatz
Sien en lo mon be sobira. »
« Sert hoc, car lom qui res no ha
Noych es presat un falç puges,
Mas be vey que celh qui rich es »
Dix yeu « tot hom li fa gran festa. »
« Al hom rich sabets que li resta,
Mon filh? » dix elha « veure Deu;
Mas noy es bestant ço del seu.
En aço nom contradigats,

---

815 Sien en *llegíu* Sia en.

Car honors ne prosperitatz
No fan peradis conseguir;
Mas conffessar e penedir,
E complir los .x. manaments;
E sabets que son mes plasents
A Deu, quis excelhent bonesa,
[*f. 358.*] * Bones obres, que riquesa,
Ffauor ne honor temporal,
Qui geten al foch infernal
Tots cells quy posen esperança,
Car fan decantar la balança
Comunament en greus peccats,
E fan los morir abseguats
Per ço que no troben merce;
E tots aquells queb ferma fe
Seruexen Deu e lo mon no,
Jats que prosperitats nol do
E en est segle, podets penssar
Quelh ho sab be guaserdonar
En peradis, car mes los val;
Quen aquest mon descominal
Qui fa dampnar celhs quil seruexen,
Beus dich qualguns son qui merexen
Honors e ricors temporals,
E jes dels gaugs celestials
Per ayço no seran priuats,
Car Deu sap que no son pegats
Cant vesen paupres famegar,
E no desigen mal vsar
De les riqueses daquest mon;
Mas daquests tants ten paucs son
Que nous en cal fer mencio.
Pus ab clara prouacio
[*v.*] * Vose mostrat, donchs, mon car filh,
Quen bens temporals ha perilh

A conseguir dampnacio,
Ffalces vostra oppinio
Quen ells sia ben sobira;
Vulhats ho no, vos couendra
Dir que Deu es sobiran be,
Car segons que prouat vos he
E vos quiu hauets atorgat,
Tot lo mon fo per ell creat,
Donchs si be hich ha Deu la fet,
E sabets ques molt pus perfet
Qui crea, que la criatura;
Aquesta rayso no es scura,
Que tot hom grosser lantendria;
Donchs celh qui vol hauer paria
Ab Deu, sos mandaments complin,
Nol cal anar ab lo cap clin
Si be soffer aduersitat,
Car la pacient paubretat
Es a nostre senyor plasen,
E celha li es desplasen
La qual hom soffer pel contrari:
Donchs ver es aquest correlari,
Que sobiran be es amar Deu,
E que mes val esser tot seu
Que daquest mon enganador;
E quil ama de veramor
* Ab ell pertostemps regnara; [*f*.359.]
Seguexsa, donchs, que nulh be ha
Lo maluat hom, si be es rich;
E quelh bon hom, car es amich
De Deu, ha perdurable be.
Molt amat fill, mes vos dire:
Posem que gran felicitat
Sien est mon esser honrat,
E com haia molta moneda

Ab molts vestits daur e de seda,
E res nol vengua pel contrari,
E que fassa son aduerssari
Venir en celh punt que volrra:
Tot hom comunament dira
Que ço gran prosperitat es,
E ques dolent qui no ha res
E que viu en aduersitat;
Donchs, direts vos, mal ordonat
Ez lo mon con axis pertit,
Car molt aul hom vey ben vestit
Ez ha diners e ço que vol,
E molt bon hom sescalfal sol
Per tal com no ha que sabrich. »
« Senyora, certament vos dich
Que si es axi com posats
[*v.*] * Quants homens james foren nats
No men ferien alre dir. »
« Ara vey que volets garir,
Mon dolç fill, delanfermetat,
Car hauets me clar demostrat
Laucech quauets dins vostra cor;
E duy may no haiats pahor
Que, Deu volent, garit serets.
Vos, segons que io vey, cresets
Que celh qua vos dona semblan
Que sien honests homens, han
Aquelles virtuts que penssats,
E que cell que vos mal jutgats
Sien justs homens e mals;
E sabets que no son eguals
Los juys dels homens daquest mon,
Car celhs qui al vostra juy son
Bons, honests e ben fasens,
Seran mals al juy de les gens

E pel contrari semblanmen;
E no sabrets per conseguen
Qual merexera mal o be.
Pus larch vos ho declarare
Per quen vegats mils la vertat:
Posem que sots ten endressat
* Que los bons els mals conaxetz: [*f.360*]
Ges pes axo vos no saubrets
Jutgar ço que marex cascu,
Car nos en aquest mon algu
Vertader jutge, sino Deu
Qui ab linffinit saber seu
So que falh a cascu conex
E li fa segons que merex
Tostemps, pietat megensan;
E no fon marauelha gran
E juy de Deu fort amaguat
De Don Pedro quant fo gitat
De Castelha pel Enrich,
E jatz quelh fos potent e rich
E de son regne ver senyor?
Pero Deu ne dona honor
Acelh qui mal dret hi hauia
A juy de la gent, qui disia
Quel Enrich gran tort demandaua;
E finalment molt hom jutgaue
Quel Rey dom Pedro era tal
Que si Deu noy fos percial
Son enamich del mon gitare.
Los juys diuinals, dich encara
Que son tots fundats per raho,
Mas son contra loppinio
Dels homens rudes, meyspresans
Dayço quells van ymaginans.
* Molt hom sera per ben jutgats [*v.*]

Segons lo mon; e no volrra
Ffer males obres, e haura
Lo cor ten fflach que, peruentura,
Per alguna desauentura
Que li vengues, se lexaria
Del be que comenssat hauria,
E despuys faria tot mal;
E laxcelhença diuinal,
Vesent lo cor daquest ten flach,
No li vol metral cap al sach
Per ço que nos lex de be fer.
Alscuns ne son, qui lur esser
En Deu ten solament han mes;
Ez ell qui veu que lur cor es
Ab ten gran ardor acostat
A la Sancta diuinitat,
No vol que sien agreugats
Dalgunes greus enfermetats
Quelh donara aqui li plau.
Alscuns ne son, aqui la clau
Del regiment del publich
Comana; per ço quel inich
Sia punit del mal que fa.
Alscuns ne son, aqui tolra
Gran part de lurs bens temporals;
Perço que dels celestials
No sien per argulh gitatz,
[f. 36r.] * E vol ques tinguen per pagatz
Del mal ho be quells vulha dar.
Alscuns ne son, que vol temptar
E donels grans aduersitats;
Per ço que sien conffirmats
Per lur exercitacio,
Que no haien presumpcio
De les virtuts quen elhs seran.

Alscuns ne son, qui ganyat han
Lo Regne de Deu per morir,
Car han volgut per ells soffrir
Pacientment molt vil scarn,
E no res menys que la lur carn
Sia per infels destrouida,
E volgren pessar aspra vida
Per bon eximpli a nos dar,
E que poguessem veure clar
Que mes poden virtuts que mals.
Mas dels homens qui no fan als
Si no entendre en maluestats,
Cant la gent veu que son plomats
E condampnats acrusel mort,
No sen marauelhen tan fort
Com fan aquells qui nou merexen.
E puys, que dos bens sen seguexen:
Lo primer es car los maluatz
Del mal que fan son castigats;
E lo segon, que sespordexen
* Tots celhs quen fer mal satrauexen [v.]
Quant vesen quels mals no pren be.
Mas vos direts: — Dona, be se
Que si mals homens cerquen mal
El troben, Deus es liberal
Sils ne complex lur voluntat,
Car si troben ço quan cerquat
Per contens se deuen tenir. —
Mas, que porets vos aci dir?
Molt hom iniust mal sercara
E Deu tant de be li dara
Con li poria demanar.
E ious dich quem penç, mon filh car,
Quel mal aqui Deus tan be fa
Ten aul intencio haura,

Que si fortunal destrenyia,
En tals peccats declinaria
Quil portarien a greu mort.
Alscuns ne son, quis temen fort
De perdre lurs felicitats,
E guardense de maluestats
Perço que Deu nols tolgue res;
E si be lo cor daquest es
Humil ab mal entendimen,
Seguexsen vn be, car temen
Que no vinguessen a fretura,
Lexen lo mal, e no han cura
De fer los peccats que farien.
[f. 362.] * Molts ne son qui degolarien
Per vn flori tot son linatge,
E donen a tot hom dampnatge,
Ab quells nagen algun proffit;
E cant elhs han lo sach fercit
E Deus ha vist que son ten alt,
Gitels daqui, e fan tal salt
Ques trenquen lo colh e la cama,
E perden quant han, e lur fama
Roman per tostemps denigrada.
A molt hom maluat es donada
Potestat de la gent punir,
E vos dauets ne presumir
Ques fa pels bons exercitar
E per los maluats condempnar,
Car los sants qui soffrir volgueren
Per Deu cruzel mort, no hagueren
Corona daur aconseguida
Si, dons, homens de mala vida
Nols haguessen leuats del mon.
E quant los maluats punits son
Cascuns los pot gitar son laix,

Car iustamen porten lo faix
Que lonch temps hauien sercat.
Per que, tenits per spatxat
Que Deu es jutge subira
E tot quant es, fa ne fara
Al seu voler es subiugat;
* Lo qual es tan be ordonat [v.]
Que no fretura de millor,
E que tot hom te gran error
Quis met en cor de mantenir
Que deu a cascu fer ne dir,
Permetre, voler ni mirar
Res, com puxa imaginar
Que sia fayt ab desrayso.
Mas humenal oppinio
Aquests grans juys no pot entendre;
Per que, nouseu vulhats contendre
Daci auant ab hom viuen,
E sius plats cresets fermenen
Que Deu, qui es be sobira,
Lo mon e ço que format ha
A bona fi ho volch crear;
E si volets considerar
Del mal la diffinicio,
Conexerets que may no fo
Mal en est mon, sino be.
La diffinacio us dire:
Mal es de be priuacio;
Donchs noy cal gran prouacio
Quel mal quom fa no sia res,
Car priuacio res no es
* Nel mal quom fa, per conseguen. [*f. 363.*]
Perque, he prouat claramen
Que tostemps es bona Fortuna. »
« Senyora, may personalguna »

Dix yeu «nou creura si loy dich.
Quantes de mi, beus sertiffich
Que noy faria questio,
Donchs maior declaracio
Sopley a vos que men donets.»
«Molt amat filh, vos los diretz
A tots celhs qui volran duptar,
Que Deu la volguda crear
Per exercitar o punir,
Remunerar o corregir
Les bons els mals, segons lurs merits:
Los mals punir per lurs demerits,
Els homens bons remunerar,
Els homens justs exercitar
Per que de si no presumesquen,
E per que no satrauesquen
A mal corregir los injusts.
E tendranse tots per venssuts
Celhs quil contrari mantenien;
E veuran que res no sabien
[v.] * Cells qui eren doppinio,
Com nols demostras rayso
Bona, luzent e vertadera,
Que Fortuna james no era
Mala, jatz que fos desplasen.
E podets los dir certamen
Que Fortuna tostemps sta
En la ma de tot hom qui ha
Bon seny e rayso natural;
Car celha que jutgerets mal,
Si la prenets en paciença
Vos dara clara conexença
De tots vostres deffelhiments;
E sin est mon soffrits turmens,
Peradis delha conssegrets.

Mon car filh, pus entes hauets
Claramen tot ço queus he dit,
De lenfermetat sots garit,
Per que, tornar vos en podets;
E sopley vos quem perdonetz
Car occupada suy vn poch. »
E semblam queb falhes de foch
Magues hom donat per la cara,
Car nom volgre pertir encara
De la sua gran excelhença.
Ez ab fina ben volença
* Acompanyam fins a la mar, [*f.* 364.]
E feumen la barcha pujar
Ab qui eu era vengut aqui;
E dix : « Donzelles, donatz li
Cascuna vn playsen baysar. »
Ez yeu volguim agonelhar
Ab cor que li besas les mans,
Mas correch me brassar abans
E besam fort honestamen;
E les altres encontinen
Ab cara rient mabrassaren,
E burlant la barcha veraren
Pertint se corrent denant mi,
En tal punt que despuys no vi
Elhas ne res queus hage dit;
Si no quem troben celh partit
En que fuy al comenssamen,
Cant la mar el contrari ven
Ma fesien lo cap rodar.
Ez apres pauch vau arribar
Al loch on mera reculhit
Cant lo vilanas mal vestit
Ma cresi cautelosamen.
E la barcha soptosamen,

Apenes delha fuy exit,
Gita denant me tal cruxit
Que fom semblant tota rompes.
[v.] * E girem e no viu res
Ne sabi si tench bona via.
Mas, ans que sesclaris lo dia,
Per ço que no fos mal jutgat
Que tan gran maytins fos leuat
E quem anas deportar sol,
Car nos presat vn caragol
Qui noych fa stat mot gran,
Tornamen yuas passeguan
A mon hostal, dins la Ciutat
De Barchinona, on fuy nat,
E morray sin suy cresegut.
Ez ab aytan, Deus vos agut
Eus don peradis apres mort,
Car yeu no say pus rich deport.

FINIT

# III

# HISTORIA

DE

# VALTER E GRISELDA

ARROMANÇADA PER

# BERNAT METGE



[*A 30*] ***ASSI COMENÇA LA YSTORIA** [*I 2*]

## DE VALTER E DE GRISELDA

*A la molt honorable e honesta senyora madona [*U 128*] Isabel de Guimera: Bernat Metge salut e reuerencia subiectiua. A mi ensercant entre los libres dels philosops e poetes alcuna cosa ab la qual pogues complaure a les dones uirtuoses, occorrec laltre die una ystoria la qual raçita Patrarcha poheta laureat, en les obres del qual io he singular affecció. E com la *dita istoria sie fundada en uirtuts de [*I 2 v*]

---

1-2 *Afegit de lletra més moderna:* composta per Bernat Metje *A; Sense títol primitiu emperò en lletra del s. XVIII dalt de la plana:* Historia de las bellas virtuts per Franco Petrarca *U;* Letra de Bernat Metge a Madona Isabel de Guimera *I**. 3 *manca* e honesta *U*. 5 entrels *U*. 6 libras-philosoffs *U* portas *A* poetas alguna *U*. 7 complaura-donas virtuosas *U* victorioses *A* occorrech *U*. 8 laltra dia-recita *U* Petrarca *I* poeta-*manca* laureat *U*. 10 sia *U*.

* *A* indica'l ms. Aguiló, ara de l'Institut d'Estudis Catalans; *U*, el ms. de la Universitat de Barcelona; *I*, la primera edició impresa, Barcelona, 1883.

paciencia, obediencia e amor coniugal, e a mi sie cert que entre les altres uirtuts uos, senyora, siats dotada daquestes singularment, per ço he deliberat de arromensar la dita istoria e de tremetre leus per que uos e les altres dones uirtuoses prenats eximpli de les coses en eyla contengudes, no per tant que iom pens que uosaltres freturets daquesta doctrina, car sens eyla sots assats pacients e uirtuoses, mas que perço que hoirets la seguent istoria siats pus ardents en seguir les dites uirtuts: car diu lo mestre de amor Ouidi, en les obres del qual en temps que io amaua me solia molt delitar, que al cauayl leuger quant corre no li nou si hom li dona alcuna speronada. Suplicant uos que la seguent istoria vuylats benignament hoir, e en les aduersitats, les quals algu en aquesta present uida no pot squiuar, con loc [*A 30 v*] sera *ben remembrar daquella perso que mils e pus pacientment puxats aquellas soferir, de les quals Deu uos uuyla preseruar per se merce, amen.



11 pasciencia-sia *U.* 12 *manca* entre *A.* 13 de aquesta-delliberat *U.* 14 arromansar-trametraleus *U.* 15 donas virtuosas *U.* 16 las cosas en aquella contengudas *U.* 17 yo nom pens-freyturets de aquesta *U.* 18 ella-pascients e virtuosas *U.* 19 mas perço que oynts la present *U.* 20 ditas-mestra *U.* 22 adelitar-cauall *U* que el cauayl *A.* 23 alguna *U.* 24 la present-vullats *U.* 25 oyr en les *U.* 26 com loch *U.* 27 de aquella perço *U.* 28 pascientment-soffarir de las *U.* 29 vulla *U* perseuerar *A* çe merçe-*manca* amen *U.*



*En Italia es una prouincia ornada de molts no- [*I 3*] bles casteylls e uiles appellades lo marquesat de Saluça, del qual era Marques hun fort noble baro apellat Valter, joue beyll e molt gracios, no menys noble de costumes que de linatge, e finalment en totes coses fort insigne, sino que content desso que fortuna li hauia donat no curaua del esdeuenidor, e trobaua tan gran pler en cassar, [*U 128 v*] que totes les altres coses que *affer *auia ne menys [*I 3 v*] preaua. E specialment nos curaua de pendre muyler, de la qual cosa los seus uassayls e sotsmeses eren fort dolents e despagats: los quals con molt

---

30 *En I, abans de començar, com a títol de la novela:* Assi comença la ystoria de Valter e de Griselda; ornade *U.* 31 notablas castells e vilas apellada lo merchasat *U.* 32 de la qual - vn - nobla *U.* 33 *manca* apellat *A* joua bell *U.* 34 nobla de custumas *U.* 35 totas cosas - insigna *U.* 36 li aura *A* de asso - dat no *U.* 37 tant *U.* 38 totas - cosas - afer hauia *U.* 39 preaue - curaue - muller *U.* 40 vassalls e sotsmesos *U.* 41 com *U.*

ho agueren sofert enaren ensemps al dit Valter: e hu deyls, lo qual era de maior auctoritat e per beyl perlar o per maior priuadansa que auia ab lo dit Valter, dix axí:

« Molt noble Marques, la tua humanitat dona a nos audacia e gosar que tota uagada quels fets ho requiren ab deuota confiança parlem ab tu, e que are les uoluntats que tots tenim secretes en los nostros coratges la mia ueu notifich a les uostres horeyles: [*A 31*] no pas que io hage algun interes sin*gular en asso, mas per tal com tu, segons que per molts indicis e senyals has souen prouat, mostres e reputes que io son a tu molt car denants tots los altres. Con donchs totes les tues coses placien e aien a nos tostemps plagut, perço que puxam iutiar que som benauenturats con aytal senyor auem, e que serem molt pus benauenturats en lo esdeuenidor que tots nostres uehins, suplicam te humilment que uuyles pendre muyler, e que asso uuyles fer spetxadament, car los iorns sen uan e uolen fort leugerament. E iatsasia que sies en la flor de ton iouent, empero la uaylesa ensaguex aquesta flor, e la mort es proisme a tota edat: tot hom egualment ha a morir, e la hora

---

42 baguessen soferit anaren *U.* 43 e la hu de ells-ho per *U.* 44 bell parlar-priuadesa-hauia *U.* 47-49 audiencia o gosar-que tots tenim sacretes *A* audacia e gosar parlar que totas les voluntats que tenim secretes *U; la lliçó admesa per nosaltres es la de l'editor de I.* 50 notiffich a les tues orelles *U.* 54 denant-com *U.* 55 hagen *U.* 56 puxen iutyar que siam *U.* 57 beneuenturats com-hauem-e serem *U.* 58 beneuenturats-lesdeuenidor *U.* 59 vulles *U.* 60 muller-aço-vulles-spatxadament *U.* 61 jatsia *U* jatsesia *I.* 62 que tu sias *U.* 63 vellesa anseguex-proisma *U.* 64 ora *U.*

es inserta. Placiet * donques que oies les pregaries [*I 4*] daquells qui no menysprearien los teus manaments, e comana a nos la eleccio de la muyler, car nos let procurarem tal que eyla sera digne de acostar se a tu, e de tal linatge que tots porem star en bona sperança de eylla. Deliurens donques daquesta trista de ancia en que som, per ço que si Deus disposaue en altra manerà de tu no ten enasses menys de ledesme successor, e con nos romanguessem sens regidor alcun. »

Ladonchs lo dit Valter * mogut per les piadoses [*U 129*] paraules dels seus, dix :

« Vosal*tres, amichs, me forçats de fer ço que ia- [*A 31 v*] mes no fo en lo meu cor. Jom adelitaua que uisques en libertat, la qual fort tart es en matrimoni, per que iom sots met de bon grat a la uoluntat de uosaltres. E iatsia que io confiu de la uostra sauieza e fe, uuy releuar a uosaltres del carrech que uolets pendre per mi, car io mateix men vuyl auer lo affany de sercarlem : com io sie cert que la noblea del hun no ennobleix laltre, e que moltes uagades los fiyls son desemblants als pares. Tot lo be qui es en la persona no li ue daltre sino de Deu, al qual io coman mi e tots mos afers, sperant que eyl me

---

65 incerta - donchs - hoges *U*. 66 de aquells *U*. 67 muller *U*. 68 ella - digna *U*. 69 star ab *U*. 70 ella desliurens donchs de aquesta *U* 71 trista ancia - Deu *U*. 72 anasses *U*. 73 ledesma - e nos *U*. 74 algu *U*. 75 piadosas *U*. 76 pregarias dels *U*. 77 forsats de fer cosa que *U*. 78 no fo al meu *U*. 79 fort e tart *A* fort tard *U*. 80 sotmet *U*. 81 sauiesa *U*. 82 uuy reseruar a uosaltres *A* vull releuar uosaltres *U*. 83 matex - vull hauer *U*. 84 sia - noblesa *U*. 85 de la hu no ennobleex laltra - moltas vegades *U*. 86 fills - dessemblants - lo qui es *U*. 88 mi e mos *A* affers - que ell mi *U*.

trobara cosa qui sera expedient a repos e salut mia. E pus uosaltres trobats plaser que io prengua muyler, promet uos que io complire uostre desig en breu, pero uuyl quem prometats que qual se uuyla [*I 4 v*] muyler que io prena ab sobirana honor e *reuerencia la trachtarets, e que entre uosaltres no aia alcun quin digua mal nes clam della eleccio per mi fasadora. Qual se uuyla muyler que io pendre aqueyla uuyl que sia uostra senyora, e sie axi tractada per uosaltres com si era fiyla del emparador. »

Ladoncs tots a una ueu concordablement li prometeren fort alegrament de attendre e complir son manament, axi con aquells qui per sobres de goyg apenes cuydauen ueure lo die de les noccies, ab tant [*A 32*] * gran pler lo sperauen. Lo qual die lo dit Valter los assigna que fossen aparellats a la celebracio de aquelles. E no res menys mena als seus domestichs e familiars que sollemnament apereylassen les coses necessaries a la festa.

No molt luny del palau del dit marques era satuada una vila petita poblada de alguns pageses fort pochs e pobres, entre los quals ni auia .j. pus pobre que tots los altres apellat Janicola, e hauia una filla

---

**89** que sera *A* qui sera–rapos *U*. **90** pler que yo prena muller *U*. **91** uostra *U*. **92** vull · qualçeuulla *U*. **93** muller *U*. **94** tractets–hage algun *U*. **95** diga–de la mia eleccio per mi faedora *U*. **96** qualçeuulla muller–aquella *U*. **97** vull–e sia *U*. **98** filla *U*. **99** ladonchs tots ab una veu concordablament *U* ladoncs a una *A*. **100** d'attendra *U*. **01** goig *U*. **02** apenas–veura lo dia de las nubcias *U*. **03** gran goig e pler–dia *U*. **05** aquellas–mana *U*. **06** aperellassen–cosas *U*. **07** necessarias *U*. **08** merques–situada *U*. **09** poblade–pagesos *U*. **10** entrels–hauia hu–pobra *U*. **11** que tots apellat Genicula *U* Panicola *A*.

apellade Griselda assats * bella de cors, mas era [*U 129 v*] pus beylla de bones custumes e de uirtuts del coratge, la qual se era nodrida en sobirana pobresa, ab uiande groçera: e ignorant tot desig carnal iames no auia imaginat ne girat lo enteniment en foyls ne delicats pensaments, ans reposaua en lo seu pits uirginal coratge dome ueyl *e saui, e ab inextimable [*I 5*] caritat seruia diligentment son pare, e pasturant algunes poques oueyles que hauia e filaua cascun iorn, e puys tornantsen a casa apereylaua cols o spinachs, o altres uiandes couinents a la sua condicio, e fahia lo lit a son pare; e finalment tot son temps despenia en pietat e obediencia filial.

E com Valter agues acustumat de passar souen per la casa de son pare, e sagues pres a ment moltes uagades de la uirtut daquesta nina, la qual *uir- [*A 32 v*] tut no era manifestada a la gent nen parlaue algu perço con era de tant baix stament, lo dit Valter se mes en cor de pendre aquesta per muyler sobre totes les altres.

*Lo die de les nupcies se acostaua, e tothom se [*I 5 v*] meraueylaua don uendria la nouia e qui era. E lo dit Valter entretant fahia prouisio de anels daur, de corones e daltres ornaments: e feu fer uestadures,

---

12-13 apellada-bella e nobla de bonas custumas e de uirtut *U.* 14 subirana *U.* 15 vianda grossera *U.* 16 hauia-lenteniment en folls ne en delicats *U.* 18 de homa veyll-inextimabla *U.* 19 karitat *U.* 20 algunas poques de ouellas que hauia filaue *U.* 21 tornantsen en casa aparellaue *U.* 23 e feya-asson-ffinalment *U.* 24 disponia *U manca* e *A.* 25 hagues *U.* 26 se hagues pres esment *U.* 27 vegades-de aquesta *U.* 28 parlaua *U.* 29 com-bax *U.* 30 muller *U.* 32 acostaue *U.* 33 mereuellaua-ne qui *U.* 34 feya prouesio de anells daur e de *U.* 35 de altres-vestidures *U.*

calçes e sabates a forma o a mesura daltre donzella la qual era de statura semblant a Griselde.

Ab tant uench lo die assignat, e con algun no sabes noues de la nouia, tot hom stech fort merauellat, e maiorment perço con ia era hora de dinar, e la uianda e la casa eren ia apareylades. Ladonchs Valter, axi com si degues exir a carrera a la sua sposa, isque fora lo seu palau be acompanyat de molts nobles homens e dones, dressant son cami ues la uileta dessus dita.

[*U 130*] E Griselde, ignorant * les coses que per eyla eren aperellades, e aportant aygua en .i. canter en lo seu cap entrassen en la casa de son pare perço que agues spetxat so que fer auia e que enas ab les altres nines a ueure la sposa de son senyor. E de mentre Valter enaua pensiu entre si mateix acostantse ues la casa de Janicola, crida Griselda per son nom, interrogant la hon era son pare. E aqueyla reuerentment e ab gran humilitat respos que en casa era; a la qual dix Valter : « Manali que uinga a mi. » E con lo pare de la dita Griselde fo uengut, [*A 33*] lo dit * Valter, prenent lo per la ma, ab ueu baixa [*I 6*] perço que algun nou hois, * dix : « Janicola, io se que tu ames molt a mi, e tostemps he conagut tu

36 calses–e a mesura de altre *U.* 37 *manca* semblant *A* Griselda *U.* 38 asignat–com algu *U.* 39 mareuellat *U.* 40 com *U.* 41 case eren aparellades *U.* 42 dagues axir *U.* 43 fora la sua case be aconpanyat *U.* 45 vers *U.* 46 Griselda–qui per ella eran *U.* 47 e portant ayga ab vn canter *U.* 48 case *U.* 49 perço que spatxas ço que affer hauia-anas *U.* 50 lesposada de *U.* 51 que Valter anaue–matex *U.* 52 uers le case de Janicula *U.* 53 le hon–aquella *U.* 54 *manca* e ab gran humilitat *A* respos li que *U.* 55 case–maneli que vengue *U.* 56 Griselda fos *U.* 57 e dix ab veu baxe *U.* 58-59 que nagu no hoys Janicula ço que tu–es tostemps conagut per *U.*

per bo, fael e leyal, e les coses que a mi plaen iom pens que tu les haies per agradables. Empero vna cosa singularment vuyl saber de tu, si uols auer a mi per genre qui son ton senyor. » Ladoncs Janicola, spaordit de les dites paraules, dix : « Jo no deig res uoler ne auorrir sino axi con plaura a tu qui est mon senyor. » « Entrem nosen, sols, tots sols » dix Valter « per ço que en presencia tua io puxe interrogar ta fiyla. » E apres que foren intrats dins la casa de Ianicola, sperant defora e mereueylant se tot lo poble, trobaren Griselde molt meraueylade e spaordide del aueniment de tan gran oste, a la qual dix Valter : « A ton pare e a mi plau que sies ma muyler, e pens me que semblantment placia a tu: pero una cosa te uuyl demenar, si uens acordada que apres que nostre matrimoni sera acabat e complit lo teu coratge se conuenga de bon grat ab lo meu, axi que en alguna cose iames nos descouenga ab la mia uoluntat: e que tot so que io uolre fer te placia, e que nom contrestaras nem faras mala cara ia mes. » Al qual la dita Griselde tremolant per la *nouitat daquest fet respos : « Senyor meu, yo no son digne de tant gran honor, [*U 130 v*]

---

59-60 es tostemps conagut per feell e leyal *U.* 61 hages per agredables *U.* 62-63 cose–vull saber si vols hauer per genre mi qui *U.* 64 Janicula spahordit per les paraules dites dix *U.* 65 dech uoler–com *U.* 66-67 nos en donchs dix Valter tots sols *U.* 68 puxa enterrogar de algunes coses ta filla–entrats *U.* 69 Janicula *U.* 70 mereuellant–Griselda fort mereuellada *U.* 71 spahordida–ten gran *U.* 72 hoste *U.* 73 que tu sies ma muller–que semblant placia *U.* 74 vull demanar *U.* 75 que lo nostre *U.* 76 conuengua *U.* 77 nanguna cosa iames se desconuenga *U.* 78 uolentat-ço *U.* 79 ta placia e que no mi contrestaras *U.* 80 el qual *A* Griselda *U.* 82 digna-tan *U.*

pero se la tua uoluntat es e fortuna mia que axi sie [*A 33 v*] com * tu has dit, iot promet que no tant solament [*I 6 v*] fare so que tu manaras, ans * encare te dic que ia mes no pensere res que faça contra ton uoler, ni tu poras fer alguna cosa, posat quem manasses matar, la qual sie desplasent a mi. » « Assats me abasta » dix Valter; e mostrant aquella publicament al poble, dix: « Aquesta es ma muler, aquesta es uostra senyora, aquesta amats e honrats, e si mi auets car, haiats aquesta molt pus cara. »

E perço que eyla no aportas res de la fortuna ueyla en la noueyla casa, feula despuylar tota nua a les honrades dones que eren aqui, e dels peus fins al cap le feu uestir de uestadures noues. La qual apres que fo uestida, pentinada e be arreada, apenes la conec lo poble. E encontinent Valter la sposa e li dona hun fort beyl anell; e faent la caualcar en hun cauayl blanc, feu le amenar ab gran alegria, present e acompenyant tot lo poble, al seu palau.

[*I 7*] * En aquesta manera foren celebrades les noces fort sollempnament; e nostro Senyor feu tal gracia a la dita Griselde que algun no pogue iutgar que fos nodrida en casa de pastor, sino en algun palau imperial, tant era cara e uenerable enuers tots; e

---

83 si la tua – sia *U*. 84 com has dit – tan *U*. 85 ço – encaret dich *U*. 86 pensare res que sia contra *U*. 87 ne *U*. 88 la qual cosa sia *U*. 89 basta *U*. 90 es me muller aquesta vostra senyora *U*. 91 hauets *U*. 92 molt per pus cara *U*. 93 ella no portas *U*. 94 vella en la nouella *U manca* en la *A* a la *I* feu despullar *U*. 95 donas qui eran *U*. 96 la feu – nouas *U*. 98 apenas la conech lo pobla – esposa *U*. 99 vn fort bell *U*. 200 vn cauall blanch feula manar *U*. 01 acompanyant – pobla *U*. 02 nosses *U*. 03 nostre senyor deu feu tanta de gracia *U*. 04 Griselda – algu – iutyar ques *U*.

apenes coneguera hom qui la conegues de natiuitat, que fos fiyla de Janicola: tant era cara e uenerable e tant era la honestat de la sua uida, e la noblea de les sues costumes, e la dolsor de les *sues peraules [*A 34*] ab les quals se *tiraua los coratges de les gents. E no [*U 131*] tant solament dins los termens de la sua terra la loauen, ans encare per moltes altres prouincies era scampada la sua uirtuosa fama, axi que molte ient ab gran affeccio e pler uenia per amirar aquella.

En aquesta manera Valter, ennobleit de insigne e benauenturat matrimoni, viuia ab sobirana pau en casa sua, e fora sa case ab sobirana amor de les gents; e era tengut fort per saui con tant gran uirtut amagada deius tan gran pobrea e fratura auia acostada assi mateix.

E no tant solament Griselda exercia negocis femenils e domestichs, ans encare con obs hi era usaue de officis publichs, e en abcencia de son marit leuaua de carrera los plets e questions de la terra, e metia pau entre los discordants ab tant bones e sauies paraules e maneres, e ab tanta maturitat e egualtat de iuy, que tot hom * deya que Deu [*I 7 v*] los auia tremese aquesta dona del cel.

E no passa molt de temps que Griselde se em-

---

07 apenas conaguera – conagues *U*. 08-09 filla de Genicula tanta era la honestat *U*. 10 las suas custumas – dolçor de las suas paraulas *U*. 11 las gents *U*. 12 termas *U*. 13 *manca* la loauen *A* moltas – prouincias *U*. 14 molta gent *U*. 15 per mirar *U*. 16 ennoblayt de insigna *U*. 17 beneuenturat – subirana *U*. 18 en casa e fora se casa ab subirana – ses gents *U*. 19 fort pus saui com tan *U*. 20 ius gran *A* tant gran pobresa e fretura hauia *U*. 21 matex *U*. 22 no solament *U*. 23 *manca* encare *A*. 24 *manca* usaue – absencia *U*. 26 tan *U*. 27 bonas e sauias – maneras *U*. 29 hauia tramesa *U*. 30 molt temps que Griselda *U*.

prenya, per la qual raho tots los seus sotsmesos stigueren ab engoxosa sperança. Apres eylla peri vna fiyla molt beyla, e jatsia que sos uessalls aguessen mes amat fiyl, empero no tant solament son marit, ans encara tota la ient ne hac fort gran pler.

E apres hun temps que la fiyla fo deslatada, jatsia que lo dit Valter agues assats prouade [*A 34 v*] *la fe de la muyler, empero uolc la prouar e asseiar mes auant. E stant sol en una cambre cridale, e ab care trista dix li axi:

« Be sabs tu, Griselde, e nom pens que per la present fortuna te sie oblidat lo stament del temps passat, be sabs tu encara en qual manera uenguist en aquesta case, e con est assats [*U 131 v*] *cara e molt amade a mi; mas no est axi cara als nobles homens de ma terra, maiorment despuys que comensist auer infants, car tenen se fort per eniuriats que sien sotsmesos a dona qui sie fiyla de pages axi com tu est. E es de gran necessitat a mi que desig auer pau ab eyls, que de ta fiyla faça no so que uolria, mas so que a eyls plaura; e couendramen a ffer cosa quem sera la pus trista e la pus dolorosa que io pogues fer, pero no ho uolria fer que tu no ho sabesses,

31 sotmesos *U*. 32 stigueran ab congoxosa speranse – ella pari *U*. 33 filla molt bella – jatssia que sos vassalls haguessan *U*. 34 fill *U*. 35 gent *U*. 36 vn – filla *U*. 37 jatssia que Valter hagues – prouada *U*. 38 se muller – volch – assayar *U*. 39 sols – cambra cridala *U*. 41 saps tu Griselda *U*. 42 sia – estament *U*. 43 saps tu encare – vinguist *U*. 44 en esta casa e con es – amada *U*. 45 mas est axi *A* mas no es axi *U* mas no est axi *I*. 46 comensest hauer *U*. 47 injuriats que sian sotmesos *U*. 48 qui sia filla *U*. 49 mi qui desig hauer *U*. 50 ells – filla fassa – mas ço *U*. 51 ells – couendra a – quim *U*. 52 e dolorosa que yo pugues *U*. 53 nou volria – sabessas *U*.

perque vuyl que tu ho concentes e que hi aies aquella *pasciencia la qual me prometist en lo començament de nostre matrimoni. [*I 8*] » Ladonchs Griselde, hoides aquestes peraules, sens mudament de color e de paraula, dix : « Tu est nostre senyor, e yo he aquesta fiyla tua som teus: fe de les tues coses axi con te plaura, car res no pot a tu plaure que a mi desplacia, car io no desig auer res ne he paor de perdre alguna cosa en aquest mon sino tu. Io he ficades aquestes coses en lo mig del meu cor, les quals iames no exiran per passament de lonch temps ne per *mort: totes coses impossibles se porien [*A 35*] abans fer quel meu coratge nos muderia. »

Ladonchs, Valter, fort alegre per la dita resposta, mas dicimulant ho con mils pogue, se perti deuant eyla demostrant que era fort trist.

E apres hun poch, tremesli hun dels seus algotzirs en lo qual eyl se fiaua molt (certificat de sa intencio e de ço que eyl entenia a fer) lo qual uinent a eyla gran hora de nit, li dix : « Senyora mia, perdonem e placiet que nom tingues en mal so que io forsadament he a fer. La tua sauiesa sab quina cosa es qui ha afer ab senyor el qual hom no pot contrestar per dura cosa e cruel que man esser feta.

---

54 vull quey consentes e quey hages *U.* 55 promatist–comensament *U.* 56 nostra–Griselda *U.* 57 oydes aquestas *U.* 58 de color de *A* paraule–tu es nostro *U.* 59 filla tua som tuas–las tuas cosas *U.* 60 com–not pot *U.* 61 no deig hauer–pahor *U.* 63 fichades aquestas cosas al mig *U.* 65 totas cosas *U.* 66 que lo meu–mudaria *U.* 67 alegra *U.* 68 dissimulant–com–posque–parti *U.* 69 ella *U.* 70 vn poch tramesli vn–algutzirs *U.* 71 ell–certifficat empero de *U.* 72 de asso que ell entania affer *U.* 73 ella *U.* 74 tingas a mal ço *U.* 75 forçadament he affer–sap *U.* 76 affer–al qual *U.* 77 contrastar *U.*

Mon senyor ma manat que io prengue aquesta infanta, e que aqueyla... »

Ab paraula estroncade lexas de parlar e de dir lo cruel ministeri que deuia exercir. Sospitosa era [*I 8 v*] la fama del algotzir, sospitosa era la cara, *sospitosa era la ora, sospitoses eren les paraules ab les quals iatssia que eyla clarament entenes que aquell deuia enar matar la sua dolsa e cara fiyla, empero no gita lagremes ni sospira gens, la qual cosa no sola- [*U 132*] ment fora stada *molt dura a mare, ans ho fora semblantment a nodrissa. Puys ab bona care prenent linfanta, guardant la un petit, e besant aquella, beneyla e feu li lo senyal de la creu en lo front, e donala al algotzir, dient li : « Ueten, e en execucio [*A 35 v*] met so que mon senyor *te ha menat; mas prech te de una cosa, quet guarts que besties feres ne oceyls no deuoren ne mengen aquest petit cors, ab tal condicio pero que per mon senyor no sie menat lo contrari. »

E apres con lo dit algotzir sen fos tornat a son senyor e li hagues recitat so que per eyl era stat dit a la dona, e so que per eyla era stat respost, e li hagues donada sa fiyla, amor e pietat paternal mogueren fort lo dit Valter; pero eyl no lexa son pro-

---

78 me ha manat–prenga *U*. 79 aquella *U*. 80 e ab paraule stroncade *U*. 81 misteri *AU* ministeri *I*. 83 hora–eran les *U*. 84 jatsessia clarament *U*. 85 anar–dolça filla cara *U*. 86 gita alguna petita lagrama ne suspira *U*. 87 fore stade *U* stada dura *A* en mara–fore *U*. 88 en nodrissa–cara *U*. 89 guardala *U*. 90 beneyila *U*. 91-92 algutzir–e met en exequcio ço que–manat *U*. 93 de besties *A* que bestias feras ne oçells *U*. 94 no la deuoren *U*. 95 not sia manat *U*. 97 algutzir sen fo–asson *U*. 98 ço–ell *U*. 99 *manca* a la dona–ço–ella *U*. 300 se filla *U*. 01 mogueran–ell *U*.

posit, ans la liura a son algotzir enbolcade en draps, e mese en .i. gran canasta posale sobre una bestia que la aportas suaument, e feula aportar ab gran diligencia a Bolunya a sa germana, que era muyler del comte de Panico, que la nodris e que la instruis ab maternal amor e studi de bones custumes, e que la faes nodrir, e que la tingues tant sacretament com pusques, que hom en lo mon no pogues saber de qui era fiyla. E lo * dit algotzir encontinent compli [*I 9*] ab gran diligencia so qui li era menat.

Apres Valter, considerant souen les paraules e la cara de sa muller, iames no pogue conexer ne auer senyal que lo coratge de sa muyler se fos mudat, car agual alagria, diligencia e cura, acustumat seruey e semblant amor li demostraua de fet que dabans auia acustumat; e iames no li demostraua tristor ne li feu mencio de sa fiyla, ne iames desliberadament ni per incident lo nom de aquella no li exi de la boca, que *algu hois. [*A 36*]

Apres de aquestes coses que foren passats .iiij. anys, Griselde se emprenya, e pari hun fort beyl fiyl, del qual hagueren gran goig e alegria son pare e tots sos amichs. E a cap de dos anys que fo deslatat, Valter, tornant en la acustumada curositat, dix a sa muyler aytals paraules:

---

02 al algutzir enbolcada *U.* 03 mesa dins vna–e posala sobra *U.* 04 portas–portar *U.* 05 se–muller *U.* 06 e la instruis *U.* 07 maternal studi de bonas *U.* 08-09 tan secretament *U manca* com pusques *A.* 10 filla–algutzir compli *U.* 11 ço–manat *U.* 12 paraulas *U.* 13 hauer *U.* 14 quel–muller *U.* 15 egual *U.* 16 e amor semblant–de abans *U.* 17 hauia–demostra *U.* 18 filla–delliberadement *U.* 19 ne incident *U.* 20 bocha–ho oys *U.* 21 aquestas cosas *U.* 22 Griselda–vn–bell *U.* 23 fill–hagueran *U manca* goig e *A* alagria *U.* 25 acustuma *A* curiositat *U.* 26 asse muller–paraulas *U.*

« Be creu que aies hoit dir con lo meu poble ha gran despler e no porta pacientment nostre matrimoni, maiorment despuys que tu aguist e comensist auer infants, pero james nols sabe tant greu con feu despuys que tu haguist fiyll; car dien entre les gents e eyls, e yo qui moltes uagades he hoit dir, que « apres la mort de Valter lo net de Janicola senyoreyara a nos », e a aquells es fort greu que tant noble terra sie sotsmesa a aytal senyor. Cascun die entre [I 9 v] *lo poble se dien estes paraules, per les quals io qui son fort desiyos de repos, e a la ueritat me tem de [U 132 v] *perills de me persona, me somoch moltes de uagades que daquest infant faça ço que he fet de sa iermana; mas denunciuho abans perso que sobtosa e inopinada dolor not torbas. » E Griselde respos: « Senyor, ia to he dit, e are ho repetesch, que yo no puix res fer, ne no vuyl sino so que a tu plau, car io en aquests fiyls no he als sino lo trebayll: tu est senyor de mi e deyls, per que fe a ta guisa desso del teu, e no hi demans mon concentiment, car en axi con en lentrament [A 36 v] * que fiu de la tua casa me despuyli les uestadures, axim despulli les mies

27 hages oyt–pobla *U.* 28 pascientment lo nostra *U.* 29-30 que tu comançest hauer *U* *manca* james *A* tan *U.* 31 fill–*manca* les gents e *U.* 32 ells–moltas vegades ho he oyt–*manca* dir *U.* 33 apres mort *A* Genicula *U.* 34 senyoraiaria a nos e quels es *A* tan nobla *U.* 35 sia *U.* 36 pobla–aquestas paraulas *U.* 37 rapos *U.* 38 perill de ma–moltas uegades *U.* 40 se germana–denunciy to–perço *U.* 41 inopinable–Griselda *U.* 42 ara *U.* 43 pux–ne vull ne no vull sino ço *U.* 44 fills noy he als sino los treballs *U.* 45 es–de ells–de asso *U.* 46 noy demans mon consentiment *U.* 47 car axi com en lo entrament *U.* 48 despuyli les vestadures e les mies *A* despulli les uestidures axim despulli les mias *U.*

uoluntats e desigs, e uestim los teus, per que en qual se uuyla manera tu vuyles alguna cosa yo semblantment vuyl aqueyla; car si yo fos certa de la tua uoluntat, ia aguera comensat a uoler e desiyar ço que tu desiyes; mas pus lo teu coratge no pux preuenir, de bon grat seguire aqueyl. E si tu trobes plaer que yo muyre, tantost morre uolenterosament, car alguna cosa finalment ne la mort sera egual a la nostra amor. »

Ladonchs, Valter, meraueylantse de la constancia e fermetat de la fembra, partis ab trista cara denant eyla; e encontinent tremes li lo algotzir que ia altre uagada li auia tremes, lo qual apres que ab gran instancia li ach demanat perdo si li feyha res desplasent, axi com si degues *a fer un gran crim, de [*I 10*] mena linfant. E Griselde, ab cara e coratge dessus dits, pres entre los braços son fiyl beyl e fort gracios, no tant solament per eyla amat, mas per tots aquells quil auien uist e hoit nomenar, faentli lo senyal de la creu en lo front e beneyntlo axi con auia fet de la fiyla, sguardantlo gran stona e besantlo, sens lagrama ne sospir donal al algotzir dessus dit, dient li : « Uet assi mon fiyl, fe deyl so que tes manat, mas de una cosa te prech, que si fer se pot no iaques-

---

50 qualçeuulla–vullas *U*. 51 vull aquella *U manca* certa *A*. 52 ya haguera *U*. 53 desiges *U*. 54 *manca* aqueyl–trobas *U*. 55 pler–muyra *U*. 58 merauellantse *U*. 59 fermatat *U*. 60 ella–tramesli lalgotzir–altra *U*. 61 uegada li hauia trames *U*. 62 instancia hac–feya *U*. 63 si hagues affer *U*. 64 demana–Griselda ab la cara *U*. 65 entrels brassos son fill bell *U*. 66 no solament amat per ella *U*. 67 hauian–oyt nomanar e faentli *U*. 68 al front–hauia *U*. 69 filla e guordantlo–besant aquell sens gitar lagrame *U*. 70 suspir–algutzir *U*. 71 fill–de ell ço *U*. 72 cosat prech–gequescas *U*.

ques maniar a besties ne a ouceyls los delicats men- [A 37] bres de tant noble * infant. »

Apres lo algutzir sen torna ab linfant a son senyor dient li les coses dessus dites, en lo qual se mereueyla tant fort, que si no era cert de la gran amor que Griselde hauia a sos fiyls, per poch aguera aude sospita que aquesta fortalesa femanil no partis de anorma crueltat. E apres tremes lo dit infant per lalgotzir a Bolunya, axi con auia fet de la fiyla.

Tots los dessus dits experiments de benuolença e fe coniugal pogueren auer bestat a Valter, mas molts homens son qui nos saben lexar de la cosa pusque la han comensada, ans continuen aquella e perseueren en lur proposit

Apres Valter continuament contemplaua e gor- [I 10 v] daua sa muyler sis * mudaua per ço que li auia fet, e nuyl temps pogue conexer en eyla alguna mutacio, mas de die en die la trobaua pus fael e ab maior affeccio enues eyl, axi que endosos semblauen de [U 133] hun coratge, car la muyler, axi com dessus * auem dit, no uolie ne auorria alguna cosa sino axi con a son marit plahia.

Poch a poch se comença scampar mala fama de

---

73 menyar a bestias saluatges ne a oçells *U.* 74 membras de aquest tan nobla *U.* 75 lalgutzir–asson *U.* 76 cosas–ditas lo qual *U.* 77 merauella molt e tan–sino com ell era *U.* 78 Griselda–assos fills *U.* 79 haguera haguda suspita *U manca* femanil *A* no precehis de *U.* 80 enorma–trames *U.* 81 lalgutzir–hauia–filla *U.* 82 dits eximplis de ben uolensa *U.* 83 pogueran hauer bastat *U.* 84 saben abstenir de *U.* 85-86 continuant aquella perseueran a lur *U.* 87 guardaua *U.* 88 se muller–hauia *U.* 89 nulltemps pugue–ella *U* 90 dia en dia *U.* 91 enuers ell axi abdosos *U.* 92 vn–muller–com demunt es dit *U.* 93 volia *U.* 94 asson–pleya *U.* 95 comensa *U.*

Valter, ço es assaber que ab crueltat e duricia inhumana, perço con se penedia del baix e humil matrimoni que auie fet ab Griselde, auia manat matar sos fiyls, car algun no podia ueure los infants ne sabia hom hon eren; per la qual cosa Valter qui sabia esser tengut per saui hom e noble, e solia esser molt car als *seus sotsmeses, fo reputat a les gents [A 37 v] per infamis e odios; e gens per asso lo seu coratge nos mudaua nes enclinaua, ans procehia continuament ab sospitosa seueritat en la experiencia que auia comensada.

Com apres la natiuitat de la fiyla fossen passats .xij. anys, eyll tremes missatgers a Roma qui fessen semblant o fenyessan que aportassen letres del Papa ab les quals fos mesa fama entrel poble que a ell era dada licencia per lo dit Papa, que per rapos e pau de eyll e de ses gents, separat lo primer matrimoni pogues pendre altra muyler. La qual *fama [I 11] con fos peruenguda a noticia de Griselda iom pens que la desconsola e li dona gran tristor, mas eyla no sen mogue gens, ans stech ferma axi con aquella qui de si mateixa e de so del seu auia ia ordonat una uagada e dispost, sperant que manaria esser fet della per Valter, al qual ella sa per-

---

96 ço es assaber ço es que *U*. 97 bax *U*. 98 hauia – Griselda que hauia *U*. 99 fills–algu–veura sos *U*. 400 eran *U*. 01 solia esser *U*. 02 als sotsmesos *U*. 03 lo seu cruel coratge *U*. 04 inclinaua *U*. 05 continuadament ab suspitosa seueritat *U* ueritat *A*. 06 hauia *U*. 07 E com–sa filla *U*. 08 ell trames–qui faessan *U*. 09 o faessan que *A* fenyessan que portassen *U*. 10 pobla *U*. 11 donada licencia *U*. 12 ell *U*. 13 muller *U*. 14 peruengude *U* nucicia *A* noticia *U*. 16 ella *U*. 17-18 matexa e de ço del seu hauia ya vna vegada ordenat e dispost *U*. 19 de ella – al qual ella se persona *U* el qual ella *A*.

sona e les sues coses hauia subiugades e sots meses.

Valter auia ia tremes a Bulunya a son cunyat preguantlo que li amenas sos fiyls. E la fama se escampa que aquella donzella li amanauen que fos sa muyler, la qual cosa son cunyat faelment exagui. E amenantli la donzella que ia era de edat de maridar, beyla e excellent e de bells ornaments arreada, e amenant ab eyla son ierma qui era de edat de .xij. anys, ab gran companya de nobles homens [A 38] e cauaylers, cert die ordo*nat per eyl comença son cami. E entre tant Valter per so quen temptas sa muyler, axi com auia acustumat, a maior dolor e uergonya de eyla feu la uenir publicament denant gran partida del poble, e dixli : « Iom adelitaua assats en ton matrimoni no gordant lo linatge don uens mas les tues costumes, e are segons que ueig tota gran fortuna es gran seruitut e gran subiugacio, car a mi no es de fer so que seria legut de fer a hun laurador. Los meus uessayls me forssen e lo Papa hi consent que io haie altre muyler, la qual ia ue [I II v] e sens dubte en breu hic sera; per que * sta ab fort cor e dona loch a aquella, reportant ab tu lo

---

20 suas cosas hauia subjugadas e sotmesas *U*. 21 hauia ya trames a bolunya asson *U*. 22 pregantlo-fills *U*. 23 se scampaua-donzella que li-se *U*. 24 muller-faelment exequi *U*. 26 bella *U*. 27 amenant son germa semblantment qui *U*. 28 .vij. *A* .xij.-noblas *U*. 29 cauallers-dia per ell ordenat comensa *U*. 30-31 perço que tostemps se muller axi com hauia *U*. 32 de ella *U*. 33 de pobla *U*. 34 *manca* ton *A* 35 las tuas custumas-segons veig *U*. 36 e subjugacio *U*. 37 a mi no es legut de fer a un laurador *U* a mi no es legut so quem seria legut de fer a hun laurador *A; la lliçó adoptada es la establerta per I.* 38 vassalls me forçen *U*. 39 hage altra muller *U*. 40 dubta hic sera en breu *U*. 41 en aquella e aportant ten ab *U*.

dot que hic aportist. Tornaten a casa de ton pare: no es fortuna en lo mon que dur perpetualment a la persona.» Ladonchs Griselde respos: «Senyor: tostemps sabi em tingui per dit que entre la tua magnitut e la mia humilitat noy ha alguna proporcio, e tots temps fuy certa que no tant solament era indigna de esser ta muyler, mas encara de esser seruenta tua. E iurte per Deu que en aquesta casa tua de la qual tu mas feta senyora, tostemps *son stada seruen- [U 133 v]
ta dins mon coratge; perque daquest temps que he perseuerat ab tu ab molte de honor e mes que io merexia fas moltes gracies a Deu e a tu; al sobrepus te responch que son apereylada ab bon cor e alegra de tornarmen a la casa *de mon pare, e alla hon me [A 38 v]
nodri en ma puericia fenir ma uaylesa e morir benauenturada e honorable uidua, la qual son stada muyler de tan noble baro con tu est. Yo de bon grat do loch a la nouella muyler, la qual placia a Deu que en bon punt hic uenga. E pus a tu plau iom partesch dessi alegrament, mas con manes que men port lo meu dot be ueig io quin es, bem membre con fuy despuylada de les mies uestadures en lo lindar de la porta de mon pare, e apres que fuy uestida de les tuas; e lo meu dot no es stat altre sino fe e nu-

42 que ych aportest *U.* 43 al mon qui dur *U.* 44 Griselda–senyor meu *U.* 45 tostemps me tingui per dit *U.* 47 tan *U.* 48 muller ans encara *U.* 49-50 casa de que tum has feta *U.* 51 serventa tua dins–de aquest *U.* 52 molta honor–que yo no merexia *U.* 53 moltas gracias *U.* 54 aperellada *U.* 55 e la hon *U.* 56 finir ma vellesa *U.* 57 beneuenturada e honorabla vida *U.* 58 muller–nobla hom con *U.* 59 a la segona muller *U.* 60 vinga *U.* 61 de assi–con me manas *U.* 62 e bem–com yo fuy *U.* 63 despullada de las mias–limdar *U.* 65 las tuas vingui a tu e lo *U.*

[*I 12*] ditat. Uet, donques, que yom despuyl aquesta *uestadura e restituesch te lo aneyl ab quem esposist; los altres aneyls, uestadures e arreaments los quals me auies donats, en la tua cambra son. Nua isqui de la casa de mon pare e nua hi tornare, sino quem par no sie digne cosa que aquest meu uentre en lo qual los fiyls que tu engenrist han stat, aparega nuu al poble; per que si a tu plau, e no en altre manera, te suplich carament que en preu de la mia uirginitat la qual porti assi e la qual no men aport, me uuyles lexar una camisa de aqueyles que io solia uestir con staua ab tu, ab la qual puxe cobrir lo uentre de mi qui solia esser ta muyler. »

Dels vyls de Valter cayen fort spesses lagrames e nos podia abstenir de plorar; e girant la cara de- [*A 39*] tras ab paraules tramolants, dix : « Plau * me que haies una camisa », e plorant partis denant eyla. Ladonchs Griselde se despuyla totes les uestadures e romas solament en camisa e lo cap e peus nuus, e axi de la sua casa, e acompanyantla molta gent qui li plorauen detras dient mal de la sua fortuna.

La dite Griselde sens plorar ne dir alguna parau-

---

66 nuditat donchs jom despull *U.* 67 uestidura – anell – sposist *U.* 68 anells *U.* 69 hauias – hisqui *U.* 70 cambra *A* casa – para *U.* 71 par que no sia cosa digna que aquest uentra en *U.* 72 los meus fills que tu engendrist *U.* 73 pobla – altra *U.* 75 aporte assi e la qual no men *U* la qual men *A.* 76 vullas – aquellas *U.* 77 com – qual yo puxa *U.* 78 lo meu uentra qui – te muller *U.* 79 Valter exiren spessas lagramas *U.* 81 detras dix ab paraulas tremolants plau *U.* 82 hages – ella *U.* 83 Griselda se despulla les uestiduras *U.* 84 e ab lo cap *U.* 85 nuus axi – casa acompanyantla *U.* 86 detras e deya *U.* 87 dita Griselda sens plors suspirs e dir alguna mala paraula sen *U.*

la mala sen torna a la casa de son pare. Janicola, qui tostemps les nupcies hauia audes per sospitoses, e de les quals iames no auia sperat algun be, ans moltes uagades auia ymaginat que Valter nos tendria per *arreat de auer muller de tant baix stament, [*I 12 v*] e que aquella qualque dia con ne seria ugat gitaria de casa, auia stoiat en hun loch desat de la casa la goneyla aspre, grossa, squinsada e arnada que sa fiyla solia aportar; e oy brogit que la gent feyha acompanyant Griselde, la qual sens dir alguna paraula sen tornaua, exili a carrera en lo lindar de la porta, e cobri aquella mitg nua de la uestadura antiga.

Per alguns dies la dita Griselde stech ab son pare ab merauey*losa humilitat, [*U 134*] axi que en eyla no podie hom conexer algun senyal de tristor, ne que eyla anyoras ne desigas la fortuna prospera que auia perduda, con tostemps stant en sa prosperitat agues uiscut humil e pobre de sperit.

Lo comte de Panico se acostaua ia ab la dita donzella, e gran fama enaua per la terra de les noueyles nup*cies; [*A 39 v*] e molte companya del dit comte era ia a Ssaluça, que auia dit al marques lo iorn

---

88 a casa son pare Janicula *U.* 89 les ditas nubcias - hagudes - suspitosas *U.* 90 las - hauia *U.* 91 moltas uegades hauia *U* no tendria *A* nos tindria *U.* 92 per heretat (?) de hauer muller de ten bax *U.* 93 huyat la gitaria *U.* 94 hauia stoyat en vn loch de la casa desat la *U.* 95 gonella aspra - arnade *U.* 96 filla - portar e oyt lo brugit - feya *U.* 97 Griselda *U.* 98 axili - limdar *U.* 99 mig nuha *U.* 01 dies Griselda *U.* 02 merauellosa - ella - podia *U.* 03 ella *U.* 04 desiyas - hauia *U.* 05 hagues *U.* 06 viscut pobre de spirit e humil *U.* 08 anaua - de las *U.* 09·10 nouellas nubcias e moltas companys del comte dessus dit eran ya a Salussa qui hauia *U.*

quel comte serie aqui. E Valter mana uenir Griselda al palau, a la qual, apres que deuotament fo uenguda deuant eyll, li dix : « Io he gran desig que aquesta donzella que hic sera dema a dinar sie reebuda honorablament, e los homens e les dones qui ab eyla uenen, e semblantment los meus qui seran [*I 13*] en lo conuit, axi que sie feta honor a * cascun de loch e de paraules segons sa dignitat: e yo en ma casa no he fembres qui sien abtes en fer aço, perque tu iatssia no sies be uestida, que sabs les mies maneres e costumes, pendras carrech de reebre e collocar les ostes segons que fer se deu. » Ladonchs Griselda respos : « No tant solament fare de bon grat, mas ab gran desig asso e totes aquelles coses que io sabre que a tu uendran en pler; e mentre qne io uisque no sere huiada nem anuiare de fer so que tum manaries. E encontinent a manera de una seruenta comensa de endressar lo palau e de parar les taules e los lits, e de amonestar les altres companyes que li aiudassen.

Lo die saguent a hora de tercia lo comte de Panico uench, e tota la gent se meraueyla de la ballesa e bones custumes de la donzella e del infant son ierma. E eren molts aqui los quals dehien que Valter sauiament e benauenturada hauia cambiat,

---

11 seria *U*. 13 denant ell *U*. 14 qui hic–sia resabuda *U*. 16 ab ells venan *U*. 17 sia–cascu *U*. 18 paraula–se dignitat *U*. 19 fembras–sian–asso *U*. 20 jatssia que no sias–qui saps les mias *U*. 21 custumas e maneras–rebra *U*. 22 hostes *U*. 23 tan *U*. 25 aquellas cosas–vindran a pler *U*. 26 de mentra–huyade *U*. 27 que tu maneras *U*. 28 a endressar *U*. 29 endressar la casa e de parar les taulas *U*. 31 seguent *U*. 32 merauellaua *U*. 33 bellesa–custumas *U*. 34 germa–eran–deyan *U*. 35 beneuenturade *U*.

e que are auia * [*A 40*] pus ioue e pus beyla muyler e pus noble que debans, e que auria fort bell cunyat.

E dementre quel conuit se aparellaua, Griselde fo aqui continuament present, e sens que nos dona confosio ne uergonya de le deseuentura que li era esdeuenguda ne de la uestadura esquinsada que uestia, exi a carrera ab alegra * [*I 13 v*] cara a la donzella, dientli : « Senyora, be siats uos uenguda »; e puys acolli be tots los altres. E dementre que eylla alegrament acompanyaua e reebia los conuidants ab plasents e gracioses paraules, e ordona lo palau marametylosament en tal manera que tot hom, specialment los strangers, se mereueylauen com tan gran sauiesa e magestats de bones custumes se amagauen ius tal abit, e eyla nos pogues sadollar de loar en diuerses maneras la dita donzella e linfant son germa. Valter, con tot hom se deuia asseure a taula, giras enuers Griselde, e ab clara ueu denant tots, trahent sen quaix scarn deyla, dix : « Quet par daquesta mia sposa, es assats beyla e honesta? » « Cert hoc » dix Griselda « car io nom pens que en lo mon sen pogues trobar pus beyla ne pus honesta, e si ab aquesta no has pau e tranquillitat e uida benauentu-

---

36-37 hauria pus joua e pus noble muller que de abans e que hauria *U.* 38 dementra - Griselda *U.* 39 fo continuament aqui *U.* 40 de la desauentura qui *U.* 41 ne la uestadura *A* squinsada *U.* 42 axi *U.* 43 senyora mia be *U.* 44-45 acolli - los conuidants *A* aculli *(lo d'entremitg manca)* los convidants *U* convidats *I.* 46 graciosas e ordenaua la casa *U.* 47 marauellosament e en tal *U.* 48 merauellauen *U.* 49 magestat de bonas custumas amagauen *U.* 50 dins aytal habit e ella *U.* 51 diuersas *U.* 52 aseura *U.* 53 Griselda *U.* 54 quax trahent se scarn de ella *U.* 55 de aquesta - bella *U.* 56 dix aquella que yo no pens que al mon *U.* 57 se pogues - bella *U.*

rada, nom pens que ab altre en lo mon la poguesses auer. E placia a Deu que axi sie que ab eyla uisques [*U 134 v*] ab pau longament; mas de una * cosa te prech et [*A 40 v*] amo*nest, que aquesta no uulles tractar axi con has tractada laltre, car aquesta es pus ioue e nodrida [*I 14*] * pus delicadament, e nom pens que ho pogues axi soffrir. »

E Ualter esgordant la alegria e constancia de Griselde la qual tantes uagades cruelment auia offesa sens raho, e auent pietat de la indigna fortuna que li auia feta sofrir, no ho pogue sostenir, e dix: « O Griselde, assats coneguda e esprouada a mi la tua amor e feeltat; nom pens que deius lo cel sie algu qui tant grans experiencies haie audes de amor coniugal. » E dient aquestes paraules, fort alegrament e ab gran cupiditat abressa la sua cara muller; la qual per la nouitat daquest fet staua uergonyosa axi con sis leuaua de dormir que agues somiat alguna cosa desplasent, e dixli: « Tu est solament ma muyler, altre non he auda ne aure; sapies que aquesta quet penses que sie ma sposa es ta fiyla, e aquest quet penses que fos mon cunyat es ton fiyl.

---

59 beneuenturada no pens – al mon *U manca* la *A*. 60 hauer – sia que ab aquella *U*. 61 en pau – cosat prech *U*. 62 vullas tractar *U* maltractar *A*. 63 la altra – joua *U*. 64 pugues *U*. 65 sofferir axi *U*. 67 Griselda – uegades – hauia *U*. 68 raho hauent pietat de ella *U* deyla *A* de la *I*. 69 hauia feta sofferir no pugue pus sofferir e dix *U*. 70 Griselda – conaguda a mi e sprouada la tua *U*. 71 e nom – sia *U*. 72 tan grans experiencias hage hagudes *U*. 73 aquestas paraulas *U*. 74 abrassa *U*. 76 e axi *A* si fos leuada – e hagues *U*. 77 es *U*. 78 me muller altra – haguda nen haure sapias *U*. 79 que tu penses que sia me esposada es te filla *U*. 80 pensas *U* que fos cunyat *A* que sia mon cunyat – fill *U*.

Are has cobrat ensemps totes les coses que en diuerses partides cuydaues auer perdudes. Jo uuyl que sapien tots aqueyls qui creyen lo contrari, que yo no son stat impiados ne cruel marit, ne he uolguda condempnar, mas prouar; ne he volgut matar mos fiyls, mas amagar aquells. »

E Griselde hoynt aquestes peraules, de gran guoyg torna mig morta, e per sobres de pietat exi quaix fora de son seny, e ab alegres lagrames lei- [*A 41*] xas * enar so*bre sos fiyls e abrassant aquells e fatiguantlos ab basaments spessos, banyals lurs cares ab piadosos gemagaments e sospirs. [*I 14 v*]

E encontinent les altres dones qui aqui eren despuylaren alegrament Griselda daqueyles pobres uestadures que uestia, e arrearenla de les sues uestadures acustumades e la ornaren fort altament e maraueylosa.

Aqui hac tota la ient gran guoig e alagria; e en aqueyl iorn fo feta maior festa e pus sollempne celebracio que no lo die de les noces. E puys per molts anys uisqueren abdosos ab gran pau e concordie. E Valter feu uenir a casa sua Janicola sogre seu fort pobre, al qual eyl no auia dat semblant

---

**81 ara – totas – cosas *U*. 82 diuersas partidas – hauer perdudas – vull *U*. 83 aquells qui creen *U*. 84-85-86 not son stat impiados ne cruel net he volgut matar mos fills mas amagar aquells *U*. 87 oynt aquestas *U*. 88 goig *U*. 89 quax – alegras lagremas *U*. 90 lexas anar sobra sos fills *U*. 91 fatigantlos – besaments – banyauels lurs cares *U*. 92 gemegaments e suspirs *U*. 93 donas – eran *U*. 94 despullaren Griselda alegrament aquellas *U* 95 vestidures e arreale *A* las suas vestidures *U*. 96 e arrearen fort altament *U*. 97 marauellosa *U*. 98 gent – goig e alegria *U*. 99 aquell – sollempna *U*. 600 dia de las nossas *U*. 01 en gran – concordia *U*. 02 Janicula sogra *U*. 03 pobra – ell no hauia *U*.**

quel preas res perso que no fos fet empetxament a la experiencia que eyl uolia fer assa muller; e feuli molt gran honor e molt de be. Puys colloca sa fiylla en magnifich e honest matrimoni; e apres sos dies lexa son fiyl senyor e successor de la sua terra.



04 perço–empatxament *U.* 05 ell–asse *U.* 06 feuli gran–se *U.* 07 filla–magniffich *U.* 08 fill *U.*

*En el ms. A acaba aquí la narració; el ms. U sol conté la lletra-epíleg del traductor a Madona Guimerà; en aquest punt el text imprès I afegeix* Deo Gracias *y, a manera de títol pera lo qui segueix:* Torna a escriure lo arromançador daquesta ystoria a la dessus dita Senyora Madona Ysabel.




*La present ystoria, Senyora molt graciosa, he [*I 15*] arromansada *com pus pla he puscut e sabut, [*U 135*] la qual en esgordament del lati en que Patrarcha la posa es fort grossera. Mas yo ymaginant que complauria a vos no he recusat de demostrar la mia grossera ineptitut e atreuiment gran que he haut con he gosat parlar apres tan sollempna poeta con aquell es, lo qual viura perpetualment en lo mon per fama e per * los insignas libres que ha fets a [*I 15 v*] nostra instruccio; suplicant vos, senyora, que la dita istoria vullats creura axi com es posada, car axi fo alla con dessus es dit, jatssia que alguns menys creents e viciosos diguen que impossibla es que dona del mon pogues hauer la pasciencia e constancia que de Griselda es scrita. Als quals hom poria ben respondre que ells tenen aquella oppinio perço con ymaginen que asso qui a ells es difficil sia als altres impossibla; car moltas donas son stades qui han hauda merauellosa pasciencia, constancia e amor conjugal, axi con fo Porcia filla de Cato quis mata con sabe que Varro marit seu era mort, e Ypsicratea regina qui volch anar per lo mon axi com axellada ab Mitridates marit seu, e moltes altres cosas les quals de present nom cur de recitar. Suplich vos encare, senyore, que mi per enueyosos contra justicia mal tractat vullats hauer per recomanat en vostras deuotas oracions; car nostre Senyor ha mes en vos tant de be, e vos quen sabets tan virtuosament vsar, que nom pens que denant ell poguessets trobar repulsa de res que li demanassets.

FFINITO LIBRO SIT LAUS ET GLORIA XPO AMEN

# IV

# LO SOMNI

D'EN

# BERNAT METGE



# [*U 40*] * DEL SOMPNI DEN BERNAT METGE [*A 133*]

## LIBRE PRIMER

* POCH temps ha passat que estant en la preso, no per demerits que mos perseguidors e enueyosos sabessen contra mi, segons que despuys clarament a lur vergonya se es demostrat; mas per sola iniquitat quem hauien, o per ventura per algun secret juy de Deu; vn diuendres, entorn mige nit, studiant en la cambre hon yo hauia acustumat estar, la qual es testimoni de las mias cogitacions, [*P 1*]

---

**1-2** *Anteposat al títol hi ha'l mot* Histor. *de lletra més moderna U;* Lo sompni den Bernat Metge e son .iiij libres *A;* Comença lo libre appellat Sompni den Bernat Metge lo primer tractat *P* *. **3** stant *A*. **4** merits *U* demerits *A P* perseguidos *A* enveiosos *A P*. **6** ses *A P*. **7** alcun *A*. **8** sacret *A* mitge *P*. **9** cambra *A P* on jo *A* acostumat *A P*. **10** star *A* les mies *A P*.

* En les indicacions marginals y en les variants, *U* indica'l ms. de la Universitat de Barcelona, *A*, el de l'*Ateneo Barcelonés* (procedent de la llibrería Amer); *P*, el de París (*Bibliothèque Nationale*), qui serví pera la primera edició, feta d'en Guardia en 1889.

me vench fort gran desig de dormir, e leuant me en peus passage vn poch per la dita cambre. Mas soptat de molta son, couench me gitar sobre lo lit, e sobtosament, sens despullar, adormim, no pas en la forma acustumada, mas en aquella que malalts o fameyants solen dormir.

Estant axi, ami aparech, a mon viyares, vn hom de mige statura, ab reuerent cara, vestit de velut pelos carmesi, sembrat de corones dobles de aur, ab vn barret vermeyll en lo cap. E acompanyauen [*P 2*] lo dos homens de gran statura; *la hu dels quals era joua fort bell, e tenia vna rota entre les mans. E lo altre ere molt vell, ab longa barba e sens [*U 40 v*] vylls, lo qual tenia vn gran basto *en la ma.

[*A 133 v*] E entorn de tots los dessus * dits hauia molts falchons, astors e cans de diuerse natura qui cridauen e vdolauen fort legement.

E quant hagui ben remirat especialment lo dessus dit hom de mige statura, a mi fo viyares que vehes lo Rey en Iohan de Arago, de gloriosa memoria, que poch temps hauia que era passat de aquesta vida; al qual yo longament hauia seruit. E dubtant qui ere, spaordim terriblement.

Ladonchs ell me dix:

---

**12 passeie *A* passegi *P* cambra *A P*. 13 sobrel *A P*. 14 soptosament *A*. 15 acostumada *A P*. 16 fameiants *A* fameiats *P*. 17 E stant–apparech *A* vijares *P*. 18 miya *A* mitge–estatura *P* vellut *A P*. 19 pellos *P* daur *A P*. 20 uermell *A P* acompenyauen *A*. 21 estatura *P* la vn *A*. 22 joue *A*. 23 Laltre era *A P*. 24 ulls *A* hulls *P* tenie *A* 25 *manca* de tots *A P* hauie *A*. 26 falcons–diuersa *A P*. 27 vdulauen–lentament *A P*. 28 be–specialment *A P* *manca* dessus *P*. 29 miya *A* mitge–estatura *P* uees *A* vaes *P*. 30 darago *A* *manca* *P*. 31 qui–hauie *A* desta *A P*. 32 jo *A*. 33 era *A* espahordim *P* terriblament *A*.**

— Lunya tota pahor de tu, car yo son aquell quet pensses. —

Quant jol oyi parlar, conaguil tant tost; puys tremolant digui:

— O senyor, ¿com sots vos assi? ¿e no moris laltre die?

— No mori — dix ell — mas lexi la carn a la sua mare, e reti lo spirit a Deu quil me hauia donat.

— Com, lespirit! — digui yo, — no puch creure quel spirit sia res, ne puxe tenir altre cami sino aquell que la carn te.

— E donchs ¿que entens — dix ell — que sia yo? ¿No saps que laltre die passe de la vida corporal en que era?

— Oyit ho he dir — respongui yo, — mas are no *ho [*P 3*] cresech, car si fossets mort, no forets açi. E enten que sots viu; mas la gent ho diu per tal com ho volria, car totstemps se alegra de nouitats, e specialment de nouella senyoria; o per alguna barateria que vol fer, ha mes en fama que sots mort.

— La fama — dix ell — es vera, *que yo he pagat [*A 134*] lo deuta a natura, e *lo meu spirit es aquest qui [*U 41*] parla ab tu.

— Vos, Senyor, me podets dir queus plaura.

---

35 paor–jo so–que *A*. 36 penses *A* pences *P*. 37 yol *P* hoy – coneguil – tantost *A*. 39 sou *P* aci *A P* he *P*. 40 dia *AP*. 41 lexe *A* 42 lespirit *AP* hauie *A*. 43 lesperit *P* jo–puix *A*. 44 espirit si res es puxa *A* esperit si res es puixa *P*. 46 jo *A*. 47 sabs *P* dia *A P* passi *P*. 49 Hoit *A* Hoyt *P* jo *A* ara *AP*. 50 crech *A* fosseu–foreu *P* E enten *UA* Enten *P* 51 ho diu per *U* o per *AP*. 52 uolrie *A* tostemps–he especialment *P*. 53 alcuna baratária *A*. 55 jo *A*. 56 deute-espirit–que *AP*. 57 parle *A*. 58 porets *A* porieu *P*.

Mas, parlant ab vostra reuerencia, yo no creure que siats mort; car homens morts no parlan.

— Ver es — dix ell — quels morts no parlen; mas lespirit no mor. E per conseguent no li es inpossible parlar.

— Nom par — digui yo — quel spirit sia res apres la mort, car moltes vegades he vist morir homens e bestias e oçells, e no veya que spirit ne altre cosa los hisques del cors, per la qual yo pogues conexer que carn e spirit fossen duas cosas distinctas e ceparades. Mas totstemps he cresegut que ço que hom diu spirit e anima no fos als sino la sanch o la calor natural que es en lo cors, que per la discrepancia de las suas quatre humors se mor, axi [*P 4*] com fa lo foch per lo vent quil gita de son * loch, o quant es corromput lo subiec en que es qui se apaga; e de qui auant nol veu hom.

— Molt est anganat — dix ell —; apar que no fasses diffarencia entre spirit e spirit.

— No ni fas alguna — digui yo —; que totas les cosas animades veig morir en vna manera.

— No es ver que en vna manera muyren — dix ell —; car de tres maneras despirits vidals ha creat

---

59 jo *A*. 60 siau *P* parlen *A P*. 61 may *P*. 62 lesperit–impossible *P*. 64 appar–jo *A* que lespirit *A P* sie *A*. 66 bisties he ocells–esperit–altra *P*. 67 lurs *A* isques *A P* jo *A*. 68 he esperit *P* dues coses distinctes *A P*. 69 separades–tostemps *A P* creegut *A* cregut *P*. 70 spirit o *A* esperit ho *P*. 71 ho *P*. 72 discrepantia *P* les sues *A P* .iiij. *A* se mor *U* mor *A P*. 73 quel *A P*. 74 corrumput *A P* subiect *A* subiech *P* en que *U A* que *P* quis *A P*. 75 daqui *A*. 76 enganat–appar *A P*. 77 diferencia *A* differentia *P* spirit e espirit *A* espirit e espirit *P*. 78 Non hi *A P* fasses *P* alcuna–jo *A* *manca* que–totes *A P*. 79 coses *A P*. 81 maneres *A* de sperits *A* de esperits *P*.

nostre Senyor Deu. Vns que en la creacio del mon hagueren comensement de ell, e *no son cuberts de [*A 134 v*] carn, e aquests son los angels; altres que han nouell principi del Creador, e son cuberts de carn, mas no moren ab * aquella, e aquests son los ho- [*U 41 v*] mens; altres qui son cuberts de carn, e nexen e moren ab aquella, e aquests son los animals bruts.

» Lo hom es stat creat en lo mig, per tal que fos pus bax quels angels e pus alt que les bestias, e que hagues alguna cosa comuna ab lo subira e ab lo jusa, ço es a saber, inmortalitat ab los angels, e mortalitat de la carn ab les bestias, entro que la resureccio reparas la mortalitat.

— Jaus he dit, Senyor, que totas les cosas * ani- [*P 5*] mades he vist morir en vna forma, e ya mes no viu lo contrari; e per conseguent als no cresech, mayorment quant veig que Salamo, en lo libre apellat *Ecclesiastes*, fou de la oppinio en que yo son, dient: « Vna es la mort dels homens e de las bestias, e » agual la condicio de cascu. Axi com moren los » homens, moren les bestias; e totes cosas que spi- » ren, el homa no ha res mes auant que la bestia. »

---

82 Deus *A* creatio *P*. 83 començament dell *A P*. 84 son angels *A P* que han *U A* qui han *P*. 85 *manca* nouell *P*. 86 son homens *A P*. 88 son animals *A P*. 89 Lome *A P* estat—per ço que *P*. 90 baix quels *A* baix dels *P* besties *A* bistias *P*. 91 agues *P* alcuna—sobira *A* he *P*. 92 a saber *U* asseber *A* seber *P* ab angels *A P*. 93 besties tro *A* bisties tro *P*. 94 resurreccio *A* resurectio—inmortalitat *P*. 95 totes—coses *A P*. 96 james non *A P*. 97 non crech *A P*. 98 maiorment *A* appellat *A P*. 99 Eclesiastes *A* fo *A P* oppinio en que jo *A* opinio que yo *P*. 100 les besties he *A* les bisties e *P*. 01 egual es la *A P* conditio *P*. 02 moren aquelles totes *A P* coses spiren *A* coses espiren *P*. 03 home *A* ome—bistia *P*.

— No appar—dix ell—que hages clara conaxensa de la intencio del saui que has allegat; car ell no dix asso en persona sua, mas dels impiadosos e in-
[*A 135*] firmants. E axi ha plagut a sanct Gregori, en * lo *Dialech*, e a sanct Thomas, *Contre los gentils*. E apar be que axi sia, car en la fi del dit *Ecclesiastes*, quax determenant hi ajusta: « Tro que sia tornade la pols en la sua terra dont era, el spirit » retorn a aquell quil ha donat.

» E apres vn poch dix: « La fi de las paraules totes » ensemps hoiam: Tem Deu e serua los seus mana-
[*U 42*] » ments. A asso fer es creat tot hom » En * les quals paraules appar que Salamo en persona de molts parlaua. Puys deya quel oyissen tots ensemps,
[*P 6*] * exprimi a aquells la dita sua conclusio vertedera. No resmenys, be sabs tu que moltes cosas creu hom que no pot veure.

— Ver es — digui yo —; mas nols tench per sauis aquells quin vsen. Ço que veig crech, e del pus no cur.

— Digues—respos ell—¿abans que vinguesses en lo mon, que eras?

— So que sere apres la mort — digui yo.

— ¿E que seras?

— No res.

---

04 No par *P* haies *A* aies *P* conexença *A P*. 05 intentio *P*. 06 aço *A P*. 07 sent *A P*. 08 Dialet *A* Dialogo *P* sant *A* sent *P* Contrals *A* Contra los *P*. 09 appar *A P* Eclesiastes *A*. 10 quaix-tro sia-tornada *A P*. 11 polç *P* don *A P* sperit *A* esperit *P*. 12 retornant *U* en aquell *P*. 13 A la *U* les *A P* tots *U*. 14 Oyau me e tem *U*. 15 E asso *U* A aço *A P* creat *U A* cant *P*. 17 dient-hoyssen *A P*. 18 uertadera *A P*. 19 saps *A* coses *A P*. 21 jo *A*. 24 uenguesses *A P*. 25 eres *A P*. 26 Ço *A P* jo *A*. 29 eres *A*. 30 engendrat *A P*. 31 creech *A* crech *P* jo *A*.

— Donchs ¿no res eras abans que fosses engenrat?

— Axi ho cresech — digui yo.

— ¿E per que ho creus?

— Per tal com cascun jorn veig que la dona per lo ajustament del hom se fa prenys, e de abans nou era. E puys parex alguna creatura, la qual de no esser ve a esser.

— Hoc; mas — dix ell — ço que tu has vist en altres, nou has vist en tu matex. Empero digues me, sit recorde, ¿que eras abans que fosses engenrat?

— A mi — digui yo — nom * recorde, ni son cert [*A 135 v*] que era, car nou viu. Mas ben cresech que no ere res; car hom son axi com los altres, e coue que seguesca lurs petyades.

— Donchs—dix ell—¿tu creus ço que no has vist?

— Ver es, Senyor, que algunes cosas cresech que no he vistas. E per ço que he *atorgat no ho puch [*P 7*] negar, e a la veritat, com mes hi pens, pus clar ho veig; car moltes vegades e cresegut diuerses cosas que nos podien clarament prouar; e majorment vna cosa fort comuna a totes gents. Si hom demanaua a cascun hom qui es stat son pare, ell nomenaria aquell quis penssa que ho sia, pero no ho sabria certament, sino per sola crehença.

---

33 Per ço que *P*. 34 laiustament–e dabans *A* he dabans *P*. 35 puys pareix *A* apres pareix *P* alcuna *A* criatura *A P*. 38 mateix pero *A P*. 39 recorda *P* eres–engendrat *A P*. 40 jo–racorde ne so *A* recorda ne son *P*. 41 be crech–no era *A P*. 43 segescha–petiades *A P*. 45 alcunes *A* coses crech *A P*. 46 vistes *A P* aço *A* nou pux *A P*. 47 penç *P*. 48 e creegut *A* he cregut *P* coses *A P*. 50 demenaue *A* demanaue *P*. 51 estat *P*. 52 nomenarie *A* nomeneria *P* ques *A P* pensa *A* pença *P* nou *A P*. 53 sabrie *A* creença *A P*.

[*U 42 v*] — Be esta — dix ell —; asso gran plaser es *al arguint, com lo responent no solament atorga la sua conclusio, ans la proua. —

Ladonchs lo spaordiment me comença a passar, e dubtant encare en ço quem deya, volgui mi acostar per besarli los peus e les mans.

— Tiret — dix ell — car aquest cors de quem veus cubert fantastich es, e nol pories net es legut tochar. Aquell al qual tu solies seruir e fer reuerencia e honor, conuertit es en pols. —

Dels meus vylls hisqueren ladonchs fort spesses lagremes, e del cor gemechs e suspirs grans les [*A 136*] plagas me refres*caren e tots los meus ossos cruxiren. E aquella hore fou a mi pus dolorosa que aquella en la qual sabi que ell hauia pagat lo deuta a natura.

[*P 8*] — No plo*rs — dix ell — ne sies trist, car de remey inutil vsarias. Quant es per mon interes, not cal plorar, car couinent ment stich per gracia diuinal, e per esser monarcha no volria tornar en lo mon; e ja menys per lo teu plant, car si mi has perdut, qui era ton Senyor, tant bo e millor lo has cobrat. Ell te gitara a te honor de la preso, en que est, e no sofferra quet sia fet tort; car fort es just e virtuos, e conexera tost la mala intencio dels teus perseguidors, jatssia que per comportar aquells, per

---

54 sta *A* aço *A P* pler *A* plaer *P*. 57 lespaor- *A* lespahor- *P*. 58 duptant *A* encara *P* dehia *A P*. 59 *manca* los peus e *U*. 60 Girat *A P*. 61 net hes *P* tocar *A P*. 62 reuerentia *P*. 63 polç *P*. 64 ulls *A* hulls *P* isqueren – espesses *A P*. 65 sospirs *A*. 66 plagues *A P* refrescharen – hossors *P*. 67 ora fo *A* hora fo *P*. 68 deute *A*. 71 usaries *A P*. 72 estich – gratia *P*. 74 *manca* plant *A P* sia a mi *A*. 75 tan *P* o mellor *A* ho millor *P* trobat *P*. 76 a ta *A P*. 77 soferra *A*. 78 intentio *P*. 79 jatsia *A P*.

raho de la sua nouella senyoria, not espatxera tant tost com tu volrias e mereys per justicia. Puys, sil serueys, ten sabra ben remunerar; pero a tu no ten cal fer grans noues, car bel coneys.

— Senyor—digui yo—ver es, e aytal speranse he yo en ell. Mes a present non veig venir les mars.

— O—dix ell—comuna malaltia es dels homens, que ço que molt desigen no creen que ya mes los venga, o sils ve, es tard a lur parer.

— Ab que vinga qualque die, Senyor—digui yo—ben sere content; car prou se fa *tost ço que bes fa. [*U 47*] Quant es a present, de asso no cur molt: ço que a nostre Senyor Deu plaura, e a ell, sera plasent a mi. Solament, Senyor, si nous es anuig, vos suplich quem vullats *dir que es spirit, e quem donets en- [*P 9*] tendre la sua *inmortalitat, si possible es; car ab [*A 136 v*] gran conguxa stich de saberho, per tal com no ho pux entendre. E vos hauets me dit quel hauets retut a Deu, e seguex se per conseguent que spirit sia alguna cosa inmortal.

— La tua conclusio—dix ell—es vera; e nom merauell si no ho pots entendre, car tu no hi vols primament specular. No es cosa en lo mon, per

---

80 spatxara *A* espetxara *P* tantost *A P*. 81 volries *A* mereixs-justitia *P*. 82 te sabra *A* be *A P*. 83 coneixs *P*. 84 jo *A* he aytal *P* sperança *A* esperança *P*. 85 *manca* yo *A P* mas *A*. 87 james *A P* lurs *A* lus *P*. 88 vengua *P*. 88-89 *manca* o sils ve es tard a lur parer ab que vinga *A P*. 89 dia *A P* senyor digui jo *A* digui yo senyor *P*. 91 daço *A P*. 92 Deus *A* e a ell plaura *A P*. 93 enuig *A*. 94 vullau-espirit-doneu *P*. 95 entenent *A P*. 96 concoxa *A* congoxa *P* estich *A P* per ço com *P* nou *A*. 97 puix *A* puch-haueu me-haueu *P*. 98 ratut *A* segueix *A P* esperit *P*. 99 alcuna *A*. 01 marauell *A P* nou-*manca* tu-noy *A P*. 02 primerament *P*.

facil que sia, qui no torn difficil, o quax impossible, al no volent fer aquella.

— Jo, Senyor, de bon grat o faria. Mas lo meu grosser enginy no es sufficiént a compendre tant alta materia sens ajude vostra.

— Ara donchs — dix ell — atten diligent ment a asso quet dire:

» Molts doctors de la Esgleya de Deu, philosoffs, poetes, e altres scients e deuots homens tractants de aquesta materia han fet lur poder de donar a entendre als homens del mon, axi de paraula com ab scriptura, que es spirit o anima; car en lo cors humanal vna matexa cosa son. Mas, segons la diuersitat dels officis que la dita anima exercex, es en moltes maneras nomanade. Car viuifficant lo cors, es apellade anima; e volent, coratge; sabent, pensse; remembrant, memoria; justament judicant, raho; e inspirant, spirit. Empero la sua essencia vna [*A 137*] sola es e simpla. E entenents *ho molt mils que no ho saberen dir, no han pugut perfetament explicar, ne yo, dementre que sia cobert de aquesta vestedura quem veus portar, no ti poria molt mes dir que ells han dit. Car, entro que sia passat lo temps [*U 43 v*] per nostre Senyor a me penitencia *ordonat, obligat

---

03 qui no tor *A* que no torn *P* dificil–quaix *A P* impossibla *A*. 05 Senyor uolanter ho *A* Senyor uolenter ho *P*. 06 suficient *A* tan *A P*. 07 aiuda *A P*. 09 a asso *U* aço *A* en aço *P* que *A*. 10 sgleya *A* esglesia *P* philosofs *A P*. 12 daquesta *P* donar entenent *A P*. 14 escriptura–esperit ho *P*. 15 mateixa *P*. 15-16 segons pora *(y llacuna de tot lo qui segueix desde* la diuersitat *fins als mots* entre los *de la línea 250) P*. 16 oficis–dita exarceix *A*. 17 maneres nomenada–viuificant *A*. 18 appellada *A*. 19 pensa *A*. 20 spirant *A*. 21 nou *A*. 22 nou han pogut *A*. 23 jo–mentre sia–cubert *A*. 24 not hi porie *A*. 25 tro sie *A*. 26 a ma *A*.

son en partida als deffalliments de aquells, no molt menys que si encare era ajustat a la carn. Vna cosa tant solament hi pux anedir, que dich certament, per ço com ho veig en mi matex, que ço quels doctors de la Esgleya de Deu han sabut per reuelacio diuinal, e per relacio de molts ressuscitats, e dit de la anima racional, es ver. E molts philosoffs e poetas se son acostats assats a la veritat, en quant humanal enginy ho pot compendre.

— Senyor — digui yo — aytant ne sce com ne sabia. No veig que dals sia crescut mon saber a present, si no de vostre testimoni.

— No es poch — dix ell — en tant dubtos fet hauer testimoni que, sens altre miya depos de certa sciencia; majorment quels altres concordants ab ell sien majors de tota excepcio e irrepellibles.

— Sia vostre merçe donchs, Senyor, quem digats quen han scrit los dits doctors, e vos quen sentits, per tal que mils ne romanga instruit. —

Ladonchs ell baxa los vylls, e ab care quax irada, dix:

— A mi coue dir ço quet fara * poch fruyt, car [*A 137 v*] aytan poch ho entendras. Empero valrat ço que pora. Entre los antichs philosoffs fo gran questio que era la anima. E dix Nasica, quel cor. Enpedocles, la sanch. Altres digueren que vna part * del ceruell [*P 10*] tenia lo principat de la anima. Altres, quel loch e

---

27 al defalliment daquells *A.* 28 encara *A.* 29 puix anadir quet *A.* 30 mateix *A.* 31 sgleya *A.* 32 ressucitats *A.* 34 poetes *A.* 36 jo–ne se *A.* 37 ueg *A.* 39 duptos *A.* 40 qui *A.* 41 ell *A* ells *U.* 42 irreparables *A.* 43 uostra *A.* 46 ulls–cara quaix *A.* 49 aytant–pero *A.* 50 Entrels *AP (reprèn aquí'l text de P).* 51 Empedocles *AP.* 52 que la vna *P.* 53 tenie *A.*

cadira de la anima eren en lo cor. Altres, en lo ceruell. Zenon dix que la anima era foch. Aristoxenus, [U 44] armonia de sons. Xenocrates, nombre. Plato *fenye triplicitat en la anima, lo principat de la qual, ço es la raho, posa en lo cap, e les duas parts, ço es ira e cupiditat, volgue ceparar posant ira en los pits e cupiditat deius les entramenes. Diceartus dix que la anima no ere res, e que vanement deya hom animals e cosas animades. Galien dix que la anima era complexio. Altres, que era cors. Aristotil, que, apres de Plato, se acosta mes a la veritat quels dessus nomenats, dix que era *Endelecheia*, vocable grech que vol dir continuat mouiment per durable. E cascu dels dessus dits se esforça a prouar la sua oppinio com mils pugue.

» Empero los doctors de la Esgleya de Deu, los quals molt proffundament e be hi han vist, affermen, jatssia que en diuersas maneres ho diguen, que la anima del hom es creada per Deu substancia [A 138] spiritual *propia, viuificadora del seu cors, racional [P 11] e inmortal, e en ben e en mal conuer*tible. E sapies certament que axi es. Empero, per tal que mils ho entenes, declarar to he breument.

» La anima esser creada per Deu, algu que raho hage nou ignora; car tota cosa qui ha existencia,

---

56 feyen *U* fenyen *A* fenye *P*. 58 es raho *AP* dues *A* dos-hira *P*. 59 separar *A manca de* volgue *fins* cupiditat *inclussiu P*. 60 deius en les-Dicearcus *P*. 61 era *AP* vanament *A* dehia *AP*. 62 coses *AP*. 63 lanima *P*. 64 qui *AP*. 66 qui *A* mouiment e per- *AP*. 67 sforça *A*. 68 opinio *P* pogue *AP*. 69 sgleya *A* esglesia *P*. 70 profun- *A P* an *P* afermen *A*. 71 jatsie *A* jatsia *P* diuerses *AP* maneras *P*. 72 creador-substantia *P*. 73 espiritual propria-rational *P*. 74 beconuertibla *AP*. 75 Pero *AP* per ço que *P*. 76 entengues *P*. 77 alcu *A* qui *AP*. 78 haia-que ha *AP* existentia *P*.

o es creador, o es creatura. Mas alguna creatura no pot esser substancia creadora; car tota cosa qui ha hauer substancia coue que la hage de Deu, puys no la pot donar a altres, car per ço la ha resebuda tant solament que la hage per si; car en altre manera seria creadora. Resta donchs atorgar que nostre Senyor Deu la hage creada, qui euident ment pot crear cosas mortals e inmortals. Que la anima sia substancia spiritual, ¿qui ho pot negar?

» Totes cosas corporals per tres lineas son contengudes, ço es: longitut, latitut e proffunditat, les quals nos pot prouar que sien en la anima que jatssia que mentre es acompanyade al cors sia agreuyada per lo carrech *de aquell, les oppinions de las cosas [U 44 v] ab curosa solicitud enten; les cosas celestials proffundament penssa; les naturals ab subtil indegacio serca; e del seu creador, grans cosas desige saber. E si ere corporal, * ab les suas cogitacions les cosas [P 12] spirituals no veuria.

» Que sia propia substancia, clar es, com algun

---

79 ho es creador *P* o creatura *A* o criatura *P* alcuna *A* criatura *P*. 80 substantia *P manca* creadora *AP* que ha *AP*. 81 substantia *P* haie *A* haia *P* pus *P*. 82 a altre *A* ha altra *P* aço *A* reebuda *AP*. 83 haia *A* age *P* per aci *AP*. 84 serie *A*. 85 Deus-haia *A* aia-creade *P*. 86 coses *AP* he *P*. 87 substantia espiritual *P* quiu *A*. 88 coses *AP* linees *A*. 89 *manca* ço es *AP* longitud *A* latitat *U* profunditat *AP*. 90 no pot *P* jassia *A* jatsia *P*. 91 *manca* que-acompanyada *AP* sie *A*. 92 per carrech *P* daquell *A* opinions *P* les coses *AP*. 93 curiosa *AP* solitud *A* sollicitud *P* coses *AP*. 94 profundament *AP* pensa *A* pença *P* indagacio *A* indicatio *P*. 95 çerqua del seu *A* serca del son *P* coses *AP* desija *P*. 96 era-sues *AP* cogitations *P* coses *AP*. 97 espirituals *P*. 98 sie *A* propria substantia *P*.

[*A 138 v*] altre spirit * no reebe carn, ques dolga ho se alegra de las suas passions, qui son: amor, oy, desig, abhominacio, delectacio, tristor, speranse, desperacio, temor, audacia, ira e mansuetut.

» Viuificadore es del seu cors; car encontinent que li es donade, ama de gran amor lo seu carcer; ama lo per tal com no pot esser francha. Turmentade es fort ment per ses dolors, dubta la mort, e no pot morir, segons que per auant veuras; e axi es temorosa del cars del seu cors per tal que mes per ell sia sostenguda. E ella ab los vylls del cors se adelita en veura bellas cosas, ab les oreyllas oyr melodia, ab lo nas sentir odors plasents, ab lo gust bonas sabors, ab lo tochament cosas molles, dures, aspres e lisas tochar. E jatssia ella de aquestas cosas no vs ne sen sostenga, empero con li son leuades, ha de asso gran tristor, desiyant aquellas, no axi com a proffitosas ne plasents a ella [*P 13*] naturalment, mas al * cors seu; e auegades per complaure li pecca. La vida donchs del cors es presencia de la anima per ell rebuda; e la mort es

---

**99** espirit *P* reeba *AP* o salegra *A* ho salegra *P*. **300** les sues *A P* que son *A* hoy *A P* abhominatio *P*. **01** delectatio *P manca* tristor *U* sperança *A P* desperatio *P*. **02** audatia *P* e mansuetud *A* he mansuetut *P*. **03** viuificadora *A P*. **04** donada *A P* ame – carçre *A* carcre *P*. **05** ame lo *A* per ço com *P* franch *UP* francha *A*. **06** turmentada *AP* dupte *A*. **08** per ço que *P*. **09** sia per ell sostenguda *AP* per ell sia obtenguda *U* Ella *A P* ulls *A* hulls *P*. **10** adelite *A* ueure belles coses – orelles *A P* hoir *A* hoyr *P*. **11** hodors *P*. **12** bones – tocament - coses *A P* molls *U*. **13** lises tocar *A P* jassia *A* jatsia *P* daquestes *A* de aquestes *P*. **14** coses *A P* hus *P* com *A*. **15** daço *A* de aço – desijant *P*. **16** aquelles – profitoses *A P*. **17** seu cors *A P*. **19** presentia *P* reebuda *A P*.

departiment de aquella, la qual, viuent lo cors, es tota en les sues parts, e en vn loch no es menor que en altre. Be pero es veritat que en algun loch se ha pus ardentment, e en altre pus flachament; * pero en cascun loch del cors se esten e li dona [*A 139*] vidal força e nudriment competent, e no pot exir del cors com se vol, ni romanir hi com lo seu creador * len mana exir. Quant a ella es manat star, [*U 45*] totes les portes li son tanchades. Puys obren se con li es manat lo contrari. E pots ho veura cascun jorn, car molts homens seran terriblament naffrats, e no morran; altres per fort leugeres occasions retran lespirit.

» Racional es, nom pens que algu hi dubta, quant veu que tracta cosas diuinals, sap les hominals, apren molts arts e nobles disciplines, e per raho tots los animals sobrepuge. Donat es a ella compendre les cogitacions, e ab la lenga exprimir * aquellas. Ella posade en lo cors veu moltas cosas, [*P 14*] e quax per tot loch se esten, e del cors nos departex. Mou se, e en si matexa, axi com en vn gran spay corrent, discorre e presenta assi ço que ab la sua cogitacio veu; e dotada de raho, ha trobades

---

20 lo departiment *A* depertiment *P* daquella *A*. 21 les parts *A* he *P*. 22 altra–Empero *P* alcun *A*. 23 he en *P* flacament *A P*. 24 se sten A. 26 ne *A P*. 27 lan mane exir *A* len vol fer axir–ha ella–estar *P*. 28 tancades–quant li *A P*. 29 ueure *A P*. 30 nafrats *A P*. 31 non *A*. 33 Retional *P* nom pens alcu *A* e nom penç que algu *P* dupte *A* dubte *P*. 34 coses–sab–humanals *A P*. 35 moltes *A P* diciplines *P*. 36 sobrepuja *A P*. 37 les sues cogitacions *A* les sues cogitations *P* lengua *A*. 38 aquelles *A P* posada *A* moltes coses *A P*. 39 quaix *A P* se sten *A*. 40 departeix *A* deperteix–he en–mateixa *P*. 41 espay–aci *P*. 42 cogitatio–dotade *P*.

diuerses figuras de letres, vtilitat de diuerses arts e disciplines, ha cinyides ciutats de mur, los fruyts de la terra ha millorats; e ab industria discorre las terras e la mar, fforade grans montanyes, fabrica ports a vtilitat dels nauigants, ha ornade la terra ab bells hedifficis. Donchs ¿qui pot dubtar de la sua
[*A 139 v*] raho, com, * illuminada per lo seu creador, fa esser vistas cosas tant merauellosas fetes per art? Inmortal es encare mes la anima racional, e nom pens quey dubtes.

— Com no dubtar! — digui yo — en prouar ho sera la maestria.

— E com — dix ell — ¿no es assats prouat en mi que visch sens cors?

— Per ma fe, Senyor, bem tenits per ignorant, queus pensets que yo creega fermament que vos
[*P 15*] siats * anima o spirit.

— E com — dix ell — ¿no atorgas esser spirit?

— Si atorch, mas no que visca sens cors, axi com lo cors no viu sens ell; car, Senyor, per molt que hayats dit, nom hauets prouat a mon juy per rahons necessarias, sino ab persuasions mesclades ab fe, quel spirit del hom sia inmortal; ne veig cosas euidents per que ho dege creure.

---

43 figures *A P*. 44 diciplines *P* cenyides *A* senydes – lo fruyt *P*. 45 mellorats ab *A* millorats ab *P* les *A P* 46 terres *A P* forada *A* forade *P* muntanyes *A P* fabriqua *A* ffabrique *P*. 47 ports ha *P* nauegants *A P* e ordona *U* ha ordonada *A* ha ornade *P*. 48 edificis *AP* duptar *A*. 49 rao *A*. 50 vistes coses-marauelloses *AP*. 51 encara *AP* rational *P* e no *AP*. 52 duptes *A*. 53 duptar-jo *A*. 56 qui *AP*. 58 pensau *P* jo *A* cregua *P*. 59 siau–ho espirit *P*. 60 *manca* ell *P* atorgues *AP* espirit *P*. 61 visque *AP*. 62 car per molt-*manca* Senyor *A* car per molt Senyor *P*. 63 quem haiats *A* quem hauets *P*. 64 necessaries *AP* peruasions *P*. 65 esperit *P*.

— ¿E quit *daria rahons necessarias — dix ell — a [*U 45 v*] prouar les cosas inuisibles, e majorment que tu hi volguessas malignar? Sit recorda, ya mas atorgat que moltes cosas ha hom a creura que no veu.

— Ver es, Senyor; ¿mas que fare? ¿Creure tot ço que hom me dira?

— No pas, mas deus creura ço que la major part de la gent diu e creu. E majorment pus se acost molt a raho. Car en cascuna cosa lo atorgament de totas les gents virtut e força ha de ley de natura.

— Aparellat son de creure ho, * Senyor, sim pro- [*A 140*] uats que la major part de la gent sia de vostra oppinio. —

Ladonchs ell esclari vn poch la cara, e dix:

— Ab auctoritats, primerament, de gentils, jueus, cristians e * sarrahins, puys ab rahons e demostra- [*P 16*] cions, te prouare tant com possiblem sera; car materia difficil a plenerament prouar tenim entre mans, majorment que lo aduersari no vulla atorgar ço a que rahonablement es tengut, que la anima racional viu sens cors e es inmortal.

— Gran plaer ne haure, Senyor. Mas sim voliets fer tanta gracia que de las rahons e demostracions vsassets primerament, molt pus plasent me seria.

---

66 coses *A P* deie *A* dega *P*. 67 necessaries *A P*. 68 coses *P*. 69 uolguesses *A P* recorde *A* jam has *A P*. 70 coses *A P* ha hom a *U A* ho ha a *P* creure *A P*. 73 creure *A P* que major *P*. 75 latorgament *A P*. 76 totes *A P* a de *P*. 77 apparellat *A* apperallat *P* creura *U manca* ho *UP*. 80 sclari *A*. 81 actoritats-juheus *P*. 82 e christians sarrahins apres ab *P*. 83 demostrations *P* con *A* possibla *U* possiblem *A P*. 84 dificil *A P*. 85 quel *A P*. 86 raho noblament *A*. 87 rational-he es *P*. 88 pler *A* ne he *U* naure *A* ne haure-volieu *P*. 89 gratia *P* les *A P* demostrations *P*. 90 vsasseu *P*.

— Jat enten — dix ell; — tu dubtes en aquellas, e desiyant les tost oyr, vols dir que de auctoritats prou ne has lestes. E no ti contradich. Pero yo ten dire de tals que tu per ventura ignoras. E plau me ço que demanes. Mas si raho dich, atorgalem.

— Axi com vos, Senyor, manarets.

— Ara donchs atten diligentment, e dir ten he algunes quells maestres de las letres seculars, e altres quels theolechs vertaders, han posades.

» No es res en natura que record les cosas passades, e preuege les esdeuenidores, e puxa abrassar les [*P 17*] presents, les quals cosas son diui*nals, sino la anima racional; nes pot trobar que puxa peruenir sino [*U 46*] de Deu, axi que tot ço que sent, * qui sap e qui [*A 140 v*] viu ressemblant es a Deu. Com *la anima racional donchs sente, sapia e visca, seguex se que es semblant a Deu, e per conseguent inmortal. Mes encare, tota substantia intellectual, per tal com es separade, e no dependent del cors, es incorrubtible. Mas la anima racional es substancia intellectual; coue donchs que sia incorruptibla. Plus auant, totas les cosas simples e sens composicio, axi com Deu, Angel, e semblants, son inmortals; car son priua-

---

91 duptes *A* aquelles *A P*. 92 desigant-hoir *A* desijant-hoyr *P*. 93 nas *P* not hi *A P* jo *A*. 94 ignores *P*. 95 atorgalam *A P*. 96 manarets *U A* dictareu em plaura *P*. 98 alscunes *A* quels-les *A P*. 99 theologs *A*. 400 recort-coses *A P*. 01 passades preueia *A* passades preuehia *P* sdeuenidores-pux-abraçar *A* abressar *P*. 02 coses son soles diuinals *A P*. 03 rational nos *P* puxen *A P*. 04 que sap *A* qui sab *P* e que *A*. 05 Con-rational *P*. 06 senta sapie e visque *A* sapia e senta e visque *P* segueix *A P*. 08 encara *A P* substancia *A* per ço com *P*. 09 separada-incorruptibla *A P*. 10 rational-substantia *P*. 11 Pus *P* totes *A P*. 12 *manca* les *P* coses *A P*. 12-13 com de un

des de contrarietat, que es causa de corrupcio; la qual no pot esser sino en cosas compostas. Mas la anima racional es simpla naturalment e sens composicio, car de no res la creha Deus; donchs es inmortal.

» Encare mes: alguna forma nos corromp sino per accio de son contrari, o per corrupcio de son subiecta, o per deffalliments de la sua causa. Per accio de son contrari: axi com la calor ques destrouex per accio de fredor. Per corrupcio de son * subiecta: axi [*P 18*] com destrouit luyll se destrouex la virtut visiua. Per deffalliment de la sua causa: axi com la claredat del aer que cessa deffallint la presencia del sol, que era causa de aquell. Mas la anima humanal nos pot corrompre per accio de son contrari, car alguna cosa no es a ella contraria, com per lo enteniment possibla ella sia conexedora * e reptiua de tots los contraris. [*A 141*] Semblant ment, ne per corrupcio del seu subiecta, com ella sia forma no dependent del cors, segons son esser, ne per deffalliment de la sua causa, car no pot hauer alguna causa sino eternal. En alguna manera donchs nos pot corrompre, e per conseguent es in-

---

Angel *U* com Deu e angel *A*. 14 qui es *A* corruptio *P*. 15 coses compostes *A P*. 16 rational–simple *P*. 17 compositio *P* crea *A P* Deu *P*. 19 Encara *A P* alcuna forma *A* alguna cosa *P*. 20 actio de contrari – corruptio *P* subiect *A* subiet *P*. 21 defalliment *A P*. 21-22 *manca* Per accio de son contrari *U*. 22 quens *P* destroueix *A P*. 23 actio-corruptio *P* subiect *A* subiet *P*. 24 lull – destroueix *A P*. 25 defalliment *A P*. 25-26 *manca* del aer *P* defallint *A* defellint–la presentia–que es *P*. 27 daquell *A*. 28 actio *P* alcuna *A*. 29 lenteniment possible *A P*. 30 sie *A* e receptiua *U* he reptiua *P* tots contraris *A P*. 31 corruptio *P* subiect *A* subiet *P*. 33 defalliment *A* defelliment *P*. 34 neguna – En alcuna *A* materia *U* manera *A P*.

[*U 46 v*] mortal. No res menys, si la *anima se corromp per la corrupcio del cors, coue quel seu esser sia debilitat per debilitacio de aquell. Si empero alguna virtut de la anima es debilitada, debilitat lo cors, asso no ve sino per accident, en quant, ço es assaber, la virtut de la anima freytura de orga corporal; axi com la vista es debilitade, debilitat lo orga; pero per accident. E appar per la raho seguent. Car si aquella [*P 19*] * virtut venia per si alguna debilitacio, nulltemps se restauraria reparat lorga. E veem pero que per molt que la virtut visiua sia vista debilitade, sil orga es reparat, la virtut visiua es restaurada. Com donchs lo enteniment sia virtut de la anima que no freytura de orga, segons que dessus appar, ell nos debilita per si ni per accident, per vellesa o per altre qualceuol debilitacio del cors. Si pero en la operacio del enteniment esdeue fatigacio o empatxament per infirmitat del cors, asso no ve per debilitacio del enteniment, [*A 141 v*] * mas de las forças de las quals aquell freytura, ço es asaber, de las virtuts ymaginatiua, memoratiua e cogitatiua. Appar donchs quel enteniment es incorruptibla, e per conseguent, la anima humanal que es substancia intellectiua.

» Mes auant, tota cosa que per si matexa se mou

---

37 corruptio *P*. 38 debilitatio *P* daquell–alcuna *A*. 39 aço *A P*. 40 assaber *U* saber *A P*. 41 fretura *A P* orgue *A*. 42 debilitada–lorgue *A* lorga *P*. 44 uenie–alcuna *A* debilitatio *P*. 45 lorgue *A*. 46 debilitada *A P*. 47 orgue *A*. 48 lenteniment *A P* qui no *A*. 49 freture–dorgue *A* dorga *P*. 50 ne per *A P* ho per *P*. 51 qualsevol *A P* debilitatio *P*. 52 operatio *P* sdeue *A* fatigatio ho empetxament *P*. 53 aço *A P*. 54 debilitatio *P* les forçes de les *A P*. 55 fretura–saber–les *A P*. 57 incorruptible *A P*. 58 substantia *P*. 60 mateixa *P*.

es eternal, car null temps se desempara de si; e per conseguent no cessa de moura, car en altre manera morria, com vide no puxa esser sens mouiment; e a totes cosas que son mogudes *aquella es la font [P 20] e principi de moure. E saps be quel principi no ha naximent, car de ell hixen totas cosas, e de algune no pot nexer, ne seria principi, si daltre ere engendrat; lo qual si ya mes no nasch, aytant poch pot mo*rir, car mort lo principi, ne ell nexeria de altre [U 47] ne de si crearia. Axi que necessari es que del principi nasquen totas cosas, e que principi de mouiment sia per ço com per si matex se mou. E aquella cosa no pot nexer ni morir, o es necessari que tota creatura çes de moure, e que no aconseguesca alguna força per la qual primerament empesa sia moguda. Com donchs sia clar aquella cosa esser eternal que mou si matexa, ¿qui es qui puxa negar aquesta natura aytal esser donada *a la anima racio- [A 142] nal, que sent esser moguda per força sua e no per stranya, e no pensa ques puxa esdeuenir que ya mes sia desemparada de si matexa?

» Mes encara, la anima racional es creada affi que tostemps entena, am e record Deu. E si era

61 desemparara *A*. 62 moure *A P* altra *P*. 63 vida *A* puixa *P* mouiment *U P* enteniment *A*. 64 les coses *A P*. 65 de natura *U* de moure *A P* sabs *P*. 66 neximent–dell *A P* ixen *P* totes coses *A P* dalcuna *A* dalguna *P*. 67 no poden *U* no pot–sera–era *A P*. 68 ja *A P* naix *A* neix *P*. 69 daltre *A P*. 70 que es necessari que *P*. 71 totes coses *A P*. 72 mateix *A P*. 73 ne morir *A P* ho *P*. 74 criatura ses *U* aconseguesque *A* aconseguescha *P*. 75 alcuna *A*. 76 Con–ser *P*. 77 mateixa *P* que puxe *A* qui puixa *P*. 80 estranya *P* no per pensa *U* puixe *P* sdeuenir *A* ja *A P*. 81 desemparade–mateixa *P*. 82 est creade *P* afi *A P*. 83 tots temps *A* recort *A P*.

[*P 21*] mortal, no faria sempiternal*ment ço per que seria creada. Donchs seguex se que es inmortal. Mes cascun jorn veus que molt hom de bona vida soffer pobrea, malaltias, perdues e grans persecucions, e mor en aquellas. E molt hom de mala vida es prosperat axi com vol, e ja mes no soffer aduersitat. Si la anima de aytals moria ab lo cors, Deu seria fort iniust, car no retribuiria acascu ço que merex. Com sia donchs necessari que la justicia de Deu se exercesca, coue que la anima racional visca apres la mort corporal, e que qualque temps hage premi o punicio de asso que merescut haura. Si donchs viuent lo cors no la ha, necessari es que apres mort de aquell la hage; o haurias atorgar que Deus es iniust, la qual cosa es impossibla e luny de la comuna [*U 47 v*] oppinio *dels homens. ¿Uols a asso res dir, ho quet va per lo cor?

— Senyor, nous vull als dir a present, sino queus atorch que molta bona persuasio me havets feta. [*A 142 v*] * Empero algunes ni ha que, a mon juy, sens fe no concloen tant necessariament que hom noy pogues [*P 22*] *rahonablement contradir. A la veritat, Senyor, les sinch derreres me apparen molt pus fundades que

84 farie-serie *A*. 85 creade *P* segueix *A P*. 86 sofer *A P*. 87 pobresa malalties *A P* persecutions *P*. 88 aquelles *A P*. 89 sofer *A P*. 90 daytals-Deus *A*. 91 retribuhiria *P* mereix *A P*. 92 sie *A* justitia *P*. 93 exerçesqua *A* exercescha-rational *P* visque *A* vischa *P*. 94 haia *A*. 95 o remuneracio de ço *A* ho remuneratio de ço *P*. 96 apres la mort *P*. 97 daquell-haia *A P* o auries *A* ho hauries-Deu *P*. 98 inpossible *A*. 99 a aço *A* ha aço *P* o *A*. 500 pel cor *A*. 01 noy vull *A* ha *P*. 02 mauets *A* me haueu *P*. 03 Pero *A P* alcunes *A*. 04 conclouhen *P* *manca* tant *U* tan *P*. 05 rahonablament *A*. 06 .v. darreres *A* cinch derreres-aparen *P*.

les altres, e fort rahonables e exemptes de tota contradiccio. E es me viyares que aquella qui comensa, que tota cosa que per si matexa se mou es eternal, hage posade Cicero en lo seu *Tuscula*.

— Ver es — dix ell; — e ya abans la hauia posada ell matex en lo .vij$^{e}$. libre de *Republica*. E molt abans la hauia dita Plato *in Phedione*. Si res saps que poguessas dir ales altres rahons, digas ho.

— Moltes cosas, Senyor, hi poria dir; mas ben conech que a la fi en arena hauria laurat: ffe mi induex a creura, posat que algun scrupol de dubitacio mi acorrega. Jo son content; anem auant, Senyor, si vostre merçe sera; e vullats me dir les auctoritats quem hauets offertes.

— Plau me — dix ell; — ¿mas que farem que noy poras rahonablement contrestar? E segons que veig gran delit hi trobas.

— Delit — digui yo, — Senyor, parlant ab vostre reuerencia, no loy trop. Mas disputant e rehonant be les cosas perue hom mils a vere conaxensa * de [P 23]
aquellas.

---

07 he exemptas *P*. 08 contradictio-vijares *P* aquella que *AP* comença *P*. 09 mateixa *P*. 10 haia posada *A*. 11 que ya *U* e ja *A* he ja *P* la hauie *A* lauia *P*. 12 mateix *AP* republicha *P*. 13 auie *A* Phedrone *A P* sabs *P*. 14 poguesses-digues *A P*. 15 coses-porie-be *A P*. 16 ffem me *P*. 17 indueix-creureles *A P* alcun *A* escrupul *P*. 18 dubitatio-occorrega-hauant *P*. 19 vostra *AP* vullaume *P*. 20 actoritats-hauets *P* ofertes *A*. 22 rahonablament *A*. 22-23 *manca tota la frase* E segons que veig gran delit hi trobas *P*. 24 jo *A* senyor hi trob parlant *P*. 24-25 vostra reuerencia *A* reuerentia vostra *P*. 25 nol hi trop *A* no loy trob *P* e ruminant *U* o ruminant *A* ho rehonant *P*. 26 coses-uera conexença *A P*. 27 daquelles *A P*.

— Ver es—dix ell.—E pus de tal intencio es, obre [*U 48*] les orellas, * e si algun dubta ti acorre, digas ço [*Amanca*] quet vullas. *

» Job que, testifficant nostra Senyor Deu, no hauia par en la terra, dix:

« Infern es la mia casa, e en tenebres he parat lo » meu lit. »

» Empero vn poch apres, presa per ell esperançe de desliurament, hi ajusta:

« Car yo sce quel meu redemptor viu, e en lo de- » rrer die resuscitare de la terra, e altre vegade » sere vestit de la mia pell; e en la mia carn veure » Deu saluador meu. » Si aquesta speranse hauia Job, no creya que la sua anima fos mortal.

— Senyor, vos me hauets dit que comensariats als gentils, e veig que hauets comensat als jueus. Suplich vos quem digats si ho fets per oblit o de certa sciencia.

— Jo comens — dix ell — alla hon deig; car Job no fou jueu, ans fou ben gentil: be es veritat que fou de linatge de Esau [1]. E el posat primer, per tal

[1] Job no fo del linatge de Esahu ans fo descendent de Nachor, germa de Abraam segons la isto-

28 intentio *P* est *A P* obri *A* obra *P*. 29 orelles *A P* he *P* alcun-dupte *A* dubte *P* acorrera *A* occorrera *P* digues *A P*. 30 quet volras *A P*. 31 Job qui testificant nostre *P (llacuna d'un full en A qui comprèn desde* Job *fins a la ratlla 639)*. 33 he en-posat lo *P*. 34 lit meu *P*. 35 esperança *P*. 37 se quel meu creador redemptor-he en *P*. 38 dia-he altre *P*. 39 he en *P*. 40 esperança tenia *P*. 41 crehia *P*. 42 haueu-començarieu *P*. 43 haueu començat-juheus *P*. 44 digau siu feu *P*. 45 sciencia *P*. 46 començ-*manca* dix ell-dech *P*. 47 fo juheu-fo be *P*. 48 del linatge-he ell-per ço com *P*.

com entre los gentils fo lo millor, es pres a prophetar profundament e clara de Jhesuchrist, qui puys vench per resembre los jueus e los gentils. Veges donchs si merex principat *entrels seus. [*P 24*]

— Verament, Senyor, bel merex. Mas tro assi tostemps fuy de intencio que fos estat jueu, per tal com en lo vell testament es haut en fort gran reputacio, e veig que propheta clarament la resureccio dels corsos humanals.

— ¿E are has tu assaber — dix ell — que gentils hagen prophetat? ¿E quet par de Balaam, Sibilla erithea, de Virgili e Ouidi? Dessebut *eras, anem auant. [*U 48 v*]

» Ennius, poeta fort antich e dignament famos dix que molts sauis homens antichs los quals apellauen Castors, deyan que quant lo cors del hom moria la anima romania. E entre les altres cosas quels induhien a creura asso era vna, so es quant vehien quels homens de gran enginy hauian

---

ria escolastica en lo genesi, capitlo de inmolacione arietis per ysach vbi inquit quod errant qui dicunt de genere Esahu fuisset. Jatssia poria esser dit que per esser Nachor auonclo de Ysach, pare de Esahu, Job e Esau eren de vna consanguinitat, no pas que la hu deuallas del altra *.

---

49 entrels – ha profetar *P*. 50 qui apres *P*. 51 reembre – juheus *P*. 52 mereix *P*. 53 mereix – aci *P*. 54 intentio – juheu *P*. 55 per ço com – hagut *P*. 56 reputatio – profeta *P*. 57 resurectio – cossors *P*. 58 ara – tu saber *P*. 59 haien *P*. 60 eritira *U* *manca* Dessebut *P*. 61 poheta *P*. 63 appellaua *P* Castos *U* Castors – *manca* deyan *P*. 64 coses *P*. 65 açо – ço es que quant *P*. 66 veya *U* vehien – hauien *P*.

* Nota al peu de la plana, en el ms. *U*, d'escriptura de la meteixa mà que'l text del SOMNI.

ordonat lo dret pontiffical e les serimonias de las sepulturas; e ab tant gran cura no les hagueren obseruades, si en lurs pensas no haguessen per clar que la mort no destrouex la anima, sino lo cors tant solament; e que la mort no era altre cosa sino transpassament e mudament de vida, la qual ere [P 25] cami de pujar al cel als homens e * a les donas de vida virtuosa. E, per aquesta oppinio la qual seguiren los Romans gentils, fou per molts cresegut que Romolus, Ercules, Liber, Castor e Pollux, e molts altres sen eren puyats al cel apres lur mort.

» Tulli, en la primera disputacio del seu *Tuscula*, diu que apres que lom es mort, los seus amichs nol ploren per tal ques pensen que no sia res, mas per ço com lo veen destituit e priuat dels bens temporals; car si aquexa oppinio no ere, nol ploraria algu. E assons dona a sentir natura sens alguna raho o doctrina. Molt gran argument es natura jutyar tants grans cosas de la inmortalitat de la anima, com tot hom ha tant gran cura de las cosas esdeuenidores, apres se mort:

[U 49] » Lo hom souen * planta arbres dels quals no espera hauer fruyt. Lo saui ordona leys e stituts. ¿Quet penses als que signiffich procreacio de infants, propagacio de nom, adopcio de fills, diligencia de fer testaments, hedifficacio de sepulturas,

67 hordonat–pontifical–serimonies de les *P*. 68 sepultures – agueren *P*. 69 pences - aguessen *P*. 70 destroueix *P*. 72 trespassaments he – era *P*. 73 he a – dones *P*. 74 virtuosa vida *P*. 75 fo - cregut *P*. 76 Romulus – Hercules – Polluix *P*. 77 pujats *P*. 78 disputatio *P*. 79 est *P*. 80 per ço com pensen *P*. 82 opinio – era *P*. 83 asons *P*. 85 jutjar ten – coses *P*. 86 les coses *P*. 88 Lome souent *P*. 89 espera james auer–saui ho ordena–he statuts *P*. 90 pençes–significh procreatio dinfants *P*. 91 adoptio *P*. 92 di-

sino cogitar encare les cosas esdeuenidoras apres la mort?

» No es millor natura * en lo linatge dels homens [*P 26*] que de aquells qui ymaginen que son nats per ajudar, deffendre e conseruar los altres. Ne pux creure per res que tant notable hom per la cosa publica se fos donat a mort, si penssas quel seu nom finis ab la vida, ne que ja mes algu sens gran speranse de inmortalitat exposas a mort lo seu cors per la patria. Ne se com se acosta a les penssas dels homens vna prenosticacio, o deuinacio dels seglas esdeuenidors. E majorment en los grans enginys e alts coratges; la qual cosa tolta, ¿qui seria tant foll que incessant ment visques en trebaylls e perills grans, axi com fan los princeps terrenals? ¿E quem diras dels poetas e dels subtils machanichs? ¿No volen esser ennoblayts apres la mort? E los philosoffs, en los libres que escriuen, ¿noy meten lurs noms per hauer ne gloria? Cert si ha fet la major part dells.

» Donchs si lo atorgament de tots es veu de natura, e cascuns atorgan esser alguna cosa que * a ells [*U 49 v*] pertansa apres lur mort, aytan be ho deuem atorgar. Tots los homens han oppinio que Deus es, * e [*P 27*] conexen ho naturalment; e de semblant conaxense e oppinio son de la inmortalitat de la anima. E donchs creegam que axi es, e nons lunyem del comu atorgament de aquells.

---

ligentia – edificatio de sepulcres *P.* 93 les cosses esdeuenidores *P.* 97 defendre – puch *P.* 98 creure res *P.* 99 fos liurat – pensas *P.* 600 esperança *P.* 01 *manca* a mort *P.* 02 No – pences *P.* 03 pronosticatio – devinatio – setgles *P.* 04 com los *P.* 05 que seria *P.* 06 treballs *P.* 08 mechanichs *P.* 09 Els *P.* 11 si han *P.* 12 latorgament *P.* 13 atorguen *P.* 14 pertanga – deuen *P.* 15 Deu *P.* 16-17 oppinio e conexença *P.* 18 cregam *P.*

» Eschides, fort antich philosoff de Siria, dix primerament que les animes eren sempiternals. E aquesta oppinio segui Pictagores, dexeble seu, lo qual ere de tant gran auctoritat, que altres sino ell e sos dexebles per lonch spay de temps no foren tenguts ne reputats per sauis. Plato vench en Italia hon florien ladons los dexebles de Pictagores per tal quels vees e aprengues de ells. E la primera cosa que senti fo la inmortalitat de las animes, la qual cosa no solament atorga, ans hi dona rahons per que apparia que deuian esser inmortals, de las quals ne has oyit algunes dessus. Aristotil tench expressament, segons que dessus he dit, les animas esser inmortals. Diogenes creegue fermament e dix que les animas eren inmortals e sen pujauen al cel, si stant en lo cors hauian virtuosament obrat.

» Lellio, apres que sabe la mort de Publi Scipio [U 50] Affrica, cordial amich seu, dix *a *Sceuola: « Si yo [P 28] » negaue quem dolgues la mort de Scipio, mentiria, [A 144] » car greu me es que sia *destituit de tal amich, lo » qual, segons que cresech, no sera, e segons que » puch affirmar, no fou aytal en lo mon. Mas no » freytur de consolacio; yo matex me aconsol, e ma» jorment de vn ramey: que son cert que en mi no es » aquella error que en molts homens es, que turmen-

20 Echides-entich *P.* 21 animas *P.* 22 Pittagoras *P.* 23 era-ten-actoritat *P.* 24 espay *P.* 25 venguts ne *P.* 26 ladonchs-Pittagoras *P.* 27 vaes he-dells *P.* 28 animas *P.* 30 aperia-deuien-de les *P.* 31 quals has hoydes *P.* 32 sagons-es dit *P.* 33 cregue *P.* 34 animes *P.* 35 estant-hauien *P.* 36 Lelio *P.* 37 Africa-dix ha *P.* 38 negaua-Cipio *P.* 39 mes *P* (*acaba la llacuna de A*) destruhit *U* destituhit *A* destituit *P.* 40 creech *A* crech *P.* 41 puix *A* afermar-fo *AP.* 42 fretur *A* fretura-conçolatio *P* jo *A* mateix *AP.* 43 remey *AP* so *A.* 44 *manca*

» ten si mateys per la mort de lurs amichs, creents » que lurs animas sien mortes ab lo cors, o que sien » dampnades. No pens que mal sia esdeuengut a Sci» pio, car virtuosament ha viscut. A mi es vengut, si » esdeuengut es. Esser greument torbat per son propri » dampnatge no es de amich, mes de amant si matex. »

» En les quals paraules pots conexer que sentia de la inmortalitat de las animas.

» Aquesta matexa oppinio hauia haude lo dit Scipio qui per tres jorns, abans que moris, disputa molt sobre lo bon regiment de la cosa publica; de la qual disputacio fou la derrera part la * inmortalitat [*P 29*] de las animas, e dix aquellas cosas que son pare Publi Scipio li hauia dit sobra la dita inmortalitat, quant apres se mort li ere aparegut en lo sompni que feu, lo qual recita Tulli en lo libre de *Republica*, e Patrarcha semblant ment en lo *Affrica*. La exposicio del qual, sit recorde, feta per Macrobi, te presti en Mallorque, e let fiu diligent ment studiar, per tal que yo e tu ne * poguessem [*U 50 v*] auegades conferir.

— Ver es, Senyor — digui yo; — anem * auant si [*A 144 v*]

---

homens *UA* qui *P* trameten *A*. 45 matexos *P*. 46 animes *AP*. 47 Nom pens *A* Nom penç *P* sdeuengut *A* ha *P* Çipio *A* Cipio *P*. 48-49 es vengut si sdeuengut *A* es esdeuengut si esdeuengut *P*. 50 damptnage *P* damich *AP*. mas *P* del amant-mateix *AP*. 52 les *AP* animes *A*. 53 mateixa *P* hauie-hauda *A* aguda *P*. 54 Çipio *A*. 55 sobrel *AP*. 56 disputatio *P* fo *AP*. 57 les animes-aquelles coses *AP*. 58 Çipio-hauie *A* dites sobre *AP*. 59 sa mort *A* era *AP* apparegut *A*. 61 re publica *AP* Pentharcha *U* Patrarca *A* Patrarcha *P* la Africa *AP*. 62 expositio *P* racorda *A* recorda *P*. 63 Matrobi *A* Macobri *P* preste *AP* Mallorcha *A* Mallorqua *P* lat *AP*. 64 estudiar-per ço que *P* jo *A*. 66 jo *AP*.

vostra merce sera, car assats me recorde, e nous hi cal tener temps.

— Socrates—dix ell,—apres que fou condempnat a mort, per tal com no creya pluralitat de deus, lo derrer jorn de se vida dix moltes bellas rahons prouant la inmortalitat de la anima. E, com tengues en la ma lo veri que deuia beura, dix que no li ere viyares que moris, mas que sen pujas al cel. Car duas carreras eran aparellades a les animas que exien del cors. La vna era de priuacio del consell dels deus; e asso era quant hauia viscut lo cors [*P 30*] viciosament *e hauia violat la cosa publica, e comes molts fraus. E laltre era de retornament als deus dont ere vengude; e asso quant hauia viscut lo cors castament, e lunyant se de vicis hauia ressemblat a la vida dels deus.

» Catho, volent esquiuar les mans de Cesar, apres la mort de Pompeu, se mata a Vtica; pero hauent per clar que les animas eran inmortals, abans que procehis a matar se, ligi lo libre de Plato sobra la inmortalitat de la anima, per tal que ab plaer moris e hagues major fortitut en son coratge.

» Valerius Maximus dix en diuersos lochs e

---

67 recorda he *A P*. 68 tenir *A P*. 69 dix ell mateix *P* fo *A*. 70 per ço com *P* crehia *A P* deu *P*. 71 darrer *A* sa-belles *A P*. 72 prouants *A P*. 73 deuie beure *A*. 74 era *A P* vijares *P*. 75 dues *A P* carreres *P* eren-apparallades *A* aperallades *P* animes *A P* qui *P*. 76 priuatio-concell *P*. 77 aço *A P* hauie *A*. 78 vitiosament *P* hauie *A* he comes *P*. 79 E laltra *A* Laltra *P* al deu *U* als deus *A P*. 80 don era uenguda-aço *A P* lo cors hauie viscut *A* lo cors hauia viscut *P*. 81 he lunyatse *P* hauie *A* haia *P*. 83 Cato *P* squiuar *A*. 84 *manca* a Vtica *U*. 85 animes *A P* eren *A* com abans *U manca* com *A P*. 86 proceys *A* legi-sobre *A P*. 87 per ço que *P* pler *A*. 89 diuerses *A* he *P*.

creegue *la dita inmortalitat; pero be ho saps tu [*U 51*] quil has assats familiar.

— Ver es, Senyor, que dit ho ha. Mas nom dona viyares que axi ho cresegues ell.

— ¿Com no? ¿e quet hi induex?

— So que dix dels ffrancesos —*digui yo,— que [*A 145*] creents que les animas no morissen, prestauen peccunia ab condicio que hom le los retes en infern. E que diguera que orats eren sino per tal com creyen ço que Pictagores hauia creegut sobre la dita *in- [*P 31*] mortalitat.

— Nom es semblant — dix ell — que per hauer dit aquexes paraules creegues ell lo contrari; ne ho diu a aquella fi que tut penses. Be es ver que ell, veent que difficil cosa es prouar la inmortalitat dessus dita, dix que si Pictagores no ho hagues dit, tots los afermants la dita oppinio tengra per orats, per tal com es cosa que nos pot visiblement prouar. E alguns ineptes creen ne lo contrari. Mas no diu pas que no ho creega, car en molts lochs de son libra veig que tracta de la dita inmortalitat. ¿E not recorde si dix de Julius Cesar, que aquells quil hauian mort, volent lo lunyar del nombre dels ho-

90 en la dita *A* sabs *P*. 91 asats *P*. 92 Mas dona *P*. 93 vijares *P* axiu creegues *A* axi ho creegues *P*. 94 indueix *A P*. 95 Ço *A P* franceses *A* francesos *P* jo *A*. 96 animes *A*. 97 pecunia-conditio *P* lals *A P*. 98 horats *P* crehien *AP*. 99 Pictagoras *A* Pittagoras *P* hauie *A* cregut *P*. 01 que per dir *A*. 03 fi *UP* fe *A* tu penses *AP*. 04 dificil *A P*. 05 Pictagoras *A* Pittagoras-agues *P*. 06 affermants *P manca* tengra per orats *U* tenga per orats *P*. 07 visiblament *A*. 08 alscuns *A* creen lo *P*. 09 creegue *P*. 10 libre *A P* tracte *A* de la anima he inmortalitat dessus dita *P*. 11 recorde *P* Cezar *A*. 12 hauien *A* uolents *A P*.

mens, lo hauian ajustat al conseyll del deus? ¿E no dix de Castor e Pollux, que apres lur mort se combateren algunes vegades ab la part dels Romans contra lurs enamichs? Si ell creegues que les animas morissen ab lo cors, no haguera dit asso.

[*U 51 v*] » *March Catho dix a Scipio e a Lelio: « No puch » creura que vostres pares, los quals foren mentre [*P 32*] » visqueran *homens fort insignes e grans amichs » meus, sian morts, ans viuen en aquella vida que » solament se deu vida apellar. Car, mentre som [*A 145 v*] » enclosos en los corssos, a *necessaria seruitut som » donats, per tal com la anima es celestial, e axi » com a gitade del cel en terra, es molt oppremuda » mentre es ab lo cors. Mas hayats per clar los deus » inmortals hauer scampades les animas en los cor» sos humanals per tal que fos qui deffenes les terras » e contemplas les ordes de las cosas celestials; els » ressemblas en la manera de vida e en la constan» cia. E no tant solament raho o disputacio me em» peny a creura asso, mas la noblesa e auctoritat dels » subirans Philosoffs qui asso han dit, e specialment » de Pictagores e de sos dexebles qui tengueren que » les animas eren diuinals e inmortals. »

---

13 hauien–consell *AP*. 14 Polluix *AP*. 15 alcunes *A*. 16 enemichs *AP* crehegues-animes *A*. 17 hagra *A* aço *AP*. 18 Cato *P* Çipio *A* Cipio–he ha *P* Lellio–puix *A*. 19 creure *A*. 20 visqueren *A P*. 21 sien *A P*. 22 appellar *A P* son *U*. 23 corsos *A* cossors–ha *P* son *U*. 24 per ço com *P*. 25 com la ha gitade *U* com a gitada *A* com ha gitada *P* opprimida *A*. 26 mentres es *P* en lo cors–haiats *A* haiau *P*. 27 escampades *P* animes *AP*. 28 cossors *P* defenes-terres *A P*. 29 he *P* los ordes *A* les coses *A P*. 30 e en constancia *A* he en constantia *P*. 31 ten solament–ho disputatio *P*. 32 creure *A* aço *A P* he actoritat *P*. 33 sobirans–aço *AP* he especialment *P*. 34 Pic-

De Virgili, Senecha, Ouidi, Oraçi, Lucha, Staci, Juuenal e molts altres poetas te dirie ço quen han scrit. Mas tu has aquells tant familiars, que no seria als sino empenyer *ab la ma la nau que ha [*P 33*] bon vent.

» Pus te he dits les auctoritats e dits dels gentils *qui a present me son occorreguts, e seran a mon [*U 52*] juy a tu de major vtilitat, temps es quet diga alguns dels jueus sobra la inmortalitat dessus dita.

» Moyses dient ab spirit de profecia la creacio del mon, testiffica que nostre Senyor Deu dix: «Ffassam home a ymage e semblançe nostra.» E axi fou fet. Si donchs a ymage e semblanse sua lo feu, ¿qui gosara dir quel fahes mortal? No podem dir que ho *digues del cors, lo qual veem que mor. Couenia [*A 146*] donchs que ho digues de la anima tant solament. En altre manera la diuinal paraula fora luny de veritat, car en alguna forma no poguera esser ymage o semblanse sua, si no fos inmortal axi com ell, qui eternalment viu, totas cosas conte, totas cosas dispon. E pus inmortal es, sens tot dubta poderos es affer, e fa de fet, cosas inmortals. E si attens be ala creacio

---

tagoras *A* Pittagoras *P*. 35 animes *A*. 36 Seneca–Oraci-Luca-Stati *A* Orati *P*. 37 poetas te diria *A* poetes tendria *P* que han scrit *A* que nan escrit *P*. 39 nau qui *P*. 41 dit *AP* que les actoritats *P*. 42 que–ocorreguts *P*. 43 alcunes *A* algunes *P*. 44 juheus *P* sobre *AP*. 45 espirit *P* prophecia *A* prophetia–creatio *P*. 46 testifica *AP* Senyor dix–Ffaçam *A* Façam *P*. 47 ha ymatge *P* semblança–fo *AP*. 48 a ymatge *P* semblança *AP*. 49 faes *AP* Ne *P*. 50 Conuenia *P*. 52 altra *A* peraula *P* fore *AP*. 53 alcuna–pogra *A* ymatge *P*. 54 o semblança *A* ho semblança *P*. 55-56 *manquen els mots* viu, totas cosas conte, totas cosas dispon e pus inmortal *AP*. 56 dupte *A* dubte *P* afer *AP*. 57 coses *AP* creatio *P*.

del mon, no trobaras que si no del hom nostre Senyor Deu digues: « Ffassam »; car en totes les altres cosas dix: « Sia fet. » E pots penssar com ab delli- [P 34] beracio de la Sancta *Trinitat ho feu, que dignitat li dona major que a les altres cosas que hauia creades.

» Jacob, apres que li hagueren dit sos fills que bestias feres hauian mort son fill Josep, lur frare, dix: « Deuallare en infern plorant mon fill. » Si en infern deuia plorar, apparia que ere se intencio que les animas fossen inmortals.

» Saul dix a vna fembra phitonissa que li fahes [U 52 v] ressuscitar Samuel, qui era mort. * E axi fou fet, e parla ab ell. Lo qual Samuel li dix que lendema morria ab sos fills, e seria ab ell. Puys seguis axi com li hauia dit. Alguns empero affermen que no li aparech la anima de Samuel, mas vn diable en forma sua. Altres dien que si feu. Sia ques vulla, la Sancta Scriptura diu que Samuel li aparech. La istoria [A 146 v] es largament contenguda en lo primer *libra *dels Reys*, vers la fi; dich lat superficialment. En aquella poras veura si les animas viuen apres la mort corporal.

» Elies feu ressuscitar vn fadri mort, a prechs de

---

59 Deus *A* Façam *A P*. 60 coses–pensar com ab *A* pençar ab–desliberatio *P*. 61 de Sancta *P*. 62 coses *AP* hauie *A*. 63 agueren dit que sos *P*. 64 besties *AP* hauien *A* li hauien *P manca* son fill *AP* frare lur *P manca U*. 65 imfern *A*. 66 imfern deuie–parie *A* paria *P* que no era sa *AP* intentio *P*. 67 animes *A* mortals *AP*. 68 faes *A*. 69 ressucitar *A* resuscitar *P* fo *AP*. 71 morrie–serie *A* Apres seguis *P*. 72 hauie–Alcuns *A* pero *AP* afermen *A* aferman *P* apparech *A*. 75 Escriptura *P* Samuel apparech *A* historia *P*. 76 libre *AP*. 77 dictat *U* dich lat *A* dic lat *P*. 78 veure–animes *A*. 80 Helias *AP* ressuçitar *A* resuscitar–*manca* mort *P* a pres *U*.

la mare de aquell qui molt lo ploraua, segons que testiffica lo ters libre *dels Reys*. E dien los jueus que aquest fadri fou Jonas, propheta.

» Per virtut dels ossos de Eliseu, mort e soterrat, ressussita es leua en peus vn hom que ladres hauian mort e gitat en lo sepulcra del dit Heliseu, encontinent que hague tochat los ossos de aquell, si lo quart libre *dels Reys* diu veritat. Considera donchs si les animas de aquests moriren ab la carn.

» Dauid, sobira proffeta, sabent clarament la dita inmortalitat, dix: « Senyor: no yaquesques la » mia anima en infern. » E en altre loch: « Nostre » Senyor Deu: reembra la mia anima de la ma de » infern, com haura reebut mi. » E plus auant: « Se- » nyor: tu has delliurada la mia anima de infern, e has » saluat mi dels deuallants al lach. » E en altre loch: « Tu, Senyor, has conagude *la mia resureccio. » [*U 53*] Salamo, fill seu, jat he dit dessus quen dix a la fi del *Ecclesiastes*, quel spirit tornara a Deu, qui ha donat aquell. Ezechias dix, apres que fou delliurat de la malaltia en que cuyda morir: « Jo he dit: en » lo mig dels meus dies ire a les portes de infern. » E puys continuant: « Tu empero, Senyor, *has [*P 36*] » delliurada la mia anima que no peris. »

---

81 daquell que-ploraue *AP*. 82 testifique *A* testificha *P* terç *AP* juheus *P*. 83 fo *AP* profeta *A*. 84 Alizeu *A* Elizeu *P*. 85 ressucita *A* resuscita *P* hauien *AP*. 86 he *P* sepulcre *AP* Elizeu *P*. 87 tocats *AP* ossors *P* daquell *A*. 89 animes *AP* daquests *A* moren *U*. 90 sobiran-profeta *A* propheta *P*. 91 jaquesques *AP*. 92 *manca* anima *P* imfern-altra *A*. 93 Deus *A*. 94 dimfern *A* dinfern *P* aura *A* pus *P* 95 desliurada *P* dimfern la mia anima *A* dinfern la mia anima *P*. 97 conegut *AP* resurreccio *A* resurectio *P*. 98 en la *A*. 99 dels Eclesiastes *A* dels Ecclesiastes-espirit *P* 800 fo *AP* desliurat *P*. 01 cuydaua *U*.

[*A 147*] » Daniel *prophatant ha denunciat quel gran princep Michael se leuara, e molts de aquells qui dormen en la pols de la terra se despartaran. Dels quals los vns iran a vida eternal, e altres a perpetual escarn. Sophonias dix: « Poble meu, spera, diu nostre Se» nyor Deu, en lo dia de la resureccio. » ¿Qui pot donchs affermar que la anima racional puxa morir?

— Senyor: si nous torna en anuig — digui yo — gran pler hauria que dels dits e auctoritats dels jueus haguessem assats al present, e que procehissets als dits dels Christians, segons quem hauets promes.

— No solament ab plaer, mas ab gran cupiditat — dix ell — fare ço que desiges.

» Jhesuchrist, saluador nostre, segons que testiffica la euangelical veritat, dix als seus apostols e dexebles, que lo pobre apellat Latzer mori e fou portat per Angels al si de Abraam; e lo rich semblantment mori, e fo soterrat en infern e turmentat en gran flama de foch. En altre loch dix als seus dexe-[*P 37*] *bles: « No vullats tembre aquells que matan lo cors » e no poden matar la anima; mas temets aquell qui » la anima e lo cors pot destruhir en infern. » Parlant

02 dimfern *A* dinfern *P*. 04 desliurada *P*. 05 profetant denuncia *A* prophetant ha denuntiat *P* que al *U*. 06 daquells *A*. 07 polç *P* despertaran *AP*. 08 huns *P* hiran–e altres *A* a altres *P* scarn *A*. 09 esperam viu *AP*. 10 Deus-resurreccio *A* resurectio-pots *P*. 11 afermar *AP* rational *P* puxe *A*. 12 nous tornera en enuig *A* nous ne anuig *P* jo *AP*. 13 plaer–he actoritats *P*. 14 juheus *AP* aguessem *P* apresent *AP*. 15 haueu *P*. 16 Ne *P* pler *A*. 18 Jesuchrist *P* testifica *A* testificha *P*. 19 la euangelica *A* lauangelica *P* *manca* apostols e *U* he *P*. 20 quel–appellat–fo *AP*. 21 sin *AP* Abraham *P*. 22 imfern *A*. 23 E altre *A* als dits dexebles *AP*. 24 vullau *P* qui maten *AP*. 25 *manca* matar *U* temeu *P*. 26 el *A* destrouir *AP* imfern *A*.

encare del dia del judici vniuersal, dix que los mals irien a turment, e los bons a vide eter*nal. Penssar [*U 53 v*] pots, donchs, si les animas son inmortals. Si altre testimoni no fos estat en lo mon, a plena proua deguera bastar. Mas per tal que no puxes dir que a famayar te hauia conuidat, vull te sadollar.

» Tots los *apostols e euangelistas confessen e [*A 147 v*] testiffiquen, e sobre aquesta conclusio molts dells e altres innumerables sancts homens se son lexatz cruelment matar, que Jhesuchrist feu ressuscitar Latzer e alguns altres morts. E que al jorn de la sua sancta assumpcio, molts cossos de sancts homens ressuscitaren. E que al ters jorn apres la sua passio, ressuscita e conuersa algunes vegades ab los apostols, entro al die de la sua ascencio. E quel die del general judici, vendra jutyar cascu segons que merexera; e que tots aquells qui babtisma hauran resebut, e complit *sos manaments, viuran en para- [*P 38*] dis, e los maluats iran en infern eternalment. ¿Qui pot dir donchs, que les animas puxen venir a no esser?

» Si de asso no es content, record te quen has lest en les gestas dels sancts, en les vidas e collacions

---

27 encara *AP manca* del dia *P* quels *A*. 28 hirien–vida *A P* Pensar *A* Pençar *P*. 29 animes *AP*. 30 stat *A*. 31 degra *A* per ço que *P*. 32 fameiar *AP* haia *P*. 33 euangelistes *A* he *P*. 34 testifiquen *A P*. 35 dels altres *P* sants–lexats *AP*. 36 Jesuchrist *P* ressucitar *A* resuscitar *P*. 37 he *P* alcuns *A* quel *A P*. 38 assumpcio *A* passio *UP*. 38-39 ressucitaren molts corsos de sants homens *A* resuscitaren molts cossors de sants homens *P*. 39 quel terç *AP*. 40 ressucita *A* resuscita–conuerça *P* alscunes *A*. 41 tro–dia *AP* ascencio *U* assumpcio *A* passio *P* dia *AP*. 42 jutgar *A* jutjar–cascun *P*. 43 babtisme *A*. 44 reebut–complits *AP*. 45 he *P manca* iran *A P* imfern *A*. 46 donchs dir *A* animes *AP*. 47 daço no est–recort te *AP*. 48 gestes–sants *AP*

dels pares, en los libres que han fets los quatre doctors de la sgleya de Deu, e altres sancts homens qui no solament per rahons euidents e auctoritats ho han creegut, mas per reuelacio diuinal, e alguns per experiencia ho han sabut, segons que dessus es dit. E veuras que tots van a vn terma, jatssia per diverses camins. Si not recorde, digues ho, e reduhir to he a memoria.

— Senyor, nous hi cal trebayllar; bem recorde, e son content de tot ço quem hauets dit. E a la [*U 54*] veritat, *no es hom en lo mon, qui de raho vulla [*A 148*] vsar axi com deu, *qui necessariament no hage atorgar, attes tot ço quem hauets dit, que les animas sien inmortals. E axi ho cresech fermament, e ab aquesta oppinio vull morir.

[*P 39*] — ¿Com, oppinio? —dix ell— *ans es sciencia certa; car oppinio no es als sino rumor, o fama, o vent popular, e tostemps presuposa cosa dubtosa.

— Hage nom donchs, Senyor, sciencia certa. Nom recordaue ben la virtut del voccable.

— Encare resta—dix ell—quet diga que creen los Sarrahins sobre la dita inmortalitat, e los dits e auctoritats que han.

---

he en *P* vides *AP* collations *P*. 49 .iiij. *A*. 50 esgleya *P* sants *AP*. 51 he actoritats *P*. 52 reuelatio–he *P* alcuns *A*. 53 experientia *P*. 54 hun *P* terme–jassia *A* jatsia *P*. 55 diuersos *P* recorda *AP* reduir *A*. 57 nous cal *U* no hi cal *P* treballar–recorda *AP*. 58 som–haueu *P*. 59 vulle *A*. 60 que *AP* haie *A* haia–atorgat *P*. 61 ates tot aço–haueu *P* animes *AP*. 62 crech *AP*. 64 es be sciencia *A* es scientia *P*. 65 ramor *A* remor *P* o fama *U manca* o *AP*. 66 tots temps pressuposa–duptosa *A*. 67 Haia *AP manca* Senyor *A* scientia *P*. 68 recorda be–vocable *AP*. 69 Encara *AP* crehen *P*. 70 sobra–dits he *P*. 71 actoritats *P*.

— Sia vostre merçe, Senyor, que non hayats affany, car be ho sce; sius recorde vos me prestas algunes de vegades *Lalcora*, e studie lo be e diligent ment.

— E donchs — dix ell, — ¿que ten par?

— Tot mal — digui yo, — car innumerables errors e bestialitats hi ha.

— Hoc; mas expressament hi es contengut, dix ell, que los moros de Deu, apres lur mort, iran en paradis, en lo qual trobaran rius de ayga clara e neta, e de let, la sabor de la qual nos mudara, e de vi fort delitable als beuents, e de mel colada. E en altre loch del dit *Alcora*, hon es descrit paradis, es contengut que aqui haura fonts, fruyts, mullers, tapits de cede, e moltes poncellas ab les quals los moros * de Deu jauran. E que apres que [*P 40*] les hauran desponcellades, ellas cobraran lur virginitat.

— Ver es, Senyor, e tant com yo puch conexer aquell anganador Maffomet, axi * volia que ho cree- [*A 148 v*] guessen los seus secassos. Mas no pux penssar que ell ho creegues axi com ho deya; car no haguera fet perdra tanta * multitut de gent com se tira, si [*U 54 v*] esperas viura apres la mort corporal. La sua doctri-

72 vostra *AP* haiats *A* aiats *P*. 73 afany-se *AP* sius recorda *A manca P*. 74 alcunes vegades *A* he estudielo *P*. 77 jo *A manca* digui yo-*manca* errors e *P*. 79 espressament *P*. 80 quels *AP* hiran *A*. 81 daygua *A* dayga *P*. 83 vin fort molt delitable *P*. 84 on *A*. 85 fruytes *AP*. 86 e mullers *P* seda *AP* he moltes *P* punçelles *A* poncelles-ab los *P*. 88 despunçellades *A* elles *AP* cobreran *A*. 90 jo puix *A*. 91 enganador *AP* Mahomet-volie *A* volgue-creguessen *P*. 92 sequaces *AP* puix *A* puch *P* pensar *AP*. 93 cregues *A* dehia *P* hagra *A* aguera *P*. 94 feta *P* perdre *A manca* multitut de *U*. 95 speras viure *A*.

na es fauorable e disposta a luxuria e a altres delits carnals. E perço com no es fundade en raho e bons custums, no pens que tant hagues durat, sino per tal com es feta en fauor de les fembres, lo custum de las quals es tirar los homens, especialment affeminats, a aquell angle que desigen; e per nostres pecats encare, e gran fredor que hauem en lo cor, de mantenir veritat e morir per la religio christiana.

— Axi es—dix ell—com tu dius. Lexem star asso, car declarar te vull lo restant de la diffinicio de la anima, segons quet he promes; so es, que la anima [*P 41*] racional es en ben * e en mal conuertible.

— Bem plaura, Senyor, oyr ho, jatssia per experiencia ne vege gran partida cascun jorn.

— Souent se esdeue — dix ell — quels homens per goig se exalsen, e per tristor se lexen decaure. Per pietat son suaus, e per fellonia, terribles; a uagades virtuosos, a uegades viciosos. Algunes cosas prenen fermament; altres menyspresant e oblidant lexen anar. Ço que are los plau, ades los desplaura. Per bones paraules son hedifficats, e per males destrouits. E aytant com aproffiten perseuerant ab bons ho-

96 fauorabla – e altres *A* he a altres *P*. 97 fundada *A*. 98 costums *AP*. 99 costum *AP*. 900 de les *AP* he especialment *P*. 01 afeminats *A* a fameiants *P*. 02 peccats encara *AP* he *P*. 05 estar *P* aço *AP*. 06 difinicio *A* difinitio *P*. 07 ço es *AP*. 08 rational *P* en be *AP* he *P* conuertibla *AP*. 09 Bem me plaura *U* hoyr *AP* jassia *A* jatsia *P*. 10 experientia – ueia *AP* pertida *P*. 11 Souint *P* sesdeue *AP*. 12 exalcen *A* exalçan - decaura *P*. 13 auegades *AP*. 14 viciosos a uegades virtuosos *A* vitiosos a vegades virtuosos *P* Alcunes *A* coses *AP*. 15 menyspreant *A* he *P*. 16 ara *AP* los desplau *U* lurs plau *A* los plau *P* lurs desplaura *A* los desplaura *P*. 17 edificats *AP*. 18 apro-

mens, * son fets piyors conuersant ab mals. Car si [*A 149*] totz temps haguessen vn proposit, ne de bons homens foren mudats en mals, ne de mals en bons. ¿E saps qual es la causa? Jo let dire. La sauiesa no es donade als homens inmutablement ne ferma. E per tal los homens saben quant per diuinal illuminacio vsen de be. E dessaben o ignoren, quant per tenebres de crims e delictas son abçegatz. *La affec- [*U 55*] cio que ve, e sen va, totstemps es incerta. Nostre Senyor Deus omnipotent es tot sol qui inmuta*ble- [*P 42*] ment sap, pot e vol; e tots los verteders bens no van a ell, ans ne procehexen.

— Senyor—digui yo:—suplich vos que nous anugets no res menys si fas vn incident. Vos hauets dit dessus, si bem recorda, que de tres maneres despirits vidals ha creats nostre Senyor Deus. La derrera manera dels quals es de aquells qui son cuberts de carn, e nexen e moren ab aquella. E aquests son animals bruts. En les duas primeras no pos algun dubta. Mes en la derrera coue vacillar lo meu enteniment; car moltes cosas veig induints mi a creure que les animas dels bruts sien inmortals, axi com son aquellas dels homens.

---

fiten *AP* als bons *P*. 19 pijors *P*. 20 tots *manca* temps *A* tostemps–aguessen *P*. 22 sabs–lat *AP*. 23 ne es *U* donada–inmutablament *AP*. 25 illuminatio *P* usen be *AP*. 26 delicies *AP* abcegats *P* intencio *A* effectio *P*. 27 quen ve–tostemps *P*. 28 Deu *P* inmutablament *AP*. 29 sab *P* vertaders *AP*. 30 proceexen *A* proceheixen *P*. 31 jo–enuyets *A* enugeu *P*. 32 *manca* no res menys *AP*. 33 si beus *AP*. 34 de sperits *A* de esperits–creat–Deu *P*. 35 daquells *AP*. 37 dues *A* dos *P* primeres *AP*. 38 alcun *A* dupte *AP* Mas–vecillar *P*. 39 coses *AP* induhints *P*. 40 a mi a *A* animes *AP*. 41 aquelles *A*.

— ¿Quals son aquellas cosas — dix ell — que a creure asso te induen?

— Lonch seria dir les totas — digui yo; — pero per abreuiar, diren algunes. Vos, Senyor, hauets dit dessus, fort propriament, la diffinicio de la anima racional. E veig que semblant la poria hom donar a la anima dels bruts. No res menys hauets [*A 149 v*] ditas al*gunes rahons e demostracions prouants la [*P 43*] dita inmortalitat en la anima racional. *E totes aquexas, a mon juy, son bonas a prouar la mia conclusio. Pero, Senyor, sia vostre merçe quey pensets be, car vos conexerets que yo dich veritat.

— Nom hi cal pensar — dix ell — car tot lo contrari es de asso que has ymaginat.

— Ara, digats me, Senyor, si en anuyg nous es, ¿que veets en la diffinicio de la anima racional que no pogues esser dit de las animas dels bruts?

— ¿Com que? — respos ell — moltes cosas, mas [*U 55 v*] special*ment aquestas quet dire. Tu veus be que la anima dels brutz no es substancia spiritual, ne propria, ne racional, e per conseguent es mortal.

— Si axi es, Senyor, com vos affermats, atorch ho. Mas parlant ab vostre reuerencia, a mi appar tot lo contrari. Jo primerament veig que la anima

---

42 aquelles-*manca* cosas *A* *manca* cosas dix ell *P*. 43 creura *P* aço *AP*. 44 a dir les *A* totes respongui jo *AP*. 45 abreuyar-alcunes *A* haueu *P*. 46 difinacio *A* diffinitio *P*. 47 rational *P* porie *A*. 48 haueu *P*. 49 dites *AP* alcunes *A* demostrations *P*. 50 lanima *P* aquexes *AP*. 51 bones *AP*. 52 vostra *A*. 53 conexeu *P* jo *A*. 54 No mi cal *A* pençar *P*. 55 deço *A* de aço *P* as *AP*. 56 digaume *P* si enuig *AP*. 57 difinicio *A* definitio *P*. 58 les animes *AP*. 59 coses *A* especialment *P*. 60 aquestes *AP*. 61 bruts *AP* substantia espiritual *P*. 62 rational *P*. 63 afermats *A* affermau *P*. 64 vostra *AP* reuerentia *P*.

dels brutz es substancia spiritual; car stant dins e fora del cors es inuisibla, e no contengude per tres lineas tant poch com la anima dels homens. Apres veig que es substancia propia, car dol se e se alegra de las suas passions. Ella ha goig quant hom li fa be, e tristor e dolor quant hom * li fa mal. No res [*P 44*] menys es racional, car veig que esquiua perills e serca plaers. La ouella fuig al lop; la rata, al gat; la perdìu, al falcho; lo seruo, als cans. Los oçells fan nius; les feres sercan cauernas en que habiten; e los peys, roques * en ques meten. Donchs ¿qui pot [*A 150*] dir que no vsen de raho?

» Part asso, Senyor, me hauets dit que tota substancia intellectual es incorruptibla, e yo veig que la anima dels bruts es intellectual; car si hom los crida, entenen souen moltes cosas que hom los diu; e venen si son apellats; e remembren molts lochs hon son stats, ey saben anar per si mateys.

» Mes auant, Senyor, hauets dit que tota cosa simpla, e que per si matexa se mou, e que nos corromp per contrarietat, es inmortal. Atorch ho, Senyor, mas de aquexa natura me dona viyares que sia la anima dels bruts. Jo no puch conexer que ella sia composta, e que nos moga per si matexa;

66 bruts *AP* espiritual–estant *P*. 67 inuisible *A* e contenguda *AP* .iij. *A*. 68 linias–Appres *P*. 69 substantia *P* propria–es alegra *AP*. 70 les sues *AP*. 72 rational *P* que squiua *A*. 73 çerqua *A* cerca *P*. 74 falco–ceruo–aucells *AP*. 75 las feres *A* çerquen *A* cercan *P* cauernes *A*. 76 els *AP* peixos *P*. 77 rao *A*. 78 aço *AP* haueu *P*. 79 substantia *P* jo *AP*. 81 coses *AP* hom lurs *A*. 82 appellats *AP* he *P*. 83 on *A* estats hey–mateixs *P*. 84 haueu *P*. 85 *manca* simpla *A* mateixa *P*. 86 Atorch o *P*. 87 daquexa *A* vijares *P*. 88 Yo *P* puix *A*. 89 mateixa *P*.

ne puch entendra que sia pus corruptibla que la [P 45] anima dels ho*mens; car finalment noy veig gran [U 56] diffarencia. Be pero es *veritat que en cascuna de las ditas cosas conech que ha major perfeccio la anima humanal.

— Si tu — dix ell — me haguessas ben entes, no hagueres respost axi com has. Tu penses que la anima dels bruts sia spiritual, per tal com dius que es inuisibla e no contengude per tres lineas. Enganat est; car corporal es, e per tal se corromp ab lo cors. ¿E not recorde ques lig en lo *Genesi* a .ix capitols, e pus clarament en lo *Leuitich* a .xvij. parlant de la anima dels brutz, que la anima de aquells en la sanch es? Quax que vulla dir que de la permanencia de la sanch penge lo esser A 150 v] de aquella. No deus ignorar *que en lo libre de las ecclesiastiques doctrinas se contena solament lo homa dehim hauer anima substantiua; que vol aytant dir com per si matexa vidal, e les animas dels bruts morir ab lurs corsos. Ne pots dir que no veges clarament que la anima dels brutz no pensa en les [P 46] cosas celestials, ne ha cura *de aquellas, ne les veu. E appar ho be en les suas operacions. La raho es car cosas corporals, segons que dessus has oyt,

90 puix *AP* entendre *A*. 92 diferencia *A* diferentia *P* Pero-les *AP*. 93 dites coses *AP* perfectio *P*. 95 haguesses be *A* aguesses be *P*. 96 agueres *P*. 97 espiritual-per ço com *P*. 98 contenguda *AP* .iij. llnees *A* tres linias *P*. 1000 .viiij°. *A*. 02 bruts *AP*. 03 daquells-Quaix que *A* Quaix qui *P*. 04 permanentia-puge *P* lesser *AP*. 05 daquells-dels *AP*. 06 eclesiastiques *A* ecclesiastes *P* doctrines *AP*. 07 lome *AP* de hun hauer *P*. 08 mateixa-animes *P*. 09 cossors *F* veies *AP*. 10 bruts *AP* pença *P*. 11 coses *AP* daquelles *A* de aquelles *P*. 12 sues *AP* operations *P*. 13 cosa corporal *AP* hoit *A* hoyt *P*.

cosas spirituals no poden veure. Dit has mes que la anima dels bruts es substancia propia, per tal com se dol es alegra de las suas passions. Contrari es a veritat ço que penses. Car los bruts nos dolen nis alegran de altres passions, sino de aquellas tant solament qui son deius la potencia sencitiua. Dequí ensus no pugen.

» Racional dius encare que es la anima dels bruts, per tal com aquells squiuen perills, e sercan plaers, fugen a lurs aduersaris, fan nius, e moltes *altres cosas consonants a raho. Si tu sabias [*U 56 v*] be la sua diffinicio, no hagueras axi parlat. Oges donchs, e torna al dret cami, car descarrerat est. Raho es motiua virtut de la anima, aguhant la vista de la pensa, e departint les cosas veras de las falses. Si saber departir ver de fals es en los animals bruts, sies ne tu matex testimoni. ¿Saps en quet anganes? Tu apellas raho ço que ha nom yma*ginacio, [*P 47*] la qual ensemps ab lo seny o sentiment es comuna als homens e als animals bruts.

— Tot enten que sia vna *cosa — respongui yo — [*A 151*] raho e ymaginacio.

---

14 coses *AP* espirituals *P* no pot *AP.* 15 substantia propria per ço com *P.* 16 les sues *AP.* 17 ço quet *P* no dolen *A.* 18 nes *AP* alegren *A* daltres-daquelles *AP.* 19 que son *AP* potentia *P* sensitiva *A* Daqui *AP.* 21 Rational *P* encara *AP.* 22 per ço com-esquiuen *P.* 23 cerquen *AP* aduersitats *P.* 24 coses-sabesses *AP.* 25 difinicio *A* difinitio *P* hagueres *AP* Hoies *A* Hoyes *P.* 27 aguant *AP.* 28 pença-departint *P* coses veres-les *AP.* 29 falces-pertir-falç *P.* 30 mateix *AP* Sabs *P.* 31 enganes *AP* appellas *A* appelles *P* ço que es ymaginacio *A* ço es ymaginatio *P.* 32 seny ho *P.* 33 els homens *P.* 34 jo *A.* 35 *mots repetits* respongui jo rao e ymaginacio *A* raho he ymaginatio *P.*

— Mal est informat — dix ell — car ymaginacio no es altre cosa sino virtut e forçe de la anima, que percep les formas de las cosas corporals absents, axi com lo seny o sentiment les reep de las presents. La diffinicio de la raho ya la has oyde dessus. Veges donchs quina diffarencia ha entre ellas.

— Couinent ment, Senyor, ho veig — digui yo. — Mes si pus clarament ho podia veure, bem plaurie.

— Obre donchs les orellas — dix ell — e atten be ço quet dire:

» Si tu discorres diligent ment, les potencias de la anima racional, e de aquella dels bruts, veuras que ellas concorden en seny o sentiment, puys en ymaginacio, recordacio, instinct, e apetit: e de qui auant no han res comu. Tantost te acorrara la [U 57] raho, la qual la anima dels bruts no atteny, car *no sap departir ver de fals, ne virtuos de vicios, ne percep la natura de las cosas corporals. Puys te [P 48] acorrera lo enteniment * qui es força o virtut de la anima, que percep les cosas inuissibles, axi com son angels, demonis, e tot spirit creat. E puys la inte-

36 *manca* Mal est informat dix ell car ymaginacio *P*. 37 altra *A* força *AP*. 38 perceb *A* perseb *P* formes - les coses *AP*. 39 reeb de les *AP*. 40 difinacio de rao *A* difinitio de raho *P* ja - hoyda *AP* Veies *A*. 41 diferencia *A* diferentia *P* elles *AP*. 42 o - jo *A*. 43 Mas *AP* podie *A*. 44 plauria *P*. 45 Obri *A* Obra *P* doncs *A* orelles *AP*. 46 aço *A* a aço *P*. 47 potencies *A* potentias *P*. 48 rational *P* daquella *A*. 49 elles *AP* seny ho *P*. 50 ymaginatio - recordatio *P* instint e appetit *A* instituesch he appetit *P* daqui *AP*. 51 occorrera *AP*. 52 ateny *A*. 53 sab depertir - falç *P*. 54 les coses *AP*. 55 occorrera lenteniment *AP*. 56 coses *AP* inuisibles *A* inuisiblas *P*. 57 dimonis - espirit *AP*.

lligencia, que es aquella virtut de la anima que sens tot miya es subposade a Deu, lo qual ella veu subiranament bo, vertader e inconmutable. E derrerament e pus alta te occorrera la sancta sauiesa, que es amar e tembre Deu. E finalment hages per vera e final conclusio, que aquella cosa que tu, discorrent les dites potencias, *pujant per [*A 151 v*] dret orde, primerament trobaras no esser comuna a les dites animas, es la raho.

» Dit has mes encare a mon parer que la anima dels bruts es intellectual, per tal com entenen souen moltas cosas que hom lurs diu; e quant son appellats venen, e membren molts lochs hon son stats. Si axi ho creus com ho dius, anganat est. Tu apellas « entendre » ço que ha nom « oyr », e « racordacio ». Jat he dit dessus, que en les animas dels brutz nos troba alguna operacio que sia sobre la part sencitiua. Tu veus que no entenen nes rahonen; *appar clarament: car tots los animals que [*P 49*] son de vna matexa specia semblant ment obren quax moguts per natura, e no obrants per art. Tu veus be que totes les oranellas en vna *manera fan [*U 57 v*] lur niu, e totes les aranyes lur tela. Tu veus clarament que la operacio de la part sencitiua no pot

---

58 intelligentia *P*. 59 mitga *P* supposada *A* supposade *P*. 60 sobiranament *AP*. 61 darrerament *A* *manca* sancta *AP*. 63 haies *AP*. 64 ditas *P* potencies *A* potentias *P*. 66 ditas *P* animes *A* 67 encara *AP*. 68 per ço com *P* enten *AP*. 69 moltes coses *AP* los diu *P* apellades *U* appellats *AP*. 70 on *A* estats *P*. 71 enganat *AP*. 72 appelles *AP* hoir *A* hoyr *P* e recordacio *A* he recordatio *P*. 73 animes *A*. 74 bruts *AP* alcuna *A* operatio *P*. 75 sensitiva–raonen *A*. 76 e appar *AP* tots animals *A*. 77 spetia *P*. 78 quaix *AP*. 79 veus que *P* oronetes *A* orenetes *P*. 81 operatio *P* sensitiua *A*.

17

esser sens cors. Car, mort aquell, tots los senys corporals son extincts. Donchs ¿com pots creura que sian intellectuals les animas dels bruts, les quals si axi era, serian inmortals? Recordar te deuria ço quen dix Aristotil en lo ters libra *de anima,* que la part intellectual de aquella es separade de les altres, axi com corruptible de incorruptible.

» Mes auant has dit que no pots conexer que la anima dels bruts sia composta, e que nos moga per si matexa; ne pots entendre que sia pus co- [*A 152*] rruptibla que la *anima dels homens. Paraules dius dignas de rialles. Jat he prouat dessus que corporal es e composta, car de la permanencia de la sanch penge lo seu esser. E no res menys has vist [*P 50*] clarament * que no es intellectual. Que nos moga per si matexa, notori es; car cosa corporal per si matexa nos pot moura, com en tot mouiment sia necessari mouent e mogut. Cosa corporal de si matexa no pot esser axi movent, que alguna cosa no la hage a moura. Solament es donada aquesta virtut a cosas intellectuals, axi com son la anima racional, angel, demoni e semblants.

» E si be vols considerar les paraules que Cicero dix en lo seu *Tuscula,* les quals has dessus oydes, si no men angan, conexeras que ell entene dir de

82 car aquell mort *AP* cors los *U* tots *AP.* 83 extinchs *A* extints *P* creure *A.* 84 sien *AP* animes *A.* 85 serien *AP* deurie *A* ço que *P.* 86 terç libre *AP.* 87 intellectiua daquella–separada *AP.* 90 mogua *P.* 91 mateixa *P.* 92 corruptible *P.* 93 dignes *AP.* 94 permanentia *P.* 95 ha vist *U.* 97 mateixa *P.* 98 mateixa *P* moure *AP.* 99 E cosa *AP.* 1100 mateixa *P* axi com vent que *U* alcuna *A.* 01 haia–moure *AP.* 02 coses *AP.* 03 dimoni *P.* 04 Çicerio *A.* 05 hoydes *AP.* 06 engan *AP* enten a dir *U.*

nostra Senyor *Deus tant solament que per si matex [*U 58*] se mouia, axi com font e principi de tot mouiment, e que algu no podia negar aytal natura esser donada a la anima racional. Necessariament donchs te coue atorgar que les animas dels brutz peresquen ab lo cors.

— Senyor, digui yo, fort romanch, no solament illuminat, mas integrament consolat per ço quem hauets dit. Si a la vostra celcitud no ere desplasent, de algunes *altres cosas me volria certifficar ab vos. [*P 51*]

— Digues ço quet volras, mas breu, car no hic pore molt romanir.

* Assi fenex lo primer libre [*A 152 v*]
e comensa lo segon

07 nostre *AP* Deu *P* mateix *AP*. 10 rational *P*. 11 animes *A* bruts *AP*. 13 jo *A*. 14 entegrament *AP*. 15 haueu *P* çeltitut *A* celsitut *P* no ere desplasent *U manca* no-era plasent *AP*. 16 dalcunes *A* de algunas *P* coses *AP* volrie *A* certificar *AP*. 17 so *P* car noych *AP*. 18 molt aturar *P*. 19-20 Del sompni den Bernat Metge feneix lo primer libre e comença lo segon *AP*.



## [LIBRE SEGON]

[*P 52*] *Quatra cosas, Senyor—digui jo ladonchs,—ab agual desig me stimulen cascuna que yo primerament vos deman de aquella. E per tal en summa vos demanare de totas. Primerament, ¿qual es stada la causa de la vostra sobtosa mort? Car oyt he dir que sobtosament moris. ¿E que es de vos? ¿Per que sots vengut en aquesta preso? ¿E qui son aquests dos homens qui us acompanyen?

—¿Vols—dix ell—quet respongue axi breument com has demanat?

—No, Senyor; si vostra merçe sera, ab feruent desig esper quem ho engrunets, per tal que mils ho puxa digerir.

—La causa de la mia mort—dix ell—es stada per tal com lo terma a mi constituit per nostra Senyor Deu a viura fini aquella hora.

[*P 53*] —Senyor, a mi no es nouell que los homens *muy-
[*U 58 v*] ren inmutablament en aquella hora * que Deus ha

---

**21** Quatre coses *AP manca* jo *P* ladoncs *A*. **22** egual *AP* estimulen *P*. **23** jo *A* deman daquella *A* deman are daquella *P*. **24** suma *AP* demenare *A* totes-*manca* Primerament *AP*. **25** estada *P* soptosa *A*. **26** hoyt *AP* e *P* soptosament *A* Que es *AP*. **27** en sta *A* en esta *P*. **28** aquets *P*. **29** respona *AP*. **32** que mo *P* engranets *AP* per ço que mills *P*. **33** puxe *P* digirir *U* digerir *AP*. **34** estade *P*. **35** per ço com *P* terme *A* nostre *AP*. **36** Deus *A* viure *AP*. **37** quels *AP*. **38** Deu *P*.

ordonat. ¿Cuydats que nom record ço quen dix Job? « Breus son los dies del hom, lo nombre del seus » mesos enuers tu es; termes has constituits qui no » poran esser passats. » E, noresmenys, ço que vos, Senyor, me hauets dessus prouat, que la anima no pot exir del cors quant se vol, ne romanir hi quant lo seu creador len mana exir, no deman yo, Senyor, axo, mas ¿perque tant soptosament pagas lo deuta a natura?

—Jatssia—dix *ell—que algun feel Cristia no [*A 153*] dege, ne si saui es, no puxa morir soptat, per tal com tots temps, pensant que la mort li es prop, deu esperar aquella, no solament a cascuna hora, mas cascun moment; empero pus entens que la mia es stade sobtosa, daret raho perque es stada aytal. Alguns singulars dels regnas que yo possehia hauents iniquitat e enuege a tu e alguns altres seruidors meus e domestichs, desiyants esser en lo loch hon, mentre jo viuia, *vosaltres erets, donaren [*P 54*] fama que tu e los altres que vuy sots presos erets homens de vida reprouada, e que hauiats discipat e vsurpat mon patrimoni, em consellauets falçe-

---

39 non *P* recort *AP* ço que *P*. 41 meses *A* termens li *AP* has *A* as constituhits que *P*. 43 dessus me hauets *A* dessus me haueu *P*. 45 lan mane–jo *A*. 46 deute *AP*. 47 ha *P*. 48 Jassia *A* Jatsia *P* alcun fel *A* algun fael *P*. 49 deia *A* dega–e si–sobtat–per ço com *P*. 50 tostemps *AP* pençant *P*. 51 sperar *A* solament cascuna *AP*. 52 mia sia *AP*. 53 stada *A* estada *P* soptosa–diret la rao *A* diret la raho–estada *P*. 54 Alcuns *A* del regnas *U* dels regnes *AP* jo *A*. 55 enueia *AP* e a alscuns *A* he ha alguns *P*. 56 e desiyant *A* e desijants *P*. 57 on *A* yo–ereu *P*. 57-58 *manca* donaren fama que tu e los altres que vuy sots presos erets *P*. 58 els altres–preses *A*. 59 hauiets dissipat *A* hauieu desijat *P*. 60 he vsurpat–

ment, e desiyauen que a tort o a dret fossets extirpats de la fas de la terra; e de fet se fore seguit axi, si Deus noy hagues prouehit. Veyent donchs, nostra Senyor Deus, lo mal qui staua aparellat e no podia molt tardar, e volent que als grans inconuenients qui venien fos tanchada la porta, ordona que yo moris sobtosament, per tres rahons. La primera, per tal quels dits singulars, enueyosos teus [U 59] *e dels altres seruidors meus presos, mostrassen lur iniquitat, e donassen occasio que fossen ben coneguts en lurs custums e maneres. La segona, per tal que tu e los altres leyals seruidors meus poguesseu juridicament e en publich purgar e mostrar vostra innocencia, axi com certament farets, la qual era tant clara a mi, com es ara la inmortalitat de la anima racional. La terça, [A 153 v] *per tal que de las cosas contengudes en les duas preditas rahons no pogues esser donat algun empatxament.

— So que hauets dit derrerament, Senyor, no enten yo be; suplich vos quem ho declarets.

— Si yo — dix ell — no fos mort, tantost fora

---

hem concellauen *P* falsament *A* falçament *P*. 61 desija-ven-ho a-fosseu *P*. 62 faç-fora *AP*. 63 Deu-Vehent *P* Veent *A*. 64 nostre *AP* Deu *P* que staue apparallat *A* que estaua aperallat *P*. 65 podie *A*. 66 que venien *AP* tancada *A* tancade *P*. 67 jo-soptosament-.iij. *A*. 68 per ço quels *P* enueiosos *AP*. 69 preses *AP*. 70 fossen be *P*. 71 costums-per ço *P*. 72 e los leyals *U* els altres leals *AP* poguessen *U* poguessets *A* poguesseu *P*. 73 he en *P* public *A*. 74 innocentia-fareu *P*. 75 com ara es *AP*. 76 per ço com les coses *P* per tal que a les coses *A*. 77 dues prop dites *AP*. 78 alcun *A*. 79 Ço *AP* havets dit darrerament *A* derrerament haueu dit *P*. 80 enten jo be *A* entench yo e perqueus suplich que mo declareu *P*. 81 jo *A*.

vengut dret cami a Barchinona, e haguera fet tot ço que la dita ciutat, la qual a mos predecessors e a mi tostemps es stade leyal e obedient, zelant e procurant tot proffit e honor, me haguera conseyllat axi sobrel fet de la justicia, com de la deffencio de la terra, com de la ordinacio de me casa; car be saps tu que aquestas eren les principals cosas que la dita ciutat a mi suplicant demanaue, les quals los dits vostres enamichs e perseguidors, fenyents e demostrants voler aquellas axi com aproffitosas a la cosa publica, sots color de be, ab intencio dampnada, e per lur sol barat instauen. E si per mi fos stat complit ço que te he dit, no poguere seguir la demostracio de lur iniquitat e de la vostra ignoscencia; car la dita ciutat nom haguera conseyllat * que jous faes mal, pus nol meresquessets. [*P* 55]

— Senyor: ¿e quey calia morir sobtosament per ço? Car posat que fossets mort spau e per discorriment de gran temps, tot ço quem hauets dit poguera hauer loch.

— No poguera — dix ell, — car si yo fos stat malalt per algun * temps, los dessus dits me hagueran [*U* 59 *v*] ginyat per ventura a asso que volgueran, car vexat

82 *manca* tot *P*. 83 predessessors *A*. 84 stada leal e *A* estada - he hobedient *P*. 85 profit *AP* consellat *A* concellat *P*. 86 justitia *P* defencio *A* defentio *P*. 87 hordinatio *P* ma casa *AP*. 88 sabs *P* aquestes - coses *AP*. 89 supplicant demenaue *A*. 90 enemichs *AP*. 91 feyen demostrations voler *P* aquelles *AP*. 92 aprofitoses *AP* intentio *P*. 93 *manca* lur *U* justauen *P*. 94 estat *P* quet he *AP* nos pogueren *P*. 95 demostratio *P*. 96 innoçencia - nom hagre *A* ignocentia - no haguera *P*. 97 consellat *A* concellat - meresquesseu *P*. 98 en quey calie - soptosament *A*. 99 aço *AP* fosseu - espau *P*. 1200 que maueu *P*. 02 pogra - si jo *A* estat *P*. 03 alcun - hagren *A* hagueren *P*. 04 *manca* a-

[*A 154*] per *la malaltia, mes los amara complaura que si continuament me anuyassen ab lur importunitat, o per acorrer a lur iniquitat; pus veyes que fos perillos de morir, yo haguera fet remissio general, jatssia noy fos necessaria a tots mos seruidors o domestichs, per raho de la qual fore seguida gran infamia a tots. E per ventura per vostres perseguidors nous fora stade obseruada apres me fi; ans ab color de aquella vos hagueren tots liurats a mort, donants entenent a la gent ignorant e irada contra vosaltres per lur enginy, que a instant suplicacio vostra era per mi atorgada, per tal com vos [*P 56*] sentiets culpables dels *crims dessus dits, e de molts daltres queus hagueren contra veritat imposats.

— Gran proffit, Senyor, sen es seguit e seguira a mi e als altres qui, Deu volent, ab nostra bon dret exirem, quant hora sera, de preso. E sera gran vergonya a nostres enamichs e perseguidors. Mas vos, Senyor, noy hauets res gonyat.

— Si he — dix ell — molt. Car son exit tost e sens gran pena de la vall de miseria, a la qual no desig tornar. E son stat instrument ab lo qual nostra Senyor Deus ha mostrat son poder gran, e manassat

---

**aço *AP* volgren *A* volgueren *P*. 05 lurs amare *A* los amare *P* complaure *AP*. 06 enuiassen *AP* inportunitat *P*. 07 ho per *P* occorrer-uees *AP*. 08 jo agra *A* feta *AP*. 09 jassia *A* jatsia *P* e domestichs *AP*. 10 fora *P*. 12 fore stada *A* fora estada *P* ma fi *AP*. 13 daquella-hagren *A*. 14 irade *P*. 15 vosaltres *AP* supplicacio *A* ajustant suplicatio *P*. 16 atorgade-per ço com *P*. 17 sentieu *P* colpables *AP* moltes *A*. 18 altres *AP* hagren *A* contre *P*. 19 profit *AP*. 20 que *A* nostre *AP*. 22 enemichs *AP*. 23 haueu *P* guanyat *AP*. 24 Si e be dix ell *P* exit tost e sens *AP*. 26 estat *P* nostre *AP*. 27 Deu *P* menaçat *A* manasat *P*.**

no solament als pochs, mas als maiors princeps del mon, de que me penitencia ne es abreuyada.

— ¿E com, Senyor, donchs, sens gran pena sen va qui tost mor?

— Tu dius ver — dix ell, — e diret vna cosa de quet merauellaras. La *millor manera de morir que [*A 154 v*] esser puxe es morir sobtosament, als homens pero qui be e virtuosament han viscut en lo mon. Car com menys dura la pena, *ab menys dolor se passa. [*U 60*] ¿E not recorda la questio, que diu Patrarcha en los *Ra*meys de cascuna fortuna*, que fou antigament [*P 57*] entre alguns insignes e sauis homens, ço es a saber, qual manera de morir era millor; en la qual entreuench Julius Cesar, qui aquella diffini, dient, que la mort sobtosa e inopinada?

— Bem recorde, Senyor. E quant es de mi, de aquexa matexa oppinio son, pus hom visca virtuosament es tenga per dit que res no li puxa venir soptat, esperant ab ferm e bon cor tot ço que Deu li volra dar. E puys quem es viyares que sia gran cosa esser quiti de pahor de morir, car a mon juy, la piyor cosa que en lo morir entreue es la pahor de la mort.

— Cert, tu dius gran veritat — dix ell, — e vull que sapias que en temps que yo viuia, hagui major pena moltes vegades, hauent pahor de morir quant

---

29 ma potencia nes *A* ma potentia nes-abreujada *P*. 30 *manca* donchs *P*. 33 marauellaras *AP* mellor *A*. 34 puxa *AP* soptosament *A*. 36 duram la *P* passe *AP*. 37 Patrarca *A*. 38 Remeys-fo *AP*. 39 alcuns *A* es saber *AP*. 40 mellor *A*. 41 Cezar *A* difini *AP*. 42 soptosa *A*. 43 recorda *A* En quant *P*. 44 daquexa *AP* *manca* matexa-som *P* visque *AP*. 45 puixa *P*. 46 sobtat *P* sperant-Deus *A*. 47 volria *P* donar *AP* vijares *P*. 49 pijor *P*. 52 sapies-jo *AP*.

era malalt o curria temps epidemial, e specialment de morts repentines, que no hagui la hora que desempari lo meu cors. Cosa natural es morir, axi com nexer, menyar, viura, suar, dormir, sedeyar, [*P 58*] famayar, vetlar e semblantz cosas. *E alguna natural cosa de si matexa no es mala ne terribla. Mas la oppinio dels homens le fa auegades esser aytal. No es stat home qui sia nat qui no muyra, ne qui [*A 155*] muyra que no sia nat. *¿Quens cal fer donchs gran festa de asso que cascun jorn veem? ¿E quens proffita tembre asso que no podem esquiuar?

— Ffort es rahonable, Senyor, ço que deyts, e pus facil a la gent que seguex la sensualitat atorgar ho que creura. Pero los volents vsar de raho axi ho creurien. Sapia jo, si vostre merce sera, que es de vos, per no tenir temps. —

[*U 60 v*] * Ladonchs ell gita vn gran suspir, e guardan en terra, calla que no dix res. E apres vn poch sclari la care dient:

— Esperanse de aconseguir la gloria eternal me aconsola; e tristor, com ya noy son, me puny continuament.

— Be stats vos, Senyor, com gloria eternal esperats, posat que no la hayats a present. En semblant cars me volria veura.

---

54 o corrie *A* occorria–eppidemial he especialment *P*. 56 desempare *AP*. 57 menjar *AP* viure *A* sedeiar *AP*. 58 fameiar–semblants coses *AP* alcuna *A*. 59 terrible *P*. 60 la fa *AP*. 61 estat *P* hom *AP* sie *A* que no *P*. 62 sie *A*. 63 de ço–aprofita *AP*. 64 tembra *P* ço *AP* squiuar *A*. 65 deits *A*. 66 segueix *AP* çensualitat *A*. 67 creure *AP*. 68 *manca* jo *U* si uostra *A* Sapia yo si vostre *P*. 70 sospir *P* guardant *AP*. 71 esclari *P*. 72 cara *AP*. 73 Sperança *AP*. 74 consola–com ja *AP* 76 Be estau *P* sperats *A* esperau *P*. 77 la haiats *A* la haueu *P*. 78 volrie veure *A*.

— Series en porgatori — dix ell.

— Per me fe, Senyor, quen hauria gran plaer — digui yo — car seria *exit de aquesta miseria, e fa- [*P 59*] rieus companyia; e quant iriets a paradis, entraria hi ab vos.

— Ha, com est anganat! — dix ell. — ¿E axit pensses que puxa hom entrar en paradis?

— ¿Perque no — digui yo — si la porta es vberta?

— A aquells solament es vberta que nostre Senyor Deus ordona de gracia special quey entren. Car algun per sos merits no merex de intrarhi.

— En axo me poria enganar — digui jo. — Mon pensament era que fahent bonas obres hi entras hom.

— Hoc; mes ¿qui fa bones obres? — dix ell.

— Aquell qui per Deu es amat — digui yo.

— Ver dius, mas esser amat per Deus no ve per merit de algu, sino per sola gracia diuinal, e aconseguex la solament aquell que Deus vol, *e no altre. [*A 155 v*]

— Gran raho es — digui yo. — Mes per ventura jo sere hu de aquells.

— Ffen donchas les obres — dix ell.

— E vos, Senyor — digui yo, — ¿hauets les ne fetas?

---

79 purgatori *P*. 80 ma fe *AP* pler *A*. 81 jo *AP* daquesta *A*. 82 fariaus companya-irieu en *P*. 84 enganat *AP*. 85 penses *A* pences-puixa *P*. 86 jo *AP*. 87 *manca* es vberta *P*. 88 *manca* Senyor *A* Deu hordona-gratia espetial es vberta quey *P*. 89 alcu *A* nou mereix-*manca* de intrarhi *AP*. 90 yo enganar-*manca* digui jo *P*. 91 pençament *P* faent bones *AP* hobres *P*. 93 mas *A*. 94 que per Deus *A* est *P* jo *A*. 95 Deu *AP*. 96 *manca* per merit-*manca* sola *U* dalcu *A* dalgu-gratia *P*. 97 aconsegueix *AP* Deu *P*. 98 jo-Mas *A*. 99 jo seria un *A* daquells *AP*. 1300 donchs *AP*. 01 jo *A* haueu *P*. 02 fetes *AP*.

— En partide — dix ell — hoc, e en partida no.

— E donchs, ¿com hi sperats intrar? ¿Sots ne cert?

— Hoc — dix ell, — no pas per mos merits; mas a suplicacio de la humil mare de Deu.

— Aytambe — digui yo — hi pore entrar a supli-
[*P 60*] cacio sua, sens * merits meus.

— Ver es — dix ell, — mas no deu hom comanar
[*U 61*] tots sos fets a fortuna. Si yo he trobat aquexa *gracia singular, per ventura no la trobaras tu. E molts, confiants en asso, porien caure en la fossa de que yo son scapat.

— ¿Quina es la fossa, Senyor?

— Infern — dix ell.

— ¿E perque? — digui yo. — Ffort men merauell, car en vostra vida fuy molt familiar a vos, Senyor, segons que sabets, e ja may no viu ni pugui conexer que fossets mal cristia ne inpiados. Be veya que erets inclinat a alguns delits qui nom parien molt deshonests.

— Los delits — dix ell — en que jo ere inclinat no eren bastants tots sols a gitar me en infern. Car no eren interes ni dampnatge de algu, sino de mi ma-

---

03 partida *A* pertida-*manca* dix ell *P* *manca* e *A* pertida *P*. 04 esperau *P* entrar *AP* Sou *P*. 07 suplicatio *P* de la mara del fill de Deu *U* de la mare del fill de Deu *A* de la humil mare de Deu *P*. 08 Aytanbe *AP* jo *A*. 09 suplicatio *P*. 10 no deu començar *P*. 11 jo he trobada *A* yo e trobat-aqueixa gratia *P*. 13 en aço *AP* jo *A*. 14 som-escapat *P*. 15 fossa *UA* faça *P*. 16 Imfern *A*. 17 jo *A* fort-marauell *AP*. 18 familliar *P*. 19 sabeu-e james *P* ne pogui *AP*. 20 crestia *A* fosseu-christia *P* impiados *A* impiadors *P* vehia *AP*. 21 ereu *P* enclinat-alscuns *A* ha alguns *P*. 22 desonests *AP*. 23 a que *AP* yo *P* era *AP*. 24 tot sol *P* imfern *A*. 25 ne *AP* dalcu *A*.

tex. Jom adelitaua molt mes que no deuia en cassar, e escoltar ab gran plaer xandres e ministres, e molt donar e despendre; e sercar a vegades, axi com fan comunament los grans senyors, en quina manera poguera saber algunes cosas esdeue*nidores, [*A 156*] per tal que les pogues preueura e occorrerhi. *Totas [*P 61*] aquestas cosas eren mal fetas, mas jom confessaua e combregaua souen, e penedie men, pero no tant que no mi tornas algunes vagades. E per tal nostre Senyor Deu vol que are jon port penitencia, car viuent no len porti complidament.

— Senyor: suplich vos quem vullats dir, si legut vos es, quina es la penitencia quen portats.

— Per tal — dix ell — com yo me adelitaue molt en cassar, nostre Senyor Deu ha ordonat que aquests falchons, estors e cans quem veus anar entorn, criden e vdolen agrament de hora en hora deuant mi. E per tal *com yo trobaua gran plaer en xandres e [*U 61 v*] ministres, aquest hom qui te la rota entre les mans ab molta discordansa me fa denant sons desplaents e lunyants de bon temps e masura, e finalment,

---

**26** mateix–delitaua *AP*. **27** e scoltar–pler *A* he escoltar *P*. **28** çerquar *A* cercar *P*. **29** con–en qual *P*. **30** pogra–alscunes *A* coses *AP* sdeuenidores *A*. **31** per ço que *P* preueure e *A* preueure he *P* Totes *AP*. **32** aquestes coses–fetes *AP* eran–confessaue *P*. **33** combregaue souint *P* penediamen *AP*. **34** alcunes *A* uegades *AP* per ço *P*. **35** Deus–que jon port ara *A* que yo aran port–penitentia *P*. **36** no lan porte *AP*. **37** vullau *P*. **38** penitentia *P*. **39** Per ço *P* jom delitaua *A* jom delitaue *P*. **40** Deus *A* hordonat *P*. **41** falcons–astors *AP*. **42** vdulen *A* hudolen *P* dauant *A*. **43** per ço *P* jo *A* trobaue *P* pler *A*. **45** discordança *AP* me faça dauant *A* me fassa deuant *P*. **46** desplasents *AP* he lunyats *P* e mesura *A* *manca* e–mesura–he finalment *P*.

de tota melodia. Per lo ensercar com poguera saber algunes cosas esdeuenidores, segons que dessus he dit, ha mes en ma companyia aquest hom veyll, qui incessant ment me reduex a memoria tots quants [P 62] desplasers *ya may hagui, fahent me retrets de la venitat que yo seguia, e dient me: « Per les cosas » esdeuenidores que volias saber, nostra Senyor » Deu vol que records les passades, per tal quet sien » occasio de dolor e pena, car per ta culpe merexies » infern. »

— Per me fe, Senyor, jo he gran desplaer de vostra [A 156 v] pena, *e he subira plaer com sots en via de saluacio. Placia a nostra Senyor Deus que en breu hi siats.

— Gran dubta ne — dix ell — que breument hi sia.

— ¿E per que, Senyor? ¿Nom hauets dit que cert sots de saluacio hauer?

— Ver es — dix ell — mas no sce quant.

— E donchs, ¿qui ho sap? — digui yo.

— Nostro Senyor Deu tot sol — dix ell.

— Suplich vos, Senyor, quem parlets clar; viyares me es que no vullats que us entena.

— A mi plau — dix ell — esser entes per tu. Mas si possibla fos que nom calgues en asso plus auant

---

47 lençerquar *A* lencercar *P* pogra *A*. 48 alscunes *A* coses *AP* sdeuenidores *A*. 49 companya *P* uell *A* uell- *afegeix* ab la barba longa *P*. 50 redueix *AP*. 51 desplaers-jamay-faent-retret *AP*. 52 vanitat-jo-coses *AP*. 53 sdeuenidores *A* uolies-nostre *AP*. 54 Deus *A* racorts *AP*. 55 colpa *AP*. 57 ma fe-de la uostra *AP*. 58 e sobira pler *A* he subira-saluatio *P*. 59 nostre *AP* Deu *P*. 60 dupte he *A* dubte he-*manca* dix ell *P* que en breument *U*. 61 E nom *AP* haueu *P*. 62 sou *P* hauer saluacio *AP*. 63 no se *AP*. 64 sab *P* jo *A*. 65 Nostre *AP* Deus-jo *A*. 66 parleu-vijares *P*. 67 mes *AP* vullau *P*. 69 possible-aço *AP* pus hauant *P*.

procehir, bem fora plasent. Car recordant mon defalliment me renouella la tristor. Pero pus axi ho vols, hoges:

» Apenes hagui desemparat *lo meu cors, ne po- [*U 62*] dia hom encare ben presumir que fos mort, jo fuy posat en lo juy de nostra Senyor Deu. E lo princep dels mals spirits, *acompanyat de terribla compa- [*P 63*] nya, comparech aqui, allegant que yo pertanyia de dret a ell, per tal com ere stat hun dels principals nudridors del scisma qui es en la sancta Esglesia de Deu. Per mi li fo respost que no deya veritat, car jom ere declarat e hauia tots temps tengut ab lo vertader vicari de Jhesucrist. « ¿E qui es — dix ell — » aquell? » « Clement, de santa memoria — digui yo; — e apres Benet, ara viuent. » « ¿E com ho saps » tu — dix ell, — si yo qui viu les eleccions de abdosos » no ho sce, qui de bona raho ho deuria mils saber? » « *Nom cur — digui yo — si tu ho saps, o no. Aquell [*A manca*] » tench yo per vicari de Jhesucrist que los cardinals » me han donat. » « Bem plau — dix ell, — mas ja te » hauien donat primerament Vrba. » « Ver es — digui yo; — mas ells deyen que per força hauian elet aquell, » e per impressio e temor de mort, e no per via ca-

71 deffelliment *P.* 72 hoies *A* hoyes *P.* 73 agui *P.* 74 encara *AP* be presomir *A manca* ben *P.* 75 nostre *AP* Deus *A.* 76 esperits *P* acompanyant *A.* 77 alleguant-pertanya *P* jo *A.* 78 era-vn *A* era estat vn *P.* 79 nodridors *AP* scisme *A* que es en la esgleya *AP.* 80 dehia *P.* 81 era-tostemps *A* era declarat et *P.* 83 sancta *P.* 84 jo *A manca* e apres-sabs *P.* 85 jo-les eleccions dabdosos *A* la electio de abdos *P.* 86 ho se *AP.* 79 *(en el ms. A, llacuna del full 157, qui comprèn desde* Nom cur *fins* esgleya lo *de la ratlla 1493) manca* digui yo-sabs ho *P.* 88 quels cardenals *P.* 89 jat *P.* 90 hauien-primer *P.* 91 mes-dehien-hauien-aquel *P.* 92 et no *P.*

» nonica, e per conseguent la eleccio no valia; e que » a ells ere legut elegirne altre, axi com faeren de fet, » ço es lo dit Clement. » « Posat — dix ell — que axi » fos com los dits cardinals allegauen, no deuian [P 64] » *elegir altre tantost, si desiyauen esquiuar scisma; » mas conuocar e aplegar consili general, e posar » aqui lo fet de la impressio, e prouar aquella. Puys, » si per lo dit consili fos conagut que la eleccio no [U 62 v] » valia de dret, lauors era hora que elegissen * altre, com abans no deguessen elegir de bon expedient, car no podien ni deuien rahonablement esser part e jutges, posat que disposicio de dret » canonich no hi contrast. E digues me per te fe, ¿si » apres la segona eleccio los cardinals ten haguessen donat altre, hagueres lo acceptat e tengut » per verteder vicari? » « No sce que haguera fet — digui yo: — hoc, per ventura, si los prelats e » grans clergas de la terra mo haguessen consellat. » « Si ab lur conseyll te haguesses haut en aquest » fet — dix ell — no hagueres arrat tant com has. » « ¿E perque no? — digui yo. » « Per tal — dix ell — » com per ventura te hagueren donada manera com » te deuias hauer sobre lo dit fet, e molts rameys a [P 65] » leuar lo scisma. » « ¿E quina manere e re*meys — digui jo — me podien ells donar? fort ho volria » saber. » « La manera principal — dix ell — entre

93 Et per-electio *P.* 94 aquells era *P.* 96 cardenals-non deuien *P.* 97 desijauen *P.* 98 concilii *P.* 1400 concili-conegut-electio *P.* 01 ladonchs era hora quen *P.* 02 abans non *P.* 03 ne deuien *P.* 04 dispositio *P.* 05 noy-*manca* te *P.* 06 electio-cardenals *P.* 07 altra *P.* 08 vertader-No se *P.* 09 sils *P.* 10 clergues *P.* 11 consell te fosses hagut *P.* 12 errat *P.* 14 hagueran *P.* 15 sobrel-he molts *P.* 16 manera he *P.* 17 yo *P.*

» moltes altres quen hi ha e a present nom cal dir, » es aquesta, ço es que a vn ne altre dels dits vica- » ris no haguesses obayt ne lexat respondre de la » temporalitat de la Esgleya tro que ells se fossen » concordats. E los remeys son, pus tant ne eres » anat auant, que treballasses e faesses ton poder » que tu e los altres princeps del mon vos concor- » dassetz en suplicar als dits vicaris que resignassen » al papat per be de la vnio de la Esglesia. E puys » ques fahes noua eleccio, e ques leuas de carrera » per via de compromes, o de pura justicia, o que » ambdosos sen auenguessen en la millor e pus ex- » pedient e pus presta manera que trobar se pogues. » E si aquestas cosas los dits vicaris o algun dells » *no volguessen donar loch, o diffugissen, que fos [*U 63*] » procehit contra ells o aquell dells qui staria en se » pertinacia, segons que dret ha ordonat. E per tal » com res de asso no has fet, pertanys a mi per jus- » ticia, *axi com a amador del scisma, del qual tu e [*P 66*] » los altres princeps del mon sots stats nodridors. » Car los vns per vostre propri interes e affeccio des- » ordonada, hauets feta part ab Papa Clement, e los » altres ab Urba; e abtant lo dit scisma ha mesas » raels que no seran arranchades de gran temps. » « Ffalçament conclous — digui yo, — car la manera

20 que ha hu ne a altre *P.* 21 aguesses hobeyt *P.* 23 *manca* son *P.* 25 e als altres *P.* 26 concordasseu-que regissen *P.* 27 el papat-esgleya *P.* 28 que faes-electio *P* e *U.* 29 justitia *P.* 30 abdosos *P.* 31 e presta *P.* 32 aquestes coses-ho algu *P.* 33 difugissen *P.* 34 ho aquells-qui estaria en sa *P.* 35 pertinatia-per ço *P.* 36 de aço *P.* 37 justitia-com amador *P.* 38 tu els altres-estats *P.* 39 huns-interes propri-affectio *P.* 40 haueu-*manca* Papa *P.* 41 meses *P.* 42 rahels-arrancades *P.* 43 Ffalçament conech conclous *P.*

» e rameys dessus per tu dits no eren necessaris, per
» tal com, a mon juy, fort era rahonable quel vn
» dels dos elets fos vertader vicari; car la eleccio de
» Vrba, o fo bona, o mala. Si bona, ell fo vertader
» Papa, et per conseguent sos successors. Si mala,
» e per impressio, ladonchs vaga lo papat. E no con-
» trestant que tu dessus hages dit lo contrari, als car-
» dinals qui la dita eleccio hauian feta pertanyia de
» dret, e fo licit e expedient elegir altre vegade de
» nou, axi com faeren de fet, ço es Clement; car
» tota eleccio feta per impressio es nulla per dispo-
» sicio de dret. Donchs, pus axi es, a mi era neces-
[*P 67*] » sari que la vn cresegues: *si la hun hauia a creura,
» e yo no ere ben cert lo qual, era a mi legut creure
» aquell que la mia consciencia me dictas esser ver-
» tader. Com, donchs, a mi aparagues Clement e sos
» succehidors esser legittims vicaris, sens culpa son,
» e digna de menor reprencio que si no obtemperas
» a hun ne a altre, o no volgues obeyr al verteder
» loctinent de Jhesucrist, lo qual era vn dells des-
» sus dits. »

[*U 63 v*] » Ladonchs mon aduersari *volgue replicar. E la
Verge Maria manant li que no parlas, dix: « La
» questio que açis mena sobre lo fet del scisma ja
» es determenade. Mas nos pot assi publicar a pre-
» sent. Tu, maluat enamich de humana natura, est

---

44 remeys-nom eren *P.* 45 ço com-que hu *P.* 46 electio *P.* 47 ho fo *P.* 48 e per *P.* 49 vaca *P.* 50 haies *P.* 51 cardenals-electio havien-pertanya *P.* 52 he expedient *P.* 53 feren *P.* 54 electio *P.* 55 dispositio *P.* 56 quel hu creegues sil hu *P.* 57 et yo no era-cert qual era a mi era legut creura *P.* 58 que ma conscientia *P.* 59 aperegues *P.* 60 successors-legitims-colpa *P.* 61 reprentio *P.* 62 a hu ne ha altre ho-vertader *P.* 63 lochtinent-hu dels *P.* 67 sobrel *P.* 68 pot axi *P.* 69 enemich *P.*

» causa de aquell, e de bona raho no deus esser oyt » en rependre altre de asso que tu est occasio. »

» E girant se fort humilment vers lo seu glorios Fill, suplicali que per contemplacio sua se volgues hauer misericordiosament enuers mi, qui tostemps la hauia haude en molt gran devocio, e per reuerencia sua creent fermament que la sua concepcio *ere stade inmaculada e neta de tota tacca de pec- [*P 68*] cat original, hauia ordonat e manat que de aquella fos feta perpetual festa sollempna cascun any en los regnas que yo possehia, e inhibi que algu dins aquells no gosas dir, disputar, sermonar ne affermar lo contrari. De que molts altres princeps terrenals hauian pres eximpli, e manants semblants ordinacions esser per lurs sotsmesos inuiolablement obseruades.

» E encontinent nostre Senyor Deu, admesa benignament la suplicacio dessus dita, ordona que yo fos quiti de las penes de infern; imposant al princep dels mals spirits sobra asso scilenci perpetual, e ab tal condicio, empero, que, soffarint continuament la pena que te dita dessus, jamay no pogues intrar en la celestial gloria, entro que de la sua sancta Esgleya lo *dit scisma fos radicalment extirpat, per tal [*A 158*]

70 hoyt *P.* 71 de ço–occasio *P.* 72 molt humilment *P.* 73 suplicali per contemplatio *P.* 75 haguda–devotio *P.* 76 reuerentia–conceptio *P.* 77 era estada–e nete de tote taca–pecat *P.* 78 he manat *P.* 79 perpetualment *P.* 80 regnes–e inibit *P.* 81 afermar *P.* 83 hauien–e manat *P.* 84 hordinations–sotmeses *P.* 86 Encontinent–Deus *P.* 87 suplicatio–ordena *P.* 88 les penes dinfern–als princeps *P.* 89 esperits–aço scilenti–*manca* e *P.* 90 conditio–que yo soferint *P manca* continuament *U.* 91 quet he–james–entrar *P.* 92 tro–santa *P.* 93 *(acaba la llacuna de A)* dit scisme *A* per ço *P.*

que per me negligencia lo hauia tant lexat crexer.

— Gran plaer he, Senyor — digui yo, — del bon stament en que sots, e subiran desplaer del perill [P 69] que passat hauets. *Mas pus en *segur sots de acon- [U 64] seguir la gloria de paradis, no pot anar sino be. Empero fort ço merauellat com per semblant cosa hauets aconseguit gracia tant gran; car la Esgleya de Deu no ha declarat encara si la dita concepcio fo sens peccat original, ho no. E aparria esser licit tenir aquella oppinio que pus plasent fos a cascu.

— Vers lo mon — dix ell — ver es; mas vers Deu no es axi. ¿E no saps tu que molta cosa es licita, que no es expedient? Totas cosas dubitosas son interpretadores a la millor part. Vergonya veda de fer souen ço que ley no prohibex. Jatssia que la Esgleya permete tenir aquella oppinio que mes plaura acascu, de la dite concepcio, per tal com los doctors catholichs ne han tengudes diuerses oppinions. Empero la veritat es que en la dita concepcio no entreuench peccat original. E sies cert que les rahons fahents contra asso son couinentment fundades en raho natural; mas nostre Senyor Deu [P 70] es sobre natura; lo qual de gracia *special volgue

---

94 que com per ma *A* lo hauia lexat *U* com per ma negligentia yo lauia tant lexat *P*. 95 jo *A*. 96 estament *P* sobiran *AP* despler *A*. 97 haueu-sou *P*. 98 *manca* la gloria de *UA*. 99 Pero fort son *AP* marauellat *A* mereuellat *P*. 1500 haueu-gratia tan-Esglesia *P* Sgleya *A*. 01 nou ha-conceptio *P*. 02 apparria *A* apparia *P*. 05 sabs *P*. 06 Totes coses duptoses *AP*. 07 enterpretadores *A* interpretades *P* *manca* part-veda fer *A*. 08 proibeix-Jassia *A* prohibeix-Jatsia *P*. 09 Sgleya permeta *A* Esgleya no permeta *P*. 10 dita *AP* conceptio *P*. 12 conceptio *P*. 14 faents-aço *AP*. 15 natura *P* Deus *A*. 16 sobra-gratia especial *P*.

e ordona que la dita concepcio fos inmaculade e exempta de tota tacha. E en aquella miraculosament obra; car no ere consonant a raho que la *vestedura [A 158 v] que ell se deuia vestir fos de peccat ensutzahida. Los doctors qui han tengut la part contraria no han jutjat sobra asso sino tant com lur enteniment entenia; e si haguessen subiugat lur enteniment a fe, hagueren creegut mes que no entenien, e ab aquella foren venguts al port de veritat; car sens creure, inpossible es ben entendre, ne venir a vera con*clusio. [U 64 v] Not pens, pero, que per tenir aquesta oppinio sien dampnats los doctors dessus dits, que a bona intencio la tengueren, e no es contra articla de fe, ne cuydauan errar. Be, empero, es ver que aquells qui la vera oppinio han tenguda e creegude fermament a honor e reuerencia de la mare del fill de Deu, son stats diuersament priuilegiats en paradis, e han obtenguts remissio de lurs delictas, e se alegran continuament entre los sancts de prerogatiuas singulars.

— Si nous tornaua en anuig, Senyor — digui yo, — gran plaser hauria, pus vostre esser me hauetz dit, quem certifficassets que es dels altres princeps

---

17 e hordona – conceptio *P* inmaculada *AP* he *P*. 18 taca *A*. 19 era *AP*. 20 vestidura *P*. 21 ensutzada *AP*. 22 jutgat *A* sobre aço *AP*. 23 entenie *A* *manca* entenia e si haguessen subiugat lur enteniment *P*. 26 creura impossible *P* es be *A* entendra *P*. 27 Not penses *P*. 29 car a bona *AP* intentio *P* tengren *A*. 30 article *A* *manca* ne cuydauan errar *AP* Be pero *A*. 31 he *P*. 32 creeguda *AP* reuerentia *P*. 33 estats – priuelejats *P*. 34 obtengut *AP* delictes *P*. 35 salegren – entrels sants e *A* entrels sants de *P*. 36 prerogatiues *A* perogatiues *P*. 37 tornaue *AP* a enuig *A* en enuig *P*. 38 jo – plaer *A* pler – uostra – haueu *P* hauets *A*. 39 quem significassets *A* quem signifi-

terrenals qui son passats de aquest segla, despuys quel scisma comensa.

— Non ha entrat hu en paradis — dix ell — despuys, ne ni entrera mentre durara lo dit scisma.

— ¿No vostre pare, Senyor?

— No mon pare, ne altre — respos ell; — car axi [*A 159*] ho ha nostre Senyor *ordonat. Be es ver que mon pare, per tal com fo de aquella creensa que yo fuy de la dita concepcio, non softer altre pena, sino que ab continuu desig cobege la extirpacio del dit scisma, sabent que mort aquell, viura en la gloria eternal, ensemps ab la senyora Regina, me mara, que ell cordialment amaua, la qual lonch temps ha passat que obte fort bon loch entre los sancts, per semblant raho, jatssia que, per moltas virtuts de que fo en se vida per gracia diuinal dotada, hagues merescut prerogatiua singular.

— Per ma fe, Senyor, asso es la millor noua que yo podia saber, e de que mes se podia alagrar lo meu cor.

— Tu — dix ell — ne has gran raho, car en lur [*P 71*] casa est *stat nodrit, en has reebuts molts benifficis e honor.

---

casseu *P.* 40 daquest segle *A* daquest setgle *P.* 41 scisme *A* comença *AP.* 42 *manca* hu *A.* 43 nen hi entrara *AP* mentra *P* scisme *A.* 46 Senyor Deus *A* Senyor Deu–hordonat *P.* 47 daquella creença–jo *A* *manca* com fo de aquella creensa que yo fuy de la dita concepcio *P.* 48 no sofer *AP* altra *P.* 49 cobeeia–extrepacio *A* cobeia–extirpatio *P.* 50 scisme–en gloria *A.* 51 Reyna ma mare *AP.* 52 amaue *P.* 53 entrels sants *AP.* 54 jassia per moltes *A* jatsia per moltes *P.* 55 en sa *AP* gratia–dotade–agues *P.* 56 merescut gratia singular *P.* 57 aço *AP* mellor *A.* 58 jo–podie alegrar *A.* 60 rao *A.* 61 casa est estat nodrit *A* casa te est nodrit–en as *P* benificis *A*

— *E vos, Senyor — digui yo, — noy hauets res [*U 65*] affollat.

— Anem hauant — dix ell, — no curem de axo. Jo te he dir encare, sit recorde, per que son vengut en aquesta preso.

— Bem recorde, Senyor; mas tant gran plaer trobaua en ço quem deyets, especialment del senyor Rey e de la senyora Regina, pare e mare vostres, que si totstemps me parlassets de aquesta materia, no us haguere demanat daltre.

— Be ho cresech — dix ell. — Mas dubta he que temps nom deffallis a asso quet he a dir.

» Nostre Senyor Deu hauent gran compassio de la tua anima, la qual era disposta a perdicio perpetual, per tal com no solament dubtaues, ans seguint la *oppinio de Epicurri, hauias per clar la anima [*A 159 v*] morir qualque jorn ab lo cors; lo contrari de la qual cosa dessus te he fet atorgar, ha ordonat que yo vengues a tu per mostrar te clarament per experiencia ço que per scripturas e induccio mia no hauias volgut saber ne creura. Tu saps be quantes vegades ne parlest en disputest estre*tament ab mi men- [*P 72*] tre viuia. E jamay not pugui induhir a creure ho

beneficis *P*. 63 jo *A manca* digui yo–haueu *P*. 64 afollat *AP*. 65 auant–daxo *AP*. 66 Jot he a dir encara–recorda *AP*. 68 recorda *AP manca* mas *U*. 69 trobaue *P* dehiets e specialment *A* dehieu e especialment *P*. 70 Reyna *AP* he mare *P*. 71 tostemps *AP* parlasseu *P* daquesta *AP*. 72 hagra demenat daltra *A* haguera *P*. 73 ho creu–dupte *A* ho crech–dubte *P*. 74 defallis aço *AP*. 76 perditio *P*. 77 *manca* per tal–duptaues *A* per ço *P*. 78 Epicuri hauies per clar aquella morir *AP*. 79 jorn aquella ab *P*. 80 the he–hordonat *P* jo *A*. 82 experientia *P* escriptures *AP* he inductio *P* hauies *AP*. 83 creure *A* sabs *AP*. 84 vegades parlist hen disputist *P* stretament *A*. 85 po-

fermament, ans diffugias ab euasions colorades, e auegades atorgaues esser possible, avegades o posaues en gran dubta. E finalment yo conexia ben que en lo teu cor de dura pedre ere sculpit ab puncta de diamant tot lo contrari. E si no fos per lo bon voler quet hauia, per los agradables serueys a mi per tu fets, e per tal com speraua rahonablement quet lunyarias de aquexa vana oppinio, jo per zel de justicia ten haguera castigat. E vull que sapias que per res que tos enamichs e perseguidors te hagen imposat, tu non est pres nen hauras mal; [*U 65 v*] car *net e sens culpa est de tot. Mas solament es en aquesta preso per tal com nostre Senyor Deu vol que vexacio te do enteniment ab lo qual conegas lo deffalliment que has, e per conseguent, peruengut a conaxensa de veritat, pusques induhir los seccassos de la tua dampnade oppinio que aquella [*A 160*] vullen desrahigar de lurs *coratges, per ço que nos [*P 73*] *perden; e que apres la mort aconseguescan paradis.

— O, Senyor — digui yo — ¿e serets james sadoll de fer me bonas obres? Ara atorch esser difficil lexar les cosas acustumades. En vostra vide totstemps fos

---

gui *AP* induir *A*. 86 difugies *AP* enasions *A* he *P*. 87 ho posaues *P*. 88 dupte *A* dubte-*manca* E *P* jo *A* be *AP*. 89 pedra era *AP* esculpit *P*. 90 punta *AP*. 92 e per ço com esperaua *P* rahonablament *AP*. 93 lunyaries *AP* daquexa *A* de aqueixa-opinio *P*. 94 justitia-aguera *P* hagra *A*. 95 sapies-enemichs *AP*. 96 haien-no est *AP* haurias *U* hauras *AP*. 97 colpa-Mas tant solament est *AP*. 98 per ço com *P* Deus *A*. 99 vexatio *P* conegues *AP*. 1600 defalliment *A* defelliment *P*. 01 conexença *AP*. 02 sequaçes *A* sequassos *P* dampnada *AP* opinio *P*. 03 vulla *U* vullen-desraygar *AP*. 04 ta mort aconseguesques *AP*. 05 jo *A* *manca* digui yo-sereu *P* jamay *A*. 06 bones *AP* atorc *A* dificil *AP*. 07 coses

liberal, muniffich e propici a vostres seruidors, e especialment a mi; e encare no us ne sabets star. ¿En que us pux yo seruir de assi auant, Senyor? Cert no en res, car no freyturats de alguna cosa que yo sapia ne puxa fer. Tot hom de sana pensa pot conexer que la amor quem hauets portada no era simulada ne ficta, ans partia de pits censer e clar, e que no ere fundada en speranse de fer sos fets de mi, sino en sola caritat. No merexia yo, Senyor, tant gran gracia que vinguessets a tant petit hom com yo son. Mas no es res que amor no gos assayar. ¿Que us retribuire, Senyor, per aquestas cosas? ¿Es res possible?

— Tu—dix ell—per mi de assi auant no potz molt fer quem valla om nouga. Jat he dit que en lo meu fet, la sentencia *es donada, e passade en cosa jut- [*P 74*]
yada. Yo stich be per gratia de Deu; e jatssia que als de*functs aproffiten souen les suffragias dels vius, [*U 66*]
no fretur molt de res possibla a homens. Una cosa solament vull de tu, que res que a present hages vist o oyt no tengues celat a mos amichs e seruidors.

---

acostumades–vida tostemps *AP*. 08 munifich *A* unifich *P* -dors especialment *A* he especialment *P*. 09 encara *AP* en sabets *A* hen sabets–estar *P*. o E en que–puix *AP* jo–daçi *A* de ci *P*. 11 freturats *AP* alcuna *A*. 12 jo *A* pença *P*. 13 haueu portade *P*. 14 pertita-sançer *A* pertida–sencer *P*. 15 era *AP* fundade–esperança *P* sperança *A*. 16 jo *A*. 17 gratia–venguesseu *P* venguessets *A*. 18 jo *A* no gosas *P*. 19 assaiar *AP* retribuire yo *P* aquestes coses *AP*. 21 daci–pots *AP*. 22 nem noga *A* nem nouga *P*. 23 sententia–passada *P*. 24 jutgada *A* jutjada *P* Jo *AP* estich *P* *manca* per gratia de Deu *U* jassia *A* jatsia *P*. 25 defunts *P* aprofiten *AP* souent *P* los sufragis *AP*. 26 *manca* molt *P* possible *AP*. 27 haies *AP*. 28 o hoit–tengues sacret *A* o hoyt–tengues secret *P*.

[*A 160 v*] Car vltra lo plaer que hauran de mon *estament, los ne seguira gran proffit, e specialment per tal com seran certs de moltas cosas en que no solament alguns dells dubten, mas la maior part dels homens, e signantment ignorants, dels quals es gran multitud en lo mon. E si en scrits ho volies metre, ya sen seguiria maior proffit, en lo temps esdeuenidor, a molts; de que haurias gran merit.

— O, Senyor — digui yo, — e de mi us truffats; ¿e son bastant a sostenir lo carrech que als meus flachs muscles assayats imposar? ¿cuydats que nom conega? Per ignorant que sia, no ignor que la mia força es pocha, el enginy curt, e la memoria fluxa.

— Si manament meu — dix ell — ha loch en tu, [*P 75*] *axi com solia, yot ho man; e si no, prechte et amonest que a mon vot no dons repulsa. Lo teu saber es sufficient a asso, si lo no voler ho nol empatxa.

— Senyor — digui yo: — de bon grat complire vostre manament, tant com en mi sera. De vna cosa, pero, son fort merauellat, que nom hauets feta mencio de la senyora Regina dona Violant, ne de vostra filla; les quals deuiats, a mon juy, preposar a tots vostres amichs e seruidors. Hauets o fet delliberadement o per oblit?

---

29 plaser *AP*. 30 lurs ne *A* profit *AP* e especialment *P*. 31 serts *P* moltes coses *AP*. 32 alscuns-dupten *A*. 34 multitut *AP* escrits *P*. 35 jan seguiria–profit *AP*. 36 sdeuenidor *A* hauries *AP*. 47 jo *A* trufats *AP*. 38 he son *P*. 39 musclos assaiats *AP*. 40 conegua *P* ne ignor *U*. 41 poque *P* lenginy tart *AP*. 42 *manca* meu *A*. 43 jot man *AP*. 45 suficient–a aço *A* ha aço *P* si no voler nol empatxa *AP*. 46 jo *A* grant *U*. 47 vostro *A*. 48 empero–*manca* fort *P* marauellat *AP* no haueu *P*. 49 fet *AP* mensio *P* reyna *AP* Yolant *A*. 50 deuiets *A* deuieu–proposar *P*. 51 Haueu ho *P*. 52 delliberadament *A* desliberadament *P*.

— Ab delliberacio — dix ell — ho he fet, per prouar si has a les mias cosas *aquella amor que solies. [*U 66 v*] Pensauem que ab *la fortune se fos mudada la affec- [*A 161*] cio quels mostraues en ma vida corporal. Mas are veig lo contrari. Inpossible es donar ha oblit asso que hom feruentment ama. Singular carrech te do de reualar ho tot a aquelles, car gran consolacio ne hauran. A elles yo volenterosament fora aparegut, axi com son ara a tu, si per nostre Senyor Deu fos ordonat; mas pus *no li ha plagut, no si pot als fer. [*P 76*] Digues a la Regina que perçeuer en lo bon proposit que ha de seruir Deu e pregar per mi; jatssia nom fassen gran freytura sos prechs ni daltres. E que ab diligent cura tenga a prop me filla e sua; car la ignoscencia e virtuts de aquella son molt plasents a nostra Senyor Deus, de la qual exira... —

E tantost lo prom ab la barba longa feu li senyal ab lo basto que callas.

E, dites aquestas paraulas, estronchadament cessa de parlar.

— Senyor — digui yo: — en gran suspita e prolixitat me hauetz posat, com nom hauets acabat ço

---

53 desliberatio - *manca* dix ell *P*. 54 mies coses *A* si a les mies coses has *P*. 55 Pençauen *P* fortuna *AP* mudade - effectio *P* afeccio *A*. 56 ara *AP*. 57 Impossible - donar ha oblit ço *AP* donar oblit a asso *U*. 59 reuelar *AP* *manca* a *P* aquelles *AP* consolatio nauran *P*. 60 Als quals yo *U* A elles jo *A* A les quals yo *P* apparegut *A* aperegut *P*. 61 Deus *A*. 62 hordonat - li a *P*. 63 Reyna - perseuer *AP*. 64 seruir a Deu - jassia *A* jatsia *P*. 65 fretura - ne daltres *AP*. 66 ma filla *AP*. 67 innocencia *A* ignocentia *P* daquella *A* fort plasents *AP*. 68 nostre *AP* Deu *P*. 69 prohom *AP* longua *P*. 71 E ell dites *AP* aquestes paraules - estronquedement *P* stroncadament *A*. 73 jo *AP*. 74 prolixitat *UP* prolexitat *A* (perplexitat *en la edició Bulbena)* me

quem comensauets a dir. Suplich vos que men desliurets.

— Nom es legut — dix ell.

— ¿Com no, Senyor? ¿e qui us ho veda?

— Hages cura del present — dix ell — e lexa lo esdeuenidor. So que nostre Senyor Deus ha ordonat necessari es ques complescha; e no es legut als homens saberho.

[*A 161 v*] — Donchs, ¿per que * mo començauets a dir, Senyor?

— Lexa star aquexas demandes que no han fruyt, ne fan res — dix ell. — E veges si hauem als affer; no perdam temps.

— Suplich vos, donchs, Senyor, pus no si pot [*P 77*] als fer, quem vullats * dir qui son aquests dos homens qui us acompanyen; car gran desig he de [*U 67*] saberho, e specialment de aquex prohom qui * tant gran auctoritat se done. Per me fe, massa es per ell, a mon juy, que us hage manat, o fet senyal que callassets.

— Tu — dix ell — te mets en carrer qui no ha exida. Lexa anar la ayga per lo riu, que abans quens partiscam, si subtilment hi volras specular, cone-

---

hauets *A* me haueu *P* hauets començat ço *U* aueu *P* acabat ço *AP*. 75 començaueu *P* *manca* a *AP* Supplich *A*. 76 delliurets *A*. 78 Com nos *P*. 79 Haies *AP* *manca* dix ell - he lexa *P*. 80 lesdeuenidor - Ço *AP* Deu - ordenat *P*. 81 complesqua he *P*. 83 comensaues dir *A* camençaueu dir *P*. 85 estar *P* aquexes *AP*. 86 net fan - veies - afer *AP*. 88 Supplich *A* Senyor donchs *P*. 88-89 pus als no si pot fer *P*. 89 vullau *P*. 90 gran voler he *P*. 91 he especialment *P* daqueix *A* de aqueix - tan *P*. 92 ma fe *AP*. 93 per a ell *AP* juhi *A* haia *AP*. 94 callasseu *P*. 96 laygua *AP* pel riu *A*. 97 pertisquam *P* soptilment *A* especular *P*.

xeras gran part del misteri quey sta amagat. Pero not faça cura de publicar aquell, quant lo sabras; car risch de gran perill ten seguira e de poch proffit a present.

» Aquests dos homens que veus assi son stats mentre viuien fort sauis homens, de la sauiesa empero mundanal, e foren gentils. La hu dels quals, ço es lo joue, que veus ab la rota en la ma, hac nom Orfeu. E lo prohom ab la barba longa, hac nom Tiresias. La raho per quem acompanyen, ya let he dita dessus. Lurs fets bem pens que nols ignores, car couinent istorial est, si donchs nou has liurat a oblit * despuys que yo desempare lo cors. [*P 78*]

— Be es consonant a raho, Senyor, queu hage oblidat, posat que ho sabes; tant gran diuersitat de cogitacions ha torbat e combatut lo meu ente*ni- [*A 162*] ment despuys que vos passas de aquesta vida. A la veritat, Senyor, nom recorda que ja may hage lest dells. Ben he oyit parlar, e fort poch. E null temps, sino lurs noms nuus e sols, res dells e de lurs fets vench a me conaxensa.

— Si has, sens falla — dix ell, — mas not recorda, e no es marauella. Ara scolta be, car jo vull, per tal que mils sias instruhit de lurs fets, que cascu de ells los te reçit. —

---

98 minsteri *A* esta *P*. 99 fassa *P*. 1700 seguiria *AP*. 01 profit *AP*. 02 açi *A* aci-estats *P*. 04 pero mundanal *A manca* empero-mundenal *P* La vn *A*. 06 Orpheu *A*. 06-07 prohom hac nom Tiresias ab la barba longa *P*. 07 acompanyan *P* jo lat he *AP*. 08 penç *P*. 09 car couinent ment istorial *U*. 10 que jo *A*. 11 que ho haia *AP*. 13 cogitations a *P*. 14 passats *P* desta *AP*. 15 james *P* haia *AP* lest res dells *A*. 16 Be ne hoit *A* Ben he hoyt *P*. 17 o de lurs *A* ho de lurs *P*. 18 ma conexença *AP*. 19 *manca* dix ell *P*. 20 escolta-yo *P*. 21 sies instruit *A* sies

E girant se vers ells, preguels que satisfassen asson voler.

[*U 67 v*] * E per aquells fou respost encontinent que de bon grat lin complaurien.

FFINIT LO SEGON LIBRE, COMENSA LO TERS

---

hoyt *P* dells *A P*. 23 pregals que satisfaessen *AP*. 24 a son *A P*. 25 Per aquells fo *A P* respot *P*. 26 grat lo *A* grat li *P*. 27 Del sompni den bernat metge feneix lo segon libre e *A P* començe lo terç *A* commença lo terç *P*.



## [LO TERÇ LIBRE]

Axi com aquell qui ab ardent cor spera oyr cosa noua, gran e inusitade, jo ladonchs ab subirana attencio, postposat tot altre pensament, fique la orella a asso que ells * me deuien dir, los quals [*P 79*] yo veya disceptar qui parlaria primer.

E, vn poch stat, Orfeu, fort graciosament, ab bon gest e alegra cara, comensa dir ço ques seguex :

— Entrels volents vsar de curialitat, es custum que los jouens parlen primerament, e los antichs, suplint los deffaliments de aquells, concloen. E per tal si començare a parlar, nom sia imputat a vltracuydament, car solament ho fare per satisfer a la *honor de mon companyo. [*A 162 v*]

» Apollo fo pare meu, e Calliopa me mara, e nasqui en lo regna de Tracia. La major part del temps

---

**28 com cell qui *P* ardent desig *AP* spera hoir *A* espera hoyr *P*. 29 he-yo *P* inusitada *A*. 30 intencio *U* attencio *A* attentio-pençament *P*. 31 a ço *AP*. 32 jo *A* vehia *AP* diceptar *P* parleria *A*. 33 estat *P* Orpheu *A* gratiosament *P*. 34 comença *AP* a dir *P* segueix *AP*. 35 curalitat *U* custum *A*. 36 quels *AP*. 37 supplint los defalliments *A* lurs defelliments *P* daquells *AP*. 38 per ço si *P* comensare parlar *A* començare parlar-ha vltrecuydament *P*. 41 Calliope *A* Caliope *P* ma mare *AP*. 42 regne *AP* Tarcia *U* Tra-**

de ma vida despengui en retoricha e musicha. Muller hagui fort bella, apellada Euridices, la qual era a mi pus cara que la vida. Per se desauentura, anant se deportar prop la riba de vn riu, ffou de libidinosa amor raquesta per Aristeu, pastor. E com ella, fugint a aquell per vn prat, fos morduda e verinade en lo talo per vna serp aqui amagada, encontinent mori, e deualla en Infern.

[P 80] [U 68] » Sabuda per mi la *sua dolorosa mort, deualle a les portes de *aquell. E sonant la rota, la qual a mi hauia donada Mercuri, fuy tant gracios a Cerbero, porter de infern, que les ditas portes me foren tantost vbertas. Apres que fuy intrat dins, constituit en lo concistori dels presidents infernals, digui :

« Si a la vostra gran potencia no expon en la ma» nera que deig, ço per quem ha couengut venir » assi, suplich quem sia perdonat, car fore son de » mon seny, per lo soptos e inopinat infortuni que » sobre lo meu doloros cap es caygut. No son vengut » assi per mirar les tenebres infernals a les quals » necessariament tota cosa mortal ha a deuallar, ne » per encadenar lo coll de Cerbero, axi com alguns » han fet. Sola causa de la mia venguda, es me mu-

---

cia *A* Tratia *P*. 43 despeni *A* rethorica e musica *AP* 44 appellada *AP*. 45 Per sa *AP*. 46 fo de *AP*. 47 requesta *AP* fugent *A* 48 en aquell *P* verinada *A*. 50 e dauella *A* he deuella *P* imfern *A*. 51 deualli *P*. 52 daquell *AP*. 52-53 hauie a mi donada Marcuri *A* Mercuri a mi hauia donada–gratios *P*. 54 dimfern *A* dinfern *P* dites *AP* *manca* portes *A*. 55 vbertes–entrat *AP*. 56 consistori *AP* imfernals *A*. 57 potentia *P*. 58 que desig–conuengut *P*. 59 aci *AP* supplich *P* fora *AP*. 60 sobtos he *P*. 61 sobrel meu doloros cap *A* sobrel doloros meu cap *P*. 62 aci *AP*. 63 ha deuallar *A* totes coses mortals ha deuallar *P*. 64 encadenat *P* alscuns *A*. 65 es ma *AP*.

» ller, la qual estant * en la flor del seu jouent vna [*A 163*]
» serpent ha morta ab son veri. Assayat he, mes no
» he pugut, que pascientment ho soferis. La amor
» de aquella me ha vensut. Si la fama antiga es vera,
» tots sots stats amorosos, axi com * yo. Placieus, [*P 81*]
» donchs, que la dita muller mia vullats a mi resti-
» tuir. Totas cosas vos son degudes. O tard o breu
» assi deuen generalment venir. A perir ha tot lo
» mon. Aquesta es la nostra derrere cosa. Vosal-
» tres possehits los perpetuals regnas del humanal
» linatge. Quant la dita muller mia sera a vellesa
» peruenguda, aytanbe sera vostra. Solament leus
» deman a mon vs. Nom donets repulsa; car si ho
» fets, sapiats que no men tornare. E lauors alegre-
» rets vos de la mort de ambdosos. »

» Mentre que yo deya aquestas paraules, Minos,
[*P 82*] Rada*mantus e Eacus, jutges de infern; * Alletho, [*U 68 v*]
Thesifone e Megera, ffurias infernals; les Gorgones,
Stennio, Euriale e Medusa, e les arpies Aelo, Occi-
pite e Celeno, e les parques Cloto, Lathesis e An-
tropos, per la dolçor del meu cant hauents pietat
de mi, se preseren a plorar. E ensemps cessaren

---

66 stant *A* de la sua joventut *AP*. 67 a morta *P* Assaiat *AP*. 68 no pogut-pacientment *AP* safferis *U*. 69 daquella *A* uençut *AP* entigua *P*. 70 estats *P* jo *A*. 71 mia me vullau restituhir *P*. 72 totes coses-E tart o *AP*. 73 aci deuem *AP* a tot *P*. 74 darrera casa *A* derrera casa *P*. 75 posseits *A* possehiu *P* regnes *AP*. 77 aytantbe *A* aytambe *P* laus *AP*. 78 mon hus-doneu *P* car siu *AP*. 79 feu sapiau *P* E ladonchs *AP* alegrarets *A* alagrareu *P*. 80 dabdosos *A* de abdosos *P*. 81 Mentre jo *A* Mentre yo *P* dehia aquestes *AP*. 82 Eatus *U* dimfern *A* dinfer *P* Salletho *U*. 83 Thesiphone-Magera-ffuries imfernals *A* furies *P*. 84 Sennio Curiale *A* Medussa-Octipite *P*. 85 partes *AP* Lachesis *P*.

exercitar lurs officis; e totas les animas qui aqui eren, oblidants les penas que sofferian, faheren semblant. Ision desempara la roda que solia manar. Tentalus oblida menyar e beura. Los voltors menys- [*A 163 v*] presaren *lo fetge de Tici. Sisiphus se gita detras la rocha que solia girar ab lo cap. Les filles de Denaus desempararen los vaxells que volien vmplir de ayga. E les filles de Cadinus perderen la furia de que eren passionades.

» E ladonchs, Proserpina de manament de Pluto, princep infernal, crida Euridices, la qual vench claudicant, per la nouella naffra que la serp li hauia feta, e restituilem, ab aytal ley, que entro que amb- [*P 83*] dosos fossem exits de las valls infernals, * yo no gordas detras; e si ho feya, que la perdes.

» Ab tant, ambdosos partim de aqui, e anant per vn cami tord, lonch e molt escur, quant fom a la sumitat del marge de vna pregona riba, fort prop de la exida de Infern, jo tement que ella no deffallis, e cobeyantla veura, girem detras. E encontinent ella caygue. Yo stesi los brassos per pendrela, e no tocharen sino lo vent que per lo seu cahiment se

88 exercir *AP* oficis–e a totes–animes *A* e totes *P*. 89 penes *AP* soferien *A* sofferien *P* feren *AP*. 90 semblantment *P* rota *U* solie *A*. 91 Tantalus–menjar *AP* beure *A*. 92 Sistiphus *U*. 93 roqua *A* roca *P* solie gitar *A* Danaus *AP*. 94 vexells–omplir *P* daygua *AP*. 95 Candinus *U*. 99 nafra *AP* auia *A*. 1800 he *P* restituhi lam *AP* ab aytal condicio ley *P* tro *AP* abdosos *A* abdos *P*. 01 dels valls–jo *A* de les valls *P*. 02 guardas *AP* fahia *A* fehia *P*. 03 abdosos–daqui *AP*. 04 tort *AP* scur *A* en la sumitat *AP*. 05 .i.ª *A*. 06 infer yo *P* defallis *AP*. 07 e cobeeiant la veure *A* et cobeiant la–Encontinent *P*. 08 jo *A* estesi *AP* et no *P*. 09 toquaren *AP* vent per que lo *A*.

engenra en layre. Volgui retornar en Infern per cobrar aquella. Set dies stigui a la porta sens menyar e beure, en los quals tristor e lagrames foren tant solament mon aliment e sustentacio, pregant Cerbero quem hi lexas tornar, e * nom volgue res fer. Ladonchs [*U 69*] clamantme de la gran crueltat dels princeps infernals, puge men en lo mont de Rodope, e de qui *auant no volgui pendre muller, ne amar dona del [*A 164*] mon, jatsia per moltes ne sia stat raquest. E aqui, com pus melodiosament pugui, so*nant la rota, [*P 84*] cante alguns virolays, ballades e cansons, loant vide lunyade de companyia de donas.

» En lo dit mont no hauia ombre alguna. Mas tantost ni hague, per gran multitud de arbres de diuerses natures, roques, pedres, serps, seruos, leons, falchons, aguiles, perdius, faysants, e altres moltes bestias e oçells qui vengueren oyir lo plasent ço que yo feya, en lo qual se adelitauen tant, que aquells qui naturalment son enamichs estauen ensemps, los vns prop dels altres, tota ranchor e inimicicia oblidade.

---

10 sengendra *AP* layra *P*. 11 .vij. *A* estigui *P* meniar *AP*. 12 beura *P* lagremes *AP* tan *A*. 13 sustencio *A* sustentatio *P*. 14 quem lexas *AP* non volgue *U*. 16 imfernals *A* pugimen *P* munt de Rodope *A* puig de Radope *P* daqui *AP*. 17 dona al *A*. 18 jassia - fos stat *A* fos estat *P* request *AP*. 19 pogui *AP*. 20 canti *P* alcuns virelays *A* alguns vilancets *P* cançons - vida *AP*. 21 lunyada *AP* companya *P* dones *AP*. 22 munt *AP* hauie *A* ombra *AP* alcuna *A* neguna mes *P*. 23 multitut darbres *AP*. 24 ceruos lehons *AP*. 25 falcons *A* aguilas *P* faysans e *A* fayzants et *P*. 26 besties e *A* bisties he *P* vengren hoir *A* hoyr *P* so *AP*. 27 jo *A* fahia - delitauen *AP*. 28 enemichs *AP* stauen *A*. 29 pres dels *P* rancor *AP* he *P*. 30 inimicicias *U* inimicitia *P* oblidada *A*.

» Veyent e oynt asso gran multitud de donas, la ira e oy de las quals encorragui, vna de aquellas comensa a parlar, e dix: « Qui tant gran injuria feta » a la vniuersitat de las donas volra venyar, segues- » que mi. » E encontinent ab moltas pedres combateren me, les quals delitant se en la dolçor del meu cant, nom podien tochar ne fer mal. Ladonchs les ditas donas, volents vsar complidament de lur ini-
[*P 85*] quitat, mogueren gran brogit e *rumor, ab corns, cembes, baçins e conques. E ab grans crits apagants lo ço que yo feya, acostaren se a mi, e ab pedres e ab bastons, les quals lo dit ço no pogueren
[*A 164 v*] oyr ne pendre delit *en aquell, mataren me; em tolgueren lo cap, e ab la dita rota gitaren lo en vn riu;
[*U 69 v*] los quals arribats a Lesbon, *com vna serp volgues lo dit cap deuorar, fo conuertida en roca per Apollo. E la mia rota fo collocade en lo cel entre les figuras celestials. E yo deualli en Infern, hon trobi Euridices, muller mia, ab la qual perseuer; e son segur que de aqui auant no le perdre.

— Perderen mes los cristians — respos Tiresia, — quant los Moros prengueren la ciutat de Acra, que tu quant perdist te muller, ne si are le perdies. Mol-

31 Veent e hoynt *A* he *P* aço-multitut-dones *AP*. 32 hira e hoy *P* de les-encorregui-daquelles *AP*. 33 comença parlar *AP*. 34 les dones-veniar *AP*. 35 Encontinent *P* moltes *AP*. 37 toquar *A* tocar *P*. 38 dites dones *AP* volent *P*. 39 mogueran-he remor *P*. 40 tempes *U* cembes *AP*. 41 lo so-jo fahia *AP*. 42 e bastons *P* los quals *AP* so *A*. 43 hoir *A* hoyr-tholgueren *P*. 44 en lo riu *P*. 46 roqua *A* roque *P*. 47 collocada *AP*. 48 figures *AP* jo deualle en imfern *A* trobe *AP*. 50 daqui *A* segur de qui *P* la perdre *AP*. 51 perderen los crestians mes *P* Tiresias *AP*. 52 perderen la *U* dacre *AP*. 53 ta muller-ara la *AP*.

tes vegades guanya hom perdent. Mas no es tot hom arismetich.

— Pus a tu ha plagut — dix Orfeu — pendre mes noues, digna cosa es que yo call, e que la conclusio sia tua. —

Ladonchs jom enfelloni *fortment, e digui a [*P 86*]
Tirecias:

— De stranya manera e digna de gran reprehensio vsas. Not bastaua prou que haguessets fet callar lo senyor Rey de asso quem volia dir; encarem torbes Orfeu. No sce que ya may te hage fet algun anuys. Prech te que nom tolgas mon plaer.

— Axi com lo bon metge que no guarde lo plaer del pacient, mas lo proffit — dix Tirecias, — vsare yo en tu. Car lo meu offici no es dir plasenterias ne legots, *sino desenganar. Tot lo delit que trobas [*A 165*]
en les paraules de Orfeu es com ha parlat de amor. E son veri a la passio del teu coratge torbat per aquella.

— Certament vull que sapias que yo am e son coralment amat — digui yo — per vna dona que aguala o sobrepuge, en sauiesa, bellesa e graciositat, tota dona viuent.

— O com est foll — respos ell — e de leugere

---

55 hom bon arismetich *AP*. 56 a tu a *P* Orpheu *AP* pendra *P*. 57 mes rahons *P* jo *A*. 58 sie *A*. 60 Tiresias *AP*. 61 de estranya–reprensio *AP*. 62 uses–bastaue *AP* haguesses *A* aguesses *P*. 63 de ço quem volie *A* de ço que volia *P* encaram *A* encara *P*. 64 Orpheu *A* No se–jamay *AP* haia *A* age *P*. 65 enuig–tolgues mon pler *AP*. 66 qui no *AP* guarda *P*. 67 profit–Tiresias *AP*. 68 jo–ofici–plasentaries *A* plasenteries *P*. 69 lagots–trobes *AP*. 70 dorpheu *A* damor *AP*. 71 de ton coratge *A*. 73 sapies *AP* jo am *A* yo ham *P*. 74 jo *A* dona qui *P*. 75 eguala e *A* eguala o *P* sobrebuja *AP* gratiositat *P*. 77 leu-

creensa! No saps que son donas tant be com yo. [*U 70*] ¿Son asso paraules de homa ab sana * pensa? ¿Son asso paraules couinents a la tua edat? ¿Son asso [*P 87*] paraules de hom qui am sciencia e hage legit * tant com tu? Lexa semblants cosas a homens ociosos, vans e illiterats, car lo teu enginy nos deu distribuir en amor; pus altes cosas li son legudes. Si vols diligentment attendre a asso que yot dire, quen he vist e experimentat mes que tu, conexeras be la malaltia de la tua pensa, e conaxent aquella, seras breument gorit, o sera gran colpa tua. Digues me empero clarament si has desig de guarir o no, car fort ho vull saber.

— Molt ho desig — digui yo — si malalt son. Mes nom ho cuydaua.

— Be sta — dix ell; — la major part de sanitat es voler gorir.

— Tu dius gran veritat — respongui yo; — mas [*A 165 v*] abans * quet comens plenerament oyr, sit plaura, fare vna breu questio a Orfeu. Pero placiet recordar apres quem vols dir.

— Si fare — dix ell, — demanali quet vulles. —

Ladons jom gire a Orfeu, qui, a mon juy, tro-

---

gera *A*. 78 creença *AP* sabs *P* dones *AP* tan *P* jo *A*. 79 aço *AP* home *A* paraules de sana pença *P*. 80 aço *AP* conuenients *A* aço *AP*. 81 home *AP* qui ham scientia *P* haia *A* haie *P*. 82 coses a *A* coses ha–otiosos *P*. 83 destribuir *A*. 84 pus altres cosas *U* coses *P* degudes *AP*. 85 attendre aço *A* atendre a ço *P* jot *AP*. 86 que ne vist he *P*. 87 malicia de la tua pensa *U* malaltia *AP* pença *P* conexent *AP*. 88 guarit o *A* guarit ho *P*. 89 pero *AP*. 91 jo *A* Mas *AP*. 92 no mo *P*. 93 Be esta *P* *manca* dix ell *A*. 94 guarir *AP*. 95 jo *A*. 96 començ plenerament hoyr *AP* plenariament *U*. 97 a Orpheu *A* ha Orfeu–placiat *P*. 98 ço quem *AP*. 1900 Ladonchs *AP* yom gire ha *P* Orpheu–juhi *A*.

baua gran pler en nostra rahonament, dient li:

— Si no men angan, vos me hauets dit que sots entrat *en Infern, e no solament vna vagada, mas [P 88] duas. Prech vos quem vullats dir, si desplaer noy trobats, que es Infern, car molt ho desig saber.

— Tu — dix Orffeu — me forçes de remembrar cosas fort desplasents a la mia penssa; mas pus ho vols, sia fet axi com te plaura.

» En lo plus alt loch de vna gran montanya plena de selues, sobra la mar, ha vna gran vbertura que a tot hom mostra ampla cami. La entrade *no es [U 70 v] scura ne clara de tot; apres de la qual troba hom gran spay abte a resebre tot lo humanal linatge. Lo entrar no es de trebayll; mes lo exir es impossibla, sino a aquells que Deu ordona quen hisquen, segons que per auant oyras dir.

» Dins vna concauitat ha vn riu apellat Lethes, del qual les animas *qui aqui entren beuen necessa- [A 166] riament, e encontinent que han bagut obliden totas cosas. E passat lo dit riu troben hom vn altre apellat Cochitus, qui va fort spau; en la riba del qual ha voltors, mussols, corps *e molts altres oçells ge- [P 89]

---

01 trobaue *AP* plaer *P* nostre *AP*. 02 engan *AP* haueu–sou *P*. 03 imfern–uegada *A* uegade *P*. 04 dues *AP* vullau *P* despler *A* desplaer nous es que es *P*. 05 imfern *A*. 06 Orpheu *A* Orfeu *P* *manca* me–forçes remembrar *AP*. 07 coses *AP* pensa *A* pence *P*. 09 pus *A P* *manca* loch *P* muntanya *AP*. 10 sobre *AP*. 11 mostre *P* ample–entrada *AP*. 12 escura *P* trobe *A*. 13 espay *P* apte *A* reebre *AP* lumanal–Lentrar *A*. 14 treball–lexir–impossible *AP*. 15 Deus *A* isquen *AP*. 16 hoyras–*manca* dir *AP*. 17 appellat *AP* Leches *U* Letes *P*. 18 animes que aqui eren *A*. 19 quen han *A* begut–totes *AP*. 20 coses–appellat *AP*. 21 Cothitus *A* Cotichus *P* espau *AP*. 22 muçols corbs *A* aucells *AP*.

megants agrament, fam, confusio, tenebres, pahor, conguxa, discordia, dolor, plor, freytura, trebayll, plant, sospirs, malaltia, sompnis vans, vellesa, mort e moltas cosas mostruosas en natura.

» En vna part ceparada de Infern ha vn loch fort tenebros ab calija spessa, don nex vn riu apellat Acheron. E de aquest nex vn stany de ayga apellat Stix; los quals guarda Charon, fort veyll, ab los pels blanchs, larchs e no pentinats, ab los vylls flameyants, abrigat de vn mantell fort sutza e romput; lo qual ab vna petita barcha passe les animas de la altre part, metent aquellas dins la dita barcha per força e cridant: « Passats, animes, a les tenebres » infernals, e hont soffarrets fret e calor inextimable. » E no hayats speranse de veure ja may lo cel. » E apenes na passade vna barchada, lexala a la riba [P 90] entre molta sutzura. E encon*tinent torna per altra, [A 166 v] e ya mes no cessa. Prop *la dita riba ha vna molt gran cauerna, la porta de la qual guarda Cerberus, [U 71] qui ha tres caps de ca. E ab grans ladraments *espanta, turmenta e deuora tot ço que deuant li ve.

---

23 gemegans–confuzio *P*. 24 congoxa *A* engoxa *P* fretura treball *AP*. 25 plants suspirs *AP* uallesa *A*. 26 he *P* moltes coses *AP* menstruoses *A* monstruoses *P*. 27 separada dinfern *A* separade *P*. 28 caliya speça *A* calitja espessa *A* neix–appellat *AP*. 29 Acharon *P* daquest neix *AP* estany *P* daygua appellat *AP*. 30 Stinx *U* Caron–vell *AP*. 31 hulls *AP*. 32 flameiants–sutze *AP* he *P*. 33 ab .i.ª *A* passa–animes *AP*. 34 laltra *P* aquelles *AP*. 36 *manca* e *AP* on soferrets *A* hon soferreu–et calor *P*. 37 haiats sperança *A* haiau esperança *P* *manca* de–jamay veure *AP*. 38 ne hague passade *U* no ha passat *A* na passat *P* barcada lexela *A*. 39 moltra–Encontinent *P* torna a altra *U*. 40 james *AP*. 41 Cerbarus *A*. 42 spanta *A*. 43 he deuora *P* dauant *A*.

» E assi comensa hom de intrar en Infern, en lo qual ha diuerses habitacions ceparades les vnas de las altres. En la primera stan les animas dels infants, e generalment de tota persona que no hage resabut babtisma, posat que hage ben viscut en lo mon. E no sofferen pena alguna, si no tant solament gran tristor, com no poden ne speren hauer saluacio. E assi stan los gentils philosoffs e poetas; e los bons cauallers; e aquells qui han trobades arts, e les han diuulgades, e han aproffitat a molts en lo mon; entre los quals stam Tirecias e yo, e non podem exir ja may, sino quant Deu ho ordona, e puys tornam hi.

» Not pens, pero, que aquells qui son condempnats a Infern ne hisquen sino en quant * esguarde [*P 91*] mutacio de loch, no pas mutacio de pena; car aquella nulltemps nols desempara. Los sancts pares, empero, qui, apres la passio de aquell ver Deu e hom que tu adores, foren trobats per ell en la primera habitacio de Infern en que Tirecias e jo som, no creegas esser a aquesta ley subjugats, car despuys quen exiren null temps hi son tornats.

* » En altre habitacio esta Minos, molt cruel e [*A 167*] terribla jutya, lo qual examina los demerits de las

---

44 aci comença hom entrar *AP* imfern *A* e lo qual *U*. 45 habitations *P* separades-vnes *AP*. 46 les altres *AP* estan *P* animes *AP*. 47 qui no haia *A*. 48 reebut *AP* babtisme *A* haia *AP*. 49 soferen *AP* alcuna *A*. 50 ne esperen *P*. 51 saluatio *P* açi *A* axi estan *P* poetes *A* pohetes *P* els *AP*. 53 an diuulgades *A* aprofitat *AP*. 54 entrels *AP* estan *P* Tiresias *AP* jo *A*. 55 Deus *A*. 56 penç *P*. 57 isquen *AP* sguarda *A* esguarden *P*. 58 mutatio-mutatio *P*. 59 nulltemps los-sants-pero *AP*. 60 Deus *AP*. 62 habitatio *P* dimfern *A* Tiresias *AP* yo *P*. 63 cregues *A* creeguets *P* en aquesta *A* car apres *P*. 65 altra *AP* abitacio *A* habitatio *P* Menos *U*. 66 terrible *A* *manca* e terribla *P*

animas apres quels ha fet aqui deuant ell confessar lurs delictas. Puys remet les a Radamantus, quels do la sentencia que merexen. En altre esta lo dit Radamantus, qui les animas a ell ramesas jutya attesos lurs crims e delictas. E donada per ell la sentencia, encontinent aquells, axi com a sageta volants, [*U 71 v*] partints de aqui, van al loch hon *son dampnades.

» E a la exide de aquesta habitacio, troba hom vn cami fort aspre, per lo qual, passant deius lo gran palau de Pluto, subira princep infernal, va hom als [*P 92*] pus pregons e terribles inferns, hon ha *primerament vna gran ciutat circuide de tres murs fort alts, e de vn riu fogayant apellat Fflegeton. E ha hi vn molt gran portal, les colones del qual son de diamant, e sobra aquellas sta vna torra de ferra fort alta, deuant la qual seu Thesifone, ab vestedura sangonosa, e, vetlant continuament, bat les animas cruelment, ensemps ab les germanes suas que dessus has oydes, ab serpens quels pengen per los caps auall, a manera de cabells.

---

jutge *AP* exemina *P* de les *AP*. 67 animes *AP* dauant *A*. 68 delictes *AP* remetent les–Radamancus *U*. 68-70 *manca'l troç:* quels do la sentencia que merexen en altre esta lo dit Radamantus *AP*. 70 Radamancus *U* animes–remeses jutge *AP*. 71 atteses–delictes *AP*. 72 sententia *P* aquelles *AP* com sage volants *U* com sageta volant *A* com a sageta volant *P*. 73 partides daqui *A* pertints daqui *P*. 74 exida–daquesta *A* abitatio *P* trobe *AP*. 75 aspra *P*. 76 subiran *AP* imfernal *A* de infern *P*. 77 pregonts *A* pregons he *P* imferns on *A*. 78 cercuida *A* circuhida–he de *P*. 79 fogueiant appellat Flegeton *AP* E hay–*manca* molt *P*. 80 diemant *A*. 81 sobre *A* aquelles *AP* esta *P* ferre *A* ferro *P*. 82 dauant *A* vestidura *P*. 83 he vetlant *P* animes *AP*. 84 sues *A*. 85 hoydes *AP* ab les serpens *U* ab serpents *AP*.

» E ensemps ab Eacus, molt cruel jutge, porten a exegucio la sentencia que a les ditas animas haura donada lo dit Radamantus. E aqui son pu*nides les [*A 167 v*] animas de lurs peccats, particularment cascunes segons lurs crims que viuent hauian comesos.

» A la intrada de la qual ciutat sta Megera, molt cruel e terribla, que a aquelles dona ço que merexen. Los argullosos son gitats e turmentats en lo [[1]*De erguyll*] pus pregon loch quey es, entre molt gel e sutzura, quels cobra tots exceptat lurs cares, *de las quals [*P 93*] hixen espessas flamas de foch. Los luxuriosos son [*De luxuria*] turmentats per voltors qui incessantment mengen lurs fetges inmortals, los quals apres que son quax menyats e destruits tornen renexer; e molts porchs, sutzas e fort pudents, stan los entorn, lapant lurs bochas e cuxas. Los auariciosos, e aquells qui han [*De auaricia*] maltractat lurs pares, frares e seruidors, e qui de lurs riquesas no han volguda fer part a lurs *parents [*U 72*] e amichs, e han seguit guerras injustes, e enganant lurs Senyors, tenen deuant viandes reyalment e merauellosa aparellades. E Megera, seent en vn lit sollempnament parat, vede als dessus dits ab gran

---

87 Eatus *U* Eacus *A* Cacus–cruelment jutge *P*. 88 execucio *A* executio–sententia *P* dites animes *AP* aura *A*. 89 Radamancus *U*. 90 animes *AP* perticularment–*manca* cascunes *P*. 91 los crims *A* hauien *AP*. 92 entrada *AP* esta *P*. 93 e terrible qui ha aquelles done *A* he terribla qui a aquells dona *P*. 94 ergullosos *AP* he turmentats *P*. 96 cobre *AP* exceptats *A* de les *AP*. 97 ixen *P* spesses *A* espesses *P* flames *AP*. 99 quaix *AP*. 2000 meniats *AP* he *P* destrouits *AP*. 01 sutzes e *A* sutzes he *P* stan lurs *A* estan los *P* lepant *AP*. 02 boques *AP* he *P* cuxes *AP*. 04 riqueses–uolgut *AP*. 05 guerres *AP* e enguenat *A* he enganat *P*. 06 dauant *A* realment he *P*. 07 apparallades *A* aperallades–Meguera *P* sehent *A*. 08 mereuellosa-

[1] *Aquestes apostitles dels set pecats capitals se troben no més en el ms. U.*

rigor pendre de la dita vianda, de la qual se desigen molt sadollar. Puys donels a beura ab grans vexells [*A 168*] aur fus bullent, quils hix encontinent *per la pus ju- *De gola* sana part del cors. Los golosos mengen lurs membres fort glotament e puys giten per la bocha ço [*P 94*] que *han menyat, e encontinent tornen ho menyar. *De ira* Los irosos corren amunt e auall, com a rabiosos, e baten cruelment si mateys, e aquells qui entorn *De enuege* los stan. Los enueyosos giten veri fort pudent per la bocha, puys tornen lo beure, e stan fort magras *De peresa* e descolorits, ab los vlls grochs e plorosos. Los perarosos sehen en cadiras clauades de claus fort larchs e spessos, e entorn de aquells ha gran foch quils fa moure continuament; e donels per la cara neu e gran tempesta de vent e de ayga gelada.

» Part asso, alguns roden rochas molt grans ab lurs caps incessantment, per tal com son stats reueladors de secrets, e han anganats, robats e morts aquells qui en ells se fiauen. Altres son portats entorn en grans rodes, e pugen amunt e deuallen continuament, per tal com son stats ambiciosos. Altres jahen deius grans rochas, e son greument premuts [*P 95*] per aquelles, cridants altament: *« Aprenets de fer » justicia, e de no menysprear Deus. »

---

ment parat *P* veda *AP*. 09 pendra *P*. 10 beure *AP* uaxells *A*. 13 glotament puys *A* glotament puixs-boca *P*. 14 menjat e *A* menjat he P menjar *AP*. 15 he auall *P*. 16 batent *A* mateixs *P*. 17 lurs stan *A* los estan *P* enueiosos *AP manca* fort *P*. 18 he estan *P* magres *AP*. 19 e descolorats *A* he descolorits-hulls *P*. 20 pererosos *AP* seen *A* seuhen *P* cadires *AP*. 21 lonchs e espessos he *P* daquells *A*. 23 e daygua *A* e de aygua-gelade *P*. 24 aço-roden grans roques ab *AP*. 25 per ço com-estats *P*. 26 reuelados *A* reuelladors *P* sacrets *A* enganats *AP*. 28 ab grans *P*. 29 per ço com-estats *P*. 30 jauhen *P* roques *AP*.

» Aqui stan semblantment aquells qui han trahida la patria, e la han subjugada a tirans, o per peccunia han ordonades e retractades *leys, ordinacions e [*A 168 v*] statuts no degudament, e qui han jagut *carnalment [*U 72 v*] ab lurs fillas e cosines. Altres meten continuament ayga en vexells qui no han fons, e cuyden los complir; e treballen en va e no poden, per tal com han desiyat mort daltra, e an uetlat en aquella; jatssia no hagen pugut lur desig conplir. Altres van com a horats e furiosos, corrent e cridant continuament, per tal com per complir lur foll voler mataren lurs fills. Altres son çechs e sens vylls, e tenen deuant taules ben parades, ab molta bona vianda; e venen arpiees, qui son oçells ab cares de donzellas e ab peus de guall, que los leuen les viandes deuant, e puys ensutzen los les taules, per tal com viuent exorbaren e maltractaren lurs fills *per complaure a lurs [*P 96*] mullers, madrastres de aquells.

» Mas ¿quens cal tenir temps en asso? Vull que sapias, que si era possible que cent anys nos poguessem rahonar tu e jo continuament de aquesta

31 Apreneu *P*. 32 justitia–non menyspresar Deu *P*. 33 estan *P*. 34 tirants *A* e per *AP*. 35 hordinations he *P*. 36 estatuts *P*. 37 filles e *A* filles he *P*. 38 aygua *A* uaxells *AP* fons cuyden les omplir *P*. 39 treballants *A* treballans *P* en va no *AP* per ço com *P*. 40 desijat *P* mort mort del altre e *A* mort de altre he *P* anelat a *U* han uetlat en *A* anelat en *P* jassia *A* jatsia *P*. 41 haien pogut lur *A* haien lur desig complir *P*. 42 com orats *AP*. 43 per ço com *P*. 44 ulls–dauant *A* hulls *P*. 46 arpies *AP* que *P* auçells *AP* ab cara de *P* donzella *AP*. 47 gall quils *AP* leuan *P* la vianda *AP* dauant *A*. 48 e apres ensutzen los *P* ensutzen lurs *A* per ço com viuint *P*. 49 exorbauen e maltractauen *A*. 50 medrastres *U* madrastres *A* madastres *P* daquells *AP*. 51 quem–aço *AP*. 52 sapies *AP*. 53 yo *P* daquesta *A*.

materia, not poria exprimir les penes que en Infern sofferen los condempnats. »

— Cosas nouas, e null temps per mi oydas, has dit — respongui jo; — les quals me han axi alegrat, [*A 169*] com la claredat *a aquells qui son en tenebres, e repos, als cansats. Solament me occorren tres dubtas de quem volria ab tu certifficar, si anuig not era. Oyt e lest he moltas vegades esser Purgatori e Paradis. Volria saber que son e en qual part. No res menys, si les cosas que mas ditas de Infern son axi a la letra com has dit: car oyt he moltas cosas que semblen mes poeticas que existents en fet. Encare mes, si lo foch e lo gel que son en Infern son hu o molts, car dit has que diuersas habitacions e penas [*P 97*] hi ha. E perdonem, si hi *ajust lo quart, *car desig [*U 73*] de saber men força: si Infern es sobra o deius terra.

— De Purgatori e Paradis — dix ell — not sabria dir noues, car null temps hi fuy. Per la pena que ton Senyor, qui assi es present, soffer, pots hauer clara conaxensa que es Purgatori. Paradis no enten que sia als sino veure Deu, e hauer compliment de subira be, lo qual yo no sper veura ne hauer ja may, solament per tal com done fe a pluralitat de

---

55 soferen *AP* condampnats *A*. 56 Coses noues *AP* hoydes *P*. 57 yo *P*. 58 ha aquells *P*. 59 occoren–dubtes *P* duptes *A*. 60 volria certifficar *U* volria ab tu certificar–enuig *AP*. 61 Hoyt e *A* Hoyt he *P* moltes *AP*. 62 ne en *AP*. 63 coses *AP* quem has dites dimfern *A* dites dinfern *P*. 64 hoit *A* hoyt *P* moltes coses *AP*. 65 poetiques *A* pohetiques *P* Encara *AP*. 66 sil foch el gel *AP* Imfern son .i. ho *A* hu ho *P*. 67 diuerses *AP* habitations *P* penes *AP*. 68 perdonam *AP*. 69 força *AP* Imfern *A* sobre *AP*. 70 porgatori *A*. 72 aci–sofer *AP*. 73 conexença *AP*. 74 veura *P*. 75 sobiran *AP* jo *A* esper *P* veure *A manca* ne hauer *P*. 76 per ço com *P*.

deus; no hauer resebut babtisma nom ha condempnat, car no ere manat encara.

» Demanat has mes a mon parer si les cosas quet he ditas de Infern son en la forma que has oyt. Sapias que hoc.

— Diras per ventura *hoc; mas dir que en Infern [*A 169 v*] sien Cerberus, Minos, Radamantus, Megera, Tisifone, Pluto, Caron e molts altres que has nomenats, cosa poetica es, e no es hom tengut creure que axi sia; car los poetas han parlat ab integuments e figuras, dins la escorxa de las *quals se amaga [*P 98*] als que no dien expressament.

— E jot dich que ells no ho han dit debades; empero si volras lo teu enginy despertar en proffundament entendre aquells qui de aquesta materia han tractat, veuras que jot dich veritat. De vna cosa solament te auisare al present. Sapies que los princeps de Infern e aquells que dessus he anomenats, qui donen penas a altres, son demonis, e los pacients aquells son animas de alguns qui viuent hauian mal obrat en lo mon. Los philosoffs e poetas gentils han

---

77 deu *P* reebut *AP* babtisme *A* baptisma *P* condampnat *AP*. 78 era *AP*. 79 Demenat *A* mes encara a mon *P* coses *AP*. 80 dites *AP* dimfern-hoit *A* dinfern-hoyt *P*. 81 Sapies *AP*. 82 ventura oyt mas *U* uentura hoc mas *AP* imfern *A*. 83 sian *P* Radamancus *U* Tesiffone *A* Tesifone *P*. 84 que ha *A*. 85 poetiqua *A* pohetique-creura *P*. 86 poetes *AP* integumetus *U* integuments *A* integuents *P*. 87 figures *AP* lescorça *A* lescorsa *P* de les *AP* amague *A*. 89 yot *P* no han *U* no ho han *A* nou han *P* pero *AP*. 90 voler has *P* profundament *AP*. 91 qui daquesta *AP*. 92 dich ver *AP*. 93 a present-quels *AP*. 94 dimfern *A* dinfern *P* nomenats *AP*. 95 donan pena ha *P* penes *A* dimonis *P* els pacients *AP*. 96 aquelles-animes *AP* dalcuns *A* dalguns *P* hauien *AP*. 97 poetes *P*.

axi nomenats los demonis dessus dits, e no sens gran [U 73 v] causa, la qual seria longa exprimir e no * es de la present especulacio. Apellals tu com te volras; car ben saps que, segons la diuersitat dels lengatges, cascuna cosa es nomenada en diuersas maneras, e segons lo plaer e voler de aquell qui lo nom lus imposa. Bet certiffich de vna cosa, que per molt quey aprims lo teu enginy, nols nomeneras, attesa lur [P 99] *proprietat* e manera, tant propriament com han [A 170] los philosoffs e poetas dessus dits.

» Mes auant has demanat si lo foch e lo gel del Infern son hu o molts, e si Infern es sobre o deius terra. ¿Vols me demanar als, o no?

— Quant a present — digui yo — no vull als demanar. Respon, sit plaura, a asso.

— Noy vuy respondre — dix ell, — car no cal. ¿E per quet fenys pus ignoscent que no es? Lexa aytals interrogacions a homens illiterats, rudes e no sauis.

— En lo nombre de aqueys reput esser — digui yo.

— No has mostrat que ho sias — dix ell — en lo rahonament que has hagut ab ton Senyor e ab mi. —

Ladonchs Tirecias se pres a riura, e murmurant

---

98 dimonis *P*. 99 longua *A*. 2100 speculacio *A* especulatio-Appellals *P*. 01 be *AP* sabs *P* lenguatges *A*. 02 diuerses maneres *AP*. 03 daquell qui nom lurs *A* de aquell qui nom los *P*. 04 certifich *AP*. 05 nomenaras *AP*. 07 poetes *AP*. 08 sil foch el *AP*. 09 dimfern *A* dinfern *P* .i. o *A* hu ho *P* imfern *A* ho deius *P*. 10 demenar *A*. 11 al present *P* jo *A* *manca* digui yo *P*. 12 demenar-a aço *A* ha aço *P*. 13 uull *AP*. 14 fenys pus ignorant *A* fingeys pus ignorant *P* est *AP*. 15 interrogations *P*. 17 daqueys-jo *A* de aquexs *P*. 18 sies *AP*. 19 haut *A* agut-he ab *P*. 20 Ladoncs *A* Tiresias *AP* riure e *A* riure he *P*.

vn poch, tantost calla. E yo dresse les oreyllas vers ell, e no pogui als oyr sino: « A nit veurem qui » es saui o no. » E yo, cobeyant saber per que ho hauia dit, dissimule ho hauer oyt. E com pus graciosament pugui digui a Orfeu:

— Placiet cer*tifficar me breument de asso quet [*P 100*] he demanat.

— Tant breu — dix ell — to dire, que no pore pus. Lo foch de Infern hu es, e lo gel substancialment, e turmenta cascu segons la qualitat del delicta que haura comes; mas diuersament, axi com fa lo sol en lo mon, qui a tots gita ardor, mas no la senten cascuns en vna manera. *¿Si Infern es sobre o deius de [*U 74*] terra, quem ho cal replicar? Jat he dit dessus, *sit [*A 170 v*] recorde, que deius terra es, e no sens raho: que les animas fexugas per vicis no poden tornar al çel don son vengudes, per lo gran carrech que porten. Coue los, donchs, naturalment, que caygan en lo centre de la terra, axi com a loch a ellas apropriat. Mes encare: be saps tu que Deu es subirana bonesa, e los peccadors son axi fets mals per los peccats, que necessari es que sien superlatiuament remoguts e lunyats de Deu, axi com de lur contrari. E tot hom creu, e axi es, que Deu esta en lo cel, e no es algu-

---

21 dreçe-orelles *A* dreci-horelles *P*. 22 hoir-ueure *A* hoyr *P*. 23 ho no *P* jo cobeeiant *A* coberant *P*. 24 hauie *A* hauer ho *AP* hoyt *P*. 25 pogui-Orpheu *AP*. 26 certificar *AP* de aço *A* de ço *P*. 28 *manca* dix ell *P*. 29 dimfern .i. *A* dinfern-he lo *P* gel semblantment *AP*. 30 he turmenta *P* delicte *AP*. 32 que a *A*. 33 imfern-o deius terra *A* ho deius terra *P*. 34 Ja te *P*. 35 recorda-car les *AP*. 36 animes fexugues *AP*. 38 Couels donchs *A* Con ells donchs *P* cayguen *AP* centra *P*. 39 a elles *AP*. 40 encara *AP* sabs *P* Deus *A*. 41 lo pecat *A* lo peccat *P*. 43 Deus *A*. 44 Deus sta *A*.

[*P 101*] na part pus luny del cel quel *centre de la terra. Coue, donchs, que en aquell, axi com a pus lunyat e remogut de Deu, soffiren la pena que merexen.

— Bem recorda — digui yo — que dit hauias que en vna fort alta montanya ere la intrade de Infern; e que hi hauia grans cauernas e concauitats. Mas yo creya que no deuallassen tro al centre de la terra, sino que exissen en qualque part del mon, axi com fan moltas altres concauitats.

— Hage prou durat — dix Tirecias — aquex parlament, car daltra materia hauem a tractar abans que ych partiscam, e no hauem temps. —

E encontinent Orfeu calla, e yo, axi com aquell [*A 171*] qui hauia gran desig de *oyr ço que dir me deuia, preguel instantment quem volgues acabar ço quem hauia comensat explicar dessus. Ladonchs ell comensa afalagar ab la vna ma la sua barba, e guardant fellonament vers mi, ab lo basto que tenia en laltre ma dona gran colp en terra, dient:

[*U 74 v*] — O, de quanta calige *de tenebres *son abrigats [*P 102*] los desigs dels homens! Pochs son qui sapien elegir que deuen desiyar. E sola causa de aquesta

45 *manca* del cel *AP* centra *P*. 46 doncs *A manca* que *P* lunyant *U* lunyat *AP*. 47 he remogut-sufiren *P* soferen *A*. 48 jo *A* hauies *AP*. 49 muntanya era *AP* entrada dimfern *A*. 50 quey hauia *AP* cauernes e *A* cauernas he *P* jo *A*. 51 crehia *AP* centra *P*. 53 moltes *AP*. 54 Haia prou durat *A* Haya assats durat *P* Tiresias *AP* aqueix *A*. 55 daltre *AP*. 56 hic partiscam *A* hich pertiscam *P*. 57 Encontinent Orpheu *AP* jo *A*. 58 hoir *A* hoyr *P* deuie *A*. 59 preguel justament *P*. 60 quem hauie *A* que mauia *P* començat *AP*. 61 comença afalegar *AP*. 63 laltra *A manca* ma *UA* laltre ma dona *P*. 64 caliya *A* calitja *P*. 66 elegir ço que deuen *AP* desijar *P* daquesta *A*.

error es ignorancia de be; e tot hom comuna*ment [*P 103*] lo desige, mas nol conex. Molts son dessebuts en ço que han desiyats regnas, possessions, riquesas, fauor popular, eloquencia, sollempnes matrimonis, amor de donas, e altres felicitats mundenals. E han les aconseguides, puys son se perduts per aquellas. No es be aquell qui, aconseguit, fa viura ab congoxa, e desempara lo possehint.

» Entens me tu ara; e si me entens, sabras traure de aquestas paraules lo such qui exir ne deu.

— Bet enten — digui jo. — Mas no son cert quen exira, si donchs no vols concloura que no es altre be sino Deu.

— No son assi — dix ell — per prouar a tu aquexa conclusio, car notoria es a tot hom que de raho vulla vsar, e majorment qui hage lest, e am sciencia. Mas vull te mostrar, que en *les felicitats mondenals no [*A 171 v*] ha be, sino sola ymage de aquell. E posat que ni hage, nol pot hom aconseguir sino ab esser content.

— Not cal tenir temps en assò — digui yo — que per clar ho he. La major part dels philosoffs, doctors e poetas, axi christians com gentils, ho han dit, e experiencia que ho mostra.

— Donchs — dix ell* — ¿per que no es content [*P 104*] de asso que has?

---

67 ignorantia *P* be tot hom *AP*. 68 coneix molts qui son *AP* descebuts *A*. 69 aço han *AP* desigat *A* desijat *P* regnes potencies riquesas *A* regnes potenties riqueses *P*. 70 pobular *A* eloquentia *P*. 71 dones e *A* dones he *P* mundanals *AP*. 72 se son perduts *P* aquelles *AP*. 73 que *P* viure *AP*. 75 sim entens *A* si mantens *P*. 76 daquestes *AP* que exir *A*. 77 digui ho *P*. 78 concloure *AP*. 79 Deus *A*. 80 aci *AP* *manca* a tu *P*. 81 notori *P* qui de *AP*. 82 que haia *A* scientia *P*. 83 mundanals *AP*. 84 ymage daquell *A* ymatge daquell *P* quen hi haia *A* haje *P*. 86 aço *AP* jo *A*.

— Ja ho son — digui yo.

Ladonchs ell se pres a riura fort frescament; puys, posant me la vna ma sobre lo coll, dix:

— Lo boch jau en lo laç.

— Hoc — respongui yo, — prenme per descaminat.

— Ara not enfellonescas — dix ell. — Tu has dit dessus que ames e es amat coralment per vna dona que aguala, o sobrepuge en sauiesa, bellesa e graciositat, tota dona viuent: o aquesta es te muller, [U 75] o no. Si es te muller, follament has *parlat, car has loat tu matex, per tal com ella es carn de la tua carn, e os dels teus ossos. E loar si matex, si Aristotil ha dit ver, es cosa fort vana. Si no es te muller, no pots dir que sies content de asso que has; car esser content no es als sino reposar en son desig e abtenir se de cobeyar cosas superfluas. E com al hom, majorment catholich, axi com tu, dege bastar [A 172] vna fembre, ço es, se muller, *seguex se necessariament que de duas cosas sia la vna, ço es, o [P 105] que *tu sias foll e va, per tal com has loat tu matex, o no sias content de asso que has, e per conseguent

88 poetes *AP* chrestians *P*. 89 he experientia *P*. 90 est content *AP*. 91 ço *AP*. 92 jo *A*. 93 riure *A*. 94 sobrel *AP*. 95 las *P*. 96 digui jo prinme *A* digui yo prenme *P*. 98 enfellonesques *AP* Tu dit has *P*. 99 e est *A* he est *P*. 2200 eguala o sobrepuia *AP*. 2200-01 tota dona viuent en sauiesa bellesa e gratiositat *P*. 01 E aquesta *P* ta *AP*. 02 ta *AP* folament *P*. 03 mateix *AP* per ço com *P*. 04 hos-hossors *P* mateix *AP*. 05 a dit *P* ta *AP*. 06 ço *AP*. 08 desig he *P* cobeeiar *A* cobeiar *P* coses superflues *AP*. 09 catolich-deia *A* dega *P*. 10 fembra-sa muller *AP* segueix se *A* segueix sa *P*. 11 dues coses *AP*. 12 sies *AP* o va *A* he va *P* mateix *AP*. 13 sies-ço *AP*.

no hages lo be que pot esser en felicitat mundanal. Si foll est, mon proposit he. Si no est content, freytures de felicitat, la qual tu entens que sia fort gran en amar donas. E es na occasio sola ignorancia. Si de aquesta vols gorir en te ma es.

— Al argument quem has fet not respondria — digui yo — net comanaria la cura de la mia malaltia, sin he entro que sapia clarament tos affers e lo poder que has de gorir mi. —

Ladonchs ell ab alegra cara, e ab paraules fort suaus e gest medur, dix:

— En lo temps de Edipus, rey de Tebas, nasqui, e fuy philosoff assats famos e couinentment instruhit en methamatica. Vna filla hagui apellada Mantho, qui en nigromancia e altres arts per los catholichs reprouades no fo manor que Madea. E per me ventura passant prop vn riu, en vna selua, trobe *duas [*P 106*] serpents, vna masculina e altre femanina, ques eren ajustades carnalment. E ab aquest basto que tench en la ma donels vn gran colp; e encontinent fuy [*A 172 v*] mudat en fembra. En tal estament *fuy per spay *de [*U 75 v*] .vij. anys. Passats aquells, vn jorn trobe les dites serpents, ajustades en la forma dessus dita, e digui: « Si tant gran es lo poder de la vostra naffra, que,

14 haies *AP*. 15 est bon proposit *P* fretures *A* freturas *P*. 17 dones *AP* es ne *A* ignorantia *P*. 18 daquesta *AP* guarir esta en ta ma *A* garir en ta ma es *P*. 19 no respondria *P*. 20 jo *A* comenaria *P*. 21 sin he tro *A* sin e tro *P* afers el *AP*. 22 guarir *A*. 24 madur *AP*. 25 Edippus *AP* Thebas *A*. 26 philosoffs-famos he *P* instruit *AP*. 27 mathomatiqua-appellada *A* methematique-agui appellade *P* Mancho *AP*. 28 que *AP* nigromentia *P*. 29 menor-Medea-Per ma *AP*. 30 prop .i.-çelua *A* per un *P* dues *AP*. 31 masculina altra *A* masculina altre *P* femenina *AP* ques era *P*. 34 stament *A* espay *P*. 37 nafra *AP*.

» per virtut de aquella, contraria mutacio se segues» ca, altre vegade vos batre. » E de fet axis segui: tant tost fuy transformat en la primera figura, segons que de abans era.

» Seguis a cap de temps, que com Jupiter e Juno jaguessen nuus en lur lit, hauents aquell delit que marit e muller acustumen hauer, Jupiter dix que molt major era la luxuria de la fembra que del hom. Juno respos lo contrari. Haude entre ells gran discepcio sobra asso, concordaren ensemps que, per tal com jo hauia experimentat cascuna natura, fos
[*P 107*] jutge de la questio *dessus dita, e axi com aquell qui mils ho deuia saber que altri. Oydes les rahons de cascuna part, digui que la lutxuria de la fembra sobrepuge tres vegades aquella del hom. Tantost Juno, molt irada de asso, vsant de la sua acustumada iniquitat, tolguem no solament la vista, mas los vylls. Jupiter veent que per dir veritat yo hauia encorregut tant gran dampnatge, en compensacio de aquell donam spirit de diuinacio. E, mentre visqui en lo mon, done moltas respostas veras de
[*A 173*] asso que la gent me de*manaua ques deuia seguir en lo esdeuenidor.

» Ara saps mos affers, e sit pux curar de te maltia: respon clarament al argument, e nom mens ab circuicions.

---

38 daquella *A* mutatio *P*. 39 seguescha altra vegada *A* seguesqua *P*. 40 tantost *AP*. 41 dabans *A* debans *P*. 44 he muller acostumauen *P* acostumen *A*. 46 Hauda *A* Haguda *P*. 47 disceptio *P* sobre aço *AP*. 48 yo *P*. 49 dita axi *AP*. 50 altre–Hoydes *AP*. 51 luxuria *AP*. 52 sobrepuiaue *AP* .iij. *A*. 53 daço–acostumada *AP*. 54 tolgue *U* tolguem *AP*. 55 ulls *AP* jo *A*. 56 encorragut ten *P*. 57 compensatio *P* daquell *AP* espirit–diuinatio *P*. 58 moltes respostes veres *AP*. 59 ço–de-

— No poria mantenir — digui yo — que sia content de asso que he, car, a la veritat, la dona que tant am no es me muller. Sapies que molt mes am aquella sens tota comparacio. Be es veritat que me [*U 76*] muller *aytant la am com los marits * acustumen. [*P 108*]

— Pus has atorgada veritat — dix ell, — lo joch te estrenyere en breus paraules. Hom del mon no pot hauer felicitat, qui pos se amor en dona. E creu ne a mi qui no ignor lurs custums.

— ¿No en se muller almenys? — digui yo.

— No en se muller — respos ell — ni en altre.

— Aret confes — digui yo — que a mi es necessari la tua cura. Majorment si rahonablement me pots fundar e prouar que axi sia com has dit, car lo contrari he ymaginat e creegut tots temps. —

Ladonchs ell, axi com aquell qui ab gran affeccio, a mon juy, volia parlar, baxa lo cap vn poch, e alsant los muscles, stes la ma vers mi, dient:

— La rael e principal causa del teu mal es com no saps la proprietat e maneres de fembres; car si no ho ignoraues, no serias de la oppinio que est.

---

manaue *AP* deuie *P*. 60 lesdeuenidor *AP*. 61 saps mos fets *A* sabs mos fets *P* puix *A* puch *P* de ta *AP*. 62 el argument *P*. 63 per circuicions *A* per circuhitions *P*. 64 jo *A*. 65 de ço *AP*. 66 es ma *AP*. 67 sens comparacio alguna *A* sens comparatio alguna *P* que ma *AP*. 68 acostumen *AP*. 69 *manca* veritat *A* 70 te strenyere *A* te estranyare *P*. 71 sa amor *AP*. 72 creu na a *P* costums *AP*. 73 sa muller *AP* *manca* almenys *P* jo *A*. 74 sa muller-ne en altra *AP*. 75 Arat *AP* jo *A*. 76 necessaria *P* rahonablament *AP*. 77 *manca* fundar e *P*. 78 e ymaginat he *P* tostemps *AP*. 79 ell qui axi-effectio *P* afeccio *A*. 80 volie *A*. 81 alçant-musclos estes *AP*. 82 rael he *P*. 83 sabs-he maneras *P* de fembra *AP*. 84 nou ignoraues-series *AP*.

E per tal quen sias cert, atten be a asso quet dire.

[A 173 v] [P 109] » Ffembra es animal *inperfet, de passions diuerses, desplasents e abhominables passionat; *no amant altre cosa sino son propri cors e delits. E si los homens la mirauen axi com deurien, pus haguessen fet ço que a generacio humana pertany, axi li fugirien com a la mort. No es animal en lo mon menys net que fembres. Si entens que not diga ver, pren ten esment en lurs necessitats o malaltias, no solament a totas comunas, mas particulars, les quals serian vergonyosas exprimir. E no hauras poch fet que ho conegas; car ellas saben be celar lurs secrets; e conaxents si matexas, tenen per bestias tot hom qui mirant solament lur crosta deffora, car no sen pot als veura, les ama, o les desige, o les [U 76 v] ha en alguna repu[1]*tatio. Ellas conaxents lurs de-

---

[1] Johan Bochasi diu que amor es vna passio dissecadore de la anima, desuiadore de enteniment, grocitut e priuacio de la memoria, discipadora de la tendre facultat, guastadora de la força del cors, enamiga de la jouentut e mort de la vellesa, engendradore de vicis, habitadore de vans pits, cosa sens raho, sens orde e sens stabilitat alguna, niu de la pensa no sana e sotsmetedora de la humana libertat, etc. *

---

85 Per ço quen *A* sies *AP* attin *A* be aço *AP*. 86 imperfet *P*. 87 passionant *P*. 88 altra *AP*. 89 sils *AP*. 90 generatio *P*. 91 fugiren *P*. 92 fembra-digua *A* fembras-digue *P*. 93 prin ten *P* e malalties *A* ho malalties *P*. 94 totes comunes *AP*. 95 serien vergonyoses *AP*. 96 conegues-elles *AP*. 97 sacrets *A* conexents *AP* matexes *A* mateixes *P*. 98 bestia-defora *AP*. 99 car als no sen pot veura *P* veure-ama e *A* ama ho-desija *P*.

* Nota, de la meteixa lletra, al peu de la plana del ms. *U*.

ffalliments, volen que hom pens que ellas hagen moltas cosas que natura nols ha donat. E per hauer specialment la carn luent e clara, no curants quen enuellexen abans de temps, en perden les dents e puden fortment, sino que les aygas, perfums, algalia, ambra e cosas *aromaticas que porten suplexen [*P 110*] lur pudor, pinten se ab innumerables vngoents e colors. E per tal que mils ne puxen venir a la fi que desigen, aprenen de destillar, de fer vntaments, de conexer erbas, e saber lur virtut e la proprietat de las figas seques, *del vermeyll del ou, del pa fresch [*A 174*] de pura farina pastat, de las faues seques e de la lur ayga, de la sanch e sagi de diuerses animals, e de la let de la somera. Lurs cambres e altres lochs secrets trobaras plens de fornells, de alambichs, de ampolles, de capses, e daltres vexells peregrins, plens de las confeccions que ab gran studi hauran aparallades a lur pintar, ab ajuda de molts. Car no hauran algun special veyhi o ortola que per ellas no sia terriblement occupat: alguns per fer argent soblimat, argentada, pomada liriada, e mill lauadu-

---

2300 alcuna reputacio *A* Elles conexents lur *AP*. 01 defalliment *A* defelliment *P* que haien *AP*. 02 moltes coses *AP*. 03 especialment *P*. 04 enuelleixen abans de lur temps perden *P*. 05 aygues *AP*. 06 ambre e coses aromatiques *AP*. 07 unguents *A* enguents *P*. 08 per ço que *P*. 09 aprenen de stillar *U* de distillar *A* de destillar *P*. 10 erbes *AP* virtut e proprietat *U*. 11 les figues–vermell *AP* del hou *P*. 12 ferina *P* de les - de lur *AP*. 13 aygua *AP* he sagi de diuersos *P*. 15 de alambrichs *U* dalambichs *A* dalembichs *P*. 16 dampolles *AP* capçes *A* de altres *P* vaxells *AP* pegrins *U* peregrins *AP*. 17 de les *AP* confections–estudi *P* auran *A*. 18 apparallades *A* aperellades *P*. 19 alcun *A* espetial *P* uehi *AP* ho hortola *P* qui per elles *AP*. 20 terriblament *AP* alscuns *A*. 21 sublimat *AP* argen-

res e vntaments; altres per anar cauant e sercant [*P 111*] raels *e erbas seluatges que nom pens que ya may hagues oyt nomenar. E desiyants que lurs cabells negras sien semblants a fil daur, moltes vegades ab [*U 77*] soffre, souen ab *aygas, sabons e lexius de diuersas cendres, e specialment de mares de vin grech e de ginesta, e auegades ab sagi de serp e de gatla, e ab los raygs del sol, conuertexen aquells en la color que desigen. Puys fan los caura auegades per lo mig de la squena, e souin scampats per los muscles, e auegades redortats en lo cap, segons quels es viyares que mils los stiga. E han en gran e cordial priuadesa algunes fembras, quels fan escorxaments, [*A 174 v*] els pelen *les celles e lo front, e los rahen ab vidra subtil les galtes e lo coll, leuants ne certs pels qui, a lur parer, hi stan mal, e los fan diuerses maneras de pelador.

» No res menys, ellas meten tot lur studi en trobar guisa nouella e pomposa, axi de arreaments [*P 112*] *com de comportaments. E nols dona viyares que sia de bona manera, si donchs los habits no son nouells, ben deshonests, trobats e portats primerament

---

tade pomade liriade *P* mil *AP*. 22 he vntaments–cercant *P* çerquant *A*. 23 raels erbes *A* rahells he erbes *P* saluatges *AP* jamay *A* james *P*. 24 haies hoyt *P* desijants *AP*. 25 negres *AP*. 26 sofre–aygues–diuerses *AP*. 27 he especialment–et de *P*. 28 genesta e *A* genesta he–cerp *P* guatla *AP*. 29 raigs *AP* conuerteixen–calor *P*. 30 caure *AP*. 31 esquena he *P* souen *AP* escampats–musclos he *P*. 32 vijares *P*. 33 mils lurs *A* estiga *AP*. 34 alcunes *A* fembretes *AP* scorxaments *A*. 35 celles el front *AP* els raen *A* el raen *P* vidre *A*. 36 suptil–galtes el *AP*. 37 hi estan *P* mal els fan–maneres *AP*. 38 peladors *A*. 39 elles–estudi *AP*. 40 he pomposa *P* arrasaments *U* arreaments *AP*. 41 vijares *P*. 42 abits *A*. 43 desonests *AP*.

per fembres vanes e indignas star entre donas castes; e que sian de fins draps e altament folrats, ab les managas molt amples entro als talons; e ab les gonellas de la cinta auall molt amplas e folrades, per retre e mostrar lurs anques ben grossas, e de la çinta amunt ambotidas de tela o de coto per fer los bons pits e grans spatles, e per cobrir molts deffalliments que han; e ab les alcandores brodades, ben perfumades, e abtes a caber en vn cloueyll de nou; e ab los perfils *de las aljubas de vayrs pu- [*U 77 v*] rats o arminis; e quels comensen als jonolls, en rossegan dos palms per terra, a denotar que de major honor son dignas quels homens de sciencia qui aquellas solen portar sobre los caps.

» La gran cura e sobirana diligencia que han en lur ligar, ¿qui let poria dir? Sils hi anaua *gonyar [*A 175*] *o perdre la anima e la fama, noy porien pus fer. [*P 113*] Ellas primerament se meten deuant vn gran e clar spill, e auegades dos, per tal que en aquells se puxen veura de cascuna part, e conexer quals de aquells dos mostre mils la sua figura. E en la vna part fan star la seruenta, e en laltre la cabeyllera, o les pol-

---

44 indignes *AP* estar *P* dones *AP*. 45 sien *AP* forrats *A*. 46 *manca* ab les managas molt amples *P* manegues *A* e tro *AP*. 47 gonelles *AP* molts *A* amples *AP* forrades *A*. 48 he mostrar *P* be *A* grosses *AP*. 49 amont *P* embotides *AP* e de *P*. 50 lurs bons *A* espatles *P*. 51 defalliments *A* defelliments que an *P*. 52 clouell *AP*. 53 les aljubes *A* les abjubes *P* vays *U* vayrs *AP*. 54 purats ho *P* erminis–comencen al genoll *AP*. 55 rosseguen *AP*. 56 dignes *AP* scientia *P*. 57 aquells–lurs caps *AP*. 58 subirana diligentia *P*. 59 lat *AP* porie *A* guanyar *AP*. 60 ho perdre *P* porien mes fer *A*. 61 Elles *AP* denant *A*. 62 espill he–per ço que *P*. 63 veure *A* qual *P* daquells *A*. 65 estar–he en *P* laltra la cabellera *AP*.

ceres, lo alcoffol e les pincturas; e ab la ajuda de aquella comensen se a ligar ab mil retrets, dient: « Aquest vel no es be enseffranat; e aquest altra no » es be stuffat; e aquest penge massa de aquesta » part. Donem aquex altre pus curt, e fel star pus » tirant que aquell que tench al front. Leuem aquell » mirayll petit quem has posat detras la orella, e » posel pus luny vn poch. Adobem la alfarda, que » nom cobre tant los pits. Aquexa agulla es massa » grossa, e aquexa altre me sera cayguda del cap » ans que sia acabade de ligar. »

» E ades, ades, cridant, blastomen les dients: « Ve » a mal guany, vilana traydora, que no est bona
[*P 114*] » sino a escatar pex e lauar *les scudellas. Cri» dem aquexa altra qui ho sap mils fer a cent milia » vegades que tu. » La qual venguda, posat quen
[*U 78*] sapia tot ço quen es, a cap de poch es pus *vituperada que la primera; car impossible es que algu pugues ligar ne arrehar fembres a lur guisa.

» E si per ventura lurs marits les reptaran de
[*A 175 v*] aquest vici, *diran que per mes plaura a ells ho fan; e que ab tot asso no poden tant fer que placien a ells mes que les seruentes o catiuas.

---

66 polseres *A* lalcofoll–pintures *AP* ab ajuda *A*. 67 daquella *AP* començen se *A* comensen sa *P* dients *A*. 68 ensafranat–altre *AP*. 69 stufat *A* estufat *P* penja–daquesta *AP*. 70 Donam *A* Donen *P* aqueix *AP* estar *P*. 71 tirat–Leuam *AP* aquel *P*. 72 mirall *AP* ha posat *P* lorella *A* et *P*. 73 posal–Adobam lalfarda *AP*. 74 cobra *AP*. 75 grossa aquexa *U* altra *AP*. 76 acabada *AP*. 78 en mal *AP*. 79 a scatar peix–scudelles *A* sino escatar peix–leuar–escudelles *P* Cridam *A*. 80 que ho sap *A* que ho sab *P* a cent vegades *U* a .C. milia vegades *A* a cent milia *P*. 81 posat que *P*. 82 *manca* tot *AP*. 83 que laltra primera *AP* alcu *A*. 84 pogues *AP* arrear *A* arresar *P* a sa guisa *AP*.

» Quant be seran areades e debloxades, si algu les miraue les mamelles, les quals ellas desigen per tot hom esser mirades, car per axo les trahen deffora, amaguen les corrent, volents donar a entendre que no han plaser que hom les vege. E es tot lo contrari; car apenes les hauran cubertas, les tornaran descobrir e mostrar com pus desonestament poran, per tal que hom les tenga per belles, els vage bestieyant detras. Puys si algu les guardara, quis prenga a loar lur bellesa, seran tant alegras que tot *quant los [*P 115*] pories demanar te donarien tantost, si nols feya fretura. E si algu haura dit lo contrari, o passant no les haura guardades, car de esser ben mirades han gran desig, volrien lo hauer mort de lurs proprias mans.

» Puys en noçes, e conuits, e sollempnes festas demostren se be parades als mesquins quils van detras, los quals tantost cahen en la ratera; car, o les prenen per muyllers, o auegades per amigas. E en continent ellas aguen lur desig en hauer senyoria. E fenyents se obedients e humils, demanen als besties de *marits qui tantost los ho donen, fermaylls, [*A 176*] anells, perles, collars, paternostres, manilles, corre-

85 merits *U*. 86 plaure *A*. 87 aço *AP*. 88 catiues *AP*. 89 arresades *P* deboxades *AP* alcu lurs *A* algu los *P*. 90 mirara–elles *AP*. 91 le trauhen *P* defora *AP*. 92 amagan *P* dar entenent que *AP*. 93 plaer-ueia *AP manca* tot *P*. 94 auran *A* cubertes *AP*. 96 ço que *P* uaia bestieiant *A* bestiajant *P*. 97 alcu *A* prengue *AP*. 98 ballesa *P* tan *A* alegres *AP*. 99 demenar *A* demanar to *P manca* si nols feya fretura *UA*. 2400 alcu aura–ho passant *A*. 02 propries *AP*. 04 o conuits o *A* o conuits ho *P* festes *AP*. 05 ben *AP*. 06 cauhen *P*. 07 mullers *AP* ho ha vegades *P* amigues *AP*. 08 elles *AP* aguen *(de aguar) UA* agueren lur *P* a hauer *AP*. 09 fingintse *P*. 10 lus ho *A* fermalls *AP*.

ges, e moltes vestedures de diuersos ornaments. E pus son be arreades, e han be parades lurs cambres, [*U 78 v*] venen axi com a regines deuant los dolents *e affeminats, e de companyones que eren, occupen assi matexas la senyoria; car los desestruchs nos gosen alegrar, ni enfellonir, donar, prestar, vendre, o alie- [*P 116*] nar *sino tant com ellas ordonen.

» Puys ab continua rumor e brogit barallen se ab los scuders, e seruentes, e catius, e ab los germans e fills del marit qui aqui stan, volent mostrar que son gordadores de asso que desigen despendre, e fondre, e destrouir. ¿Quantes sollempnitats penses que sien seruades quant deuen anar o van al bany, lo qual dien ellas que continuen per conseruar jouent? No les te poria dir, tantas son. Sapies, pero, breument, que vntades hi van, e pus vntades sen tornen. Puys, si per te mala ventura les besas, ja may oçell no fou pus enuescat per industria de cassador, que tu seras entrels lurs lambrots.

» Si aquesta sola persecucio ten seguia, tolleradora seria. Mas altres enamichs hi ha de que not pots guordar sens gran reguart. Diras per ventura [*A 176 v*] que nols coneys. *Jols te dire per ton auisament. Los enamichs del teu humit radical, los quals acom-

12 correges moltes *U* correges e *A* corretges he–vestidures e *P* diuerses *AP*. 14 reynes dauant–dolents afeminats *AP*. 15 açi *A* asi *P*. 16 matexes *A* mateixes–senorya *P*. 17 ne *AP* e alienar *A*. 18 elles hordonen *P*. 19 remor *P* brugit *A*. 20 scuders seruentes catiues ab *A* escuders seruentes catiues ab *P*. 21 estan *P* volents *AP*. 22 guardadores *A* guardedores *P* de ço–*manca* despendre e *AP*. 24 anar e van *A* ho van *P*. 25 elles *AP*. 26 jouentut–tantes *AP*. 27 vntades retornen *AP*. 28 ta mala–beses *AP*. 29 aucell no fo *AP* enuesquat *A* enuiscat *P*. 31 persecutio *P*. 32 serie *AP* enemichs hi a *P*. 33 guardar *AP*. 34 Yols *P*. 35 enemichs *P*.

panyen les fembres del bany al teu lit, son aquests: molts perfums e aygas, cals *viue, orpiment, olis, [*P 117*] sabons, stopa, banya de cabro, caparros, sanch de voltor, tela de cabrit calda, drap de canem passat per cera blancha fusa, e altres innumerables materials quit prouocarien a vomit sils oyes. Guardeten, donchs, si viura desiges.

» La ardor de luxuria que ellas han, no let vull dir a present, car massem costa, segons que demunt has oyt. E tu hi saps prou, si dissimular nou vols. Solament, pero, ten dire vn poch, car bem pens que delit hi trobaras. No es cosa que elles no as*sagen [*U 79*] per poder satisfer a lur apetit. E, mostrant se pahorugas e temorosas, si lur marit mana a ellas alguna cosa honesta, diran que no son be dispostas. E si han a pujar en algun loch alt, diran quel seruell nols ho pot soffarir. Si han entrar en mar, diran quel stomach los fa mal. No iran de nits, car diran que pahor han dels spirits e de les animas e de las fantasmes. Si senten vna rata anar per casa, o quel vent moga alguna porta, o que vna pedreta cayga dalt, *criden e stremexen se, e fuyg los la sanch e la [*P 118*] forçe, axi com si eren *en vn gran perill. Mas ellas [*A 177*]

---

36 lit teu *A*. 37 aygues *AP* calç *A* viua *AP*. 38 stepa *AP*. 40 blanca *P*. 41 sils hoyes *A* sils senties – Guardaten *P*. 42 viure *AP*. 43 elles – lat *AP*. 44 *manca* a present – massam *P* coste *A* que dessus *AP*. 45 hoyt *AP* sabs *P*. 46 penç *P*. 47 assaiassen *AP*. 48 appetit *A* monstrants son pahorugues *P* se pahorugues *A*. 49 he *P* temoroses *AP* mane *A* elles *AP* alcuna *A*. 50 dispostes *AP*. 51 alcun *A* ceruell *AP*. 52 soferir *AP*. 53 stomech lurs fa *A* estomech los fas *P* irien – dien *AP*. 54 paor *A* esperits he *P* animes e de les *A* animes he dels *P*. 55 per cosa *P*. 56 mogue *AP* alcuna *A* o una *U* caygue *AP*. 57 he estramexen se *P* fuyg lurs *A* fuig los *P*. 58 força *AP* elles *A*.

son ardides en aquellas cosas que volen obrar deshonestament. No hauran ellas pahor de passar per les sumitats dels terrats e de les torres, ni de anar de nits e passar per los cementiris, e pel mig dels homens armats, quant son cridades e sperades per lurs aymadors, e de amagar aquells, si mester sera, en lochs secrets de lurs casas. ¿Saps aquest foch de qual lenya viu? De habundancia de bens temporals; mentre les Romanas visqueren pobrament, obseruaren ab subirana diligencia castedat. Tantost que foren riques, mudaren les demes lurs proposits.

» O, quantes infanten abans de lur temps, tements que no vengan a vergonya! Si lo arbre qui lurs maluestats cobra sabia parlar, ell diria quil ha despuyllat. ¿Quants te penses que sian los parts qui mal lur grat son venguts a be, e ellas los giten a la fortuna? Los hospitals ho saben, e los boscatges, e [*P 119*] los rius, e los pous *hon molts infants son gitats, e los peys, oçells e bestias feras qui deuorats los han. La suspita e ira de ellas son incomportables. Car [*U 79 v*] *alguna cosa nos pot fer o tractar ab lo veyhi, o ab lo parent, o ab lo amich, que si ellas tantost no

---

59 son ardents en *U* ardides en aquelles coses *AP*. 60 desonestament *AP manca* ellas–paor *A*. 61 *manca* e de les torres *U* ne de *AP*. 62 çimintiris e per *A* cimentiris e per *P*. 63 o sperades *A* he esperades *P*. 64 amadors *AP* master *P*. 65 cases *AP* Sabs *P*. 66 habundantia *P*. 67 Romanes *AP*. 68 sobirana *A* diligentia *P*. 69 lur proposit *AP*. 70 enfanten *AP*. 71 venguen–larbre *AP*. 72 cobre sabie–dirie *A* despullat *AP*. 73 Quant–sien *A* pences–sien les *P* qui a mal *U*. 74 elles *AP*. 75 spitals *A* espitals *P* els boscatges *AP*. 76 els rius els pous *A* els rius els ponts *P*. 77 els peys *A* els peixs *P* auçells e besties feres que *AP*. 78 delles *AP* incorportables *A* inconportables *P*. 79 alcuna *A* vehi–*manca* o *AP*. 80 lamich–elles *AP*.

ho saben, encontinent tracten e meten en obra que aquella cosa no venga a bona perfeccio. E si per desauentura lo ca de lur pobra veyhi *les haura de [*A 177 v*] nits ladrant despertades, cridaran, e axi sera mester ques fassa encontinent quel ca sia deuant elles carregat de bastonades, e son senyor non sia quiti. E si per ventura la nit passada lurs marits los hauran girades les anchas, e los hauran dit alguna paraula desplesent, lo sandema les seruentes e catiuas seran be batudes, e los scuders e seruidors vituperats, alguna justa causa no precehint, sino sola iniquitat que han, com nos poden venyar de lurs marits axi com volrian.

» Quant ellas son be pintades, lo sol, lo vent, lo fum, lo fret, la calor e les moschas, son lurs enamichs capitals. *E si vna de aquellas se posa sobra [*P 120*] lur cara, necessari es a aquells qui entorn los son, que o la dita moscha, o altre, prengan e maten deuant ellas, sino de .viij. jorns no seran alegras, nen pora hom hauer bon respost. Tot lur studi e pensament a altres cosas no giran sino a robar e anganar los homens. E sobra asso, e per saber semblant-

81 tractan–meten a bona perfectio he en obra *P*. 82 vengue *AP* perfectio *P*. 83 ventura *U* deseuentura *P* pobre vehi *AP* los haura *P*. 84 criden *U*. 85 faça *AP* dauant *A*. 86 o son *A* ho son *P* sie *A*. 88 girada la squena els *A* girada lesquena els hauran dita *P* alcuna *A*. 89 desplasent lendema–catiues *AP*. 90 ben–els scuders *A* els escuders *P*. 91 alcuna *A manca* no *P* precedent *AP*. 92 uenjar *AP*. 93 volrien *A*. 94 elles *AP* ben *A*. 95 mosques–enemichs *AP*. 96 daquelles *A* de aquelles *P* sobre *AP*. 97 aquelles *P* lurs son *A*. 98 que la *P* mosqua *AP* ho altre *P* prenguen *AP*. 99 elles *AP* vuyt jorns *P* alegres *AP*. 2500 estudi *P*. 01 pençaments ha *P* coses *AP* no giren *A* no juren–en robar *P* enganar *AP*. 02 so-

ment sils deu venir bona ventura o mala, o si morran lurs marits abans que ellas, o lurs amadors, consulten, e han fort cars los strolechs, los nigromantichs, les fatilleres e los deuins, e specialment [*A 178*] aquells qui moltas *vegades son estats presos e punits per diuinar, los quals [*U 80*] enri*queexen dels bens de lurs marits. E si de asso que saber volen no poden hauer lur intencio, ab paraules verinosas e arguylloses se esforsen a saber ho dels dits marits lurs, los quals, posat quels ho diguen, no son gens creseguts. E ab la ira que han, corren a foch, a ferra, e a pedres e a tota altra cosa disposta a fer mal, del qual lo parent, lo amich, lo pare, lo frare, lo marit, [*P 121*] o algun de sos amadors no son *quitis, si donchs no complexen encontinent ço que ellas desigen.

» Ja may en lur lit no si dorm. Tota la nit despenen en plets e questions, dient cascuna asson marit: « Ben conech la amor quem portats. Be es orp » qui per garbell nos veu. Altre tenits en lo cor mes » que mi. ¿Cuydats vos que sia modorra, e que yo » no sapia a qui anats detras, e a qui volets be, e ab

---

bre aço *AP manca* semblantment *P.* 03 ho mala ho *P.* 04 moran *P* merits *U* elles o *A* elles ho *P.* 05 estrolechs *P manca* los *U.* 06 nigromantichs les fatilleres els *A* nigromantichs los fatillers els – he especialment *P.* 07 moltes vegades seran *AP* stats preses *A.* 08 deuinar – enriquexen *AP.* 09 merits *U* de ço *AP.* 10 intentio *P* verinoses *AP* he *P* ergulloses *AP.* 11 sesforcen saber *AP* merits *U.* 12 posats *P* non son – creeguts *AP.* 13 al foch *U* ferre a pedres *AP.* 14 he a tota altre *P* de la qual *U.* 15-16 lamich lo pare e la mare o alcun *A* lamich lo pare lo marit ho algun *P.* 17 elles *AP.* 19 a son *AP.* 20 Be conech *AP* lamor – portau – orb *P.* 21 guarbell *P* Altra *AP* teniu *P.* 22 que a mi – Cuydau – modorro *P* jo *A.* 23 anau – voleu *P.*

» qui parlats tot jorn? Be ho sce, be. ¿De que parlauets laltra jorn ab vostra comara del diabla? ¿E » per que guardauets ab tant alegra cara la nostra » seruenta? ¿Quina priuadesa ha ab vos aquella, que » laltre jorn tant humilment saludas? Millor spia » he que no creets. Si vos amauets mi, *nous hiria [*A 178 v*] » lo cor en altre, ne irien mils arreades que yo » moltes quen conech, qui no merexerien quem des- » calsassen. Mas poch de be sabets, e encare valets » menys, que nous presats que la mia honor vostra » es. Ay ne desastruga! quant temps ha que yo son » en aquesta maleyta casa, e null temps vos basta » lo cor quem besassets a vostra raquesta, ni quem [*U 80 v*] » di*guessets *quant jom anaua colgar: « Deu vos [*P 122*] » do bon vespre. » Mas per la creu de Deu, pus » aytal sots, jo fare tal cosa que nous sabra a pi- » nyons. ¿Son yo tant lege en tota mala ventura que » nom deyats amar? Bey ha cauall al caualler. ¿No » son tant bella com aquella que vos tant amats? » Per me fe, ella no es digna de seura ab mi en vn » banch. Be es ver lo eximpli, que qui duas bochas » besa, la vna coue que li pude. Via, en tota mala

---

24 parlau *P* ho se *AP*. 25 parlaueu *P* laltre–comare del diable *AP*. 26 guardaueu *P* tan *AP*. 28 tan *AP* Mellor *A* espia *P*. 29 creeu–amaueu *P* irie *A* iria *P*. 30 altres *AP* jo *A*. 31 qui no merexen *U* que no merexerien *AP*. 32 descalçassen *P* poch be *AP* sabeu he *P* encara *AP* valeu *P*. 33 preats *A* preau *P*. 34 Ay na desastruga *A* Ay ne desestruga *P* jo *A*. 36 besasseu *P* requesta ne *AP*. 37 diguessau–anaue *P* Deus *AP* nos *P*. 38 puys *P*. 39 sots que fare cosa *A* sou yo fare cosa *P*. 40 piyons–jo–leia *A* tan letja *P*. 41 deiats *A* dejau *P*. 42 son tan *P* vos amats *A* vos amau *P*. 43 ma fe *AP* seure *A*. 44 leximpli–dues boques *A* laximpli–dos boques *P*. 45 coue que la vna li puda *AP*.

» ventura anats detras aquellas queus pertanyen.
» Be fets atret de hon venits: cabra ronyosa se par
» va sercant. Vylls hi ha quis alten de laganya.
» E vos en tot mal guany jam cuydats hauer laua-
» de del fanch. Jon se, no hun ne dos, mas molts
» qui hagueren tengut a special gracia quem ha-
» guessen presa menys de axouar, e fora stade
[*A 179*] » dona de tot ço del lur, em hagueren *adorada e
» leuade en palmes. E vos sabets be quants bells
» florins hic he aportats. Bon ramey hage quils me
» lexa. Tots los claus de aquesta casa luen per mi,
[*P 123*] » e ja may noych *fuy dona de vn tros de sal, ne les
» mias oreyllas hic oyren vna paraula plasent, sino
» cent milia retrets de vostres germans e de la com-
» panya, que basteria que yo fos lur catiua. Noych
» ha dona menys honrada que yo. Nom hauets treta
» de çocha de roura, no. Maleyt sia lo jorn que yo
» primerament me acoste a vos. E les barres li asse-
» guessen a qui primer na parla que yo fos vostra
[*U 81*] » muller; que *yo no feya per vos, ni vos per mi.
» Vna vil fembre merexiets, queus faes semblant

---

46 anau *P* aquelles *AP*. 47 feu-veniu *P* don-sa par *AP*. 48 cerquant vlls *AP* quis alten de lagremes o de laganya *U* qui salten *P manca* de lagremes o-leganya *AP*. 49 cuydau *P* leuada *AP*. 50 se no .j. ne dos *A* se hu e dos *P*. 51 hagren-ha special *A* ha especial gratia que *P*. 52 aguessen *P* daxouar-stada *A* estada *P*. 53 hem agueren-he *P*. 54 leuada *AP* sabeu *P* quant bell *AP*. 55 flori *AP* portat *A* aportat *P* remey *AP* haia *A* age *P*. 56 daquesta *AP*. 57 no hic *A* no hich-donada un tros *P* troç *A*. 58 mies orelles-hoyren *AP*. 59 .c. milia *A*. 60 basterie-jo *A* bastaria-No hich *P*. 61 jo *A* haueu *P*. 62 de carroça de roure *A* de de carrossa de roura *P* jo *A*. 64 li haguessen tranchades a *U* li asseguen a *A* li asseguessen a *P* ne *AP* jo *A*. 65 jo fahia *A* ne uos *AP*. 66 fembra *AP* merexeriets *A* mere-

» que vos me fets. Ha! tants son los dolents, si eren » aplagats! Quant se deuria guardar la mesquina de » dona quant pren marit! Aquell jorn, viu o mor. » Mas los desestruchs de amichs e parents no guarden » den sino qui ha diners. E valria mes a vegades vn » hom nuu e cruu que altre qui hagues lo tresor del » solda. »

» E ab aquestas cosas e moltes altres semblants e pus coents, tota legittima e justa causa cessant, cascuna nit turmenten los mesquins de marits. Dels quals son molts qui, per complaura a elles, o per [*A 179 v*] fugir*a plet inmortal, gitten de casa lurs pares, fills [*P 124*] e germans, e roman los sola la plasse.

» ¿Quet dire de lur auaricia? Si ho comensare, dubtem que men puxa lexar. Vltra los grans furts que fan als marits e a lurs fills pubills, e la storcio als amadors que molt nols plaen, veges a quantes viltats se sotsmeten per crexer e aconseguir gran axouar. Nos poria trobar algun veyll bauos, ab los vylls lagramosos, e encare que les mans e lo cap li tremolen, per vil, sutza e difformat que sia, que ellas per marit rebuyassen, solament quel vegen rich

---

xieu *P*. 68 aplegats *P* deurie *A*. 69 dona com pren *AP* ho mor *P*. 70 los desastruchs damichs *A* los dolents de parents he amichs *P*. 71 valrie *A*. 72 nuu he *P*. 74 aquestes coses *AP* he moltes *P* semblants altres pus *U*. 75 cohents *AP* legitima he *P*. 77 complaurels o per *AP*. 78 immortal *P* giten *AP*. 79 roman lurs *A* plaça *AP*. 80 auaritia-començaua *P* començare *A*. 81 duptem *A* puixa-furs *P*. 82 a lurs marits-*manca* e a lurs fills-extorsio *P* extorcio *A*. 83 qui molt *A* que molts *P* veies *A* a quanta *P*. 84 viltat-sotmeten *P*. 85 exouar *AP* alcun *A* uell *AP*. 86 ulls lagremosos e *A* hulls lagrimosos he *P* encara-mans el cap *AP*. 87 tramolen *P* sutze e diformat-sie *AP*. 88 elles-rebuiassen-ueien *AP*.

e opulent. E es los viyares que sens faylla dins vn mes seran viduas; puys sin poden hauer fills, be sta; e si no, be saben elles don ne hauran. Not temes que muyren sens hereus. E si per ventura nos poden emprenyar, fan semblant que sien parteres, e han fills supposats, per tal que romanents viudas puxen viure opulentment, a massio dels pubils.

[*U 81 v*] » *¿Saps en que son ellas liberals? No pas a des- [*P 125*] pendre, mas *a guastar en deuinas, e specialment sils poden embaçinar lurs marits, en pintadores, en metgessas, en amadors. E en asso no meten algun [*A 180*] stalui, ne les pot *hom rependre de auaricia.

» De fermetat non han gens. En vn moment ploren e rien, desigen e auorrexen, volen e no volen vna matexa cosa cent vegades. Presumpcio han mes que Nembrot. Ellas creen que totas cosas los stigan be; e que sien dignas de sobirana reuerencia e honor; e que sens ellas los homens no valen res, ne poguessen viura vna hora. E si per ventura son riques, inpossibla es que hom les puxa comportar, car no es cosa en lo mon tant intollerabla com fembra riqua. De lur parlar e rallar, que es vna cosa fort mal stant en fembra, ¿qui ten poria dir la cen-

89 es lurs *A* vijares *P* falla *AP*. 90 vidues *AP*. 91 esta *P*. 94 per ço que *P* vidues *AP*. 95 puixen *P* messio *AP* pubills *A*. 96 Sabs *P* elles *AP*. 97 gustar *U* deuins *A* deuines he especialment *P*. 98 enbacinar *A* merits *U* en preycadores en *A*. 99 metgesses *AP* E en aço-alcun *A* En aço-algun *P*. 2600 estalui *P* dauaricia *A* de auaritia *P*. 02 ploran he riuhen desigen he *P*. 03 mateixa-Presumptio *P*. 04 han plus que *A* Elles *AP* crehen *P* totes coses lurs *A* totes coses los *P*. 05 estiguen-dignes *AP* subirana reuerentia *P*. 06 et que *P* elles *AP*. 07 viure *AP*. 08 impossible *A* impossibla *P*. 09 tan intollerable *AP*. 10 rique *P* riellar *U*. 11 estant *P* porie *A*.

tena part? Los maestres en theologia, los doctors en cascun dret, los mestres en medecina, los naturals e mathematichs, e altres homens de sciencia, sofferen ab molta *fam e set, fret e poch dormir, mals [*P 126*] dies e pijors nits, per aconsaguir aquella; e apres molts anys, troben hauer apres fort poch. E aquestas en vn mati, que aytant com vna missa baxa se diu stan solament en la sgleya, saben en qual manera lo Spirit Sanct procehex del Pare e del Fill, e si Deus poria fer semblant de si matex. E quals cosas son necessarias *a ceparacio de matrimoni. E [*A 180 v*] com se poden anullar testaments. E si lo riubarbre es sech o humit. E *quants materials entren en la [*U 82*] triaga. E si lo sercla se pot quadrar. E qual fo millor poeta entre Virgili e Homero. Quantes stelas ha en lo çel. E com se engendren en laer lo tro el lam, lo arch de Sanct Marti, la pedre, e altres cosas. E si los alaments son simples o composts; e sis pot conuertir la hu en laltre. E que significquen les cometes. E ques fa en Asia, e Affrica e Europa. E quantes gents darmes ha Lalmorat. Qual es lo pus amo-

---

12 sentena *P*. 13 *manca* los mestres en medecina *U* maestres–medicina *P*. 14 he mathemathichs he-scientia *P* soferen *A*. 15 fam set *AP*. 16 piyors *A* aconseguir *AP*. 17 aquestes *A* aquests *P*. 19 stant *A* estan – gleysa *P*. 20 lespirit sant proceeix *A* lesperit sant proceheix *P*. 21 et si Deu *P* porie *A* mateix *AP*. 22 coses – necessaries *AP* separacio *A* separatio *P*. 23 sil riubarber *AP*. 24 e humit *U*. 25 si lo çercle *A* sil cerqule *P*. 26 mellor poeta *A* major poeta *P* Vergili o – steles *A* esteles *P*. 27 se engendre *U* sengendra *P* lamp *AP*. 28 larch de sent – pedra – coses *AP*. 29 sils elaments *A* sils elements *P*. 30 la vn *A* Que significquen *P*. 29-31 *(en U* Que significquen les cometes *avantposat a* E sils elements *etc.)* 31 Asia Africa *AP* he Europa *P*. 32 lamorat *A*.

[*P 127*] ros de la vila, e qual es stat enganat *per aquella que ama. Ab qui dorm se vehina. De qui es prenys laltre, e en qual mes deu encaure. E quants amadors ha laltre. E qui li ha tremes lo anell. E qui li ha dat lo collar de perles. E quants ous fa dins lany la gallina de la sua vehina. E quantes fusades hixen de vna liura de lin. E finalment ço que feren jamay los Grechs e los Troyans, los Romans e los Cartaginesos.

» E axi de tot planerament informades tornen sen a lurs casas, e parlotegen ne sens lexar sen, ab les [*A manca*] seruentes e ca*tiuas, del mati entro al vespre, e encare de nits en durment. E si troben algu que no les vulle oyr ols contrast, enfellonexen se fortment, e especialment si alguna cosa que dit hagen los sera reprouada. ¿E quet penses tu are que hisque daquesta axi sobtosa sauiesa diuinalment en ellas infusa? Cert vna bona doctrina a lurs fillas. Ço es, en [*U 82 v*] qual manera sabran [1] *enganar lurs marits; reebre letres dels amadors; respondre aquellas; star en les

---

[1] Senecha: Garrulitas mulierum id solum scelare nouit quod nescit*.

---

33 estat *P.* 34 E ab *P* la sua vehina *AP.* 36 ha laltra *A* a laltra *P* trames lanell *A* a trames lanell *P.* 37 a donat–Et quants hous – *manca* dins lany *P.* 38 ixen *A.* 39 de li–faeren *AP* james *P.* 40 grechs los–els cartaginesos *AP.* 42 plenerament *A* planament *P.* 43 cases *AP.* 44 e catiues – *manca* entro *P (manca un full de A qui compren desde* tiuas *fins els mots* parlar diuerses *de la línea 2692).* 45 qui no *P.* 46 vulla hoyr els–fortment he *P.* 47 haien *P.* 48 resprouada–ara *P* hisque de cascuna axi *U.* 49 sauiesa e diuinalment *U.* 50 filles *P.* 51 sabran robar lurs *P.* 52 letras–a aquelles estar *P.*

* Nota a peu de plana, manuscrit *U.*

finestres, comportant los *modorros quils van detras; [P 128] anar ab bon donari; hauer bell gest; tenir secret quis volran en lurs cases, fenyent se malaltas, per tal quel lit del marit los romanga franch; e altres mals infinits. No deu esser nombrat entre los sauis qui creu que alguna mare se adelit en hauer millor e pus casta filla de si matexa.

» Si han master a dir vna falcia, o fer vn perjur, o vna gran maluestat, o molts suspirs, o falçes lagrames, nols ne cal axir de casa, ne anar les manleuant per lo veynat. Tant prestas les han com han los cans lo orinar.

» Vn be han a la veritat, que passientment sofferen esser de lurs defalliments castigades, e singularment de las cosas que hom ab los propriis vlls veu. Car si son reptades justament, no responen als sino: « Per la passio de Deu, no fo axi. Mentits ne per la » gola. Enluernat sots. Poch seruell hauets. Ffrene» tich sots sens febra. » E diuerses altres semblants peraulas, en virtut de pasciencia molt fundades. *No volen, empero, que hom los contrast. [P 129] E es gran raho, pus ellas son tant passients. Car si diran que han vist correr seruos sobre la mar, e passar delfins en les selues, o porchs volar per layre, necessari es quels sia atorgat. E si nou es, oy e ranchor seran tantost en lo camp.

55 fingir se malaltes *P*. 56 per ço quel–romangues *P*. 57 entrels *P*. 58 qui creuhen *P*. 59 se delit–mateixa *P*. 60 si ha mester *P*. 61 ho molts–ho falces lagremes *P*. 62 no les ne–exir *P*. 63 prestes *P*. 64 com los cans lorinar *P*. 65 patientment *P*. 66 defelliments *P*. 67 les coses–propris *P*. 69 Mentiu ne *P*. 70 Enceruellat sots *U* Enluernat sou–ceruell–Frenetich *P*. 72 paraules–patientia *P*. 73 pero *P*. 74 elles–patients *P*. 75 e peschar dalfins *P*. 76 porch *U* laer *P*. 77 hoy e rancor *P*.

26

» Part asso, tenen a subirana injuria si dels diners de lurs marits no son gordadores e tresoreres; e reptaran los continuament de esser homens sens fe, e majorment vers ellas, tro a tant que fassa ço que [*U 83*] volran, dient que, qui fe no ha, fe no *dona, e loant si matexas de leyaltat sobra Ffabrici. La cordial e indissolubla amor que han a lurs fillastres e a altres quils fassen nosa, es semblant a aquella que hagueren Phedre a Ypolit, Clitamestra a Agamenon, e las Bellides als fills de Egistus.

» De venitat han axi plen lo cap, que inpossible es quet ho pogues tot dir. Empero diret ço que men recorde. Elles entenen esser gran felicitat, hauer molt delicament e luçania, e saber parlar diuerses [*A 182*] *lengatges, recordar moltes cançons e nouas rimades; [*P 130*] allegar dits de trobadors, e las epistolas de Ouidi; recitar les ystorias de Lançelot, de Tristany, del rey Artus, e de quants amorosos son stats tro a lur temps; argumentar, offendre, deffendre e rahonar vn fet; saber be respondre a aquells qui de amors les enquerran; hauer les galtes ben plenas e vermellas, e grossas anques, e grossos pits. E per venir a aquesta conclusio, si gros capo se atroba,

79 aço *P*. 80 guardianes e *P*. 81 desser *P*. 82 elles *P*. 83 done–lohant *P*. 84 mateixes de lealtat sobre Fabrici *P*. 85 indissoluble–fillastres he altres *P*. 86 en aquella que agueren *P*. 88 e las Balides *U* e les Bellides–fils *P*. 89 ple–impossible *P*. 90 pogues dir–Pero–que men recorde *AU* quem recordara *P*. 91 esser en gran *U*. 92 locaria e saber *U* luçania saber–diversos *P*. 93 *(reprèn A)* lenguatges *AP* cansons *P* noues *AP*. 94 les epistoles *AP*. 95 istories de Lançolot *AP*. 95-96 e del rey Artus de Tristany *P*. 96 estats *P*. 97 ofendre *A* defendre *AP* he rahonar *P*. 99 damor *A* damors *P* les enqueren *U* les enquerran–be plenes *AP* he *P*. 2700 vermelles e grosses *AP*. 01 se trobe *A* se tro-

coue quels venga deuant, cuyt en ast, ab bona salsa. Perdius, feysants, torts grassos, tortres, guatles, e alguns pagos entre setmana, es lur viande comuna, solament quels mesquins de marits hi puxen bastar; los vedells de let, molto be gras e tendre, fina carnsalade, e molta altra vianda de pasta, ab bon formatge, e panades de colomins e de polls, han axi per fruyta, com si eran figues o precechs.

» Be es ver que en lur beura han gran abstinencia, mentre que hom ho veu. Mas sils girats *la esquena [*P 131*], mes que arena beuran, no pas ayga ne vinagra, mas bona vernaxa, si sen pot trobar, maluesia, grech, suria, e tot altre bon vin e ben flayrant, del qual han axi clara conaxensa, *com si tots temps hauian [*A 182 v*] nauagat o *fet mercaderia de aquell. E quant [*U 83 v*] entre ellas disputen de bons vins, la final conclusio de las mellors beuedores es que vin no val res, si no parla lati; car los altres grossers son.

» Apres que ellas son be farçides e plenes, entren sen en lurs cambres, e fenyents se no esser ben tem-

ba *P*. 02 vengue *P* dauant *A*. 03 faysans *AP manca* torts grassos–tortes gallines *U* trords grassos–tortres guatles *AP*. 04 he alguns *P* vianda *AP*. 05 merits *U*. 06 les vedelles *UP* los vedells *A* ben gras *AP manca* e tendre *P*. 07 carnsalada *AP* he molta *P manca* altra *AP*. 08 penades *P*. 09 con si eren figues o pressechs *A* com si eren figues seques *P*. 10 es veritat *P* beure *A* abstinentia *P*. 11 mentre hom o *A* mentre que hom ho–girau *P* lesquena *AP*. 12 aygua *A* aygue *P* vinagre *AP*. 13 vernaça *A* vernassa *P*. 14 e grech–soria e *A* suria o *P* bon vi *AP*. 15 conexença *AP* tostemps *P*. 16 hauien *P* nauegat *AP* o fet mercaderia daquell *A* e daquell feta mercaderia *P*. 17 elles sen disputen *A* elles son disputan *P*. 18 de les *AP* millors *P*. 19 parle *A* leti *AP* grosses *P*. 20 elles *AP*. 21 fenyents no esser be trempades *A* fingint no–ben tram-

prades, o que la nit passade, per moscards qui les han ben anuyades, o per corcons qui roseguen les bigas, no han pugut dormir, meten se nuas al lit entre freschs lançols, e dormen entro que deuen sopar, si donchs no han anar a mirar junctas o jochs, o sposaylles, o parteres, o a deports, o a altres cosas semblants. Puys dormiran entro al cendema a mig jorn. Pero bes guardaran que no vindran dejunas a [*P 132*] taula; car ades brous ben spessos *per engrexar, no pas de bou, mas de grossas gallinas; e auegades de tartugas, e de caps e peus de molto; auegades molts ous ben freschs, ab fin gingebra, e ab bon vin ben pruent, beuran. Puys tornen dormir, per tal que sia feta la digestio a la hora del dinar. E los mesquins de marits conuiden les a taula de asso que les deu- [*A 183*] rian lunyar. Si ho feyen, empero, per tal * que tost esclatassen, ben obrerien.

» Cansons e dançes, e semblants cosas scolten ab gran pler; majorment si per amor de ellas seran fetas. E si per altres seran dictades o cantades, han ne subiran fastig, car de totas volrian hauer lo titol.

---

pades *P.* 22 passada per moscarts *AP.* 23 hauran enujades *A* hauran anujades *P* qui rohien *AP.* 24 bigues–pogut–nues-*manca* al lit *AP.* 25 freschs draps e *P* dormen tro *AP.* 26 anar mirar *P* juntes *AP.* 27 o a esposalles o a parteres o a *A* ho esposalles ho ha parteres ho ha–ho a altres *P* coses *AP.* 28 tro lendema *AP.* 29 be guardaran *U* bes guarderan *P* vendran dejunes *AP.* 30 be spessos *A* ben espessos *P.* 31 grosses *A* grasses *P* gallines auegades *AP.* 32 tartugues *A* tortugues *P* e auegades *A.* 33 ous freschs *A* hous be freschs *P* gingebre *AP* vin pruent *A* vi ben heruent *P.* 34 per ço que *P.* 36 de ço quels deurien *AP.* 47 fahien pero *A* fehien pero *P.* 38 escalfassen *A* be obrarien *AP.* 39 Cançons–coses *AP* escolten *P.* 40 plaer–delles–fetes *AP.* 42 sobiran *A* totes

» ¿Quantes e quals serimonias penses que hagen a seruar, quant se leuen del lit? Regla general es, que de iuern e destiu no exiran entro son armades de totas pessas. E es mester a la seruenta que tot quant ellas han a vestir, hoc encara calçar, ab les puçes que hi son, sia posat sobrel lit. Puys spau e ab gran [*U 84*] deuocio reuesten se pus * copiosament quel * Papa [*P 133*] quant deu missa celebrar o sanctificar lo crisma. E si foch se prenia en lur cambra, non exirien entro que sien be reperades.

» E parlant ab tu axi com ab bon amich, a la veritat e sens truffa, be fan e rahonablement vsen. Car si hom les veya aytals com hixen del lit, no serien presades vn ciuro; e per ventura la humane generacio pendria gran tom. —

Ladonchs nom pogui abstenir de riura vna gran stona; puys digui :

— Tot hom qui seny hage, pot conexer que gran mal los vols. Tot quant dessus has dit, be que no passara *sens resposta, tant com en mi sera, haguera passientment soffert e creegut per ventura, si no [*A 183 v*]

---

uolran *AP*. 43 serimonies *AP* pences *P* ques haien *A* ques agen *P*. 44 Retgla *P*. 45 diuern *AP* non exirien tro *A* no exirien tro *P*. 46 totes peçes *A* totes pesses *P*. 47 elles *AP* encare a calçar *P* calsar *A* pusses *AP*. 48 quey son *AP* espau e ab *A* espau ab *P*. 49 deuotio *P*. 50 quant deu celebrar la missa a sanctifficar *U* quant deu missa celebrar o sanctificar *AP*. 51 prenie *A* cambre *AP* no *UP* exirien tro *AP*. 52 son be *AP* reparades *P*. 53 con a bon *A* com a bon *P*. 54 o sens trufa-e rahonablament *A* ho sens trufa-he rahonablement *P*. 55 uehia *AP* ixen *A*. 56 preades *A* humana *AP*. 57 generatio *P* pendrie *A* thom *P*. 58 riure *A*. 59 estona puys *A* estona e puys *P*. 60 Tothom de sana pença qui seny haie *P* qui seny ha *A*. 61 mal lurs *A*. 62 pessara *P* hagra *A*. 63 pacientment sofert *AP*.

haguesses dit que no serian preades res, si hom les veya en lo estament que hixen del lit. Asso verament no es de soffarir, car yo he vist lo contrari, de algunes qui eren sens comparacio pus bellas nuhes que vestides, e desligades que ben parades.

— Eren fort pochas — dix ell — aquexas, entre les [*P 134*] quals no pot ne deu esser comptada aquella *que tu coralment ames, sobiranament loes, en fas gran festa. Car res de asso que pensas que en ella sia noy es; pus sercas quet desengan. —

Mes amare ladonchs quem hagues dat vint colps pel cap, ab lo basto que portaua, que com axi parla. E per despler no li pogui res dir.

— Be faras — dix ell — com tot ho sabras. —

Apres vn poch, cobrade vigor, digui:

— ¿E com? ¿hay piyor?

— Veuras ho — dix ell, — si temps me basta.

— Espatxet, donchs, que respondret vull — digui yo.

— Aquexa ydola — dix ell — que tu adores e pen- [*U 84 v*] ses esser sauia, tant bella e tant graciosa, ultra *les malediccions dessus per mi ditas, de las quals es,

64 aguesses *P* serien *AP* presades *P*. 65 uehia-lestament *AP* ixen *A* Aço *AP*. 66 soferir *AP* jo *A*. 67 dalcunes *A* que *AP* comparatio *P* belles *AP*. 68 nues *AP* he desligades *P*. 69 poques-aquexes *AP*. 70 esser comparade *U* comptade *P*. 71 tu tant coralment *P* subiranament *AP* lohes *P*. 72 de ço-penses *A* daço-pences *P*. 73 cerques *AP*. 74 amara *AP* 74-75 dat ab lo basto que portaue .xx. colps el cap que *A* dat en lo basto que portaua vint colps al cap que *P*. 76 desplaer *AP*. 78 .i. poc *A* cobrada *AP*. 79 ha hi piyor *A* a hi pijor *P*. 80 Veuras dix *P* baste *A*. 81 Espatxa *AP* donchs dix ell que *P*. 82 jo *A manca* digui yo *P*. 84 pences *P manca* sauia *AP* he tant gratiosa *P*. 85 maledictions *P* dites de les *AP*.

entre les altres fembras, habundantment dotada, es fort orada, e atreuida; car no porias penssar *res [*A 184*] possibla, que ella no gosas assayar, pus li fos plasent, posat que li anas pena de mort E ab la ypocresia, de que es farcida, decep tu e los altres que no la conexen, ne la han molt priuada. Hages per clar quel atreuiment e lo poch seny de Messalina, *muller de Claudi, [*P 135*] la qual sobre totas quantes a present me recorden fo atreuida e gosada en assayar tota viltat e follia, no son res, en comparacio de la oradura daquexa.

La bellesa de que la loes, es, pus propriament parlant, difformitat e legesa. Te dire quina es en breus paraulas; e pots men ben creure, car si en les cosas esdeuenidoras son stat mentre viuia, e son encare, spert, penssar pots que no son a mi amagades les passades e les presents; majorment que son spirit, qui en tancar e en obrir luyll vaig de Orient a Occident. La hora que ella hix del lit, sembla que ella hage continuament habitat en stanys de ayga, o en loch de panta, ab la vista verda, e ab la carn crostuda e rascosa, semblant a

---

86 fembres *AP* dotade *P.* 87 he atreuida – no pories pençar *P* not pories pensar *A.* 88 possible *AP* assaiar *A* asseiar *P.* 90 tu els *A* tu he els *P* qui *AP.* 91 priuade *A* Haies *AP.* 92 e poch seny de *A* e poch espay de *P* Massalina *A* Messelina *P.* 93 totes *AP.* 94 assaiar *A* asseiar *P.* 95 comparatio *P.* 96 lohes *P* es pus *A* o pus *UP.* 97 parlant de difformitat *U* parlant deformitat *A* parlant diformitat e letgesa *P.* 98 paraules – be creura *P.* 99 coses sdeuenidores *A* coses esdeuenidores–estat *P.* 2800 encara expert *AP* pensar *A* pençar *P.* 02 que yo son *A* esperit *P* tancar e obrir *A* tancar hi obrir *P* lull *AP.* 03 ha Occident *P.* 04 semble que haia *A* sembla que haia *P.* 05 entre stanys daygua o *A* entre estanys dayga ho – de pena ab *P.* 06 et ab – crescude e rasclosa *P.*

cuxa desturs. Has la vista moltas vegades blancha e lisa. Sapies que ella es negra, e tant aspre, que vn laurador hauria prou fet tot lany que li preseruas lo camp de romagueres e de canyota. Ella, empero, [*A 184 v*] hi dona tant bon recapta, que tu *nou coneys. Mas [*P 136*] ¿qui *ignora que la paret fumade e la care de las fembres hixen tant blanchas e colorades com lo [*U 85*] pintor *volra?

» Les suas mamellas, ¿quinas penses que sien? Cert blanes com a coto, grans entro al lombrigol, e buydes com bossa de pastor. E apres ques ha vestida e ben cordada la camisa, fa les inflar e star tant plenas, rodonas e plantades en lo pits, que sembla que axi sien nades, o que ella sia joueneta de .xv. anys. Mas no es merauella, car si la pasta fa hom inflar meneyant, ¿quant mes la carn que es sensibla? Molt mils enganen les fembres los homens bestials, quant a la vista, ab mamellas grans e molles, que ab les duras; car aquellas posen en la manera que volen, e les dures no poden. Les quals, si naturalment son mal compostas, axi han star, que noy val alguna maestria, o es fort pocha, e disposta a esser leugerament coneguda.

---

07 desturç *A* cuxes destruchs *P* moltes *AP*. 08 e liza-tant aspra *P* tan aspra *A*. 09 haurie *A*. 10 lo cap de *U* romagueras *P* pero *AP*. 11 done-recapte *A* racapte *P*. 12 que ignoras *U* fumada-cara de les *AP*. 13 ixen-blanques *A* blanques he *P*. 14 uolra lo pintor *AP*. 15 sues mamelles quines *AP*. 16 tro *AP*. 17 ques han *U*. 18 cordade-he estar *P*. 19 tan *P* plenes rodones-los pits *AP*. 20 semble *AP* ella sie *A*. 21 de .xv. *U* de .xiij. *A* de xiiij-marauella *P*. 22 imflar *A* maneiant *AP* qui es *A*. 24 bastials *A* mamelles *P*. 25 dures-aquelles *AP*. 26 ques volen *P*. 27 son mal compostes *A* son compostes-estar *P*. 28 alcuna *A* ho es fort poca *P*. 29 ha esser *P*.

» Del ventre que ha, solcat de lonchs e spessos solchs, e de las altres parts *del cors e membres [*P 137*] seus amagats, no ten diria res per me cortesia. Assats has de asso que ten he dit, e no vull que mes ne sapias, quant es per mi; car moltas cosas son *en [*A 185*] que cau mils ignorancia que sciencia.

» Graciositat es la derrera cosa de que la lohes: aytant poch est enganat. No enten que pus terribla fembra e mal graciosa visca. Pero sin demanes la companya e lo seu veynat, e aquells qui la han familiar, concordablement te diran que filla es de Dionis, tiran, o de Scilla. ¿Saps per quet par graciosa? Per tal com te escolta de bon grat et fa rialletes e bell aculliment, et dona entenent que no ama si no a tu. E ella seria abans contenta de vna sola orella * que de vn amador. Asso no vol als dir [*U 85 v*] sino que menys guardet, car veri nos dona ab aloe, mas ab sucra.* [*P 138*]

» Ara veus que pots sperar de aquest maleyt linatge femeni. Lunyen te speranse dell, e peresca ab se iniquitat e falcia, que axo merex. —

FFINIT LO TERS LIBRA, COMENSA LO QUART

---

30 ventra–e espessos *P.* 31 les *AP* he membres *P.* 32 per ma *AP.* 33 daço *A* de ço *P.* 34 sapies *A* moltes coses *AP.* 35 ignorantia–scientia *P.* 36 Gratiositat–lohas *P* loes *A.* 38 he mal gratiosa *P* visque *AP.* 39 el seu *AP* uehinat *A* qui familiar la han *P.* 40 concordablament *AP* ten diran *U.* 41 Silla *AP.* 42 gratiosa-Per ço com *P* te scolta *A* het fa *P.* 43 acolliment *AP.* 44 si no tu *AP* serie *A.* 45 Aço–dir als *AP.* 46 menys guardat–done *A.* 47 sucre *AP.* 48 esperar *P* daquest *AP.* 49 Lunya ta *AP* sperança–peresque *A* esperança–peresqua *P* ab sa *AP.* 50 e falsia–*manca* que axo merex *A* *manca* e falcia que axo merex *P.* 51 Del sompni den Bernat Metge feneix lo terç libre *AP* e comença *A* e commença *P* lo quart *AP.*



## [LIBRE QUART]

[*P 139*] *Trist yo ladonchs e desconortat, no en altra manera quel laurador quant vol segar lo blat e troba la espiga buyda, apres que hagui pensat vn poch, digui:

— Si fortuna hauia de mi prou jugat, be li staria ques mudas en altre part, e quem lexas.

[*A 185 v*] — ¿E com — respos Tirecias — clames * te de fortuna?

— Be ne raho — digui yo. — E si dissimular no ho vols, axi ho creus tu qui veus com son enganat en la esperanse que hauia, si ver es, pero, ço que dit has de donas.

— So que dit he ver es — dix ell; — e no crech pas quet deges clamar de fortuna, si donchs no ten clames per tal com axi ses hauda fauorablament vers tu en hauer gracia de fembras; car millor obra

---

**52 jo *A*. 53 cegar *P*. 54 lespiga *A* agui pençat *P*. 56 hauie *A* jutjat *P*. 57 starie *A* estaria *P* altra *A* 58 Tiresias *AP*. 60 Ben he *AP* jo *A*. 61 nou vols *P*. 62 sperança *A* esperança *P*. 63 dones *AP*. 64 Ço quet he dit es uer *AP* creech *P*. 65 degues *AP*. 66 per ço comaguda *P*. 67 gratia-fembres *P* mellor *A* millor gracia *U*.**

te haguera feta, si en oy de aquellas te hagues constituit. E si vols que pus propriament parlem, not clams de fortuna, mas de tu matex. Not ha forçat fortuna de amar, ne de auorrir, car no es offici seu, ne ha senyoria alguna en les cosas que stan en libertat de arbitre. ¿Saps *qui ten ha forçat? No [*P 140*] als sino la tua bestialitat, que lexada la raho, ha seguit lo desordonat *voler. Riquesas, potencias, [*U 86*] dignitats, e semblants cosas dona fortuna, e tol les com li plau. Mas eleccio de amar o de auorrir, obrar be o mal, voler o no voler, en franch arbitra esta, e en la ma de cascu es quen vs asson pler. Veges, donchs, de quit deus clamar.

— Cert, de mi matex — digui yo — si errat he, ço que no atorch; e conexeras ho be sim scoltes. Si fortuna *hagues la culpa, yo no haguera cura de [*A 186*] escusar aquella, car mal ne son content per moltes desplasents obres quem ha procurat. Mas pus a mi tocha principalment, tant com pore me esforsare a sostenir e deffendra la mia eleccio esser rahonable e bona, e per conseguent no hauer errat.

» Si he be consebut tot ço quem has dit, tu has mal parlat primerament de donas en general, puys

---

68 hagra *A* aguera *P* en hoy *AP* daquelles *A* te agues *P*. 70 mateix *AP* Not he *P*. 71 amar ne dauorrir *A* amar de auorrir *P*. 72 alcuna *A* coses *AP* que estan *P*. 73 darbitre - que ten *A*. 74 he *A*. 75 Riqueses *AP* potencies *A* potentias *P*. 76 coses done *AP* toll les *A*. 77 quant li - electio *P* de amor *U* damar *A* o auorrir *AP*. 78 ho mal *P* voler no *U* voler ho no *P* arbitre *AP* sta *A*. 79 hus *P* a son plaer *AP* veies *A*. 80 quet *U*. 81 mateix *AP* jo *A*. 82 que not atorch *A* que atorch - escoltes *P*. 83 colpa *AP* jo - hagra *A*. 84 scusar *A*. 85 que han *A* 86 toque *A* toca *P* esforçare sostenir *AP*. 87 defendre *AP* electio *P* raonable *A*. 89 Si be he concebut *AP* que has *P*. 90 dones *AP*.

en particular. So quen has dit en general, ¿entens ho hauer dit de totas?

— No jo — dix ell, — mas de tant gran part de aquellas, que enten que fort pochas en nombre ne sien exemptes.

[*P 141*] — E dels *homens — digui yo — ¿que ten sembla, abans que pus auant procehescam?

— Que dir hi ha — dix ell — en alguns. Mas lexem ho anar a present, car noy ha comparacio.

— ¿Lexar anar? — respongui yo — guordat ne seras! Si not responia a les obieccions quem has fetas, la sentencia perdria justament. O si axi ho vols, digas lo contrari, e callare.

— Nom estaria be — dix ell — mentir delliberadament.

— Piyor staria a mi — digui yo — no deffendre veritat, [*U 80 v*] majorment quey puxa entreuenir culpa mia.*

— Pus axi es, — dix ell — nauech cascu ab son vent.

— A fer couendra — respongui yo, — car a diuerses termens anam.

— Via, donchs — dix ell, — veyam quet va per lo cor.

---

91 Ço *A manca* puys en particular so quen has dit en general *P*. 92 totes *AP*. 93 yo *P* mas que de *U* tan *P*. 94 daquelles *A manca* de aquelles - entench *P* poques *AP manca* en nombre *P*. 95 exemptas *P*. 96 jo *A* semble *AP*. 97 proçeiscam *A* procehisquam *P*. 98 Que diria dix *P* alcuns *A*. 99 comparatio *P*. 2900 jo *A* guardat *AP*. 01 obiections *P* fetes *AP*. 02 sententia *P* ho si *A* axiu uols *AP*. 03 digues *AP*. 04 starie *A manca* dix ell - desliberadament *P*. 06 Pijor estaria *P* estarie - jo *A* defendre *AP*. 07 puxe *A* puixa *P* colpa *AP*. 08 *manca* dix ell - cascun *P*. 10 A ffer *P* jo *A*. 11 diuersos *P*. 12 veiam *P*. 13 pel cor *AP*.

— Tu has dit *lo piyor que has pugut de donas— [*A 186 v*] respongui yo. — E per les bonas obres quem han fetas vull les escusar tant com pore, en duas maneras principalment: la vna, dient lo be que es en ellas, e en temps passat ne es sdeuengut en lo mon; laltre, mostrant te lo mal que comunament es en los homens; parlant, pero, tota vegada ab reuerencia *e [*P 142*] benuolensa de aquells, e sens lur injuria. La qual cosa sera gran escusacio delles, car si los homens son viciosos, qui deurien mes vsar de raho e lunyar se de mal que les donas, qui no han tanta perfeccio com ells, no es merauella si aquellas fan errades, posat que algunes ne fassen, ço que no crech.

» Tu saps be, que per lo peccat de nostre primer pare Adam, tota humana natura per justicia merexia e encorria de fet pena infernal. E no ignoras que per vna sola fembra es stade rehemuda; la qual per la sua humilitat e excellencia de virtuts que hague sobre totes quantes foren, son e seran, meresque esser mare del fill de Deu. Si altra lahor no donaua a nature femenina, prou te deuria bastar, car aquesta sola prerogatiua apparria que la fassa digna de ma*jor reuerencia e honor que ya may meresques ni [*A 187*] aconseguis hom del mon.

---

14 pijor *P* pogut *A* dones *AP*. 15 jo *A* bones *AP*. 16 fet vull *AP* scusar - dues *A* dos *P* maneres *AP*. 17 elles *AP*. 18 he en - es esdauengut *P*. 19 laltra mostrant lo *P*. 20 reverentia *P*. 21 benuolença daquells *AP*. 22 excusacio *A* escusatio *P* dells *U* delles - sils *AP*. 24 se mes de mal *U* dones que *AP* perfectio *P*. 25 marauella *A* aquelles *AP*. 26 alscunes *A*. 27 sabs *P* del nostre *A* *manca* primer *P*. 28 justitia *P*. 29 e encorrie *A* he encorria *P* ignores *AP*. 30 es stada *A* es estada *P* reemuda *AP*. 31 *manca* sua *U* he excellentia-ague *P*. 32 foren he seran *P*. 33 laor *A*. 34 natura *AP* deurie *A* bestar *P*.

» Diras per ventura que major la meresque e aconsegui Jhesu-Christ, qui fo hom. E yot dich que [U 87] ver es; * mas aquex no era hom solament; ans era [P 143] Deu, vestit de vestadura * humana, ab anima racional. E si fos stat purament hom, haguera loch la tua obieccio. Mas digues men vn altra qui sia stat pur hom e agual ab ella en honor, e callare.

— Cert no poria — dix ell; — e atorch te que dius gran veritat. Mas ben saps tu que aquexa, la qual hagues plagut a Deu que per me saluacio fos venguda abans de mon temps en lo mon, es stada vn sol ffenix en virtuts e sancta vida; e vna flor no fa primauera. Si daltres ne saps semblants, digues les, que volenterosament te oyre.

— No son tant foll — respongui yo — quem pens que de semblants ne pogues trobar hom. Mas sit vols, dire ten de tals que en actes virtuosos e de gran valor, saber e enginy son stades eguals, o per uentura sobrepujants qual se uulla hom qui sia stat, de la creacio del mon tro a mon temps; de que merexen gran honor, attes majorment que ellas ab lur industria hagen aconseguit ço que natura nols ha donat.

[P 144] — Bem plaura — respos ell, — solament per veura*

35 apparia *P* faça *A*. 36 reuerentia - james *P* jamay *A*. 37 e aconseguis *A* he aconseguis *P*. 39 *manca* e aconsegui *P* o aconsegui *A* E dich *U* E jot dich *A* E yot die *P*. 40 aqueix *AP* ere *A*. 41 Deus - vestedura *A* vestidura *P*. 42 estat *P* hagra *A*. 43 obiectio - Mes *P* altre *AP* sie *A* estat *P*. 44 e egual *A* he egual *P*. 45 ell atorch *A*. 46 be saps *A* be sabs *P*. 47 per ma *AP* saluatio *P*. 48 es estada *P*. 49 fenix *A* fenichs *P* virtuts en sancta *U* virtuts de santa *P*. 50 sabs *P*. 51 hoyre *AP*. 52 jo *A* penç *P*. 53 hom trobar *AP*. 54 dir ten he de tals *A*. 55 estades *P*. 57 sia nat *A* sia estat - creatio *P*. 58 elles *AP*. 59 haien *A*.

quin enginy *hauras en saber deffendre ço que has [*A 187 v*] emparat. E sies cert que tu poras assats daurar; mas noych metras stany per argent.

— Via — digui yo, — lexem truffas; si dire ver, o no, les scripturas dels aprouats antichs ne produesch en testimonis. E vull que sapias que yo he per cert que major affany haure de lexar me que de comensar dir be de donas.

» Nom recorde jamay hauer lest algun hom esser stat pus ardit e virtuos en armes que Orithia, regina de *Matzonia, a la qual Aristeu, rey de Grecia, [*U 87 v*] trames aquell Ercules, qui null temps fou vensut, manant li axi com a cosa inposibla, per raho del molt gran ardiment que ella hauia, que li leuas les armes. Ne que Semiramis, regina dels Assirians, la qual, no solament regna per molt temps, ans vencent los Indians e Ethiops, cresque e dilata son regna, e hediffica Babilonia, e la sinyi de ampla mur. No res menys, com vn jorn ella, stant en la sua cambre, pentinant son cap, e oys dir que Babilonia hauia *rebellat, tressada la vna part dels cabells tant [*P 145*] solament, e laltre part scampada e encare no com-

---

61 veure *A*. 62 defendre *AP*. 63 emperat *P* siet cert *A* deurar *P*. 64 no hich–estany *P*. 65 jo–trufes *AP*. 66 escriptures *A* scriptures *P*. 67 sapies *AP* jo *A*. 68 afany *AP* aure *A*. 69 començar de dir *A* començar dir *P* dones *AP*. 70 recorda *AP* alcun *A*. 71 estat pus abte e virtuos *P*. 72 reyna *AP* damatzonia *A* Eristeu *AP* Gretia *P*. 73 Hercules que *P* fo uençut *AP*. 74 impossibla *A* impossible–de molt *P*. 75 hauie *A*. 76 reyna *AP*. 77 per lonch temps *AP*. 78 e Etiops *A* he Ethiops *P*. 79 regne e edifica *A* e hedifica *P* cenyi dample *A* seny de ampla *P*. 80 estant *P*. 81 cambra *AP* pentinas–e hoys *A* he hoys *P*. 82 treçada *A* troçada *P*. 83 e laltra *A* he laltra–escampada he *P* encara *AP*.

posta, preses les armes, assetia la dita ciutat, la qual [*A 188*] a si matexa subjuga, abans *que del tot hagues acabat tressar laltra part dels cabells. En memoria de la qual cosa, fo feta vna gran statua femenina de metayll, posade en Babilonia, en loch alt, ab la vna part dels cabells solta, e ab laltra tressade. Thamiris, regina de Scithia, no fo de menor coratge; la qual, en venyanse de la mort de son fill e consolacio sua, mata, batallant, aquell famos e molt temut Cirus, rey de Asia, ab .CC. milia Persans. Puys, tolt lo cap del dit rey, mes lo en vn odre plen de la sanch dels seus, dient: « Aytal sepultura mereys; sanch has » desiyade, e de sanch te sadolleras. »

» ¿Quet dire de Cenobia, quis intitulaua Regina de Orient? Longa es la istoria, la conclusio de la [*P 146*] qual, pero, es aquesta: Apres molts insignes *fets [*U 88*] seus e dignas de memoria, *ella esuahi terriblament lo imperi roma. E Aurelia, princep dels Romans, batayllant ab ella, la teme molt; e apres que la hague dompdada, sen glorieya tant com si hagues vensut lo major e pus victorios princep del mon.

» Qui es, qui res de be sapia, que ignor los actas virtuosos de Pantasilea en Troya, e de Camilla en

---

85 assi *A* mateixa *P*. 86 treçar *A* troçar *P*. 87 .i.ª gran *A* estatua *P*. 88 metall posada *A* matall *P* ab la .i.ª *A* ab vna *P*. 89 he ab la altra troçada *P* treçada *A* Tamiris *AP*. 90 reyna *AP* Sichia *U* Cithia *A* Scithia-de maior *P*. 91 veniança *AP* he consolatio *P*. 92 tamut *P*. 93 dasia *AP* ab doents milia *P* persians *AP* tolch *A*. 94 ple *AP* de sanch *A*. 96 has desiyada *A* as sadeiada *P* sadollaras *AP*. 97 ques intitulaue Reyna *AP*. 98 dorient *AP*. 3000 dignes *AP* esuehi *P*. 01 lemperi roma *A* limperi de roma *P*. 02 batallant *AP*. 03 hague domdada *A* ague domdade *A* glorieja-agues *AP*. 04 uençut *AP* pus virtuos *P*. 05 que res-sapia ignor *A* sapia e ignor *P* actes *AP*.

Italia, e de moltas altres donas que en Affrica, Lacedemonia, Alamanya e altres parts del mon, han bataylllat *pus animosament quels homens? Clara- [*A 188 v*] ment ho reciten les istorias.

» ¿Qui pot negar que Minerua sia stada trobadore de diuersas arts, e que en Grecia hage sobrepujat tots los homens ab son enginy? ¿E que Isis hage donat les primeras letres als Egipcians, e Carmentis, mara de Euander, als latins? ¿E que Sapho, donzella grega, hage dictats libres dignas de esser comparats als enginys dels grans poetes? ¿E que Proba, muller de Adelphus, experta en grech e *lati, [*P 147*] e altres lengatges, hage ordonats notables libres tractants de la creacio del mon e del adueniment de Jhesu-Christ? ¿E que les Sibillas, les quals, segons que diu Marchus Varro, son estades .x. en nombre, fembres notables e de diuerses nacions e edats, hagen prophetat del adueniment dessus dit?

» ¿Qui pot dir la amor conjugal que Hipsicrathea hague asson marit Mitridates, rey de Pontho, la qual no solament segui aquell en la longa e dubtosa guerra que hague ab los Romans, ans, apres que fou vensut *e desemparat per los seus, ja may [*U 88 v*] nos parti dell, seguint lo ab cauall e armes, lexat

07 Ytalia *A* moltes-dones *AP* Africha *A* Africa *P*. 09 batallat *AP*. 10 istories *AP*. 11 sie stada *A* sia estada *P*. 12 trobadora-diuerses-haie *AP*. 13 Ysis *AP*. 14 haia *A* haie *P* primeres *AP* letres dels *U* letres als *AP*. Egiptians *P*. 15 mare *AP* letins *A*. 16 haia-dignes *AP*. 18 Pobra *P* Adulphus exparte *U* Adelphus *AP* experta *A* expetra-leti *P*. 19 lenguatges *A* lengatjes *P* haia *AP*. 20 creatio *P* aueniment *A*. 21 Sibilles *AP*. 22 stades *A*. 23 nations *P*. 24 haien profetat-aueniment *A*. 25 Hipsicratra *A* Hipsicratea *P*. 26 a son *AP* Metridates *A* Ponto *AP*. 27 longua *P*. 28 duptosa *A*. 29 fo *AP* uençut *A*.

labit femeni, e oblidada la sua gran bellesa e delicament? [A 189] ¿E aquella que * Porcia, filla de Catho, hague a Brut, marit seu, la qual encontinent que sabe la mort de aquell, per tal com no hauia prest ferra ab ques matas, cobeyant seguir lo spirit del dit Brut, begue carbons fogayants, e mori? No fo manor, a mon juy, aquella que Julia, filla de Julius Cesar, [P 148] hague a *Pompeu marit seu, que vehent la vestedura de aquell vn poch sanguonosa, e cuydant que ell, lo qual ladonchs no era en casa, fos mort, encontinent auorti vn fill que portaua en son ventre, e sclatant mori.

» Be fo cordial e memorable la amor que Arthemisia, regina, hague a Mauseolo marit seu; la qual, apres que ell fou mort, e li hague celebrades sollempnas exequias, lo feu poluoritzar, el beegue, mostrant que ella volia esser sepulcra dell. ¿Quet apar de Emilia, muller del primer Scipio Affrica, que com son marit adulteras ab vna sua catiua, nulltemps ho volch descobrir, per tal que nol diffamas, ans, tantost quel dit Scipio fo mort, ella li dona libertat e marit?

» ¿E de Turia, muller de Quinto Ffabio Lucrecio,

---

31 he oblidada–ballesa he *P*. 32 Portia *P*. 33 Bruto *P* merit *U manca* seu *P*. 34 daquell *A* per ço com *P* hauieferre *A* ferro *P*. 35 desijant seguir *AP* lespirit *A* lesperit del marit begue *P*. 36 foguejants *A* he mori *P* menor *AP*. 38 a Ponpeu *A* ha Pompeu *P* veent *AP* vestidura *P*. 39 daquell *A* sangonosa *AP* he cuydant *P*. 41 auerti *P* portaue *A* e esclatant *P*. 43 he memorabla *A*. 44 Artemisia reyna *AP* ague *P* Mauseolo *UP* Manseolo–lo qual *U*. 45 fo mort *AP* ague *P*. 46 sollempnes exequies *AP* poluorizar *A* el begue *AP*. 47 volie *A* sepulcre *AP*. 48 appar–Cipio Africa *A* Sipio Africha *P*. 49 adultras *A*. 50 o volch *A* per ço que *P* difamas *AP*. 51 Cipio *A*.

que com fo condempnat corporalment, ella, ab gran perill de se persona, lo amaga en son lit, el storçe * de mort? ¿E de Sulpicia, que com Lentulo, [*A 189 v*] marit seu, fos exillat en Cicilia, ella vestida pobrament e desfrassade, contra voler * de se mare que [*P 149*] diligentment la guardaua, ana secreta*ment ab duas [*U 89*] seruentes e atretants catius, tenir exili ab son marit?

» ¿Qui es qui no hage oyt com en Lacedemonia les mullers de alguns presos e condampnats a mort, per tal que puguessen estorçre lurs marits, entraren de nits en la preso, per escusa de pendre lur comiat, puys, despullades les vestidures, faeren les vestir als dits marits lurs, los quals fenyents specia de dolor, ab los caps cuberts exiren de la preso e fugiren, e les ditas mullers dells romangueran en la preso, posant se al perill que los dits marits deuian passar?

» Be pens quet recorde de aquella mesquina mara, per crim capital per lo pretor a mort condempnada en lo carçre, e per compassio de son exequdor, per tal que aqui fameyant moris, reseruada, com se filla, la qual algunes vegades la entraua vesitar, jatssia fos ben amonestada e sollicitada

53 de Tratia muller *P manca* Ffabio *UA* Lucretio *P*. 54 fos *AP*. 55 sa persona *A*. 56 Sulpitia–Lenculo *A*. 57 exellat–Sicilia *A* axellat *P*. 58 desfreçada *A* desfressada *P* sa mare *AP* qui *P*. 59 dues *AP*. 60 he atretans *P* exill *UA*. 61 que no haia hoyt *AP*. 62 dalcuns preses *A* condempnats *AP*. 63 per ço que poguessen *P* storçer *A* entrassen *U*. 65 lurs vestidures *AP*. 66 fengint especia *P*. 68 dites–romangueren *A manca* e fugiren e les ditas mullers dells romangueran en la preso *P*. 69 posants se *A* quels dits *AP*. 70 deuien *AP*. 71 Be bens *U* recorda *AP* daquella *A*. 72 mare *AP*. 74 executor *A* executador *P* fameiant *AP*. 75 com sa filla–alcunes *A* conca filla *P*. 76 en-

ab gran pena per lo dit exequdor, que no li metes [P 150] dins alguna vianda, ne res * ab que pogues estorçre, ne se vida alongar, no contrastant lo dit [A 190] *manament, veyent que en altra manera no li podia ajudar, la sostench ab la let de les sues mamellas per gran temps, entro que fou sabut per les guardes del dit carçer, qui publicants asso al dit pretor, obtengueren a aquellas, per aquesta nouitat, remissio graciosa. Semblantment vsa vna altra dona apellada Ruis, en son pare Simon, fort vell, e condempnat a semblant mort, lo qual ella secretament tench, en vn altre carçer, entre los brassos, alletant lo axi com si fos petit infant, per alguns dies, entro que fo descubert; per la qual raho lo dit [U 89 v] Simon e ella relaxacio semblant obtengueran.*

» No pots dir que en Asia, donas no hagen hedifficades ciutats notables, e que gran part de Asia e de Europa no sia stade subjugada per ellas. Lo imperi de Cartage per virtut de aquella vidua Dido fo fundat. Asia e Europa encare seruen los noms [P 151] de las donas que en *aquellas per actas magniffichs

---

traue *A* visitar *AP* jassia fos be *A* fatsia fos be *P*. 77 executor *A* executador-mates *P*. 78 alcuna *A* viande *P* ab que pugues *U manca* estorcre ne *UA*. 79 sa vida *AP* contrestant *P*. 80 veent *AP* altre *P* podie *A*. 81 de las mamellas *U* de les sues mamelles *AP*. 82 tro que fo *AP*. 83 carcer e publicants *U* carçre qui *A* carcre que *P* publicans *P* aço *AP*. 84 a aquelles *U* ha aquelles *P*. 85 gratiosa-altre *P*. 86 appellada *AP* vell condempnat *UA*. 87 La qual *U*. 88 en .i. *A* carçre entrels *AP* braços *A*. 89 alscuns *A*. 90 tro que fo *A* tro que fos *P*. 91 relxatio-obtengueren *P*. 92 nos pot dir *U* Assia *P* dones no haien edificades *AP*. 94 e Europa *U* sie stada *A* sia estada *P* elles-Limperi *AP*. 95 daquella *A*. 96 Asia he *P* encara *AP* los nom *U*. 97 les dones-aquelles *AP* actes *P* mag-

floriren. E no puch penssar que sens gran misteri hagen noms femenins la major part de las prouincias e de las plus insignas ciutats del mon, entre les quals la nostra nobla ciutat de Barchinona es collocada.

» No pux callar aquell rigoros exemplar de castadat, Lucrecia, la qual apres que hague * descubert [*A 190 v*] asson marit Collati, e asson pare, parents e amichs, que Sextus, fill de Tarqui, la hauia per força carnalment conaguda, se mes vn coltell per lo ventre, deuant ells; e volent mostrar a les donas forçades, jatssia castes de cor, que deuian fer, foragita lespirit. Pus merauellador es, pero, que loador entre nosaltres chrestians ço que feu, car punint lo peccat estran en lo seu cors, mata aquell; vosaltres, gentils, ho hauets loat, car acustumat ho hauiets quant vos plahia.

» No fou menor ni menys cautelosa guardiana de la sua castadat Ypo, fembra grega fort bella, la qual com fos * presa per enamichs, en vna nau, e [*P 152*] vehes que la sua castedat no podia conseruar sino per mort, se gita en la mar, e mori.

---

nifichs *AP*. 98 florien *U* puig pensar–minsteri *A* pençar *P*. 99 haian *A* haia *P* femanins *A* les maiors parts *P* les prouincies *AP*. 3100 les pus insignes *AP*. 01 notabla *U* nobla *A* notable *P*. 03 puix *A* puch *P*. 04 castedat Lucretia–ague *P*. 05 a son marit *P* e a son pare *A* he a son pare *P*. 06 Sexto fill de Tarquino *U* hauie *A*. 07 coneguda–pel ventre *A* per lo ventra *P*. 08 denant *A* dones *AP*. 09 jassia *A* jatsia *P* deuien *A* foragitar *U* lesperit *P*. 10-11 marauellador *AP* es que loador pero e esquiuador es en nosaltres *U* es pero que lo loador entre nosaltres *A*. 11 punit *P*. 12 strany *A* estrany *P*. 13 ho haueu *P* acostumat *AP* hauets quant *U* hauieu quant *P*. 14 plehia *P*. 15 fo menor ne *AP* guardiane *P*. 16 caste-

» De Cleolia, verge romana, volria parlar, mas dubta he que ho puxe explicar dignament; la qual, com ensemps ab altres vergens fos donada per [*U 90*] rehenas a Porsenna, rey *dels Toscans, qui tenia assatyade Roma, vna nit ab ses companyones sen ana vers lo riu de Tiber, e pujant en vn cauall que troba, passa aquellas nadant a Roma per lo dit riu, lo qual era fort pregon e ampla, e restitui les a lurs [*A 191*] amichs; per *la virtut de la qual merauellat, Porsenna se leua del setge encontinent. Testimoni de asso es la statua de vna donzella caualcant que fou posade a memoria sua en la via sacra, en Roma.

» ¿Qui pot dir que major paciencia e fortitud de coratge haja hagut algu en ses aduersitats que Cornelia, filla de Scipio Affrica, mare dels Gracos, la qual, com se vees deuant morts .xij.ᵉ fills, alguns [*P 153*] per malaltia e los altres *ab ferra per auolot popular, e gitats en lo riu de Tiber, no pogue esser induhida, per los plors, crits e suspirs de las donas qui li stauen entorn plorant, que atorgas ella esser mes-

---

dat *AP* Hipo *A* Hippo *P*. 17 enemichs *AP*. 18 e uees *A* he vees *P* no podie *A* no pogues *P*. 20 Cloelia *AP*. 21 dupte-puxa *A* dubte-puixa *P*. 22 *manca* com-verges fo *A*. 23 reenas a *A* Porsenan *UA* reynas a Porsenna *P* tosquans *AP*. 24 assetjada *AP*. 25 puyant *A*. 26 aquelles *AP*. 27 e ample e *A* he ampla he *P* restituhi *AP*. 28 marauellat *A* Porcenna *U* Porsenan *A* Porsenna *P*. 29 E en testimoni de *U* aço *AP*. 30 estatua *P* fo posada *AP*. 31 en memoria *A* a Roma *AP*. 32 patientia *P* fortitut *AP*. 33 coratge hahut algu *U* haia haut alcu *A* haia agut algu *P*. 34 Cipio Africa *A* Sipio Africa *P* Grechs *AP*. 35 vaes dauant-alcuns *A*. 36 ferra e ab auolot *U* ferre per auolot *A* ferro per aualot *P*. 37 gitas *P* induida *AP*. 38 les dones *AP* que *P*. 39 estauen *P*.

quina per la perdua que feta hauia, ans deya que ere vna de las pus beneuenturades fembres del mon, com hauia concebuts aytals fills? Cert, a mon juy, digna fo esser stada mara de aquells, e indigna de hauer los perduts. La pasciencia, fortitut e amor conjugal de Griselda, la istoria de la qual fou per mi de lati en nostra vulgar transportada, callare, car tant es notoria, que ya la reciten per enganar les nits les uelles com filen, en iuern, entorn del foch.

» De Sarra, Rabecha, Rachel, Judith, Ester, Rut, e altres del temps de circumcisio, no res menys de moltas sanctas donas verges, viduas e continents *del temps de Jhesu-Christ ensa, si ten [*A 191 v*] volia dir ço quen es *estat, nom bastaria temps, po- [*U 90 v*] sat que visques tant com Mathusalem. Empero, si not anuig, parlaret breument *de algunas de nostre [*P 154*] temps, la virtut de las quals me força parlar pus prolixament que no cuydada. ¿Quit poria sufficientment dir la honestat gran e maturitat de la regina de Pedralbas, muller del rey En Jachma de Arago,

---

40 la dita perdua que fet *P* hauie *A* dehia *AP*. 41 erade les *AP* pus auenturades *A* pus benauenturades *P*. 42 hauie conçebut *A* hauia consebut *P*. 43 estada *P* mare *AP* daquells *A* he *P*. 44 paciencia *A* patientia–*manca* fortitut–he *P*. 45 fo *AP*. 46 leti en nostre *AP*. 47-48 ya la reciten per enganar les nits en les vetles e com filen en iuern *U* ja *AP* *manca* per enganar les nits–fillen *P*. 49 Rebocca *A* de Rebeca *P* Ratxel *AP* Judit *A* Hester *P*. 50 Ruth *AP* he–circuncisio *P*. 51 moltes santes dones *AP* vergens *P* vidues *AP*. 52 ença *A*. 53 volie–es stat nom basteria *A* no bastaria *P*. 54 Matussalem *A* Metusalem *P* Pero *AP*. 55 enuig *AP* dalcunes *A* dalgunes *P*. 56 les virtuts de les–forcen *AP*. 57 cuydaue *P* porie suficientment *A*. 58 honestat gran e maturitat gran *U* *manca* e maturitat *P* reyna *AP*. 59 Pedralbes *AP* Jacme

la qual, viuent aquell, fou molt graciosa e continua intercessora totstemps per sos pobles, james no gira los vylls a cosas deshonestas, la sua almoyna null temps no fo denegada als pobres, e, apres la mort del dit rey, acaba lo monastir de Pedralbas, que en vida de aquell hauia comensat, en lo qual honestament fini sos dies?

» ¿Quid poria assats exprimir la gran sauiesa, diligencia e madur conseyll que mostra en la guerra de Castella la regina dona Elienor de Arago, mare de mon Senyor qui assi es, la qual, segons que has oyt, es ya en la gloria eternal? Notori es a tot hom, que si no fos per la sua industria e esfors, tot lo reg-
[*A 192*] na fora perdut, car lo senyor rey, son marit, *occupat ladonchs en la frontera, per resistir assos enamichs, no podia entendre en les altres cosas neces-
[*P 155*] sarias *a la guerra, les qualls ella sobre force humanal supli. La punicio dels tirans e rebelles de Cicilia, feta per lo senyor Rey En Marti, ara regnant, ella en se vida la sembra, e lo dit Senyor rey per gracia

---

darago *A* Jaume darago *P*. 60 aquell fo *AP* gratiosa *P*. 61 tostemps *AP* Ja may *A*. 62 jura sos hulls *P* los ulls *A* coses desonestes *AP*. 63 null temps fo *AP*. 64 monestir de Pedralbes *AP*. 65 daquell hauie *A* començat *AP* La qual *U*. 66 honestament mori e fini *U*. 67 Quit porie *A* Qui poria *P* e diligencia *U*. 68 consell *AP* que a mostra *P*. 69 la reyna-Elianor *A manca* la regina-Alianor *P* darago *AP*. 70 aci *AP*. 71 has hoyt *A* as hoyt *P* es ya en gloria *U* es ja en la gloria *AP* aternal *P*. 72 per se industria *U* per sa industria *A* e sforç *AP* regne *A*. 73 fore *A*. 74 a sos enemichs *A* als enamichs *P*. 75 podie *A* coses necessaries *AP*. 76 quals *AP* força *A manca* sobre forçe humanal *P*. 77 suppli *A* sopli-punacion *P* tirants *A* tirants rebelles *P* Sicilia *AP*. 79 en sa *AP* sambra *P manca* e *U* el dit *A manca* rey *AP* per la gracia *P*.

diuinal, la ha cullida e portada ha desiyada fi e deguda conclusio. Be feu la mort quant la lunya de aquest regna temporal, pus fo occasio que en lo celestial fos encontinent translada*de. [*U 91*]

» ¿Quid poria explicar la gran animositat que la regina Dona Elionor de Xipra hague en lo gran perill al qual per se honor delliberadament exposa la sua persona en la venyanse que feu de la mort del rey En Pera, marit seu, per sos frares e vessalls perdicionalment perpetrada?

» ¿Quit poria dar entanent la fortalesa de cor, e esfors, e gran paciencia de la regina Dona Sibilla de Arago, e lo gran saber e bon enteniment que hague? Moltas vegades me son mareuellat de Nostra Senyor Deu, com tant virtuos spirit ajusta a cors femeni, car digna fora de Scipio.

» ¿Quid poria dir ne esser sufficient relador de las virtuts de la regina Dona Violant, muller de mon Senyor qui assi es? Nom hi tinch per bastant, *pero [*A 192 v*] dire ten breument, *per no tenir temps, ço que pore. [*P 156*]

---

80 a collida *P* a desiyada *A* a desijada *P*. 81 fi e cluncocio *P*. 82 daquest *A* regne *AP* ocasio *P*. 83 translatada *A* trelladada *P*. 84 Quit porie explicar *A* Qui poria eximpliar – anamositat *P*. 85 reyna – Alianor de Xipre *AP* ague *P*. 86 sa honor *A* perill que ague per sa honor desliberadament *P*. 87 veniança *AP*. 88 en P *A* en Pere *P* vassalls *AP*. 89 prodisionalment impetrada *P*. 90 porie *A* entenent *AP* forteleza *P*. 91 cor sforç *AP* reyna *A* reyne *P* Sibilia *AP*. 92 darago *AP* el gran – *manca* e bon enteniment *P*. 93 ha – Moltes – marauellat *A* ague – Moltes – men so molt marauellat *P* Nostre *AP*. 94 Deus *A* tan – esperit *P*. 95 digne fore de Cipio *A*. 96 Quit porie *A* Qui poria *P* dir a esser *U* dir esser *A* suficient *A* relladdor *U* relador de les *AP*. 97 reyna – Yolant *AP*. 98 açi – no mi tench *A* asi – no men tinch – per ho dirten e breument *P*.

Natura femenina es naturalment a auaricia inclinada, e aquesta, contra natura, es stade la pus liberal que yo hage lest ne oyt, quem record: Busa Cannesa, Quinto Ffabio Maximo, e Silias, qui a mon juy foren superlatiuament liberals, son stats auariciosos en sguard della; la sua casa es stade e es encara templa de liberalitat, e molt pus occupada en donar que en resebre. De subtilitat singular de entendre, de compendre e de gosar empendre grans fets, no pens que persona viuent lin port auantatge; e yo deig ho saber entre los altres, qui de mon flach poder le he seruida longament. Si oyras parlar dassi auant de amor conjugal, e de aquesta not sera feta singular mencio, no hages per bon istorial ni discret aquell quin parlara, car sapias que pochas en nombre son a ella stadas aguals.

» Clara conaxensa he que molt son stat prolix [*U 91 v*] en mes paraulas. E per tal, jatssia que *moltas altras [*P 157*] virtuoses dones me acorregan, concloure *breument en la regina Dona Maria, ara regnant; no gens

99 no detenir temps *U*. 3200 ha auaritia inclinade *P*. 01 aquesta per contrari es estada *P* stada *U*. 02 que haia lest ho *AP* hoyt *P* recort *AP*. 03 Guilias *P*. 04 estats *P*. 05 auaritiosos–esguart *P* sguart *A* estada ho es *P*. 06 temple *A*. 07 que en reebre *A* que en pendre *P* suptilitat *A*. 08 dentendre *A* compendre de *U*. 09 persona del mon viuent *U* auentatge *P*. 10 jo *A* entrels *AP*. 11 la he–hoyras *AP*. 12 parlar de amor dassi auant conjugal *U* daçi auant damor *A* desi auant damor *P* daquesta *AP*. 13 mentio *P* haies *AP*. 14 ne disert *A* ni disert *P* sapies–poques *AP*. 15 stades eguals *A* estades eguals *P*. 16 conaxença *A* conexença–*manca* he–estat *P*. 17 paraules *AP* per ço jatsia–*manca* que *P* jassia *A* moltes altres *AP*. 18 virtuosos–*manca* dones *U* me occorreguen *A* me accorreguen *P*. 19 reyna *AP*.

per tal que ella meresca esser derrera per menoritat de virtutz, mas per dar lin auantatge e honor. *Ella [*A 193*] sera la clau que tanchara la obra, e lo signa posat a la fi del rerascrit, e lo sagell auctoritzant complidament a aquell. Tantes son les virtutz de que la poria dignament loar, que no sce hont comens, pero per tal com derrerament he feta mencio de conjugal amor, vull hi ajustar ço quey fall.

» Alguns poetas fan gran festa de la cordial amor que Penolope hague a Vlixes, marit seu, per tal com en sa longa absencia nol oblida, dient que null temps pendria altra marit, posat quel seu jamay no tornas, car muller de Vlixes volia morir. Assats li mostra gran amor, a mon juy, mas sens comparacio fo molt mes aquella que la prop dita Reyna mostra hauer al senyor Rey, car no solament li recorda continuament dell, mentre triga per lonch temps subjugar ab extrems perills de se persona lo regna de Cicilia, el spera mig vidua, e segons *comuna [*P 158*] oppinio, ab temorosa speranse de no veurel ja may; ans per sostenir e soccorrer a aquell, vene tot quant hauia, e li trames gran esfors de gent darmes

---

20 per ço que *P* meresque *AP* darrera *A* minoritat *AP*. 21 virtuts–auentatge *AP*. 22 que tanquera *A* qui tancara *P* obra el signe *AP*. 23 del rescrit el sagell *A* del escrit el segell *P* auctorizant *A*. 24 complidament aquell–virtuts *AP*. 25 lohar–se hon *P* se on començ *A*. 26 darrerament he fet mensio *A* e fet mensio *P*. 27 quen fall *UP*. 28 Alscuns *A* poetes *AP*. 29 Ponolope *A* Penelopeague a Hulixes *P* *manca* seu *A*. 30 abscentia–nul *P*. 31 pendrie *A* altre *AP* james *P*. 32 volie *A*. 33 comparatio *P*. 34 molt major aquella *AP*. 36 de ell mentre laguia per *P*. 37 extremis–de sa–regne *AP*. 38 Sicilia el espera *P*. 39 temerosa *AP* sperança *A* esperança *P*. 40 he socorrer aquell *P*. 41 hauie–sforç *A* he li–esforç *P*.

e molta moneda, romanent ella e viuent, considerat son stament, ab gran inopia e freytura. Souen me son merauellat, e encare no men pux lexar, de la gran pasciencia que hague, apres que fou pujada a [A 193 v] re*ginal dignitat, en soffarir que diguessen alguns atreuits, denant la sua celcitud, quant nols volia complaura en asso que injustament li demanauen: « Encara no sabem si sots reyna. » O paraulas dignas de las oreyllas de Nero! O terra sorda e in- [U 92] justa, ¿com nols absorbist, axi *com Datan e Abiron, qui per semblant delicta foren per juy diuinal axi condempnats? ¿Ab quanta maturitat penses ques hagues ella en gitar de la terra, en absencia del senyor Rey, lo comte de Ffoix, qui hostilment hic era entrat, acompanyat de molts potents ladres, allegant hauer dret en lo regna, en lo qual ne hauia [P 159] tant com tu? La nostra *gent darmes diu quels hic gita, cuydant donar entenent que son stats altre Ffabio Maximo, qui vence mes batalles per Roma, no batallant, que altres combatent los enamichs. Sapies certament, e dich grosseria, car per tal com est spirit, mils ho saps que yo, altre nols hic gita sino la sauiesa, e industria, e bons tractaments de la dita Senyora, que ab los grans preparatoris que feu,

---

43 estament *P* e fretura *AP*. 44 marauellat *A* he encara *P* puix *A*. 45 paciencia *A* patientia que ague *P* que fo *AP*. 46 soferir *A* sofferir *P* alcuns *A*. 47 dauant-celsitut-volie *A* deuant-celsitud *P*. 48 compleure *AP* *manca* asso *A* en ço *P*. 49 sabets si sots regina *U* sots reyna *A* sou reyna *P* paraules *AP*. 50 dignes de les orelles *AP*. 51 obsorbist *A*. 52 delicte *AP*. 53 pences ques agues *P*. 54 *manca* en absencia del senyor rey *P*. 55 comta de Foix *A*. 56 acompanyant *A* potens *P*. 57 regne *AP* hauie *A*. 59 *manca* stats *P*. 61 enemichs *AP*. 63 esperit-sabs *P* jo *A* altri *AP*. 64 sauiesa industria *AP*. 65 ab

ajudants en asso la nostra insigna ciutat de Barchinona, e Arago, los spanta els feu fugir, axi com lo leo lo ceruo, el griffaut la grua.

» No pux s*tar que not diga vna assenyalada [A 194] obra, de recordacio digna, que ha feta durant aquesta nostra persecucio; e fare fi a asso. Tot quant ella hagues volgut demanar li fora stat atorgat per nostras enemichs e perseguidors, si volgues hauer donat loch que la vergue dels peccadors fos gitada sobra lesquena dels justs, e quen poguessen hauer jugat a lur plaer. Mas ella elegi abans, faent justicia freturar, que naffrant aquella aconseguir ço que fora stat veri a la consciencia sua. *Veges donchs e [P 160] considera be si dones merexen gran honor, e si has parlat massa generalment de ellas. —

Ladonchs ell se pres a riura vn poch, dient:

— Tot quant ben sabias en fembras has dit, e tu ara cuydes les molt hauer loades; e no saps quet has fet. Car tant es lo mal qui en ellas es, quel be quen has dit es tant poch, que no es als sino voler endolçir la mar ab vna vnza * de sucra. [U 92 v]

— E com! — digui yo — ¿vols que ten diga mes?

---

sos grans *P*. 66 aço *AP*. 67 he Arago los espanta – fogir *P*. 68 com leo *U* grifaut *AP*. 69 No puix estar *A* No puch estar *P* que no diga *U* assenialada *A manca* vna assenyalada obra de recordacio digna *P*. 70 ha fet *AP*. 71 persecutio *P* a aço *AP*. 72 demenar li fore *A* estat *P*. 73 nostres enemichs *AP*. 74 verge *A* verga *P*. 75 sobre *AP* e quens puguessen hauer jutyats *U* e quen poguessen hauer jugat *A* e que poguessen hauer jutjat *P*. 77 justitia *P* nafrant *AP*. 78 fore stat – a la conciencia sua *A* fora estat – a la sua conscientia *P* Veies *AP*. 80 delles *A* de elles *P*. 81 a riure *A* ha riura – *manca* dient *P*. 82 be sabies en fembres *AP*. 83 *manca* molt *U* sabs *P*. 84 que en elles *AP*. 86 vnça *A* honça *P* sucre *AP*. 87 jo *A* di-

Esperet, que vltra innumerables istorias que ten poria recitar, aguals a les dessus per tu oydes, o molt majors, jot mostrare que no he dita la centena part del be que en elles es.

» Tu saps be que si donas no fossen stades, tota [*A 194 v*] humana natura fore perida en Adam. *No foren ciutats, castells, ni casas; no foren reys, cauallers, ne armas; no foren ciutadans, menestrals, ne lauradors; no foren mercaders, ni mercaderias; no foren arts, leys, canones, ne statuts; no foren festas, [*P 161*] jochs, dançes, ne amor que totas cosas *sobre puge. Algu no sabera los mouiments dels cels e de las planetas; ne haguera conaxensa de aquellas; ne enser-cara les operacions amagadas de natura; ne sabera per que la mar infla; ne en quina manera gita les aygas per les venas de la terra, la qual puys torna cobrar; ne en quina forma son ligats los elaments entre ells; ne les influencias dels corsos celestials; ne per que es la diuersitat dels quatra temps del any, e de la granesa e poquesa dels dies e de las nits; ne per que respon Echo en les concauitats

---

gue *P*. 88 Esperat *A* istories que poria *AP*. 89 eguals *AP* oydes molt *U* hoydes ho molt *P*. 90 he dit *AP* sentena *P*. 91 *manca* del be *P*. 92 *manca* be *U* sabs-dones-estades *P*. 93 fora *P*. 94 ne cases *AP* *manca* No foren reys cauallers ne armas *P*. 95 manestrals *A*. 96 lauradors ne naus no foren *U* ne mercaderies *AP*. 97 ne stituts *U* ne estatuts *P* ne foren *A* festes *AP*. 98 totes coses *AP* puie *A* puja *P*. 99 Alcu *A* sabere *F* lo mouiment *UA* de les *AP*. 3300 planetes *AP* hagra conexença daquelles *A* aguera conaxença de aquells *P*. 01 ençerquar *A* encercare-operations *P* amagades *AP* sabere *P*. 03 imfla-gite laygua *A* la aygua *P*. 03 venes *AP* puys torne *A* apres torna *P*. 05 influencies *A* influenties dels cossors *P*. 06 dels .iiij. *A*. 07 any he-*manca* dels dies e *P* de les *A*. 08 respon ne thoen les *U*

quant hom crida; ne per que lo leuant tira los nuuols pluyosos a ci mateix, e la tremuntana los encalsa; ne per que la terra tremola; ne moltas altras cosas naturals, quit engendrerien fastig si les te deya specificadament.

» No ignores que quant hom es sa, o malalt, ellas seruexen pus diligentment e mils, e pus netament, que homens. Tart consel*lerien que hom vage en [*A 195*] bregas, tauernas, jochs, ne lochs deshonests. E si *Ector, Julius Cesar, e Pompeu haguessan creegut [*P 162*] consell de dones, lur vida no * fore stada tant [*U 93*] breu; les istorias claras son.

» Vltra les malediccions que has recitat de donas en general, has dit terribla mal de la dona que yo mes am en lo mon. Dich te que asso no porie pascientment tollerar. Oges, donchs, e veuras com te prouare lo contrari. —

Ladonchs ell, alsant lo basto, ab cara molt irada, dix :

— Si desta materia parlaras pus auant, ab aquest basto, la virtut del qual no ignores, te dare; e sia teu ço quey gonyaras. —

Encontinent Orfeu, posant se al mig de abdosos, dressa a mi les suas paraules, dient :

---

Ecco *P.* 09 lauant-les nuus *AP.* 10 pluioses *AP manca* a ci mateix *UA* tramuntana *P* les encalça *A* les encalsa *P.* 11 que tremola la terra-moltes altres coses *AP.* 12 quet *AP* engendrarien *A* dehia *AP.* 13 especificadament *AP.* 14 ho malalt *P* elles *AP.* 15 he mils-netement *P.* 16 consellaran *A* conselleran *P* vaja per bregues *AP.* 17 tauernes-desonests-Si *AP.* 18 Hector *P* haguessen *AP.* 19 concell-fora *P* estada *AP.* 20 istories clares *AP.* 21 maledictions *P.* 22 dones-terrible *AP.* 23 jo *A* aço *AP* poria *AP.* 24 pacientment-Hoies *AP.* 26 alçant *AP.* 28 pus parlaras auant *P.* 29 sie *A.* 30 aço *P* guanya-

— Fuig a occasio, e no li vulles contrastar, ne assayar de sostenir ço que mantenir ne auerar no porias. Sapias que si ya may Tiresias dix veritat de res, tot quant ha dit de aquexa dona que tu ames, es ver; que en res no ha mentit. E no dons raho quen hages pus assaber.

— Ay, las! ¿e com se pot fer, — digui yo — si no [P 163] pens que pus perfeta dona vischa en lo mon, *ne que jamay fos mes amat hom per alguna, que yo son per ella?

[A 195 v] — Per ço est anganat — dix ell. —* Mas no es merauella, car tot amant es çech e creyent. ¿Vols sauiament vsar? Dona fe a asso quet dich, car axi es. Lexa aquestas nouas, e acaba li de dir ço que has lexat.

— No sce que als li hage a dir — respongui yo. — Volguera que encare hi hagues a comensar; que yol haguera lexat parlar assats, sens algun contrast.

— Aytant me plaura — dix Tiresias — lo teu parlar com lo callar, ab que no vulles mantenir cosas contrarias a veritat. Digues ardidament quet vulles, si de parlar has desig, ab que no sia feta mencio en nostra rahonament de aquexa tua ydola, spluga

---

ras *AP*. 31 Orpheu-en lo mig de abdos *P* el mig damdosos *A*. 32 dreça-sues *AP*. 33 Ffuig a *A* Fuig ha-vullas contrestar *P*. 34 assaiar *A* assetiar *P* e auerar *U*. 35 pories sapies-jamay *AP* Tiracias *U*. 38 haies *A* ages-a saber *P*. 39 A las digui jo e com se *A* Allas digui yo e com se *P*. 40 visque *A*. 41 *manca* hom *P* alcuna que jo *A*. 43 enganat *AP*. 44 marauella-creent *AP*. 45 fe en ço *A* fe e aço *P* quet dire *U*. 46 aquestes noues *AP* he acaba *P*. 48 sce que als hi hage lexat a dir *U* se que als *P* li haia a dir *AP* jo *A*. 49 uolgra *A* encara-començar *AP*. 50 jol hagra *A* yol aguera *P* sens negun *AP*. 51 Tiricias *U*. 52 coses *AP*. 53 contraries *AP*. 54 mentio *P*. 55 nos-

de enamorats, font de vicis, e archiu de mantides.—

Dites per Tirecias aquestas paraules, a la mia memoria occorrech que yo li hauia offert dessus * dir, per excusacio de las donas, lo mal qui en los [*U 93 v*] homens es: e que no era merauella si ellas, qui no hauian tanta perfeccio com los homens, * errauen, [*P 164*] pus lo homens feyen semblant e piyor.

E passat vn poch, balbuçeyant per temor, digui:

— Si greu not era, saluant la protestacio per tu feta, de bon grat acabaria ço que dessus te comense a dir en laor de donas generalment.

— ¿Perque, donchs — dix ell,— perts aquest poch temps que has? Spatxa que la hora * se aprohisma. [*A manca*] E si breument nou dius, temps me falra a respondre.

— Bem plaura—digui yo;—millor prosses haure.

— Hoc; mas lo dret nol hauras millor— respos ell.— E a la fi cauras de la questio.

— Hoges, donchs — digui yo,— pacientment, ço quet dire. E en res quet diga dels homens, no ti entenes tu, car nou enten a dir de tots, sino tant solament dels homens dolents e viciosos. E per semblant forma has tu vsat, si no men angan, en lo mal

---

tre *AP* daquexa-espluga *A* espeluncha *U.* 56 anamorats-he archiu *P* mentides *AP.* 57 Tiresias aquestes *AP.* 58 jo-ofert *A.* 59 excusatio *P* les dones-que en *AP.* 60 marauella *P* si elles no *A* si elles que no *P.* 61 hauien *AP* perfectio *P.* 62 fahien *A* fehien-pijor *P.* 63 E pensat *AP* balbuceiant *A* balbuseiant *P.* 64 protestatio *P.* 66 comence dir-dones *AP.* 68 poch de temps *P* Espatxa *AP* hora se prohisma *P* ora *A (llacuna per manca de dos fulls, en A, qui comprenen desde* se aprohisma *fins* No sce ley ni *de la ratlla 3465).* 69 falria *P.* 71 plauria dixi jo-proces *P.* 72 mes *P.* 74 Hoyes-jo *P.* 75 res que diga-not hi *P.* 76 entench *P.* 77 *manca* homens-vitiosos *P.*

dir de donas. A mi basta tant solament que vna conclusio vertedera result de mon dit: que si les donas erren, sis fan los homens; e que si no merexen esser amades, ne tant poch los homens; e que si deuen [*P 165*] *esser menyspresades per inconstancia e altres vicis, semblantment ho deuen esser los homens; e per conseguent sien dignas de menor reprensio, si erren, que aquells, e de no tant gran blasma com dessus has dit. Atorgaras ho, e callare, per no tenir temps; que daltres cosas me volria rahonar ab tu.

— Passa auant — dix ell; — ¿com, atorgar? ans ho nech expressament.

— Ara, donchs — digui yo, — ab te benuolensa procehire. E per abreuyar, tochare superficialment [*U 94*] alguns * dels principals vicis que has dit esser en les donas, prouant a tu, de mon poder, sens injuria de algu, esser majors aquells dels homens.

» Tu primerament has dit que ellas no amen als sino si matexas. Dich te que aquexa malaltia comuna es, e que mes ne son passionats los homens que ellas. E si ben sercas les istorias antigas, veuras ho clarament. Car a hun homa ques sia lexat morir per donas, ne trobaras .iiij$^{c}$. de ellas que han fet semblant per homens. ¿E qui coneys tu per te fe, qui [*P 166*] am alguna dona si no *per amor de si matex, e que puxa complir son propri desig? Amen les los homens

---

**78** husat–engan *P.* **79** dones–baste solament *P.* **80** vertadera–dones *P.* **83** inconstantia he *P.* **84** semblant ho *U* semblantment ho *P.* **85** dignes–reprentio *P.* **86** blasme *P.* **87** dessus los has dat *P.* **88** coses *P.* **91** jo–ta benuolença *P.* **92** abreuiar tocare *P.* **94** dones *P.* **95** dalgu *P.* **96** elles *P.* **97** mateixes–aqueixa *P.* **99** elles–be cerques–istories antigues *P.* **3400** vn home quis *P.* **01** dones–delles *P.* **02** ta fe *P.* **03** mateix *P.* **04** puixa–

mentre son bellas e jouens. Puys diran los: « Aque» xa pell faria a tornar al pellicer, que massa penge. » En mars deuria esser estade podada aquexa ser» ment, que la brochade li plora. Aquex sach faria » a ligar, sino poria caura. » E molts altres vituperis e scarns qui porian esser dits a ells pus dignament.

» Dius que no son netas. No sce conexer quels homens sian mes nets; si donchs no entens hauer parlat dels accidents naturals. E saps be que de las cosas que naturalment venen, no deu esser algu loat o vituperat, car no stan en franch arbitra. Quant a mon juy, pus dispostes son les donas quels homens a fer netas les cosas inmundas.

» De pintar les has diffamades; e de trobar guisas nouellas e pomposes; e de la gran cura e diligencia que han en lur ligar. Posat que axi sia com tu dius, de aquest peccat ab ayga beneyta ne deuen esser absoltas, majorment quels homens hagen la culpa, que, attesa lur *condicio, fan piyor que ellas. ¿Quit [*P 167*] poria dir que ells en hauer lurs cabells semblants *a fils daur, crespats e rulls, no vsen de totas aque- [*U 94 v*] llas cosas que dessus has dit que fan les donas? ¿E que per arrear se be, a lur juy, dels cabells

---

Hamen los *P*. 05 belles *P*. 06 faria tornar–pelicer *P* penya *U*. 07 març–esser estade podade *P* esser podada *U*. 08 brocade–aqueix *P*. 09 faria ligar–porie caure *P*. 10 he escarns–porien *P*. 11 netes no se coneixe *P*. 12 sien pus nets *P*. 13 sabs–de les *P*. 14 coses *P*. 15 no estan–arbitre *P*. 16 dones *P*. 17 netes les coses inmundes *P*. 18 difamades–guises *P*. 19 novelles he pomposes *P* e pompas *U* he diligentia *P*. 21 aygua *P*. 22 absoltes–haien la colpa *P*. 23 qui atesa–conditio–pijor–elles–Quid *P*. 24 pot dir que ellas *U*. 25 fil daur–totes aquelles *P*. 26 *manca* coses–dones *P*. 27 arear *U* de cabells *P*.

blanchs, qui son testimonis de vellesa, nols fassen tornar negras com a carbo, per tal que les dones creseguen ells esser jouens? Cert, de asso les passen: dignas son de gonyar joya. Nouell me seria si oyia que jamay dona, en se vellesa, hagues trebayllat en alterar la color dels seus cabells. E los homens, qui sen deurien mils que ellas abtenir, vsen ne sens tota vergonya publicament. No es menor cosa quel pintar de las donas lo raura quels homens fan fer de lur barba fort souen; e la manera que tenen de fer la raura pel amunt, per tal que la cara romanga pus lisa; e lo pelar que fan del loch hont lurs celles se ajusten; e la algalia, ambra, perfums e aygas be flayrants que vsen.

[*P 168*] » De la superfluitat del arrear e del *ligar de las donas no ha culpa altre persona sino ells, qui cascun jorn troben guisas nouellas, deshonestas e sumptuosas. Ades van tant larchs que nols veu hom los peus; ades tant curts que mostren lurs vergonyas. Ades scombren les carreres ab les manegas. Ades les porten trossades a mig brassos. Ades les fant tant stretas que par que vullen garrotar. Ades les fan tant amples que par que porten a cascuna part vn manto. Ades porten los cabells plans, ades rulls; ades rossos, ades negras; ades larchs, ades

29 negres *P.* 30 creeguen-de ço *P.* 31 dignes-guanyar-si hoya *P.* 32 sa vellesa-treballat *P.* 33 altarar *P.* 34 deuien mils *U* deurien mills que elles abstenir *P.* 36 les dones-raure *P.* 38 per ço que-romangue *P.* 39 hont los cabeylls *U* hon lurs celles *P.* 40 lalgalia ambre-aygues *P.* 42 De superfluitat al arrear-de les *P.* 43 dones-colpa *P.* 44 guises nouelles-deshonestes *P.* 45 sumptuoses *P.* 46 mostren les vergonyas *U* lurs vergonyes *P.* 47 escombren-manegues *P.* 49 fan-astretes-guarrotar *P.* 51 portan *P.* 52 negres *P.*

curts. Ades porten caparo en lo cap, ades touaylola; ades xapellet, ades vel; ades paternostros, ades correge; ades capell de vebre, ades * barret; ades [*U 95*] porten polaynes largues, ades curtes. Ades porten les çabates sobre les calçes, ades dejus. Ades van vestits de draps fins; ades de friso. Ades armats, ades sens armas; ades sols, ades ab companyes. E, asso que nols es menor vergonya, van ab alcandores brodades * e perfumades, axi com si eren [*P 169*] donzelles qui deguessen anar a marit. E fan les sobrepuyar a les altres vestadures, per tal que mils sia vista la lur dolentia.

» No sce ley ni *secta qui hage loat homens por- [*A 198*] tar arreaments de dona. E finalment, per no tenir temps: tantes son les mutacions dels abits e gests lurs ab los quals donen mal eximpli, no solament als altres homens quils veen, mas a les donas les quals no son res preades per ells si no son be pintades, arreades, e complidament hornades, que si arels veus, ades nols conexeras, ans te couendra demanar qui son e dont venen. Moltes vegades he pensat e creegut, que si lurs pares o auis morts ressuscitauen, nols conexerien, ne creurien ells esser lurs fills o nets, sens testimonis. Em pens que, si tornauen, no plauria molt a aquests, per tal que nols

---

53 portan capiro–touallola *P.* 54 xipellet–patrenostres *P.* 55 correia–vebra *P.* 56 ades polaynes–ades sabates *P.* 58 frizo *P.* 59 armes–ades acompanyats *P.* 60 E ço *P.* 62 que *P.* 63 sobrepuiar–vestidures per ço que *P.* 64 vista lur *U.* 65 se ley ne secta *P (reprèn A)* que haia *AP.* 67 mutations–he gests *P.* 68 los quels *P.* 69 dones *AP.* 70 presades *P.* 71 orades *UA* hornades *P.* 72 arals *AP.* 73 demenar *A* ne don *AP.* 74 pençat he–he auis *P* e auis *A.* 75 ressucitauen *A.* 76 E pens *AP.* 77 plaurie *A* molt ha–per ço que *P.*

haguessen a prouehir o fer part de asso que aquells lurs hauian lexat en lurs testaments.

[*P 170*] » De voler senyoreyar a lurs *marits les has notades: descebut es. Ellas no desigen asso; mas volen rahonablement senyoreyar lur companya, qui continuament es inclinada a mal, sabents que companyones son dels marits, e aguals a ells en lo regiment de la casa.

» Del anar al bany no fasses festa; que be fan quel continuen, per tal com ne son pus netas, pus alegras, pus sanas, e pus dispostas a conçebra.

[*U 95 v*] » Lut*xuria dius que regna molt en ellas. No seria [*A 198 v*] propri *a mi disputar ne ab tu, car mils que yo ho saps, per tal com cascuna natura has experimentat. Pero be son cert que gran es la luxuria dels homens; e plena memoria he que en tot quant he lest, major mencio es feta dels actes luxuriosos quels homens han perpetrats, que de aquells de las donas; e majors mals ne son stats seguits en lo mon; e molt mes son stats los homens qui han anganades dones, que aquells qui son stats dessabuts per fembres. Empero, si vols que vingam a compte, digas ho, que prest son.

---

78 aguessen *P* de ço *AP*. 79 lurs aurien *A* los hauien *P*. 80 senyoreiar *AP*. 81 decebut est *A* dessebut est *P* Ellesaxo *AP* mas voler *U*. 82 raonablament *A* rahonablament *P* senyoreiar–companya que comunament *AP*. 83 a mal saber *U*. 84 companyons–e eguals *A* he eguals *P*. 85 de casa *P*. 87 per ço com *P* netes *AP*. 88 alegres–sanes–dispostes *AP* conçebre *A* consebre *P*. 89 Luxuria *AP* dix–regne–elles *A*. 90 jo *AP*. 91 sabs per ço com *P* com a cascuna *U*. 94 mensio *A* mantio *P*. 95 daquells de les dones *AP*. 96 estats *P*. 97 estats–qui han enganat *P* que han enganat *A*. 98 quin son stats decebuts *A* dessebuts *P* *manca* per fembres *AP*. 99 Pero–di-

— Auant—dix ell;—no anem per les *cimas. Tu [*P 171*] coneys be com va lo fet, per molt quet esforçes de deaurar.

— Suspita e ira, dius encara mes, que han inconportables, e que tot lur studi meten en robar e enganar los homens. Posat que axi fos — digui yo — com affermes, ço que no atorch, no seria gran merauella, attes ço quels es fet. Tu saps be que los homens viuen ab continua suspita e gelosia, be, pero, que sen saben mils cobrir que les donas; e son terriblament irats si elles fan alguna cosa que encontinent nols sia manifestade. No vendran ellas de la esgleya, o de visitar pobres, o malats, o lurs perents o amichs, o de fer alguna cosa piadosa, que ells no demanen o vullen saber tantost don venen, ab qui son anades, per que son partides de casa tant gran mati, per ques son tant be arreades, *per [*A 199*] que han tant trigat de tornar a casa. E si ellas, per tal com la obra piadosa tant es pus meritoria com es pus secreta, ho volran *celar e no descobrir axi [*U 96*] prestament com ells desi*gen, brega sera tantost en [*P 172*] lo camp: los trons e lams ne venen, e la pluge se engendre en los vylls de las mesquinas, quels rega els destrouex lurs cares e pits delicats.

---

gues *AP*. 3501 cimes *AP*. 02 quet sforts *A* quet sforç *P*. 03 daurar *AP*. 04 incorportables *A* incomportables *P*. 05 estudi–robar he *P*. 06 axi sia *U* jo *A*. 07 afermes *AP*. 08 marauella–ates ço quels as *P* quels homens *AP*. 10 dones *AP*. 11 alcuna *A*. 12 manifestada–elles *AP*. 13 la sgleya o *A* la esgleya ho–ho malalts ho *P*. 14 parents *AP* ho amichs ho *P* alcuna *A*. 15 ho vullen *P*. 18 an leguiat tant tornar *P* elles *AP*. 19 per ço com *P*. 20 o volran *A* e volran *P*. 21 la brega *AP*. 22 lamps *AP* no venen *P* pluja *AP*. 23 sengendre–vlls *A* sengendra–hulls *P* les mesquines *AP* regua *P*. 24 els destroueix *A* e destroueix *P*

» Bes guarden ells que no jugan en la forma que mostren. Iran de nits; no jauran, o menyaran en lurs casas, sino fort atard; conuersaran ab fembres deshonestas; priuadegeran ab personas de vida dampnada; frequentaran jochs; sercaran bregas. E no sera mester a les donas quels demanen hon han stat, e dont venen. E si ho fan, mal jorn es en casa. Si ellas son riques, per vn cap o per altre, o en mort o en vida, o vetlant o dormint, seran per aquells robades, enganades, o ginyades, e ab falços abrassaments, o ab manasses, o altres maneras exquisides, que tot quant han e poden hauer los donen, ols presten a no tornar ho ja may. E que los fassen hereus en lurs testaments; e si fer no ho volen, quels fassen almenys manimassors, car tot los tornara a [*P 173*] vn compte. Puys, quant ellas *seran mortas, riuran deius lo caparo que porteran vestit; e fenyents que [*A 199 v*] ploren, iran ab gramaylles negras *de drap gros entro als peus; e abstendran se de raura la barba vn temps, per tal que algune desestruga se trench lo

---

lur cara *U* he pits *P*. 25 Be esguarden *P* juguen *AP*. 26 Hiran *A* ho *P* menjaran *AP*. 27 cases - atart *AP*. 28 deshonestes *A* desonestes *P* priuadeiaran *AP* persones *P*. 29 dampnade ffrequentaran *P* lochs *A* cerqueran bregues *AP*. 30 sia mester *A* dones *AP* on han *A* hon an *P*. 31 estat – ho don *P* o don *A* e siu fan lo mal *AP*. 32 elles – cap ne per *AP* altra ho *P*. 33 ho en – ho vetlant ho *P* durment *AP*. 34 robats *U* e ginyades *A* e gunyades *P* o ab *U* e ab *A* ho ab *P* falsos *A*. 35 abraçaments *A* ho ab *P* menaçes *A* ho altres *P*. 36 exequides *U* o poden – lus donen *A*. 37 quels *AP*. 38 nou volen *AP*. 39 façen – marmessos – tot lus *A* marmessors *P*. 40 elles – mortes *AP*. 41 capero *P* portaran *AP* fingint que *P*. 42 hiran *P* gramalles negres *AP*. 43 tro *AP* abtindran *A* abstindran *P* raure *A*. 44 per ço que *P* alcuna – si trench *A*.

coll; la qual, a vuyt dies que sera intrade en la casa, sera tractade molt piyor que la primera. Tantost vindran los suspirs; puys diran: « Ha, tant bona » dona era aquella que terra podrex! Tant maleyt » fou lo jorn que ella hisque de aquesta *casa! Mes [*U 96 v*] » valguera que foch si hagues pres a .iiij.ᵉ cantons; » tot es perdut. Gran es la administracio que aque- » lla hauia; ja may no volguera hauer demanat vns » patins, ne vn vel, si yo matex noy prengues cosi- » ment. Seruiem axi com si yo fos lo rey. Null temps » volia seura a taula, tro que yo hauia mig menyat. » Deu o .xij.ᵉ vegades se dressaua la nit, per veure yo » si dormia o staua descubert. E sercaua axi mos » plaers, com sin degues aconseguir vn regna. Ya » may no hisquere * de casa, ni volguera hauer res [*P 174*] » fet, sens licencia mia. » E diran los moltas altres cosas punyitiuas e desplasents, per tal que ellas sian pus subjugades que catiuas, o per tristor sen vagen deportar en laltre segla; puys quen prenguen altre, a la qual fassen semblant o piyor; e que los dots romangan en casa.

---

45 a .viij. dies *A* entrada *AP* en casa *P* en casa lur *A*. 46 tractada *AP* pijor *P*. 47 vendran *P* Apres diran *P* A tant *AP*. 48 quen terra *P* podreix *AP*. 49 fo-isque *AP* daquesta *A*. 50 ualgra *A* agues *P* a quatre *A*. 51 gran ere *A* gran era-administratio *P*. 52 hauie-nom uolgra-demenat *A* nom volguera *P*. 53 petins *P* jo *A* mateix *AP* noy prenia *P*. 54 si fos *AP*. 55 uolie ceure *A* seure *P* jo hauie-meniat *A* maniat *P*. 56 .x. o .xij.ᵉ *U* Deu o .xij.-dreçaua-si jo *A* dreçaue-veura si yo *P*. 57 ho estaue-cercaue *P* çerquaue *A*. 58 plers com sim *P* regne *A* Ja may *AP*. 59 isquere *AP* ne uolgra *A* ne volguera *P*. 60 licentia-moltes *P* lus moltas *A*. 61 coses *AP* punyitiues *A* punytiues-per ço quels sien *P* per tal quels sien *A*. 62 catiues o *A* catiues ho *P* se vaien *AP*. 63 segle *A* set-

» De auaricia les has notades, e de pocha fermetat, e de presumpcio. O! fort has gran culpa de [A 200] * hauer dit semblants paraules. ¿E no saps tu que les donas necessariament han a esser vn poch tinents, per ço com no han manera de gonyar, e volen fugir a freytura? Si prenen per ventura marits veylls, fan ho per tal com lurs parents o amichs o volen. E son ne mils maridades auagades que dels jouens qui les menyspreen e les obliden per altres qui no merexen esser lurs seruentes; e aquells fan les amar e honrar axi com si mateys; e ladons ellas stan fermas en amor, pus veen quels es fet semblant. E fan be ques preen de lur honor, pus ho merexen, car [P 175] a bona * dona noy basta preu.

[U 97] » Si be haguesses considerat * aquests vicis quant regnan en los homens, per ventura no hagueres parlat tant larch de donas. ¿Qui poria parlar sufficient ment de la auaricia de aquells, inconstancia e presumpcio? Pochas cosas son que no faessen vuy per diners: logreyar, lagoteyar, fer mals contractas, espiar altras, matar, anganar, diffamar, testifficar fal-

---

gle *P* prengue *U* altra *AP*. 64 ho pijor *P* e quels dots *AP*. 65 romanguen *AP*. 66 avaritia *P* notades de pocha *AP*. 67 he de presumptio–colpa *P*. 68 sabs *P*. 69 dones–han esser *AP* un poch catiues per ço *P*. 70 per tal com *A* han materia de guanyar *AP*. 71 fretura–uells *AP*. 72 e amichs ho volen *A P*. 73 maridades e auagades *U* maridades auegades *A P*. 74 menyspresen he–que no *P*. 75 merexerien *AP*. 76 ladonchs elles *AP* estan *P*. 77 fermes *A P* en amar *A*. 78 presen *AP*. 79 *manca* dona *A* baste *AP*. 80 aguesses *P*. 81 regnen *AP* ab los–hagres *A*. 82 dones *AP* porie *A* suficientment *AP*. 83 auaritia *P* daquells *A P* inconstantia e presumptio *P*. 84 poques coses *AP*. 85 logreiar lagoteiar–contractes *AP*. 86 altres–enganar difamar testificar *AP*.

çament, robar, acusar, mentir, pelliar, emparar mals homens e plets injusts, descarrerar ab lur enginy donas e donzellas e liurar les a altres, sien de asso testimonis. No pot hom res tenir en ells: ara seran de vna intencio, ades daltre; quant se gitaran * al lit vos prometran vna cosa, e quant sen leuaran [*A 200 v*] noy haura res fet; sens tota vergonya negaran ço que dit e jurat hauran. Cascuns se tenen per bastants, no solament de regir vn regna, mas tot lo mon; e per poch que hagen, solament que puxen passar temps sens gran trebayll, no volen res fer, ne mostrar * a lurs fills sciencia o art ab que puxen [*P 176*] viura. Ans se gloriegen que aquells vagen be arrehats, brodats e encaualcats, axi com si eren fills de grans Mestres, es deporten e prenguen lo bon temps mentre durara; puys couendrals a furtar o mendicar per lo mon, a gran lur confusio e vergonya.

» Dit has encara mes, que les donas son parleras e raylladores; e has feta gran festa de la sciencia diuinalment en ellas infusa. Verament, a mon juy, a gran tort les acusas: lo parlar de las donas no es, comunament, sino de las cosas menudas, o de administracio de casa. Be es veritat que, per tal com

---

**87 falsament-accusar *A* pelleyar *U* pelliar *AP*. 88 he plets-descarrarar *P*. 89 dones *AP* e donzelles e *A* he donzelles he *P*. 90 daço *A* de ço *P*. 91 intentio *P* daltra *A*. 92 el lit *A* se leuaran *U*. 94 he jurat *P*. 95 regir tot lo regne *P* vn regne *A*. 96 haien *AP* solament puxen *P*. 97 treball *AP*. 98 scientia ho *P*. 99 viure-glorieien - vaien *AP*. 3600 arreats *AP* brodats he *P*. 01 maestres *A*. 02 ha furtar *P*. 03 vergonya e confusio *P*. 04 dones-parleres *AP*. 05 ralladores-has fet *AP* scientia *P*. 06 elles *AP* imfusa *A*. 07 ha gran *P* accuses-de les dones *AP*. 08 de coses menudes e de *AP*. 09 administratio-per ço com *P*.**

naturalment son subtils, entenen e saben moltas [U 97 v] cosas pri*merament e fort tost; puys dien les auagades familiarment les vnas a les altres, e no sen seguex dampnatge a algu.

» Mas no es axi dels homens, lo parlar e rellar [A 201] dels quals es abhominable a Deu, e desplasent * e intollerable a tota persona, e fort dampnos a molts. [P 177] La major part dells es bestia *de prat, e cascu cuyda esser altra Salamo en sauiesa, e altre Tulli en eloquencia. Si hom parla de alguna materia subtil denant ells, diran que moltas vegades la han disputada ab homens de gran sciencia, e que han de bons libres de aquella materia tractants. Si hom parla ab ells de fet de armas, diran que Anibal e Alaxandre foren assat bons cauallers, mas que de tant bons ne trobaria qui be los sercaua; volent ho dir de si mateys. Si hom parla de alguns grans fets, diran que han vist, oyt, sercat e lest tant com hom viuent; e ja may no hisqueren del niu, ni sabrien ajustar tres limons en vn baçin de barber. Iran per les plasses e per los cantonts jutyants les gents, escarnints e

10 subtils e entenen *U* suptils entenen *A* entenen he *P* moltes *AP*. 11 coses *AP* primament e *U* primament he-dien los *P* auegades *AP*. 12 vnes *AP* e non segueix *A* he non segueix *P*. 13 a alcu *A* ha algun *P*. 14 rallar *AP*. 15 abominable *P*. 17 bistia *P*. 18 altre *AP*. 19 eloquentia si-de alguna eloquentia *P* dalcuna materia suptil *A*. 20 deuant-moltes *P*. 21 scientia *P*. 22 daquella *A* tractans *P*. 23 fets *P* darmes-Alexandre *AP*. 24 assats-tants *AP*. 25 trobarie qui bels çerquaue *A* quils sercaue *P* volents *AP*. 26 mateixs *P* dalcuns *A*. 27 hoit çerquat *A* hoyt cercat *P*. 28 jamay isqueren del niu ne sabrien *A* jamay hisqueren-*manca* del niu-ne saberen *P*. 29 baci *AP* plaçes *A*. 30 e pels cantons *AP* jutgants-e escarnints *A* jutjants-he escarnints *P*.

gitants veri per lurs bochas; demaneran regiments de vilas e de ciutats, e no saben regir si mateys e lurs casas. Si plou, o fa vent, o fret, o calor, diras que son estornells de carabassa: bes guarden, que no exiran de la archa tro que la coloma sia tornade ab lo ram vert en lo bech. *[P 178] E estaran de stiu en lo celler e de iuern en la cuyna, truffant e dient moltas pagueses e scarns.

» Si van a la esgleya, escarniran lo preuera si triga *[A 201 v] molt en dir la missa, lo sermonador si nols *[U 98] diu lo sermo o prehich en tres paraules, e los altres homens si no van arreats segons lo temps, e les donas honestas si no seran tant orades com ells volrien, jutyants aquellas de ypocrisia. Quant lo offici diuinal se celebre, parlaran de barateria e de viltats; riuran, e no sabran de que; torbaran los circumstants; gordaran les donas inpudicament, e no exiran de la esgleya mentre ellas hi seran. Mas, pus que ellas ne sian exides, diras que son excomunicats: noy romandrien per res, ney tornarien tro que ellas hi son, que han poder de donar los

---

31 gitans veri per les boques e demeneran *P* per lurs boques demanaran *A*. 32 de ciutats e de viles *AP*. 33 en lurs *U* cases *AP* ho fa–ho calor *P*. 34 estornell *P* carabaça–guardaran *A* guarderan *P*. 35 la barcha *U* la archa *A* la barca archa *P*. 36 tornada–bech estaran *AP*. 37 diuern *AP* trufant e dient *A* trufant e rient dient *P*. 38 moltes *AP* pegueses *A* he escarns *P*. 39 lesgleya scarniran lo preuere *A*. 40 si trigue molt la missa *A* si leguia molt la missa *P*. 41 diu lo preych *A* diu lo prehich *P* paraules los *AP*. 43 dones honestes *AP* horades *P*. 44 jugen aquelles *A* jutjants aquelles *P* ypocresia–lofici *AP*. 45 celebrara *AP* barataries *A* barateries *P*. 47 circunstants *A* circunstans *P* guardaran *AP* dones impudicament *P*. 48 elles *AP*. 49 pus ne sien *AP*. 51 elles *AP* donar lus *A*.

31 *

absolucio, o de sospendrels lentredit. Quant van per les carreras, se cuyden tranchar lo coll, gordant per les finestras so que souen los es impossibla aconseguir. Puys vanar san de moltas donas, que jamay no hauran parlat ab ellas ne les conexeran. [*P 179*] *E finalment, mentiran sens tota vergonya, molt mes que no parlaran. E jurant, diran esser en fet cosas que null temps foren ymaginades.

» No res menys has dit que ellas han a gran injuria sino son gordianes e tresoreres dels bens de lurs marits; no ten merauells, car ço fan que deuen. Tu saps be que ellas per companyones son donades, e no per seruentes; e apres de lurs marits, deuen [*A manca*] senyoreyar, *regir e administrar tot lo patrimoni de aquells; e major fe los deu esser donada que a altre persona, car mes los hi va. Mas los desestruchs, no conaxents quils fa be e los ama de bon cor, fiant mes de vna catiua, o de vna seruenta, quils aport lagots ols furt ço que pot, que de lurs mullers, qui ho saben mils que ells e pus diligent ment conseruar. A la pocha amor que dius que ellas han a lurs [*U 98 v*] fillastres, not responch als *apresent sino: qui no

---

52 absolució e sospendrels del entredit *U* consolacio o de sotspendrels lentredit *A* consolatio ho de sospendrels lentredit *P*. 53 carreres–trencar–guardant *AP*. 54 finestres ço *AP* souen lus *A* impossible *AP*. 55 Apres vanar se han *P* moltes dones *AP*. 56 ab elles nels conexaran *A* ab ells nels *P*. 57 mentran *A*. 58 E perjurant–coses *AP*. 60 que elles *AP*. 61 guardianes *AP* trezoreres *A*. 62 marauells *P*. 63 sabs *P* que elles *AP*. 65 senyoreiar *AP* *(llacuna de dos fulls, en A, comprenent desde* regir *fins* deffalliments dels *en la ratlla 3760)* regir he *P*. 68 conexents–els ama–fien *P*. 69 quels port *P*. 70 hols furt–mullers que *P*. 71 que elles *P*. 72 elles *P*. 73 filastres not respondre apresent *P*.

ama no merex esser amat. Ells totstemps les maltracten, e las acusen falçament; e desigen lur mort. *¿Qui sera, donchs, tant foll, que diga ellas esser [*P 180*] obligades a amar aquells qui les han en oy capital?

» De gran vanitat les has notades, e dels delits que dius que troben en ben menyar, e beura, e dormir, e molt reposar. Per me fe, be hagueras fet que asso haguessas callat: despertat has lo leo qui dormia. Yo, a la veritat, no poria ben deffendre que en algunes donas no hage partida de asso que dit has; ne tu porias mantenir que los homens no sien, tota comparacio cessant, molt pus tochats de asso que a aquellas has imposat. La major part de aquells se adeliten molt en viura delicadament e reposada; e en saber diuersas cosas, que al spiritual o al temporal no li aproffiten, sino a sola hostentacio o superbia; e a esser oyts e loats per la gent, mostrats ab lo dit, mirats e tenguts per sauis. De la apparencia han molt, e de la existencia fort poch.

» En menyar e beura son tant dissolutz, que apenas ho poria explicar. Natura ha donat viande a sustentacio de vida, e ells, tranchades les regnas *de [*P 181*] tempransa, no curants satisfer sino a lur bestial ape-

---

74 mereix–totstemps *P.* 75 les accusen–e hanellen a lur *P.* 76 qui diga *U* que diga elles *P.* 77 en amar–en hoy *P.* 78 venitat–del delit *P.* 79 menjar e beure dormir *P.* 80 ma fe be agueres *P.* 81 aço aguesses–que dormia *P.* 82 jo–defendre *P.* 83 dones no haia–de ço *P.* 84 pories–quels *P.* 85 comparatio–tacats de aço *P.* 86 que aquelles–daquells *P.* 87 se delita–viure *P.* 88 he en–diuerses coses–espiritual ho *P.* 89 aprofiten–obstentatio e *P.* 90 he a esser hoyts he–mostrau *P.* 91 en lo dit *U* ab lo dit mirau *P.* 92 aparentia–he de la existentia *P.* 93 en beura *U* menjar e beura–dissoluts–apenes *P.* 94 ha dat vianda *P.* 95 sustentatio–trencades–regnes *P.*

tit, mengen e beuen, de die e nit, aytantes vegades com los plau. E per tal com humanal custum es delitar se en varietat, diuersifiquen les viandes e vins, dels quals mengen e beuen entro a esclatar. Puys diran que los fa mal lo stomach, o que han dolor de cap; de que no poden tant prest ramey hauer, sino que buyden lo sach per vn forat o per altre. [*U 99*] Puys dormen e reposen, sompniant; e parlen *en va, com a frenetichs, entro que lo accident los es passat.

» O, quin temps fo aquell en que Saturnus regna! De glans e de ayga eren contents los homens, e viuien longament, e nets de malaltias. Ara la terra, la mar e laer no basten a les viandes que ells cobegen deuorar. E, no considerants la grosseria que per dissolucio de menyar ve al enteniment, e la corrupcio de sanch e altres humors al cors, viuen per breu temps, e malalts de tant diuersas malaltias, que [*P 182*] ya no poden trobar medicinas sufficients *a curar aquellas, car los antichs fisichs les han ignorades e noy han sabut ne pugut prouehir: axi com la superfluitat de las viandes es crescuda, han presos diuersos naximents les malaltias; e pendran de qui auant, car algun vici no mor: alla hon nex, cascun die pren creximent, e tot hom studia diligent ment

---

96 trempança–appetit *P.* 97 menjen–dia e de nit *P.* 98 per ço com *P.* 3700 beuen ha esclatar *P.* 01 quels fa–lestomach *P.* 02 remey *P.* 04 he reposen somien *P.* 05 tro quel *P.* 08 aygua–contents les gents he *P.* 09 malalties *P.* 10 el haer–cobeien *P.* 12 dissolutio de menjar–corruptio *P.* 13 he altres *P* uiuent *U.* 14 he malalts e de–diuerses malalties *P* e ya *U.* 15 ja nos–medicines suficients *P.* 16 aquelles–entichs phisichs *P.* 17 pogut *P.* 18 de viandes–pres *P.* 19 diuerç naximent–malalties he–daqui *P.* 20 neix *P.* 21 dia–estudia *P.*

com hi pora ajustar. Treball, per lo qual los homens son nats, lunyen axi dells, com si era veri. E si vsauen de raho, abrassarian aquell, car es dissipador de las humors superfluas que son en lo cors. En dormir, qui es cusi de la mort, despenen lo ters, o mes, de lur vida, e lo restant en seruey de lur cors, del qual son seruidors e catius.

» Dançes e cansons dius que escolten les donas ab gran plaer. No men merauell, car natural cosa es pendre delit en musicha, e especialment que sia mesclada ab retorica e poesia, que concorren souen en les dançes e cansons dictades per bons trobadors. Poch se adeliten los homens en oyr semblants cosas, les quals deurien *saber fer per fugir ha ociositat [*P 183*] e per poder dir bellament lo concebiment de lur pensa. Mas deliten se molt en oyr truffadors, scarnidors e raylladors, mals parlers, cridadors, auolotadors, jutyadors e migensers de bacallarias e de viltats.

» Grans serimonias has *dit que seruen les donas [*U 99 v*] en leuar se del lit, e que no exirian de la cambre tro que son be reparades. O, bet adelites en dir mal! Crech que tu volrias quen exissen nuas e desligades. Ellas fan ço que deuen; e si en altre manera vsauen, perjudicarien a vergonya, qui es virtut fort loa-

---

24 abraçarien *P.* 25 de les-superflues *P.* 26 cosi *P* ters de lur *U* terç o mes de lur *P.* 27 el restant-seruei *P.* 29 dones *P.* 30 marauell *P.* 31 musicha he *P.* 32 mesclade ab rethorica *P.* 33 dances he *P.* 34 se deliten-hoyr *P.* 35 coses *P* saber per fer fugir ociositat *U.* 36 dir be lo *U.* 37 pença-hoyr trufadors he escarnidors harauts ralladors *P.* 38 parles-aualotadors *P.* 39 jutgedors he migencers de bacalleries *P.* 41 dones *P.* 42 exirien-cambra *P.* 43 delites *P.* 44 volries que-nues he *P.* 45 Elles *P.* 46 prejudicarien ha-que es-molt loable *P.*

ble, e especialment en donas. ¿Saps de qui pot hom be dir axo? Sertament dels homens, qui en la .xx.ª part de mige hore deurien esser vestits e arreats per exir de casa. E en botonar lo jupo, tirar les calçes a .viij. o .x. parts, dressar les polaynes, espolsar les cotas, vestir se aquelles, pentinar lurs cabells qui [*P 184*] la nit passade hauran *estat en premsa, lauar lurs cares ab aygas ben olentes, mirar si son aquells qui eren lo jorn passat, posar se al coll cadenas, cascauells he esquellas, e garroteras a les cames, trigaran per spay de tres hores. Puys faran mostra de lur cors, sutza dins per vicis, e bell deffora per vestedures sollemnes. Considera, donchs, si, attesos los de- [*A 204*] ffalliments dels *homens, son assats escusades les donas dels vicis quels has dessus imposats. —

Ladonchs ell, esclarint vers mi la cara, passat vn poch, dix:

— No poria explicar sufficientment lo delit que he haut del teu enginy. Disertament e acolorade, a mon juy, has respost a tot ço que yo hauia dit de fembras. La veritat, pero, no has mudade; car vna matexa es. E si volies confessar ço quen dicta la

47 he especialment - dones - sabs *P*. 48 hom dir–Certament *P*. 49 de vna hora - he arresats *P*. 50 E en embotonar lo gipo *P*. 51 ha vuyt ho a deu–fer espolsar *P*. 52 cotes *P* aquells pentinant lurs *U*. 53 passada-lauar *P*. 54 ab aygues ben olents – que *P*. 55 cadenes *P*. 56 cascauells esquellas *U* he esquelles e garroteres–cames leguiaran *P*. 57 per espay – mostre *P*. 58 sutze – defora – vestidures *P*. 59 sollempnes *P*. 60 defelliments *P (reprèn A)*. 61 dones *AP*. 62 esclarit *U* esclarint *A* ell enuers mi esclarint *P* cara pensat un *A* cara pensant un *P*. 64 Not poria – suficientment *AP*. 65 he agut *P* e colorada *AP*. 66 que jot auia *A* que yo te hauia *P*. 67 fembres - no es mudada *AP*. 68 ço quem *P*.

tua consciencia, atorgarias esser ver tot ço quet he dit dessus.

— No faria ja may—digui yo; — ab aquesta oppinio vull morir.

— Concell te—dix ell—que no fasses, *car major [*P 185*] apparencia ha que existencia de veritat. Lexa dequi auant amor de fembras. Fuig a tot loch e auinentesa de parlar* e perseuerar ab aquellas, e esquiua [*U 100*] les com a lamps: sobirane oradure es encalçar la cosa que, aconsaguide, dona la mort. Per fembra mori Nabot; Sampso ne fou pres e ligat; Josep, encarcerat; Ysbosoch, mort; Salamon, apostata; Dauid, homicida; Sisara, trahit e mort ab vn gran clau; Ipolit, Agamenon, e .xlviiij. fills de Danus ne perderen la vida. Mas, ¿a que pert temps en asso? La mayor part dels in*conuenients e mals qui son stats [*A 204 v*] en lo mon son venguts per fembras; asso no es algu, qui res de be sapia, que ho pogues sens vergonya negar. Conuertex, donchs, la tua amor, de qui auant, en seruey de Deu e continuat studi; e not abelescha negociar, ne seruir senyor terrenal. Hages assats trebayllat per altres, e enten en tos fets pro-

---

69 conscientia *P* atorgaries *A* ço que dessus te dit *P*. 71 jo may *P* digui jo *A* aquexa opinio *P*. 73 consell *A* faces *AP*. 74 aparentia-existentia *P* daqui *AP*. 75 de fembres ffuig *A* de dones fuig *P*. 76 aquelles e squiua *A* aquelles esquiua *P*. 77 subirana oradura *AP*. 78 aconseguida *AP*. 79 ne fo *AP*. 80 Ysbosech *AP* Salamo *A* Salomo *P*. 81 omicida *AP*. 82 e Ylix fill de Danus *U* e .xlviiij. fills de Danaus *AP*. 83 perts temps *U* en aço *AP*. 84 maior *AP* qui son en lo mon sou venguts *A* inconvenients del mon e mals qui son estats son venguts *P*. 85 fembra aço *AP*. 86 alcun *A* qui ho *AP*. 87 conuerteix–daqui *AP*. 88 he continuat *P* estudi *AP*. 89 aballesqua *A* aballescha negociaiar *P* Haies *AP*. 90 treballat *A*

pris; no dich, pero, mundanals ni transitoris, mas [*P 186*] spiri*tuals e perdurables; e especialment en conexer e millorar tu matex. Trencha lo pont per hont est passat, en manera que not sia possibla retornar. Not girs detras, axi com feu Orfeu. E pus en la tempestuosa mar has viscut, fe ton poder que muyres en segur e tranquilla port. —

Dient Tirecias aquestas paraules, los falchons, stors e cans dessus dits comensaren a cridar e hudolar fort agrament. E yo despertem fort trist e desconsolat, e destituit tro al mati seguent de la virtut dels propriis membres, axi com si lo meu spirit los hagues desemparats.

DEL SOMPNI DEN BERNAT METGE FENEX
LO QUART E DERRER LIBRA.

DEO GRACIAS

---

**traballat-altres enten *P*. 91 mundenals *P* ne transitoris *A* ne trascitoris *P*, 92 esperituals *P* e durables *AP* e specialment *A* he especialment *P*. 93 e en mellorar *A* he millorar *P* mateix *AP* trenqua-per on *A* trenque-per hon *P*. 94 possible *AP*. 95 Not gis-com Orpheu *P* con Orpheu *A*. 96 tempetuosa *P*. 97 tranquille *AP*. 98 Tiresias aquestes-falcons *AP*. 99 astors *A* estors cans *P* començaren *AP* e vdular *A* he vdular *P*. 3800 jo *A* despertim *P*. 02 propris *A* propis-esperit *P*. 03 desemperats *P*. 04-06 Ffinito libro sit laus gloria christo amen *A* Explicit liber Deo Gratias Amen Finis *P*.**


b89004321543a


LIBROS
PORTER
BARCELONA


89004321543
b89004321543a